

DERS NOTLARI I

NUR
DERSLERİNE
GİRİŞ

Şeyit Vayfeli Erdoğ

NUR DERSLERİNE GİRİŞ

BİRİNCİ SÖZ

Seyit Nurfethi ERKAL

DERS NOTLARI: 1

NUR
DERSLERİNE
GİRİŞ

BİRİNCİ SÖZ

açıklamalar ve notlar

Seyit Nurfethi Erkal

NUR DERSLERİNE GİRİŞ / BİRİNCİ SÖZ

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2010

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

Editör
Recep ÇAKIR

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Bekir YILDIZ

ISBN
978-605-4038-20-6

Yayın Numarası
119

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan A. Ş.

TS EN ISO 9001:2000

Ser No: 300-01

Sarıç Yolu Üzeri No: 7 Gazimir / İZMİR

Tel: (0232) 252 22 85

Ocak 2010

Genel Dağıtım
Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey / İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Şahdamar Yayınları
Kısıklı Mahallesi Meltem Sokak No: 5
34676 Üsküdar / İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

İÇİNDEKİLER

MUKADDİME.....	9
BİRİNCİ SÖZ / Metin.....	15
BİRİNCİ SÖZ / Açıklamalar ve Notlar.....	21
ON DÖRDÜNCÜ LEM'A'NIN İKİNCİ MAKAMI	171

“Birinci Söz’deki mütevazi zât tamamen Üstadımızdır.” (Barla Lâhikası, s.243)

“Hazine-i rahmetin en kıymetli pırlantası ve kapıcısı Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtu vesselâm) olduğu gibi, en birinci anahtarı dahi بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ’dir. Ve en kolay bir anahtarı da salavâttir.”
(Lem’alar, s.105)

NUR DERSLERİNE GİRİŞ

MUKADDİME

Mukaddime

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.

Salât ve selâm, O'nun habibi ve resûlü olan Hazreti Muhammed'in üzerine olsun!

Üstad Hazretleri “*Kur’ân Fâtiha’da Fâtiha dahi Besmele’de mün-deriç olduğuna chl-i keşif müttefiktirler.*” (Sözler, s.362)¹ der.

Hazreti Ali’ye atfedilen bir sözde ise “*İlim bir nokta idi cahiller onu genişletti.*” denmiştir. Ehl-i mârifetin bir kısmı ise bu noktanın (sembolik anlamı içinde) “ب= be”nin altındaki nokta olduğunu belirtmişlerdir. Dünyanın kâinattan süzölmüş bir hulâsa, insanın ise

¹ Fethullah Gülen Hocaefendi bütün hakikatlerin çekirdek hâlinde Besmele’de olduğunu ifade sadedinde şöyle der: “Allah (*celle celâluhû*) kâinatta var olan bütün hakikatleri, gönderdiği kitaplarında şerh ve izah etmiştir. Bu yüce hakikatleri Allah, ona gönülleri mâkes olabilecek peygamberlerin sinelerinde mânâ, dillerinde harf ve kelime olarak ifade etmiştir. Bütün bu mukaddes kitap ve sahifelerde anlatılan hususlar en son kitap Kur’ân’da tafsil edilmiştir. Kur’ân-ı Kerîm, bütünüyle Fâtiha Süresi’nde, Fâtiha Süresi de Besmele’de hulâsa edilir. İşte Besmele, bütün peygamberler ve kitapları birbirine bağlayan böyle nurânî bir iptir. Kâinatta var olan bütün hakikatler bir nüve hâlinde ve muhakkak surette Besmele’de mündemçtir. Ancak onu bulup çıkarmak, herkese müyesser değildir.” (M. Fethullah Gülen, *Fâtiha Üzerine Mülâhazalar*, s 110)

dünyanın özü, üsaresi olduğu, dolayısıyla insanın kâinatın bir misal-i musağğarı hükmünde bulunduğu, gerek Nurlar'da, gerekse de ehl-i mârifetin eserlerinde sıklıkla karşımıza çıkan bir yaklaşımdır. Yine Hazreti Ali'ye aidiyeti bilinen

وَتَزَعُمُ أَنَّكَ جِرْمٌ صَغِيرٌ وَفِيكَ انْطَوَى الْعَالَمُ الْأَكْبَرُ

insanın basit, küçük, âdiyattan bir varlık olmadığı, belki zübde-i âlem olması cihetiyle âlemlerin onda saklı bulunduğu dair kelâm da bu iddiaya temel teşkil eder niteliktedir.

Kur'an-ı Kerîm'e Fâtiha kapısından girdiğimiz gibi, başta Fâtiha olmak üzere bütün sûrelere de Besmele anahtarıyla girildiği mâlûmdur. Her sûreninin başında Besmele'nin yer alması –Tevbe Sûresi hariç–, yüz on dört odalı Kur'an sarayının tek bir anahtarı olduğunu bize göstermektedir. Küçüklüğüne nisbeten kâinat içindeki benzersiz bir gezegen olan dünyayı, kısalığına rağmen diğer sûrelerin içindeki hususi konuma sahip Fâtiha'ya benzetilebileceğimiz gibi; diğer mahlûkâtın mânâsının okunabilmesine ve yaratılış gayesinin anlaşılabilmesine vasıta olan insanı da, her bir sûrenin kıraatine geçilmesinde kilit role sahip bulunan Besmele'ye benzetmemiz mümkündür. Zira kapı ve anahtar eve ait olduğu gibi Fâtiha ve Besmele de Kur'an'ın içindedir ve keza, insan ve dünya da kâinat kitabının âyetlerindedir. İnsan anahtarı ile kâinatın sırları açılıp, anlaşıldığı gibi, “Besmele” ile de Kur'an'ın sırlı hazineleri açılmaktadır.

Evet; “*Âlemin miftahı insanın elindedir ve nefesine takılmıştır. Kâinat kapıları zâhiren açık görünürken, hakikaten kapalıdır. Cenâb-ı Hak, emanet cihetiyle insana enc nâmında öyle bir miftah vermiş ki, âlemin bütün kapılarını açar ve öyle tılsımlı bir enâniyet vermiş ki, Hallâk-ı Kâinat'ın künûz-u mahfiyesini onun ile keşfeder. Fakat enc kendisi de gayet muğlâk bir muamma ve açılması müşkül bir tılsımdır. Eğer onun hakikî mahiyeti ve sırr-ı hilkati bilinse, kendisi açıldığı gibi, kâinat dahi açılır.*” (Sözler, s.494)

Bu hakikati ifade sadedinde, bilen ve bildiren, okuyan ve okutan, tanıyan ve tanıttıran yüzleriyle insanın, varlık âleminde namzet olduğu makama ulaşması adına Besmele'ye her zaman ve zeminde ihtiyacı bulunduğunu söyleyen Üstad Hazretleri; *بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ*, *Fâtiha'nın fihristesi ve Kur'an'ın mücmel bir hulâsası olduğu cihetle, bu mezkûr sırr-ı azîmin unvanı ve tercümanı olmuş. Bu unvanı eline alan, rahmetin tabakatında gezebilir. Ve bu tercümanı konuşturan, esrar-ı rahmeti öğrenir ve envâr-ı rahîmiyeti ve şefkati görür.*" (Lem'alar, s.100) buyurmak suretiyle, İnsan ile Besmele arasındaki hususi münasebete dikkatleri çekmiştir.

Gerek kâinat gerekse Kur'an'a dair bu iki benzer bakış zaviyesini yanyana getirdiğimiz vakit, "Kâinat, Dünya, İnsan", "Kur'an, Fâtiha, Besmele" şeklinde bir misliyet karşımıza çıkmaktadır. Muhitten merkeze doğru daralan bu mütedahil daireler içinde insan şüphesiz Besmele-i Şerife'ye tekabül etmektedir. Nurlar da tam bu noktada İlk Söz olarak Besmele'yi dolayısıyla İnsan'ı ele almaktadır. "Kur'an-Kâinat", "Fâtiha-Dünya", "Besmele-İnsan" eşlemelerinde, aradaki iplerin müminlerin kalblerinde ve akıllarında kopmasından veya zedelenmesinden hâsıl olan arızaları Nur'dan ilmeklerle tamir eden Nur Risaleleri'nin, "Besmele" ile başlaması da tesadüfî değildir. Zira cadde-i kübrâ-yı Kur'âniye'yi, dinin esasatını teşkil eden iman hakikatleri itibariyle en saf bir şekilde tarif eden bu eserler, usûlü itibariyle de Kur'ânî bir nitelik taşımaktadır.

Temel eseri aynı adı taşımakla birlikte tamamı Sözler ismini alan Nur Külliyyatı'nda ilk sekiz Söz'den müteşekkil keyfiyeten mühim, kemmiyeten küçük sözler, Besmele dahil Fâtiha'ya tekabül etmekte ve Fâtiha'nın Kur'an'ı bize açmasına benzer bir şekilde Risaleler'in başında, dünya misafirhanesinin kapısında bizi karşılayarak, herkesin eline okuyup anlayabileceği bir yol haritası sunmaktadır. Bu anlamda mâlûm olduğu üzere içerisinde sayısız sırların saklı bulunduğu Besmele'yi ele alan ve "Hedef İnsan"ı bize tarif eden Birinci Söz Risalesi de, her anlamda Nur Külliyyatı'nın benzersiz bir özü ve özeti hükmüne geçmektedir.

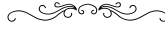
Serinin ilk kitabı olmasını ümit ettiğimiz bu ders, Üstadımız Hazretleri'nin Sözler mecmuasında ilk söz olarak yer verdiği Birinci Söz Risalesi'nin ayrıntılı bir okumasından müteşekkildir. Ancak hemen belirtmek isteriz ki; bu çalışma, hâlen pek rahat okunabilen ve umumun istifadesine açık bulunan Birinci Söz'ün daha iyi anlaşılmasından ziyade, Nurlar'ın sırlı bir anahtarı olan bu risale ile sair risalelerin kapısını bir nebze aralamak ve bütün Külliyat'a umumî bir bakış kazandırma gayretinin ürünüdür. Bu anlamda Birinci Söz'ün asıl konusu olmamakla birlikte Nur mesleği içinde ehemmiyet arz ettiğini düşündüğümüz bazı terimlerin açıklamasına dair fazlaca not düşülmesinin muhterem okuyucularımız tarafından nazar-ı müsamahayla karşılanacağını umuyoruz.

Başta, bu çalışmanın telifinde şahsımdan ziyade bilfiil gayreti ve mesaisi olan Yıldırım İlhan kardeşime, yine bu ders notlarının neşri hususunda sayısız teşvikleri ile bize gayret aşıl原因an Sâdık Yalsızuçanlar Beyefendi'ye ve bu esere kaynaklık eden derslerde hazır bulunmakla fiilî dualarını esirgememiş bulunan sohbet arkadaşlarımıza teşekkür eder, hâsıl olacak sevabın mahşer günündeki birlikteliğimizde bizlere fer ve kuvvet olmasını Rabb-i Rahîm'imden niyaz ederim!..

Dualarınıza çok muhtaç kardeşiniz

Seyit Nurfethi Erkal

BİRİNCİ SÖZ

METİN

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَبِهِ نَسْتَعِیْنُ²

الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰی سَيِّدِنَا

مُحَمَّدٍ وَعَلٰی اٰلِهِ وَصَحْبِهِ اَجْمَعِیْنَ³

Ey kardeş!

Benden birkaç nasihat istedin. Sen bir asker olduğun için, askerlik temsilâtıyla, sekiz hikâyecikler ile birkaç hakikati nefsimle beraber dinle. Çünkü ben, nefsimi herkesten ziyade nasihate muhtaç görüyorum. Vaktiyle sekiz âyetten istifade ettiğim “Sekiz Söz”ü, biraz uzunca nefsimde demiştim. Şimdi kısaca ve avâm lisanıyla nefsimde diyeceğim. Kim isterse beraber dinlesin.

Birinci Söz

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

“*Bismillâh*” her hayrın başıdır.⁴ Biz dahi başta ona başlarız. Bil ey nefsim! Şu mübarek kelime, İslâm nişanı olduğu gibi, bütün mevcudâtın lisan-ı hâl ile vird-i zebânıdır.

² “Ancak O’ndan yardım dileriz.”

³ “Âlemlerin Rabbi, Rahmân ve Rahîm Allah’a, tüzirimizdeki hadd ü hesaba gelmez lütüfları adedince hamd ü senâ.. bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği Habibi Hazreti Muhammed’e, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ü selâm olsun!..”

⁴ Peygamber Efendimiz, Cenâb-ı Hakk’ın isminin zikredilmediği bir işin eksik kalacağını buyurmuştur. (Bkz.: İbn Mâce, *Nikâh* 19; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/359; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/127-128; Abdurrezak, *el-Musannef* 6/189)

“*Bismillâh*” ne büyük tükenmez bir kuvvet, ne çok bitmez bir bereket olduğunu anlamak istersen, şu temsili hikâyeciğe bak, dinle. Şöyle ki:

Bedevî Arap çöllerinde seyahat eden adama gerektir ki, bir kabile reisinin ismini alsın ve himayesine girsin. Tâ, şakîlerin şerrinden kurtulup hacâtını tedarik edebilsin. Yoksa tek başıyla hadsiz düşman ve ihtiyacâtına karşı perişan olacaktır.

İşte böyle bir seyahat için iki adam sahraya çıkıp gidiyorlar. Onlardan birisi mütevazi idi, diğeri mağrur. Mütevazii, bir reisin ismini aldı, mağrur almadı. Alanı her yerde selâmetle gezdi. Bir kâtu’-t-tarika rast gelse, der: “*Ben, filân reisin ismiyle gezerim.*” Şakî def olur, işlemez. Bir çadıra girse, o nâm ile hürmet görür. Öteki mağrur, bütün seyahatinde öyle belâlar çeker ki, tarif edilmez. Daima titrer, daima dilencilik ederdi. Hem zelil, hem rezil oldu.

İşte ey mağrur nefsim! Sen o seyyahsın. Şu dünya ise, bir çöldür. Aczin ve fakrın hadsizdir.⁵ Düşmanın, hacâtın nihayetsizdir. Madem öyledir; şu sahranın Mâlik-i Ebedî’si ve Hâkim-i Ezelî’sinin ismini al. tâ, bütün kâinatın dilencilüğünden ve her hâdisâtın karşısında titremeden kurtulasın.

Evet, bu kelime öyle mübarek bir definedir ki; senin nihayetsiz aczin ve fakrın, seni nihayetsiz kudrete, rahmete raptedip Kadîr-i Rahîm’in dergâhında aczi, fakrı en makbul bir şefaathçi yapar.

Evet, bu kelime ile hareket eden, o adama benzer ki; askere kaydolur, devlet nâmına hareket eder. Hiçbir kimseden pervâsı kalmaz. “Kanun nâmına, devlet nâmına” der, her işi yapar, her şeye karşı dayanır.

Başta demiştik: Bütün mevcudât, lisan-ı hâl ile “*Bismillâh*” der. Öyle mi?

⁵ “Allah sizin yükünüzü hafifletmek ister, çünkü insan hilkatçe zayıf yaratılmıştır.” (Nisâ Sûresi 4/28)

Evet, nasıl ki görsen; bir tek adam geldi. Bütün şehir ahalisini cebren bir yere sevk etti ve cebren işlerde çalıştırdı. Yakînen bilirsin; o adam kendi nâmıyla, kendi kuvvetiyle hareket etmiyor. Belki, o bir askerdir. Devlet nâmına hareket eder, bir padişah kuvvetine istinat eder.

Öyle de her şey, Cenâb-ı Hakk'ın nâmına hareket eder ki; zerrecikler gibi tohumlar, çekirdekler başlarında koca ağaçları taşıyor, dağ gibi yükleri kaldırıyorlar.

Demek her bir ağaç “*Bismillâh*” der; hazine-i rahmet meyvelerinden ellerini dolduruyor, bizlere tablacılık ediyor.

Her bir bostan “*Bismillâh*” der; matbaha-yı kudretten bir kazan olur ki, çeşit çeşit, pek çok, muhtelif leziz taamlar, içinde beraber pişiriliyor.

Her bir inek, deve, koyun, keçi gibi mübarek hayvanlar, “*Bismillâh*” der; rahmet feyzinden birer süt çeşmesi olur. Bizlere, Rezzâk nâmına en latîf, en nazif, âb-ı hayat gibi bir gıdayı takdim ediyorlar.

Her bir nebat ve ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök ve damarları, “*Bismillâh*” der; sert olan taş ve toprağı deler geçer. “*Allah* nâmına, *Rahmân* nâmına” der, her şey ona musahhar olur.

Evet, havada dalların intişârı ve meyve vermesi gibi, o sert olan taş ve topraktaki köklerin kemâl-i suhûletle intişâr etmesi ve yer altında yemiş vermesi, hem şiddet-i hararete karşı aylarca nazik, yeşil yaprakların yaş kalması, tabiiyyûnunun ağzına şiddetle tokat vuruyor. Kör olası gözüne parmağını sokuyor ve diyor ki:

“En güvendiğin salâbet ve hararet dahi, emir tahtında hareket ediyorlar ki; o ipek gibi yumuşak damarlar, birer asâ-yı Musa (*aleyhisselâm*) gibi; ⁶ *فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ* emrine imtisâl ederek, taşları şakk eder.

⁶ “(Bir zaman da Musa, kavmi için su arayıp Allah'a yalvarmıştı.) Biz de: ‘Asânı taşla vur!’ demiştik.” (Bakara Sûresi 2/60)

Ve o sigara kâğıdı gibi ince nâzenîn yapraklar, birer âzâ-yı İbrahim (*aleyhisselâm*) gibi ateş saçan hararete karşı, يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَيَّ ⁷ âyetini okuyorlar.”

Madem her şey mânen “*Bismillâh*” der. Allah nâmına, Allah’ın nimetlerini getirip bizlere veriyorlar. Biz dahi “*Bismillâh*” demeliyiz. Allah nâmına vermeliyiz, Allah nâmına almalıyız. Öyle ise, Allah nâmına vermeyen gafil insanlardan almamalıyız.⁸

Sual: Tablacı hükmünde olan insanlara bir fiyat veriyoruz. Acaba asıl mal sahibi olan Allah, ne fiyat istiyor?

Elcevap: Evet, o Mün’im-i Hakikî, bizden o kıymettar nimetlere, mallara bedel istediği fiyat ise; üç şeydir:

Biri zikir, biri şükür, biri fikirdir. Başta “*Bismillâh*” zikirdir. Âhirde “*Elhamdülillâh*” şükürdür. Ortada, “Bu kıymettar harika-yı sanat olan nimetler; Ehad-i Samed’in mu’cize-i kudreti ve hediye-i rahmeti olduğunu düşünmek ve derk etmek.” fikirdir.

Bir padişahın kıymettar bir hediyesini sana getiren bir miskin adamın ayağını öpüp, hediye sahibini tanımamak ne derece belâhet ise, öyle de; zâhirî mün’imleri medih ve muhabbet edip, Mün’im-i Hakikî’yi unutmak ondan bin derece daha belâhettir.

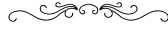
Ey nefis! Böyle cbleh olmamak istersen; Allah nâmına ver.. Allah nâmına al.. Allah nâmına başla.. Allah nâmına işle..⁹ vesselâm.

⁷ “(Ateşe şöyle ferman ettik Biz:) Ey ateş! Dokunma İbrahim’e! Serin ve selâmet ol ona!” (Enbiyâ Sûresi 21/69)

⁸ Bkz.: “Allah adına kesilmeyen hayvanın etini yemeyin!” (En’âm Sûresi 6/121); “Ey iman edenler! Sadaka verdiğiniz kimselere minnet etmek, incitmek suretiyle o sadakalarınızı boşa çıkarmayın. Allah’a da, âhirete de inanmadığı hâlde sırf insanlara gösteriş yapmak için malını harcayan kimsenin durumuna düşmeyin.” (Bakara Sûresi 2/264)

⁹ Bu tür fiilleri sırf Allah rızası için yapanın imanı kemâle ermiş olacağına dair hadis için bkz.: Tirmizî, *Sünnet* 15; Ebû Dâvûd, *Kıyamet* 60.

BİRİNCİ SÖZ

AÇIKLAMALAR VE NOTLAR

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ¹⁰

Ey kardeş!

Üstad Hazretleri'nin gerek Mesnevî-i Nuriye'deki “*Bil ey aziz kardeşim!*” ifadeleri, gerekse de Lâhikalar'daki “*Aziz, sıddık kardeşim!*” hitapları çok dikkat çekicidir. Zira, bugüne değin İmam Gazalî, Abdülkadir Geylânî gibi nuranî ve kudsî müşidlerin derslerinde hâkim olan nasihat tarzı “Ey oğul!” tarzında olmuştur. Nur mesleğinde esas olan hakikî kardeşlik râbitaları olduğundandır ki. “*Aziz*” hitabıyla, izzetlerini muhafaza etmeleri noktasında talebelerini uyarın Üstad Hazretleri; “*kardeşim*” demek suretiyle de onları Kur'ân'ın rahle-i tedrisinden birlikte ders aldığı arkadaşları seviyesine çıkarmakta ve şahsiyetlerini incitmemek noktasında ciddî bir hassasiyet göstermektedir.

“*Mesleğimizin esası uhuvvettir. Peder ile evlât, şeyh ile mürid mâbeynindeki vasıta değildir. Belki hakikî kardeşlik vasıtalarıdır. Olsa olsa bir üstadlık ortaya girer.*” (Lem'alar, s.204) cümleleriyle özetlenen bu yaklaşım sayesinde ki, muhataplarında “*Sözleri kendi malı ve telifi gibi hissedip sahip çıkma*” (Mektubat, s.388) tarzındaki talebeliğe ait hususiyetler kolaylıkla vücûd bulabilmektedir.

“*Nesebî kardeşlikten daha ziyade kardeş olmak*” (Bkz.: Şuâlar, s.335) esası üzerine bina edilen Nur mesleğinin halka-yı tedrisi içerisinde

¹⁰ “Ancak O'ndan yardım dileriz.”

‘**kardeş**’ kelimesinin nasıl mühim ve muhit bir muhtevaya sahip bulunduğu mâlûmdur. Nur Külliyyatı içerisinde bunu ifade sadedinde söylenen birçok söz mevcuttur.

“**Mesleğimiz uhuvvettir.** Kardeş kardeş peder olamaz, müşid vaziyetini takınamaz. Uhuvvetteki makam genişdir. Gıptakârane müzâhameye medâr olamaz. Olsa olsa, kardeş kardeş muavin ve zahîr olur; hizmetini tekmil eder.” (Lem’alar, s.208)

“**Mesleğimiz halîliye olduğu için, meşrebimiz hilletir.** Hillet ise, en yakın dost ve en fedakâr arkadaş ve en güzel takdir edici yol-
daş ve en civanmert kardeş olmak iktiza eder. Bu hilletin üssü’l-esası, samimi ihlâstır. Samimi ihlâsı kıran adam, bu hilletin gayet yüksek kulesinin başından sukut eder. Gayet derin bir çukura düşmek ihtimali var; ortada tutunacak yer bulamaz.” (Lem’alar, s.204)

Hazreti Üstad’ın, Nur Külliyyatı’nın umumunda bahsettiği bu kardeşliğin keyfiyetine dair Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi’nin tespitlerinden bazılarına yer vermenin faydalı olacağı kanaatindeyiz:

“Üstad Hazretleri’nin ‘Kardeşlerinizin meziyetleri ile iftihar ediniz.’ şeklindeki tavsiyesi, tamamen inanca bağlı bir durumdur. İnancı kavî olmayan insanların, bu hakikati tam yaşayabileceklerine ihtimal verilemez. Evet, konuşan bir kardeşinizin sürç-ü lisanları sizi rahatsız etmiyorsa veya onun dinleyenlerin gönlünde inşirah hâsıl eden konuşması, sizi sevindirmiyorsa, siz ‘kardeş’ makamını ihraz edememişsiniz demektir.” (M. Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla*, 4/126)

“Birbirinde fânî olma seviyesinde kardeşlik, dış dünyada tesir icra edecek en müessir faktörlerden biridir. Birbirinin fazilet ve meziyetleriyle iftihar etme ve onları aynen kendindeymiş gibi kabullenme, cemaate ait fertleri de birbirlerine sınıksız kenetleyecek ve içlerindeki hamle ruhunu kamçılıyarak, kıvılcım hâlindeki istidat ve kabiliyetleri tutuşturup birer kor hâline getirecek ve ilâhî rahmetin sağnak sağnak inmesine vesile olacaktır. Vifak ve ittifak içinde birbiriyle bütünleşmiş ve tek vücût hâline gelmiş bu cemaatin ruh ve gönlüne Cenâb-ı

*Hakk'ın nusret ve yardım eli uzanacak ve onu hep müsbete, güzele ve doğru tarafa çevirecektir, dolayısıyla da cemaatin yanılma payı en asgariye inmiş olacaktır. Niyetleri hâlis olduğu için, belki bu yanılmalar da onlara sevap kazandıracaktır. Fakat birbirinden kopuk çizgide bulunanlarda, aynı çizgide olmalarına rağmen bu dediklerimizin tahakkuku mümkün değildir. Hele bir de çizgide inhiraf, dolayısıyla da ihtilâflar baş gösterirse bir daha içinden çıkmak mümkün olmayan fâsit daireye girilmiş olur. Böyle bir fâsit daireye giriş ise, hedefe sırtını dönüp koşan insan gibi, her attığı adım onu esas gaye ve hedeften uzaklaştırır.” (M. Fethullah Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler*, 3/45)*

*“Hissî kardeşlik, önemli bir esastır; ancak yeterli değildir. Uhuvvet ve ittifak mevzuu hissîlikten daha çok iradîdir; gerçekleşmesi için de karar, azim ve gayret gerekir. Müminlerin birbirini sevmesinde esas olan, hissîlikten öte vahdet-i itikadın vahdet-i içtimâiyeyi iktiza etmesine bağlı mantikî kardeşliktir. Bundan dolayı Bediüzzaman Hazretleri, bize meselenin daima mantikî yönlerini ve dinamiklerini göstermiştir. Meselâ; ‘Hâlık’ınız bir, Mâlik’iniz bir, Mâbud’unuz bir, Râzık’ınız bir.. bir bir.. bine kadar bir bir. Hem Peygamber’iniz bir, dininiz bir, kıbleniz bir.. bir bir, yüze kadar bir bir.’ demiştir.” (M. Fethullah Gülen, *Kırık Testi*, s.228-229)*

Yine bu cümlenin başında ikaz için kullanılan “ey” hitabının Arapçadaki karşılığı olan “yâ” lafzıyla alâkalı olarak da İşârâtü'l-İcâz tefsirinde şöyle buyurulmaktadır:

*“Evvelâ: Kur’ân-ı Kerîm’de kesretle zikredilen يَا أَيُّهَا ile edilen hitap ve nida, üç vecihle ve üç edatla tekit edilmiştir. Birisi, **ikazı ifade eden ve ikaz için kullanılan** يَ harfidir. İkincisi, **alâmetleri aramakla bir şeyi bulmak için kullanılan** أَيُّ kelimesidir ki, Türkçede ‘hangi’ kelimesiyle tercüme edilir. Üçüncüsü, **gafletten ayıltmak için kullanılan** مَا harfidir. Bu tekitlerden anlaşılır ki, burada şu tarzla yapılan nida ve hitap, çok faydalara ve nüktelere işaretler.” (İşârâtü'l-İcâz, s.97)*

Bu anlamda başlangıçta yer alan “*Ey kardeş*” hitabını, hem kardeşlik hususiyetlerini hatırlatma noktasında ciddî bir ihtar, hem de muhataba verilen kıymeti bildirme noktasında samimi bir iltifat şeklinde ele almak mümkündür.

Benden birkaç nasihat¹¹ istedin.

Nasihat isteyen kişiye nasihat etmek Müslüman’ın vazifelerinden olması cihetiyle Üstad Hazretleri, dinî bir vecibe sayılan bu ricayı karşılıksız bırakmamaktadır. Üstad Hazretleri’ne nasip olan ifade nimeti ile talebelerinin nasibi olan istifade nimetinin¹² bulunduğu ortak zeminde

- ¹¹ “Bu Kur’ân, ancak bütün milletler için bir derstir.” (Sâd Sûresi 38/87);
 “Bu, bir öğüt ve uyarıdır. Artık isteyen, Rabbine varan yolu tutar.” (Müzzemmil Sûresi 73/19);
 “Allah’a saygı duyacak olan, nasihati düşünüp ders alır.” (A’lâ Sûresi 87/10);
 “Bu İslâm yolu Rabbinin dosdoğru yoludur. Düşünüp idrakini kullanan kimseler için âyetlerimizi iyice açıklamış bulunuyoruz.” (En’âm Sûresi 6/126);
 “Bu seçkin zâtlar, Allah’ın her bakımdan doğru yola erdirdiği kimselerdir ve (ey Resûlüm), sen de (Allah’ın onları kendisine ilettiği) aynı doğru yolu takip et ve de ki: ‘Ben, (risalet vazifemi yerine getirme) karşılığında sizden hiçbir karşılık beklemiyorum. Bu Kitabı tebliğ etmekteki maksadım, akıl sahibi bütün varlıklar için bir hatırlatma ve bir öğütten ibarettir.’” (En’âm Sûresi 6/90);
 “Allah onların kalblerinde ne var, ne yok pek iyi biliyor. Onun için sen onlara aldırma, fakat kendilerine öğüt ver ve onlara kendilerine dair, içlerine işleyecek belîğ sözler söyle!” (Nisâ Sûresi 4/63);
 “De ki: ‘Size bir tek nasihat edeceğim: İkişer ikişer veya teker teker Allah hakkı için durup düşünmenizi, hem sonra bu arkadaşınızda delilikten eser olmadığını iyice anlamanızı istiyorum. O, ancak şiddetli bir azaptan önce sizi sakındırmak için gelen bir peygamberdir.’” (Sebe Sûresi 34/46);
 “Sen insanları Allah yoluna hikmetle, güzel ve makul öğütlerle davet et, gerektiği zaman da onlarla en güzel tarzda mücadele et!” (Nahl Sûresi 16/125);
 “O hâlde öğütün fayda vereceği ümidiyle sen nasihat et!” (A’lâ Sûresi 87/ 9);
 “İşte böyle... Sen insanları irşada devam et! Zaten senin görevin sadece irşad edip düşündürmektir. Yoksa sen kimseyi zorlayacak değilsin.” (Gâşiye Sûresi 88/21-22);
 “Allah adaleti, hatta adaletten de fazla olarak ihsanı, en güzel davranışı ve muhtaç oldukları şeyleri yakınlarla vermeyi emreder. Hayasızlığı, çirkin işleri, zulüm ve tecavüzü yasaklar. Düşünüp tutasınız diye size öğüt verir.” (Nahl Sûresi 16/90)
- ¹² “Cenâb-ı Hak onlara (nur talebelerine) ders-i Kur’ânî’de verdiği nimet-i istifade ile Üstadlarına ihsan ettiği nimet-i ifadeyi beraber kılmış, mukarenet vermiş.” (Lemalar, s.167).

telif edilen Nur Külliyyatı'nın tesirindeki harikulâde kuvveti biraz da burada aramak gerektir. Ezelî Kelâm'ın âyetlerinin tedricen yirmi üç sene gibi bir zaman diliminde inmesi bize, en kıymetli hakikatlerden istifadenin dahi muhatapların ihtiyacı ve talebi nisbetinde olduğunu ihtar etmektedir. Bu yüzden öncelikle hakikatlere ihtiyaç hissedilmesi veya muhtaç olanlar bu ihtiyacı hissetmiyorlarsa, öncelikle onlara bunun hissettirilmesi pek mühim görünmektedir.

Bununla birlikte nasihatteki üslûp da şüphesiz çok mühimdir. Üstad Hazretleri'nin meselenin sebepleri ve çözümlerine dair Mektubat'ta yer alan ifadesi sadra şifa niteliktedir:

“Tahmîn ederim ki, nâsîhlerin nasihatleri şu zamanda tesirsiz kaldığının bir sebebi şudur ki: Ahlâksız insanlara derler: ‘Haset etme! Hırs gösterme! Adâvet etme! İnat etme! Dünyayı sevme!’ Yani, fıtratını değiştir gibi zâhîren onlarca mâlâyutak bir teklifte bulunurlar. Eğer deseler ki: ‘Bunların yüzlerini hayırlı şeylere çeviriniz, mecralarını değiştiriniz.’ Hem nasihat tesir eder, hem daire-i ihtiyârlarında bir emr-i teklif olur.” (Mektubat, s.32)

Yine, bilindiği üzere Efendimiz (sallâllâhu aleyhi ve sellem) üç defa tekrar ile, **“Din nasihattir. Din nasihattir. Din nasihattir.”** (Buhârî, *İmân* 42; Müslim, *İmân* 95); buyurmuş ve nasihatın din adına olmazsa olmaz bir husus olduğuna dikkatleri çekmiştir. Allah ve Resûlü hesabına yapılan ve Nur Risaleleri'nde de takip edilen bu tarz nasihate aklı ve kalbi açık tutmanın ehemmiyeti hususunda Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi şu noktalara dikkat çekmektedir:

“Nasihat edenleri dinlemek de, ülfetimizin dağılması, kalbimizin yumuşaması ve şeytanın vesveselerine, günahların zorlamalarına karşı koyabilmemiz için de koruyucu ve besleyici çarelerdendir. İnsan, aklı, mantığı ve muhakemesiyle hususiyet arz eden bir varlık olduğu gibi, coşan gönlü, ürperen vicdanı, yaşaran gözleriyle de bir kalb, bir ruh ve bir duygular yumağıdır. Bu itibarla da o, iç âleminde derinleşmeye, ruh dünyasında zenginleşmeye, tefekkür hayatında genişlemeye muhtaçtır. Evet o, yer yer içinde oluşan aysberglerin eritilmesine muhtaç olduğu

gibi, mânevî gıdasızlığını izale edecek, mânevî süt akıtan çeşmelere de şiddetli bir iştiyak duyar. Kur'ân, Efendimiz'e defaatle 'Anlat!' der ve O iki Cihan Güneşi de, 'Din nasihattir.' buyurur.. evet bir yanda, çatlama noktasına kadar 'anlatma' tâlim edilirken, diğer yanda da yine hadisin ifadesiyle 'Ya öğreten, ya öğrenen, ya da dinleyen ol; dördüncüsü olma!' tavsiyesinde bulunularak, iki uç âdeti bir noktada birleştirilmekte ve dikkat nazarları, yerinde anlatmaya, yerinde de dinlemeye çekilmektedir. Hele, Efendimiz'in bizzat, Kur'ân'ı tâlim ettiği ashâbına, 'Okuyun da dinleyeyim!' demesi ne kadar mânîdardır!..

O hâlde insanın, yüreğini coşturup yumuşatacak, içindeki kararmış his ve duyguların kirini, pasını izale edecek, onun ebedî âlemlere şevkini kamçılacak, bu arada dinî, ilmî dakik meselelerle fikir dünyasını aydınlatacak vâiz ve nâsihleri dinlemesi de, yine onun için ekmek kadar, hava kadar mühim bir ihtiyaçtır. Bu sebeple insan, 'Bunu biliyorum, bir daha neden dinleyeyim ki!' dememeli; nasıl yemek, içmek devamlı tekerrür ediyor ve bıkmak şöyle dursun, bunlara daima ihtiyaç duyuluyor, öyle de, kalb ve ruhun gıdası sayılan, ayrıca şeytan ve günahların şerrinden de koruyucu rol oynayan nasihat ve sohbetleri dinlemek de, onun için belki bin kat daha lüzumlu bir ihtiyaçtır. Halk arasında, vaaz ve sohbetlere devam eden birçok kişinin içkiyi, kumarı bıraktığını, pek çok fenalıkları terk ettiğini, hayırlara koşar olduğunu duyar ve dinlersiniz. Anlatan bir aşk ve heyecan insanı olmasa, gözü yaşlı ve ihlâşlı anlatmasa da, yine tesir edebilir; çünkü tesir ettirecek Allah'tır. Bence, günümüzde mahrum bulunduğumuz hususlardan biri de işte budur. Seleflerimiz vaaz ederken, cami ihtizaza gelir, gönüller aşk ve heyecanla dolar; çoğu kez vaaz tamamlanamazdı. Bir kere, dinleyen içi yıkanmış olarak döner giderdi. Ama, yine de ümitsiz değiliz; her bitişin ardından bir doğuş başlatan Allah'ın, aşkla coşan, gözü yaşlı, bağıryanık o gönül erlerini bir kere daha göndereceğine inancımız tamdır." (M. Fethullah Gülen, İncanın Gölgesinde, 2/179-180)

"'Din nasihattir.' Bu bir bakıma 'Hac, Arafât'ta vakfedir.' hadis-i şerifi gibidir. Yani, nasıl vakfesiz hac olmuyorsa, nasihatsiz da din olmaz demektir.(...)

Hadisin devamında, nasihatın Allah ve Resûlü için olduğu buyrulur. Nasihati yapan, Allah için yapmalıdır. Nasihati dinlemeye gelen de Allah için gelmelidir. Hatta kendisini sıfır ve hiç görmelidir. Eğer kendinde bir varlık hissederse, onun nasihatten gerektiği ölçüde yararlanması söz konusu olamaz. Evet, başka şeylerle dolu kaplar başka şey kabul edemez.. kaya üzerinde tohum filizlenemez. Kalbler verimli topraklar gibi, zihinler de bomboş telâkki edilmeli ve tam bir tahliye ile artırılmalıdır ki, nasihatten istifade edilsin. Böyle bir tahliyeyi yapamayan ve kendisini herkesten aşağı görmeyen, hatta nefisini yerden yere vurmeyen birine Hazreti İsa da, Hazreti Cebrail de ve Hazreti Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) de nasihat etse, faydalanması oldukça zordur. Mümkün değildir demiyorum. İbn Abbas, Hazreti Ömer'in hutbe okuyacağını duyduğu zaman, Mekke'de ise 500 km'lik yolu kat eder ve birgün öncesinden gelir minberin önüne otururdu. Evet insanda nasihate karşı bu iştihak olmalıdır ki, nasihatten istifade edebilsin.

Nasihat, Allah içindir; Allah için yapıldığı için de, nasihatte her şeyden evvel Allah anlatılmalıdır. Zira, eğer Allah tarafından sevilmek istiyorsanız, Allah'ı insanlara sevdirmelisiniz. Sonra, Resûlüllah anlatılmalıdır. Evet O'nu tanıtmak ve sevdirmek bir müminin ikinci derecede işi olmalıdır. Nasihat, ayrıca "müminler içindir" deniyor ki, onların aydınlatılmaları hedeflenerek yapılmalıdır.

Evet, önem sırasına göre nasihat böyle ele alınmalıdır. Çok işitmışsinizdir. Bir yerde çocuklardan bahsedildiği zaman, bazıları fırsat kollar ve hemen kendi çocuğundan bahsetmek ister. Bunun gibi, her konuşmada, her sohbette, söz imale edilerek, Allah'a yönlendirilmeli ve O anlatılmalı. Konuşmalarda, mânâsız gülmelere, boş lakırdılara ve mâlâyaniyâta yer verilmemeli.. müminin sükûtu tefekkür, konuşması hikmettir. Evet, âhiret adına teminâtımız var mı ki, gülüp oynuyoruz. Kısaca, ayakta kalabilmek, kendimizi koruyabilmek ve üzerimizdeki emanetin hakkını verebilmek için sürekli nasihatle yenilenmeye ihtiyacımız var." (M. Fethullah Gülen, Fasıldan Fasıla, 2/279-281)

Sen bir asker olduğun için askerlik temsilâtıyla,

Burada hep merak edilen noktalardan birisi Üstad Hazretleri'nin bu nasihati isteyen asker talebesinin kim olduğudur. Bu şahsın, Mektubat'ta yer alan sorularıyla o büyük eserin vücûd bulmasına sebep olan Albay Hulûsi Yahyagil olduğu zannedilse de bu hatalı bir bilgidir. Zira Üstad Hazretleri bu sözleri Hulûsi Bey'in 1929'daki ilk ziyaretinden önce kaleme almıştır. Barla Lâhikası'ndaki ifadeden de anlaşılacağı üzere Üstad Hazretleri genel olarak mühim talebelerinin o meslekten veya o meşrepten olacağını görmüş, öyle yazmış; Hulûsi Bey de ilk muhatap olması itibariyle ciddî bir hisse almıştır denilebilir. Ancak "*Benden birkaç nasihat istedim.*" cümlesinden gerçek bir şahsın var olabileceği de ayrıca anlaşılmaktadır.

"Hulûsi Bey, benim yegâne mânevî evlâdım ve medâr-ı tesellim ve hakikî vârisim ve bir dehâ-yı nurânî sahibi olacağı muhtemel olan biraderzadem Abdurrahman'ın vefâtından sonra, Hulûsi aynen yerine geçip o merhumdan beklediğim hizmeti, onun gibi ifâya başlamasıyla.. ve ben onu görmeden epey zaman evvel Sözcükler'i yazarken, onun aynı vazifesiyle muvazzaf bir şahs-ı mânevî bana muhatap olmuşcasına, ekseriyet-i mutlaka ile temsilâtım onun vazifesine ve mesleğine göre olmuştur. Demek oluyor ki bu şahsı, Cenâb-ı Hak bana hizmet-i Kur'ân ve imanda bir talebe, bir muin tayin etmiş. Ben de bilmeyerek onunla onu görmeden evvel konuşuyordum, ders veriyordum..." (Barla Lâhikası, s.19)

Mustafa Sungur Ağabey'in naklettiğine göre Üstad Hazretleri, en ağır hasta olduğu dönemlerde bile iki meslekten gelen ziyaretçileri kapıdan geri çevirmemiştir. Bunlardan birisi askerler, diğeri ise öğretmenlerdir. Beraberindekiler "*Üstad görüşemez hastadır.*" diyerek gelenleri kapıdan geri çevirmek istediğinde, hasta yatağından haber gönderen Üstad Hazretleri, asker ve öğretmen olan ziyaretçileri kabul etmiştir. Kastamonu'dayken yine bir gün mütesettir olmayan bir kısım subay eşleri Üstad'ı ziyaret için geldiklerinde, hizmetinde bulunan Çaycı Emin Bey kabul etmek istemeyeceğini düşünerek münasip bir dille bu

görüşme talebini kendisine iletmeden reddetmek istemiş; ancak Üstad Hazretleri gelen ziyaretçileri içeri davet etmiş ve onlara namaza dair ders yapmak suretiyle iltifat etmiştir. (Bkz.: Rahmi Erdem, *Davam*, s.180)

Yine bir gün Eskişehir’de, Yıldız Otel’inin üst katında Mustafa Sungur Ağabey, Hazreti Üstad’ın odasında hizmetindeyken, bir kuşluk vakti beş adet jet uçağı otelin üstünden şiddetle ses çıkararak geçerler. Pencereler de açıktır. Hazreti Üstad gülümseyerek, “*İnşâallah bunlar bir zaman İslâmiyet’e büyük hizmetler edecekler.*” der. Ve ilâveten, “*Sungur, askeriyede bir ruh var. O ruh, benimle dosttur. Bilmiyorum, ya o bir kişidir veya cemaattir; sağdır veya ölüdür; velidir veya kutubdur. Bilmiyorum, fakat bir ruh var ki; o ruh benimle dosttur.*” diye beyanda bulunurlar.

Barla Lâhikası’nda Hulûsi Ağabey’e yazdığı bir mektupta askerlik temsiline yer verilmesinin sebebini beyan sadedinde Üstad Hazretleri meseleye vuzuh kazandırmaktadır:

“Ben Sözleri yazarken, ihtiyârsız olarak ekser temsilâtı, şuûnât-ı askeriyeye nev’inden zuhur ediyordu. Ben hayret ediyordum, neden böyle yazıyorum? Sebebini bulamıyordum. Sonra hatırıma geldi ki, belki istikbalde şu Sözlere’yi hakkıyla anlayacak, kabul edip hırz-ı cân edecek en mühim talebeleri askeriyeden yetişecek. Onun için böyle yazmaya mecbur oluyorum, düşünüp o kahraman askerleri bekliyordum.” (Barla Lâhikası, s.235)

Risaleler’de meselelerin devamlı askerlik temsiliyle anlatılması, genele bakan yönü ile bu hizmette gerek rabbânî işlerde istîmal, gerekse de rahmânî vazifelerde istihdam edilmenin hep kader plânında belirli bir tertip ile kişilerin ihtiyârı hâricinde gerçekleştiğini zihinlere nakş eder niteliktedir. Hizmet düsturlarının merkezî cümlelerinden olan, “*gayet ehemmiyetli bir hizmette ve ihtiyâr ve iktidarımız hâricinde bir dest-i gaybî tarafından istihdam ediliyoruz*” (Emirdağ Lâhikası, 1/22) hakikatinin ruhlarda yerleşmesi anlamında da askerlik temsilleri gayet ehemmiyetli görünmektedir. Bunu, Nur mesleğinin esası olarak en veziz ifade eden cümlelerden biri de herhâlde şu satırlardır:

“Görüyorum ki: **Şu dünya hayatında en bahtiyar odur ki, dünyayı bir misafirhane-i askerî telâkki etsin..** ve öyle de iz’ân etsin.. ve ona göre hareket etsin.. ve o telâkki ile en büyük mertebe olan mertebeyi rızayı çabuk elde edebilir. Kırılacak şişe pahasına daimî bir elmasın fiyatını vermez, istikâmet ve lezzetle hayatını geçirir.” (Mektubat, s.31)

Hizmet insanı olmak hususunda olmazsa olmaz kabul edilen ciddiyet, cesaret, metanet ve fedakârlık gibi vasıflarını mânevî şahsiyetinde temsil eden askerlik ruhu ve nefer olma bilincine dair Muhterem Fethullah Gülen Hocafendi’nin ikazlarından biri de şu şekildedir:

“*Din-i mübin-i İslâm’a hizmet eden herkes neferdir. Dolayısıyla, bu hizmette askerî disiplin çok önemlidir. Şeklen asker değiliz ama, ruhen askeriz ve öyle de olmalıyız, hatta öyle olmak mecburiyetindeyiz. Bu sebeple, İslâmî hizmetlerde nefer olduğunu idrak edemeyen ve neferliğe ters tutumlar içine giren herkes, mutlaka, ama mutlaka bunun cezasını çeker..!*” (M. Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla*, 1/125)

sekiz hikâyecikler ile birkaç hakikati nefsimle beraber dinle.

Zübeyr Ağabey, Nurlar’dan hakikî ve âzamî istifade yolunun eserleri nefse okumaktan geçtiğini söyler. Üstad Hazretleri’nin “**nefsimle beraber dinle**” cümlesini, “**nefsinle beraber dinle**” şeklinde anlamak gerekmektedir. Bu, ilmî ve irfanî eserlerden hakikî istifade adına geçerli olan umumi bir düsturdur.

Üstad Hazretleri’nin Nurlar’ı gazete gibi okumamak gerektiğine dair tembihini, yalnızca eserlerin dikkatli, tetkik edilerek okunması gerektiği şeklinde anlamak doğru olsa da, bir parça eksiktir. Belki bu ikaz daha çok, eserlerin mâlûmat maksadıyla okunmaması, ıslah-ı nefis için okunmasına yönelik bir tembih olarak anlaşılmalıdır. Nurlar’ın sırf teberrük maksadıyla okunması ciddî bir noksaniyete sebep olacağı gibi, nefis muhatap alınmadan salt akî meseleler tarzında okunması da mühim bir nasipsizliği netice verecektir. Bu yüzden eserlerin, gaflet veren sebeplerden sıyrılarak, nefse karşı uyanık bir vaziyette, şahs-ı mânevîye teveccüh, dehalet ve istimdat ederek; muzdar kalmış, çaresiz

bir hastanın doktoruna başvurması, bir talibin mürişidinden himmet talep etmesi tarzında, okunması hem istifade hem de istifaza adına mühim görülmektedir.

Zira **“Risale-i Nur, sair ilimler ve kitaplar gibi okunmamalı.** Çünkü ondaki iman-ı tahkikî ilimleri, başka ilimlere ve maariflere benzemez. Akıldan başka çok letâif-i insaniyenin kut ve nurlarıdır.” (Emirdağ Lâhikası, 1/59) dendiği üzere, eserler nefis muhatap alınarak okunduğunda, gelen imanî hakikatler akıl midesine girdikten sonra, derecesine göre ruh, kalb, sır ve diğer letâif de kendilerine ait hisselerini onlardan alıp lâyıkınca beslenebilecektir.

Bu hakikatin, kendi nefesine bakan yönünü ifade sadedinde Üstad Hazretleri; **“Hem Risaletü’n-Nur, en evvel tercümanının nefsinî iknaa çalışır, sonra başkalara bakar. Elbette nefs-i emmâresini tam ikna eden ve vesvesesini tamamen izale eden bir ders, gayet kuvvetli ve hâlistir ki bu zamanda cemaat şekline girmiş dehşetli bir şahs-ı mânevî-i dalâlet karşısında tek başıyla gâlibâne mukabele eder.”** (Sikke-i Tasdik-i Gaybî, s.170) buyurmakta ve Nur Risaleleri’nin tesirindeki asıl sırrın, nefse hitap ederek yazılması ve okunması olduğunu açıkça belirtmektedir.

Aynı hususa dikkatleri çeken Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi şunları ifade etmiştir:

“Risaleler ve iman hakikatlerine dair yazılan eserler, tahkikî imanı elde etme, irfan ufkuna ulaşma ve zevk-i ruhanîyi yakalama adına bir rehberdir. Ama eğer, bazı insanlar, Nurlar sayesinde başkalarına nisbeten biraz daha fâik, biraz daha farklı bilgilere ulaşınca, onları demogoji adına kullanmaya, caka yapmaya, o bilgileri peylemeye ve satmaya başlıyorlarsa; artık o hakikatleri başkalarına duyurmuyor, onlarla kendilerini ifade ediyor, onları kullanarak kendi reklâmlarını yapıyorlarsa; okuyor, tahlil ediyor, açıklıyor, ‘Bakın neler var bunların içinde’ diyorlar ama aslında kendilerini nazara veriyor ve ‘Bakın, ben nasıl anlıyorum, neler var bende; neler biliyor ve neler anlatıyorum.’ demeye getiriyorlarsa; hatta ses tonunu, okuma üslûbunu, tahlil ve

terkiplerini bile bu mülâhazaya göre ayarlıyorlarsa, bu şekilde tahkikî imanı elde etmeleri de, irfân ufkuna ulaşmaları da düşünülemez. Unutulmamalıdır ki, Kâbe'yi tavaf ederken, elde Kur'ân taşırken, sünnete bağlılık iddiasıyla yaşarken dahi şeytanın yolunda gitme ihtimali vardır. Nurlar'ı okurken, onları anlatırken bile İblis'in izinde olmak da muhtemeldir. Evet, Nurlar bazılarında imanda derinleşme, bazılarında da gevezeleşme hâsıl ediyor. Birileri o kıymetli eserler vesilesiyle imanda tahkike cüyor, derinleştikçe derinleşiyor; bir heybet, bir mehâbet insanı hâline geliyor. Dudaklarından dökülen her sözün hesabını vereceği mülâhazasıyla âdeta tir tir titreyerek konuşuyor. Bazıları da, hiç olmayacak yerlerde bile söz girizgâhları buluyor, değişik mevzular açıyor ve hemen gevezeliğe giriveriyor. Hazır bulduğu insanların kafalarına vura vura zorla kendisini dinletiyor. Oysa, konuşan heva ve hevesler değil, hakikatler olmalı; yalnızca hakikat konuşmalı. Herkes o hakikatlerden istifade etmeye çalışmalı.” (M. Fethullah Gülen, *Kırık Testi*, s.68)

Çünkü ben, nefsimi herkesten ziyade nasihate muhtaç görüyorum.¹³

Bir insan nefsinin terbiyeye ihtiyacı olduğunu ne nisbette hisseder, ne yoğun bir ızdırap içinde Rabbisinin kapısına yönelirse, o insanın o oranda mânen sıhhat bulacağı söylenebilir. 1. ve 2. Lem'a risalelerinde –hatırlanacağı üzere–, “ızdırar/mutlak ihtiyaç” ve “zaruret” hâlinde yapılan duaların ne kadar keskin bir şekilde kabule mazhar olduğu ifade edilmektedir. Bu anlamda kendisini kâmil bilen, devamlı bir surette nasihat ve terbiyeye muhtaç görmeyen birisinin mânen terakki etmesi mümkün görünmemektedir.

“Kendi nefsinde, torbasında, kusur, naks, acz, fakrdan mâadâ bir şeyi bırakmama” (Mesnevî-i Nuriye, s.193) mesleğine zıt olarak, nefse nazar-ı rıza ile bakmanın neticesini Üstad Hazretleri şöyle özetlemektedir:

¹³ “Öyleyse, nefislerinizi temize çıkarmayın, kendinizi hatasız görmeyin.” (Necm Süresi 53/32)

“Şeytanın mühim bir desisesi, insana kusurunu itiraf ettirmemektir. Tâ ki, istiğfar ve istiâze yolunu kapasın. Hem nefis-i insaniyenin enâniyetini tahrik edip, tâ ki nefis kendini avukat gibi müdafaa etsin; âdeta taksirattan takdis etsin. Evet şeytanı dinleyen bir nefis, kusurunu görmek istemez; görse de, yüz tevil ile tevil ettirir. وَعَيْنُ الرِّضَا عَنْ كُلِّ 14 عَيْبٍ كَلْبِلَةٌ: Nefsine nazar-ı rıza ile baktığı için ayıbını görmez. Ayıbını görmediği için itiraf etmez, istiğfar etmez, istiâze etmez; şeytana maskara olur. Hazreti Yusuf (aleyhisselâm) gibi bir Peygamber-i Âlîşan, 15 وَمَا أُبْرِيئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي dediği hâlde, nasıl nefse itimat edilebilir?

Nefsini ittiham eden, kusurunu görür. Kusurunu itiraf eden, istiğfar eder. İstiğfar eden, istiâze eder. İstiâze eden, şeytanın şerrinden kurtulur.16 Kusurunu görmemek o kusurdan daha büyük bir kusurdur. Ve kusurunu itiraf etmemek, büyük bir noksanlıktır. Ve kusurunu görse, o kusur kusurluktan çıkar; itiraf etse, affa müstehak olur.”17 (Lem’alar, s.111)

“Evet, nefsini beğenen ve nefsine itimat eden, bedbahttır.” (Mektubat, s.372) diyen ve nefsi beğenmenin ve beğendirme arzusunun Nur mesleğine bütün bütün zıt olduğunu bildirme sadedinde; **“Hâlık-ı Rahîm’ime yüz binler şükrolsun ki; kendimi kendime beğendirmemiş.. nefsimin ayıplarını ve kusurlarını bana göstermiş.. ve o nefis-i emmâreyi, başkalara beğendirmek arzusu kalmamış.”** (Sikke-i Tasdîk-i Gaybî, s.120) buyuran Üstad Hazretleri, kendi

14 Ebu’l-Tayyib el-Mütenebbi’ye ait olan bu beyit için bkz.: İbn Asâkir, *Târihu Dimâşk* 33/219, 36/319.

15 “Doğrusu ben nefsimi temize çıkarmam. Çünkü Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevkeder.” (Yûsuf Sûresi 12/53)

16 “Kim kötülük eder veya günah işleyerek nefsine zulmeder de sonra Allah’tan af dileirse, Allah’ı gafur ve rahîm (affı ve merhameti bol) bulur.” (Nisâ Sûresi 4/110)

17 Peygamber Efendimiz’in “İstiğfar edilirse günah büyük olmaktan çıkar, ısrarla devam edilen günah da küçük olarak kalmaz.” hadis-i şerifi vardır. Bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsnecd* 5/199.

nefsine her vakit “*herkesten ziyade sen müflis ve muhtaç ve müte-ellim*” (Sözler, s.244) bir varlık nazarıyla bakmıştır.

Nasıl ki bilim ve teknikteki gelişmeler, ihtiyaçlar ve zaruretlerin sevki ile olmaktadır, aynen öyle de; insanlar hangi noktalarda kendilerini şiddetli muhtaç görüp, gayret sarf ederlerse, o noktalarda mânen yardım almaları ve ilerlemeleri mümkün görülmektedir. “*Muzaaf [kat kat] ihtiyaç, iştiyaktır. Muzaaf iştiyak, muhabbettir. Muzaaf muhabbet dahi aşktır.*” (Sözler, s.575) buyuran Üstad Hazretleri de Nur Risaleleri’nin telifi hakkında; “*Benim hissem; yalnız şiddet-i ihtiyacımla taleptir.. ve gayet aczimle tazarruumdur. Dert benimdir, deva Kur’ân’ındır.*” (Mektubat, s.425) demekle, âb-ı hayat hükmündeki bu eserlerin, “*Ruhundan tevellüt eden bir hâcete binâen, âni ve def’î olarak ihsan cdildiğini*” (Mektubat, s.422) beyan etmektedir.

Bu sebeple, insanın nefesine bakışında hiçbir şeyi küçük görmemesi, benliğine âdetâ mikroskopla bakması, zaaf ve hastalıklarını bir savcı hassasiyetiyle inceden inceye hesaba çekmesi doğru ve gerekli tavır kabul edilmektedir. Zira nefsin ıslah olması isteniyorsa, önce çok yaralar ve bereler içinde mâlûl bir hasta olduğuna ikna edilmesi gerekmektedir. Bu durum, bir hastanın tedaviye ihtiyaç hissettiği nisbette kendi tedavisine ihtimam göstermesine benzetilebilecektir. Aksi halde hasta olduğuna inanmayan bir insanın doktora gitmesi mümkün olmadığı gibi, gitse de onu dinlemesi, zorla dinlese de yazdığı ilaçları alması, alsa da o ilaçları kullanması pek mümkün değildir.

Bir insan ancak nefsinden şiddetle muzdarip olursa, Rabb’ine ıslahı adına kalben yalvarabilecek, Rabbin’den de şifa hesabına nefsi-ne nâfi bir deva gelebilecektir. Kendi nefsi bu nazarla bakan mümin, söyleyeceği sözleri önce kendi nefsi söyleyip, tatbik edeceğinden tesiri de o nisbette ziyade olacaktır. Bu noktaya dikkatleri çeken Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi şunları söylemektedir:

“*Benlik ve enâniyet, hem tebliğ eden hem de muhatap açısından hem hidâyeti hem de onun bereketini engelleyici bir faktördür. Onun*

için müşid ve mübellîğ, bu zararlı duygudan sıyrılıp, söyleyeceklerini mahviyet içinde söylemelidir. Onun bu mahviyetidir ki, muhabatını da bir bakıma peşin fikirlilikten ve inattan kurtarmış olur. Aslında hiç kimsenin benlik ve enâniyete hakkı ve salâhiyeti yoktur. Zira, nice defâlar görülmüştür ki, tebliğ edici, akıl, mantık, belâğat ve fesahatin her çeşidini kullanarak söylediği sözlerinde ve dilinde beyan ırmakları çağlattığı anlarda hiç kimseye hiçbir şekilde tesir edemezken; kabz cenderesinde ezildiği ve iki kelimeyi bir araya getirip konuşmadığı demlerde muazzam denebilecek çapta tesirli olmuş ve Cenâb-ı Hak onu, bir kısım insanların hidâyetine vesile kılmıştır.” (M. Fethullah Gülen, İrşad Ekseni, s.137-138)

Vaktiyle sekiz âyetten istifade ettiğim sekiz sözü biraz uzunca nefsimde demiştim.¹⁸

Üstad'ın “Vaktiyle biraz uzunca nefsimde demiştim.” şeklinde belirttiği eseri, muhtemelen Küçük Sözler'in tarzına çok benzeyen ve on üç dersten müteşekkil bulunan ve daha sonra Sıddık Süleyman Ağabey'in ortaya çıkarması ile istifadeye sunulan “Nur'un İlk Kapısı” adlı risalesidir. Bu eser daha sonra 19. Söz Risalesi, 14. ders olarak yer almış ve tamamı müstakil bir eser olarak neşredilmiştir. Üstad'ın, “Said'e karşı Kur'ân'ın birinci dersi ve tam ilmelyakîn ve aynelyakîn derecesinde bir meşhudatı” diye vafettiği bu eseri tamamen nefse hitap tarzında telif edilmiştir.

“Mahrem Bir Suale Cevap” sadedinde, “Yazılan Sözler tasavvur değil, tasdikdir.. teslim değil, imandır.. mârifet değil, şhâdetdir,

¹⁸ “Ey iman edenler! Niçin yapmayacağınız şeyleri söylüyorsunuz?” (Saf Sûresi 61/2-3) Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: “Kıyamet günü bir adam getirilip ateşe atılır. Karnındaki bağırsakları dışarı çıkar. Onları, eşeğin değirmen taşıını döndürdüğü gibi döndürür. Derken cehennem ahalişi etrafına toplanır ve: ‘Ey filân, sen dünyada iken bize iyiliği emredip kötülüğünde yasaklamıyor muydun?’ derler. O: ‘Evet iyiliği emrederdim ama kendim yapmazdım, kötülüğü yasaklardım ama kendim yapardım.’ diye cevap verir. (Buhârî, Bed’ü'l-halk 10, Fitn 17; Müslim, Zühd 51)

şühûddur..” (Mektubat, s.424) diyen ve “*akıl ile beraber vehim ve hayal, hatta nefis ve hevâ teslim-i silâha mecbur oldu.*” (Mektubat, s.424) diye belirten Üstad Hazretleri; talebelerine Nur Risaleleri’ni okumakta usûl olarak nefse okumayı, hedef olarak ise nefsi terbiye etmekle “*hakâik-i gaybiyeye, esâsât-ı İslâmiye’ye şühûda yakın bir yakîn-i imaniye*” (Mektubat, s.424) elde etmeyi koymuştur. Zaten “*nefsime demiştin*” sözünü, “*nefsinize deyiniz*” şeklinde anlamak, şüphesiz en isabetli okuma şekli olacaktır.

Zira; “***Ben başkaları için kitap yazmamışım. Kendim için yazmışım. Kur’ân’dan bulduğum bu devalarımı arzu edenler okuyabilirler.***” (Sözler, s.828) diyen ve “*Kendi nefsimde tecrübe ettiğim mânevî ilâçları, sâir insanların eline geçmek için o kapıyı açık bırakıyorum.*” (Şuâlar, s.451) diye açıkça beyan eden Aziz Üstad’ın dersinden hakikî istifadenin tek yolunun nefse okuma tarzında olacağı şu beyanlarıyla da apaçık meydandır:

“***Ey insan!*** ***dediğim vakit, nefsimi murat ediyorum. Bu ders kendi nefsimde has iken, ruhen benimle münasebettar ve nefsi nefsimden daha hüşyâr zâtlara, belki medâr-ı istifade olur niyetiyle, ‘On Dördüncü Lem’a’nın İkinci Makamı’ olarak, müdakkik kardeşlerimin tasviplerine havale ediyorum.***” (Lem’alar, s.119)

Bu noktada, “***Madem nefsim emmâredir. Nefsini ıslah etmeyen, başkasını ıslah edemez. Öyle ise, nefsimden başlarım.***” (Sözler, s.285) şeklinde meseleye yaklaşan Üstad Hazretleri’ne talebe olma davasındakilerin de başka bir üslûp belirlemesi elbette mümkün görünmemektedir.

Bu hususa sohbetlerinde ve eserlerinde sayısız defa dikkatleri çeken Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi’nin iki beyanına yer vermekle yetiniyoruz:

“*Vaaz ‘gönlün sesi’ olmalıdır. Vâiz, o sesi önce kendi gönlünde duymalı; birisi ona nasihat ediyormuş gibi hissetmeli; kendini, verdiği misallerin kahramanıyla beraber bilmeli; Hazreti Hamza’yı destanlaştırırken*

karşısında Utbe'yi, Şeybe'yi, Velid'i görüyor gibi olmalı ve ciddi bir konsantrasyon içerisinde konuşmalıdır.

Hatibin kendini aradan çıkarıp muhataplarını O'nunla başbaşa bırakması asıldır. Konuşanın nefsi meyilleri de dahil aradakileri bertaraf etmek, mânevî bir vuslat köprüsü kurmak irşad yürüneli bir konuşmanın en önemli hedefidir. Böyle bir hazırlık ve duygudan yoksun olanlar, alâka uyarma maksadıyla sunî olarak bağırıp çağırılar ve mevzuyu esprilere boğsalar da halk tarafından sevilmececek; onları, Allah'a götüremedikleri gibi bir de kendilerinden uzaklaştırmış olacaklardır." (M. Fethullah Gülen, *Kırık Testi*, s.132-133)

"Allah (celle celâluhû) bir mürişid olarak insanlara gönderdiği Hazreti İsa'ya (aleyhisselâm) şöyle buyurur: 'Ey Meryemoğlu! Önce kendi nefsinde nasihat et, o ibret aldıktan sonra başkalarına nasihat et. Eğer böyle yapmazsan Benden utan!' Esasında bu hitap, sadece bir peygamber olarak Hazreti İsa'ya (aleyhisselâm) değildir. Burada Hazreti İsa (aleyhisselâm), irşad ve tebliğ makamında Allah'a (celle celâluhû) muhatap olduğu için 'Yâ İsa!' denmiştir. O hâlde, ister nebi ister başkası kim olursa olsun, irşad ve nasihat ederken, evvelâ söylediği ve tavsiye ettiği şeyleri kendi nefsinde duyarak yaşamalı ve tatbik etmelidir ki, başkalarına da tesir etsin." (M. Fethullah Gülen, *İrşad Ekseni*, s.160-161)

Şimdi kısaca ve avâm lisanıyla nefsim diyeyeceğim. Kim isterse beraber dinlesin.¹⁹

Genel mânâda irşad vazifesi bulunan eserlerin en belirleyici vasıflarından birisi umumun istifadesine açık olmasıdır. Buradaki "**avâm lisanı**" tabiri, Risaleler'in en ehemmiyetli ilim olan ulûm-u imaniyeyi herkesin anlayabileceği ve istifade edebileceği bir kıvamda sunduğunu belirtmektedir.

¹⁹ "İşte böyle... Sen insanları irşada devam et! Zaten Senin görevin sadece irşad edip düşündürmektir." (Gâşiye Sûresi 88/21)

Bu vasıf, irşada yönelik umum eserlerin haiz olması gereken müşterek vasıftır. Zira bu, Kur’ân’a ait bir hususiyettir: “**İrşadın tam ve nâfi olmasının birinci şartı, cemaatin istidadına göre olması lâzımdır.** Cemaat, avâmdır. Avâm ise, hakâiki çiplak olarak göremez, ancak onlarca mâlûm ve me’lûf üslûp ve elbise altında görebilirler. Bunun içindir ki, Kur’ân-ı Kerîm, yüksek hakâiki, müteşâbihat denilen teşbihler, misaller, istiarelerle tasvir edip, cumhura, yani avâm-ı nâsın fehimlerine yakınlaştırmıştır.” (İşârâtü'l-İcâz, s.114)

Bugün için havas kabul edilen zevatın dahi anlamakta zorlandığını ifade ettiği Nur Külliyyatı’nın ele aldığı meseleleri ne derece sade bir üslûp içinde beyan ettiğini anlamak için aynı dönemde, benzer konulara dair yazılan farklı ilmî kitaplara bakmak hatta Hazreti Üstad’ın Eski Said dönemine ait âsâr-ı bedüyesini okumak yeterli olacaktır. Bu noktaya dikkat çeken Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi şunları ifade etmektedir:

“*Bediüzzaman Hazretleri’nin, Eski Said döneminde yazdığı eserleri edebî açıdan çok çok seviyelidir. Ancak, daha sonraları iman davasının ehemmiyetine binaen ihlâsı, ruhu, mânâyı öne almış ve böyle edebî eserler vermekten ictinap ederek ve daha ziyade mânâyı ehemmiyet vermiştir. Hâlbuki Bediüzzaman da Mevlâna gibi ağır ve ağdalı bir üslûp kullanabilir ve bununla da yüzlerce, binlerce insanı kendisine meftûn edebilirdi. Aslında etmiştir de. Muhâkemât isimli eseri tahlil edildiği zaman mübalâğa yapmadığımız görülecektir.*” (M. Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla*, 2/191)

Bu cümlede “*Küçük Sözler*” risalesi ayrıca “*kısaca*” tabiriyle anılmaktadır. Tembel ruhlara on dört cilt eser her ne kadar uzun gelse de, aslında Nur Risaleleri’nin tamamı ele aldığı konuların ehemmiyetine, kıymetine ve derinliğine nisbetle çok öz ve özettir.

Örnek vermek gerekirse, “*Kader*” veya “*Ruh*” bahsinde birer paragrafta ele alınan meseleler, bundan önce klâsik kelâm kitaplarında

ciltlerle kitapta işlenmiş ancak bu açıklıkta ve tatmin edicilikte, her seviyeden muhataba münasip bir izah yapılması kimseye müyesser olmamıştır. Bütün bu kıymetli sözler içinde özellikle “*Küçük Sözler*” kısıfıyla birlikte çok okunması gereken risaleler kısmındadır.

Bu cümlenin sonunda “*kim isterse*” denilmek suretiyle, yine eserlerden asıl istifadenin istemekle, ihtiyaç hissetmekle, talip olmakla yani tam talebe olmakla mümkün olacağına telmihte bulunmaktadır. Üstad Hazretleri bunu bir düstur olarak; “*Risale-i Nur, müşterileri aramaz; müşteriler onu aramalı, yalvarmalı.*” (Emirdağ Lâhikası, 1/212) şeklinde açıkça da beyan etmiştir.

Birinci Söz

“Bismillâh” her hayrın başıdır.²⁰

Her risalede temel espiyi ifade eden bir cümle bulunmaktadır ve bu cümleler geneli itibariyle risalelerin başlarında yer almaktadır. Birinci Söz’de bu mevkiye yer alan cümle “*Bismillâh her hayrın başıdır.*” ifadesidir. Bu anlamda Birinci Söz’ün tamamını bu ifadenin açılımı şeklinde okumak mümkündür.

“*Hayr-ı mutlakdan hayır gelir, Cemâl-i Mutlak’tan güzelliğ gelir, Hakîm-i Mutlak’tan abes bir şey gelmez.*” (Sözler, s.89) düsturunca varlık âleminde ne yaratılmışsa bizzat rahmet eserdir ki; “*Hilkat-i âlemde maksud-u bizzat ve galib-i mutlak, yalnız hüsn ve hayır ve hak ve kemâl*” (Muhakemat, s.28) olduğu görülmektedir. “*Vücûd ise hâlis hayırdır, nurdur.*” (Lem’alar, s.267) denmesi cihetiyle, “Bismillâh, her hayrın başıdır” cümlesinden anlaşılan, “Bismillâh, her şeyin başıdır.” mânâsıdır. Zira, “*Vücûd, hayr-ı mahz; adem, şerr-i mahz olduğuna bütün mehâsin ve kemâlâtın vücûda rücûu ve bütün maâsi ve mesâib ve nekâisin esâsı adem olduğu delildir.*” (Sözler, s. 514)

Dikkat edilirse, “*Bismillâh her hayrın başındadır*” denmemiş, “*Bismillâh her hayrın başıdır.*” denmiştir. Zira; baş vücuda ait olduğu gibi Besmele de müstakil bir nur olmakla birlikte, başı olduğu şeyin içinde devreden bir nur gibidir ve ait olduğu hayrın başında, onun hakikatini belirleyen aslı hükmündedir. Nasıl tohum ağacın yaratılışının başında yer almakla birlikte, kökünden meyvesine kadar o ağacın vücudunda belirleyici bir role sahiptir. Varlık ağacının yaratılış sebebi olan Cenâb-ı

²⁰ “De ki: Dua ederken ister ‘Allah,’ ister ‘Rahmân’ diye hitap edin. Hangisini desiniz en güzel isimler hep O’nundur!” (İsrâ Sûresi 17/110)

“Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) Efendimiz, Besmele ile başlanmayan her işin bereketsiz olacağını, onun devam etmeyip güdük kalacağını buyurmaktadır.” (İbn Mâce, *Nikâh* 19; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsne'd* 2/359)

Allah'ı bildirme gayesi, varlığın vücud bulmasıyla yerine geldiği gibi, aynı zamanda onun mayası olması itibariyle başında dahi yer almakta ve sonsuz ve sınırsız yaratılış içinde farklı dillerle tekrar edip durmaktadır.

Bu anlamda Birinci Söz'ün asıl konusu, her işe “*Bismillâh*”la başlamanın ehemmiyetinden ziyade; bütün varlığın hususiyle insanın her hâlinde Kadîr ve Rahîm olan Bir Rabb'in mutlak kudret ve şefkatine mutlak ihtiyaç içinde olduğu ve her an devam eden var oluşun bu ihtiyacın temini ile devam ettiği hakikatidir.

Besmele'nin hakikati, varlık âlemi gibi insanın hilkatinin gayesiyle de doğrudan alâkalı görülmektedir. Madem ehl-i tahkikin ittifakıyla “*Hakikî hakâik-i eşya, esmâ-yı ilâhiyedir. Mahiyet-i eşya ise, o hakâikin gölge-leridir.*” (Sözler, s. 683), meleklerin Hazreti Âdem'e secde etmesi ile neticelenen tâlim-i esmâ vâkiasında Hazreti Âdem'in eşyanın isimlerini bilmesi ve bildirmesini de; eşyanın aslı ve zürriyeti olan ilmî köklerine delâlet eden kelâmın dillendirilmesi şeklinde anlamak doğru olacaktır. Zira, eşyanın hakikatının vekili olan isimlerinin dillendirilmesi, insanın Hakk'ın vekili olduğunu isbat etmiştir ki, neticesi de meleklerin insana secdesi olmuştur. Yoksa dağın dağ, ırmağın ırmak, taşın taş olduğunu söylemenin, insanın bütün yaratılmışlara, hususiyle meleklerle rüçhaniyetini ve hilâfet-i insaniyeyi netice vereceğini düşünmek noksan bir yaklaşım olacaktır.

Aynı zamanda insan bir işe koyulduğu esnada bütün isimleri câmi olan Allah ismini anmakla, kendisinin Cenâb-ı Allah'ın bütün esmâsına mazhar umumî bir vekili olduğunu bildirmekte, belirli isimlerin mahall-i tezâhürü olan diğer varlıkların üzerinde bir mevkide yaratılmakla onlar üzerinde maddî-mânevî tasarruf yetkisine sahip bulunduğunu ilân etmekte ve mümin-kâfir, canlı-cansız, şuurlu-şuursuz muhataplarına kendisinden selâmette kalacaklarını haber vermektedir.

Bütün esmâya mazhariyetiyle birlikte, külliyet mertebesinde ism-i has olan “Allah” ismini her işinin başında zikreden insan, bu davranışıyla kendi nefisine şahsı hesabına bir işe koyulmamasını telkin ettiği

gibi, sair mahlûkâta da hilâfet rütbesi ve emanet vazifesine ait yüksek mevkiini ilân etmiş olmaktadır.

“Biz benîâdem tâifesi ise, bir emanet-i kübrâ rütbesi ve hilâfet-i zemin vazifesiyle sâir mevcudât kardeşlerimizin içinde imtiyazlı ve memuriyet sıfatı ile bu meşher-i kâinata gönderilmişiz.” (Emirdağ Lâhikası, 2/83)

Bu muallâ mevkideki insan, hilâfetin hakkını yerine getirirken mevhum havl ve kuvvetinden teberri ile işe koyulmakta ve intisabının kuvveti, niyetinin ameline rüçhaniyeti nisbetinde hayra sevkedilmektedir. Bu durumu ifade sadedinde; **بِسْمِ اللّٰهِ kudret-i ezeliyenin taallûk ve tesirini celp eder. Ve o taallûk, abdin kesbine ve işine yardım edici bir ruh gibi olur. Öyleyse, hiç kimse, hiçbir işini Besmelesiz bırakmasın!**” (İşârâtü'l-İcâz, s.12) denilmiştir.²¹

“Bismillâh” kelâmının her hayrın başında zikri; yaratılışının gayesi bütünüyle esmâ-yı ilâhîyi, dolayısıyla Cenâb-ı Hakk’ı bildirmek olan varlığın hakikatıyla buluşmak ve bütünleşmek²² adına da bir gerekliliktir.

²¹ Muhyiddin İbni Arabi Hazretleri, ricâlullahın yani Hak dostlarının, kudret-i ezeliyenin bu taallûk ve tesirini celbine dair hiçbir işlerini Besmelesiz bırakmama hususunda, gösterdikleri hassasiyeti “Mârifet Kitabı” adlı eserinde benzer bir şekilde ifade etmektedir:

“Bil ki: Her şahıs için bânında ‘kün’ emrinden bir kuvvet mevcuttur. Yani bu kuvvet, bir şeye bir kimsenin ‘ol’ dediği zaman o şeyin derhal oluvermesinden ibarettir. Fakat bu kuvvet şahsın zâhirinde yoktur. Şahsın zâhirinde olan şey sade mutad olan fiilden ibarettir. Fakat cennette ehl-i cennet için zikri geçen bu kuvvet mevcuttur. Sonra bu kuvvet ricalullahtan bazı kimselere dünya hayatının zâhirinde dahi ihsan edilmiştir. Bunlardan bir kısmı bu kuvveti ahzedip onunla tasarruf ederler. Ve bunların bir kısmı da bu kuvvet kendilerine verildiği hâlde onunla tasarruf etmezler. İşte bu kısım, üdebâ-yı ilâhiye denilen tâifedir. Sade bunlar işlediklerini şeytanın müşareketinden kurtarmak için daima ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’ ile işlerler. Ve bu kimseler Hak Tealâ ile sebepleri, ef’âl-i ilâhiyyeye müşârik tutmaktan bu suretle daima salim kalırlar. Onun için bu kimselerin Besmelesiz bir işleri yoktur. Vallahu a’lem.” (İbn Arabî, *Mârifet Kitabı*, İz Yayıncılık, İstanbul 2008, s.156)

²² “Hilkatin en yüksek gayesi ve fitratın en yüce neticesi iman-ı billâhtır.” (Mektubat, s.253)

Bu anlamda “bütün esmâ-yı hüsnânın ifade ettiği mânâlarla bütün sıfât-ı kemâliyece, bililtizam delâlet eden” (Mesnevî-i Nuriye, s.199) “Allah” lafza-yı celâlinin her işin başında Besmele ile istîmal edilmesi (tıpkı tek bir anahtar ile bütün kapıların açılması gibi), insan için bütün esmânın dolayısıyla bütün varlığın gaye ve neticesiyle bir mutabakat hâlinin yakalanması mânâsına gelmektedir.

Zira, “Allah lafza-yı celâli, bütün sıfât-ı kemâliyece tazammun eden bir sadettir. Çünkü lafza-yı celâl, Zât-ı Akdes’ce delâlet eder; Zât-ı Akdes de, bütün sıfât-ı kemâliyece istilzam eder. Öyleyse, o lafza-yı mukaddece, delâlet-i iltizamiye ile, bütün sıfât-ı kemâliyece delâlet eder. İhtar: Başka ism-i haslarda bu delâlet yoktur. Çünkü başka zâtlarda sıfât-ı kemâliyece istilzam etmek yoktur.” (İşârâtü'l-İcâz, s.12)

Bu hakikati, Muhterem Fethullah Gülen Hocafendi şu sözlerle ifade etmektedir:

“Allah kelimesi, kâinata tecelli eden bütün Esmâ-i Hüsnâ'nın mânâsını içine alır. Noksan sıfatlardan münezzeç, kemal sıfatlarla mutasîf, bütün kâinat, isimlerinin cilveleriyle dalgalanan, kâmil sıfatlarla muhât bulunan, beşer aklının idrak edemediği, zıddı, misli-menendi bulunmayan Zât demektir. ‘Allah’ dediğimiz zaman, insanın aklına bu gelir. İşte اَعُوذُ derken ‘Ben sağdan, soldan, önden arkadan, alttan ve üstten gelen ve kâinatı baştan başa dolduran şerhiler, şerhlere ve şeytanlara karşı, bütün kâinat kabza-i tasarrufunda olan ve ancak ‘Allah’ demekle anlatabildiğim Yüce Yaratıcı’ya iltica ediyor ve O’na dayanıyorum.’ mânâlarını ifade etmiş oluyoruz.” (M. Fethullah Gülen, Fâtiha Üzerine Mülâhazalar, s.60)

“İsim’ dendiği zaman akla, Allah’ın bütün isimleri gelir. Ve kâinatındaki tasarrufu sayısınca Allah’ın isimleri vardır. İşte bu kelimeyi söylerken âdeti gözümüz önünde tecessüm eden Cenâb-ı Hakk’ın isimleri Allah lafz-ı şerifiyle, bütünüyle niyet edilmiş ve niyetteki istiâb nisbetinde de bütünüyle zikredilmiş olur. Yani bir insan aynı zamanda, Rahmân, Rahîm, Rezzâk, Hâlık vs. gibi sayısız ismi söylemeyi de

niyet etmiş ve bu isimleri şefaatchi yaparak isteyeceğini istemiştir. Her hareket ve talep bu isme dayalı olduğuna göre, ‘Bismillâh’ ifadesindeki geniş ve güçlü kuvvet hakikaten mânidardır. Bismillâh diyen bir insan bütün Esmâ-i Hüsnâ’yı söylemiş ve bu isimleri şefaatchi yaparak Allah’tan dilemiş oluyor.” (M. Fethullah Gülen, Fâtîha Üzerine Mülâhazalar, s.81)

Bu hâlin kesintisiz devamı adına insan, her işin başında Besmele-i Şerif’i zikretmeye ziyadesiyle muhtaçtır.

“*Hem cismânî ihtiyaç gibi, mânevî hâcât dahi muhtelifdir. Bazısına insan her nefes muhtaç olur; cisme hava, ruha Hû gibi. Bazısına her saat; بِسْمِ اللّٰهِ gibi ve hâkezâ...*” (Mektubat, s.232)

Bismillâh’ın her meselede istîmali aynı zamanda kulluk adına devamlı bir surette tecdid-i biat anlamı da taşımaktadır.

“*بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ* cümlesi, Risale-i Nur’un On Dördüncü Lem’a’sında beyan edildiği gibi; Arş’i Ferş’e bağlayan ve kâinatı ışıklandıran ve her dakika herkes ona muhtaç olan öyle bir hakikattir ki, milyonlar defa tekrar edilse yine ihtiyaç vardır. Değil yalnız ekmek gibi her gün, belki hava ve ziya gibi her dakika ona ihtiyaç ve iştiyak vardır.” (Sözler, s.492)

Bu surette Besmele’yi devamlı bir surette istîmal eden insan, arzda semâdan kopuk bir yerli değil; bilâkis semânın hilâfet payesiyle serfiraz has bir abdi seviyesine yükselmektedir.

“*بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ* sahife-i âlemde bir satır-ı nurânî teşkil eden üç sikke-i chadiyetin kudsî unvanıdır. Ve kuvvetli bir haytıdır ve parlak bir hattıdır. Yani, بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ yukarıdan nüzûl ile semere-i kâinat ve âlemin nüsha-yı musağğarası olan insana ucu dayanıyor. Ferş’i Arş’a bağlar. İnsanı arşa çıkmaya bir yol olur.” (Lem’alar, s.120)

Bununla birlikte; “madem varlık bütünüyle Cenâb-ı Zülkemâl Hazretleri’nin rahmetinin eseridir ve bütünü itibariyle varlığın

yaratılmasından hayır murat edilmiştir, hayırla irtibatlı görülmeyen meselelerle ‘Bismillâh’ lafzının alâkadarlığı hangi cihetle cereyan etmektedir?” şeklinde bir sual akla gelebilecektir.

Çok iyi bilinmelidir ki, Cenâb-ı Hakk’ın cemâlî isimlerinin cilvesi olan nimetler bizzat hayır olduğu gibi, celâlî isimlerinin tecellisi olan musibetlerden maksat da neticesi itibariyle hayırdır.

Zira; “*Her şeyde, hatta en çirkin görünen şeylerde, hakikî bir hüsnün ciheti vardır. Evet, kâinattaki her şey, her hâdis, ya bizzat güzeldir; ona hüsn-ü bizzat denilir. Veya neticeleri cihetiyle güzeldir ki; ona hüsn-ü bilgayr denilir.*” (Sözler, s.244)

Hatta cemâlin bizzat tecelligâhı olan cennetten hayır murat edildiği gibi, cehennemden de şer murat edilmiş değildir. “*hayr-ı mahz olan daire-i vücûdun Hâkim-i Zülcelâl’inin hakîmâne ve âdilâne bir hapishane vazifesini gören dehşetli ve celâllî bir mevcut ülkesi*” (Şuâlar, s.216) olan cehennemin icadı dahi, günahkâr nefislerin temizlenip, arınabilecekleri ve Cenâb-ı Hakk’ı ancak celâlî tecellileri itibariyle, kahrîyet ve hâkimiyet şe’nleriyle tanımaya istidatları kalmış olan münkir, müşrik nefislerin de Rab’lerini cebbarâne tanıyabilecekleri biricik yer olması itibariyle, hayırdır. Zira, “*...âsi insanlar ona ‘Kahhâr Hâkim’ derler...*” (Sözler, s.190)

Ve yine cehennem, âlem-i vücûdun küfür, şirk, nifakî fisk gibi adem pisliklerinden temizlenmesi adına bir istihale fabrikasıdır.²³ (Şüphesiz hakikatini Allah bilir) bu nokta-yı nazardan cehennem, Kahhâr ismiyle beraber Kuddûs ve Mutahhir isimlerinin de tecelligâhı olarak da görülebilecektir.

Evet, “*Cehennem dahi, hadsiz dehşetli adem ve hiçlik âlemlerinin çok elîm neticelerini göstermek için o adem mahsulâtlarını kavuruyor*

²³ “Vücûd kâinatları ve hadsiz adem âlemleri birbirleriyle çarpışırken.. ve cennet ve cehennem gibi meyveler veririrken.. ve bütün vücûd âlemleri *وَالْحَمْدُ لِلَّهِ.. الْحَمْدُ لِلَّهِ* ve bütün adem âlemleri *سُبْحَانَ اللَّهِ.. سُبْحَانَ اللَّهِ* derken..” (Şuâlar, s.248)

ve o dehşetli cehennem fabrikası, sair vazifeleri içinde âlem-i vücûd kâinatını âlem-i adem pisliklerinden temizlettiriyor.” (Şuâlar, s.245)

Belki bu cihetten bakıldığında cehennemın “*Bismillâh*”la yaratılmasının hikmeti daha iyi anlaşılacaktır. *Fâtîha Üzerine Mülâhazalar* adlı eserde aynı mevzu şu cümlelerle ifade edilmiştir:

“بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ bütün hayırlı işlerin başıdır. O Arş-ı Âzamî dan insanların eline uzatılmış nuranî bir hayttan (ipten) ibarettir. ‘Bismillâh’ a dayanan insan kâinata meydan okuyabilir. Çünkü orada Allah’a güvenme, dayanma ve itimat etmekten bahsedilmektedir. Dünyanın kapısı ‘Bismillâh’ la açılmıştır. Kâinat ‘Bismillâh’ ile kurulmuştur. Her hâdise ‘Bismillâh’ la meydana gelir. Ve kıyamet ‘Bismillâh’ la kopacak, haşr u neşr, cennet-cehennem ‘Bismillâh’ la teccüs edecek, müminler ‘Bismillâh’ dediklerinde cennetin kapısı açılacak ve orada müminler بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ de anlatılan Allah’ı Rahmân ve Rahîm olan Zât-ı göreceklendir. Âlem ‘Bismillâh’ la başladığı gibi ‘Bismillâh’ la bitecektir.” (M. Fethullah Gülen, *Fâtîha Üzerine Mülâhazalar*, s.77)

Bu anlamda insanın aklına bizzat güzel gibi görünmeyen meselelerde dahi “*Bismillâh*”ı istîmal etmesi bir zarurettir. Tıpkı, insanın nezaretine verilen bir koyunu beslerken de, keserken de hayra niyet etmekle “*Bismillâh*” demesi doğru ve gerekli olduğu gibi... Ki, Üstad Hazretleri’nin de bir binek hayvanına bineceği zaman veya tıraş olacağı zaman, bu işlerde bizzat rahmet eseri görülmediğinden “بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ” yerine, “*Bismillâh*” demeyi tercih ettiği talebeleri tarafından rivâyet edilmektedir.

Sonuç olarak hayra niyet edilen ve haram olmayan her amelde “*Bismillâh*” denmesinin gerekli olduğu anlaşılmaktadır.

Zira, “bütün hayrât O’nun elinde, bütün hasenât O’nun defterinde, bütün ihsanât O’nun hazinesindedir. Öyleyse, hayır isteyen O’ndan istemeli, iyilik arzu eden O’na yalvarmalı...”dır. (Mektubat, s.274)

Biz dahi başta ona başlarız.

İlk söz olan Birinci Söz'de “**onunla başlarız**” denmesinden öte, “**ona başlarız**” denmiş olması da mânidar ve mühimdir. Zira; “**onunla başlarız**” denmiş olması, Birinci Söz Risalesi'nin yalnız Besmele ile başlamanın ehemmiyetine dair olduğu zannını doğurabilecektir.

Hâlbuki; بِسْمِ اللّٰهِ **öyle müstakil bir nurdur ki bu nur, hiçbir şeye bağlı değildir.** Hatta bu nurun câr ve mecrûru bile hiçbir şeye muhtaç değildir.” (İşârâtü'l-İ'caz, s.11) ifadesinden de anlaşılacağı üzere Birinci Söz'de Besmele'nin başkalarını aydınlatmasıyla birlikte kendisini gösterir mahiyeti ele alınmaktadır.

Zira, “**Bu kelâm, güneş gibidir. Yani, güneş başkalarını gösterdiği gibi, kendini de gösterir; başka bir güneşe ihtiyaç bırakmaz.** ‘Bismillâh’ başkalarına yaptığı vazifeyi, kendisine de yapıyor, ikinci bir ‘Bismillâh’ daha lâzım değildir.” (İşârâtü'l-İ'câz, s. 20)

Evet, “**Bismillâh güneş gibidir. Başkalarını tenvir ettiği gibi, kendini de gösteriyor.** Her nefes ve her dakika ruhlar ona hava ve su gibi muhtaç olduğundan onun hakikatini herkesin ruhu hissedecir. Kalb ve hayal bilmese de ehemmiyeti yok. Onun için beyan ve tariften müstağnidir.” (Emirdağ Lâhikası, 2/86)

İfadedeki bu inceliklerden, Birinci Söz'ün “günlük işlere Besmele ile başlamanın ehemmiyetinden” öte, “Besmele'nin tesir ve teshir sırlarına dair” bir tefsiri olduğu anlaşılmaktadır.

Nur Külliyyatı'nın girişinde Birinci Söz olarak yer alan bu risale ile; “**Bu kudsî mübarek kelimenin her sûre başında zikriyle, chemmiyet ve azameti ve her hayırlı işlerde tekrarıyla mübarek bir şefaathçi olması, Ferş'te gezen insana, Arş'a çıkacak kamet giydirmesi ve acz-i mutlakta çırpınan insanı Kadîr-i Mutlak'a rapt etmekle, insanın kıymet ve izzeti gösterildikten sonra** ²⁴ **صُورَةَ الرَّحْمٰنِ عَلَى حَلْقِ الْاِنْسَانِ عَلٰى** hadis-i şerifiyle

²⁴ “Muhakkak ki Allah Teâlâ, insanı Rahmân sûretinde yaratmıştır.” (Buhârî, İsti'zân 1; Müslim, Birr 115, Cennet 28)

Mün'im-i Hakikî'nin bin bir esmâ-yı hüsnâsının ciltvelerinin şualarından tezâhür eden rahmetiyle perverde edilmek suretiyle de, rahmetin bir cilve-i ctemmi olduğu izah buyurulmuştur." (Barla Lâhikası, s.178)

Bil ey nefsim,²⁵

Nefis, benlik kavramının karşılığı olarak da kullanılmaktadır. Nefis, ruhla beden arasındaki berzahî ve bütün letâif ile alâkalı durumu itibariyle, insanın şahsiyetini temsil eden küllî bir kavram olarak ele alınmaktadır. Bu anlamda nefsen bilmek, salt akli kavrayıştan öte bir tâlimin neticesindeki idrakin adıdır. Ki, idrak nefis için bir fiildir.

Üstad Hazretleri, ***"aradığımız hakikî tevhid, yalnız tasavvurdan ibaret bir mârifet değildir. Belki İlm-i Mantık'ta tasavvura mukabil ve mârifet-i tasavvuriyeden çok kıymetli ve burhanın neticesi olan ve ilim denilen tasdiktir. Ve tevhid-i hakikî öyle bir hüküm ve tasdik ve iz'ân ve kabuldür ki; her bir şeyle Rabb'ini bulabilir."*** (Şuâlar -7. Şuâ-, s.142-143) der.

Burada ***"ilim denilen tasdiktir"*** ibaresi pek mühimdir. Zira hakikî ilim ancak tasdik edilendir. O yanıltmaz, şaşırtmaz, aldatmaz olan, ak ile kara mesabesinde, yalan ile doğrunun onunla ayrıştığı ezeli hakikatin bilgisidir. Bu bilgi, gerek doğruluğunun netliği, şaşmazlığı, şaşırtmazlığı itibariyle; gerekse de kesben elde edilemeyecek yücelikte bulunması ve ancak risaletin bildiriciliği ile bilinebilecek olması sebebiyle tasdik gerektiren bir hakikattir. Ezcümle, mutlağın tasavvurunun, tasavvurun mutlaklığıyla karıştırılması çok vuku bulmuştur. Mutlağın tasdikinin lâzımı olan tasavvur-u hâs ise sâfi olması itibariyle bu tür arızalardan müstağnidir. Risale-i Nur'un ele aldığı İman ve Kur'ân hakikatleri de işte bu ilim nev'indedir.

²⁵ "Nefsini bilen Rabb'ini bilir." (Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 10/208 (Sehl İbni Abdullah'ın sözü); el-Münâvî, *Feyzu'l-kadir* 1/225, 4/399, 5/50; Aliyyükkârî, *el-Masnû'* s.189; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/343)

Haber verdiği hakikatler gaybî mâlûmat olduğu gibi kendi kaynağı da gaypta bulunan ve ancak vahiy vasıtasıyla haberdar olabileceğimiz en sabit ve küllî mertebeden gelen bu hakikatler tasdik gerektirmektedir.

“Bir sene bu risaleleri ve bu dersleri **anlayarak ve kabul ederek okuyan, bu zamanın mühim, hakikatli bir âlimi olabilir.**” (Lem’alar, s.171) denilirken anlamının yanı sıra kabul etmenin de bir gereklilik olarak zikredilmesi bu sebepten olsa gerektir.

Zira bu çeşit mârifet, araştırmakla, derinleşilerek bulunabilecek bilgi çeşidinden olmayıp; bilâkis, tasdik yani iman ile nasip olan ilim çeşidindedir. Tasdikteki kuvvetin artması ise risalet hakikatine olan itimat ile gerçekleşmektedir. Yoksa tecessüs ve tefekkür ile kazanılan irfan ancak bu ilmin tasdikinden sonra, bildirilene kesbedilen vukufiyetten ibarettir.

“Yüksek chl-i hakikat da bu yolu takip etmiş; **mârifet ve tasavvur değil, belki ondan çok âlî ve kıymetli olan iman ve tasdikte, iki cadde ile hareket etmişler**”dir. (Emirdağ Lâhikası, 1/136-137)

Bu anlamdaki ilmin irfandan üstün olmasının en önemli alâmeti ise Cenâb-ı Zülkemâl Hazretleri’nin İlim sıfatı ve Âlim isminin bulunması ancak ârif isminin bulunmamasıdır. Zira Cenâb-ı Zülkemâl Hazretleri öğrenen değil, bilendir. Ve hakikat ilmi de aslı itibariyle öğrenilen değil bildirilmesi itibariyle tasdik edilendir. Belki faslı itibariyle öğrenmek söz konusudur. Bu ilmin bizzat artması değil ancak kişinin bu ilimden nasibinin artması söz konusudur. Ki, akıl erbabı kendisiyle tasdike ulaşan şeye hüccet ismini vermişlerdir. Hüccet ise olayların zürriyetlerini yani asılları ile bağlarını ortaya çıkarandır.

Bütün bunlara işaretten, tıpkı ilk emir “**Oku!**”²⁶ gibi, Birinci Söz’ün ilk kelimesi olan “**Bil!**” lafzının emir kipinde olması da dikkat çekmektedir. Bu emrin neticesinde bilinmesi gerekenin, “*bütün*

²⁶ إقرأ باسم ربك الذي خلق “Yaratan Rabbinin adıyla oku.” (Alâk Sûresi 96/1)

mevcudâtın hâl dili ile Allah'ın isimlerini zikretmesi” olduğu, cümlenin devamında, “*bütün mevcudâtın lisan-ı hâl ile vird-i zebânıdır*” ibaresiyle belirtilmektedir. Tıpkı “*Ben okuma bilmem*” diyen Allah Resûlü’ne²⁷ “*Yaratan Rabbinin adıyla oku!*” denmesiyle, hem yaratılış âyetlerini okuması, hem de bu okumayı Rabbin güzel isimleri ile gerçekleştirmesi emredildiği gibi; Birinci Söz’de muhatap alınan nefse “*Bil!*” lafzıyla, varlığa bakışta hem “*bilinmesi gereken*”, hem de “*baştan halk ve emir her şeyi O’na bağlama esasına göre plânlanmış bir tefekkür*”²⁸ ile “*nasıl bilineceği*” tâlim edilmektedir. Tâ ki, “*âfak*”ta okumakla delillendirilen ilmin, “*enfüs*”te nefse tasdik ettirilmesiyle hakikatin semâsına çıkılabilsin. Zaten dinî açıdan her türden emir, günele olan meylin hayata geçirilmesi içindir.

Belki bu noktada “*Bil!*” emrini; “*bir şeyin vücûdunu bilmek, o şeyin keyfiyet ve mahiyetini bilmekten ayrıdır.*” (Muhâkemât, s.66) hükmünce, haberdar olunan şeyin hakikatini nefse bildirme şeklinde anlamak doğru olacaktır. Yani “*Bil!*” uyarısıyla “*nefs*”e, varlığa muhatap olmakla birlikte ister istemez yaptığı okumanın, varlığın izdüşümü bulunduğu hakikati ile aynı olabilmesinin ve bu okumayla nasip olan mârifetin nefsin rengine boyanmamasının yolu gösterilmekte; bütün bunların da ancak hakikat ilmi olan esmâ bilgisi ile olabileceği ihtar edilmektedir.

İnsanın iç âleminde yaşadığı bu nefsen bilme ameliyesinde en önemli noktalardan birisi şüphesiz nefsin kendisini bilmesidir. Bu derin ve uzun meseleyi Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi’nin Kalbin Zümrüt Tepeleri adlı eserinin pek kıymetli derslerine havale edip, yine aynı kitaptan birkaç satır nakletmekle iktifa ediyoruz.

“Ey insanoğlu, nefsini bilen Ben’i bilir; Beni bilen Beni arar; Ben’i arayan Ben’i mutlaka bulur ve Ben’i bulan bütün arzularına ve dahasına nail olur; nail olur ve Ben’den başkasını Bana tercih etmez. Ey insanoğlu,

²⁷ Buhâri, *Tâbir* 1; Müslim, *İmân* 252.

²⁸ M. Fethullah Gülen Kalbin Zümrüt Tepeleri, 1/31.

mütevâzi ol ki, Beni bilesin.. açlığa alış ki, Beni göresin.. ibadetinde hâlis ol ki Bana eresin. Ey insanoglu Ben Rabbim; nefsini bilen Beni de bilir. Nefsini terk eden Beni bulur... Beni bilmek için nefsini terk et. Benim mârifetimle mamur olmayan bir kalb kördür.” (M. Fethullah Gülen, Kalbin Zümrüt Tepeleri, 2/142-143)

şu mübarek kelime²⁹ İslâm nişanı³⁰ olduğu gibi,

Allah ism-i celili Cenâb-ı Zülcelâl Hazretleri'nin Zât'ına has olduğu gibi, aynı zamanda İslâm Dini'ne mahsus bir isimdir. Her işin başında “*Bismillâh*” lafzının kalben söylenmesi, nefse her işi Allah'ın havl ve kuvvetiyle işlediğini hatırlatmak adına kıymetli olduğu gibi, dil ile açık tekrarı da, kişinin şuurlu şuursuz, mümin kâfir diğer mahlûkâta Müslüman olduğunu ilân noktasında ehemmiyetlidir.

“Plem ey zikreden ve namaz kılan kardeş! ³¹إِلَّا اللَّهُ ³² وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ³³ وَمُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ ³² ve ³³ الْحَمْدُ لِلَّهِ ³³ gibi mübarek kelimeler ile ilân ettiğin bir hüküm ve iddia ettiğin bir dava ve işhad ettiğin bir itikad, lisanından çıkar-çıkamaz milyonlarca müminlerin tasdik ve şâhâdetlerine iktiran eder. Ve kezâ İslâmiyet'in hak ve hakikat olduğuna ve hükümlerinin doğru ve sâdik olduklarına delâlet eden bütün deliller, şahitler, burhanlar, senin o davanın ve itikadının hak olduğuna delâlet ederler. **Ve kezâ söylediğin o mübarek ve mukaddes kelâmlara pek büyük**

²⁹ “Görmedin mi Allah nasıl bir benzetme yaptı: Güzel söz, kökü yerin derinliklerinde sabit, dalları ise göğe doğru yükselmiş bir ağaç gibidir ki Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir. Düşünüp ders çıkarsınlar diye Allah insanlara böyle temsiller getirir.” (İbrâhîm Sûresi 14/24-25);

“Güzel ve temiz sözler O'na yükselir.” (Fâtır Sûresi 35/10)

³⁰ “Bu böyledir. Artık kim Allah'ın şeâirini tâzim ederse, şüphe yok ki bu, kalblerin takvâsındandır.” (Hac Sûresi 22/32)

³¹ “Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur.” (Müslim, *Salât* 60; Tirmizî, *Salât* 216)

³² “Muhammed Allah'ın resûlüdür.” (Fetih Sûresi 48/29)

³³ “Bütün hamdlar, övgüler Allah'adır.”

yümünler, feyizler ve berekât-ı ilâhiye terettüp eder. Ve kezâ cumhur-u müminîn ve muvahhidînin o kelimat-ı mübarekeden kalben zevkettikleri mâ-yı hayatı ve şarab-ı cenneti, sen de o mukaddes maşrapalardan içersin...” (Mesnevî-i Nuriye, s.75)

İstifade ettiğimiz canlı cansız mahlûkâtın bizi mümin olarak tanınması noktasında Besmele'nin sesli zikrinin ayrıca mühim olduğu söylenmektedir. Zira insanların istifadesi için yeryüzü sofrasına serilen nimetler, mümin kulların onlardan istifadesini arzu etmektedir. O istifade ile içecek, yiyecek hangi cinsten olursa olsun helâl olan her nimet müminin istifadesi ile o vücûddan bir parça olabilmekte ve dahi namaz kılabilen, oruç tutabilen, insanlık rütbesinde bir kulluğa yükselebilmektedir. Bu yüzden nimetler mümin kulların onlardan istifadesine, kendilerine ait bir şevk taşımaktadırlar. Bu ise bir yönüyle, mümin kulun kendisini onlara “Bismillâh” lafzıyla tanıttırması sayesinde olmaktadır.

Bilindiği üzere “**Sünnet-i seniyyenin içinde en mühimmi, İslâmiyet alâmetleri olan ve şcaîre de taallûk eden sünnetlerdir. Şcaîr, âdeta hukuk-u umumiye nev'inden cemiyete âit bir ubûdiyettir. Birisinin yapmasıyla o cemiyet umumen istifade ettiği gibi, onun terkıyla de umum cemaat mesul olur. Bu nev'i şcaîre riyâ giremez ve ilân edilir. Nâfile nev'inden de olsa, şahsî farzlardan daha ehemmiyetlidir.**” (Lem'âlar, s.69)

Hususen bu sünnetlerin terk edildiği yerde şcaîr-i İslâmiye'nin ihya edilmesi şahsî farzlardan üstün bir kıymet taşımaktadır. Bu yüzden bir sofrada yemeğe ilk başlayacak kişinin açıkça “Bismillâh” demesi ayrıca ehemmiyetli görülmüştür.

Nitekim bir hadiste, Efendimiz'in yemeğe Besmelesiz başlayan iki kişinin bileklerinden tutarak; “*Nefsimi cinde tutan Allah'a yemin olsun ki, şeytanın eli bu ikisinin eliyle birlikte avucumdadır.*” (Müslim, Eşribe 102) dediği rivâyet edilmektedir. Efendimiz'in bu kadar ciddî üzerinde durduğu, şeytanın da terki için o derece gayret sarfettiği bu

kelâmın ehemmiyeti, mânevî hayır ve bereket kaynağı olmasının yanı sıra bir o kadar da şîâr-ı İslâm olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu cihetle şîâr-ı İslâm olan mübarek kelimelerin açıkça kullanılmasına bir sevap sandığı olarak bakmak da mümkündür.

“Madem çok sevap istersin, ihlâsı esas tut ve yalnız rıza-yı ilâhîyi düşün. Tâ ki senin ağzından çıkan mübarek kelimelerin havadaki efradları, ihlâs ile ve niyet-i sâdika ile hayatlınsın, canlınsın, hadsiz zîşuûrun kulaklarına gidip onları nurlandırın, sana da sevap kazandırsın.” (Lem’âlar, s.191)

Şeâir-i İslâmiye’ye ait meselelerin sevap ciheti böyle olduğu gibi; aksi yönde onlara yapılan hücum da, cüz’î bir sünnete değil bizzat dine yapılmış kabul edilmekte ve vebalinin pek ağır olacağı hatırlatılmaktadır.

“Mesâil-i şer’iyede bir kısım mesâil, eşhâsa taallûk eder; bir kısım, umuma, umumiyet itibarıyla taallûk eder ki; onlara ‘şeâir-i İslâmiye’ tâbir edilir. Bu şeâirin umuma taallûk cihetiyle umum, onda hissedardır. Umumun rızası olmazsa onlara ilişmek, umumun hukukuna tecavüzdür. O şeâirin en cüz’îsi (sünnet kabîlinden bir meselesi) en büyük bir mesele hükmünde nazar-ı ehemmiyettedir. Doğrudan doğruya, umum Âlem-i İslâm’a taallûk ettiği gibi; Asr-ı Saadet’ten şimdiye kadar bütün câzım-ı İslâm’ın bağlandığı o nuranî zincirleri koparmaya, tahrip ve tahrif etmeye çalışanlar ve yardım edenler düşünsünler ki, ne kadar dehşetli bir hataya düşüyorlar. Ve zerre miktar şuurları varsa, titresinler!..” (Mektubat, s.446)

Ayrıca cümle içinde Besmele’nin İslâm nişaneliğinden bahsedilirken kullanılan **“olduğu gibi”** tabiri haber olması itibarıyla, kabulün mutlaklığını ve devamlılığını ifade etmektedir. Ki vird-i zebân tabiri de devamlılık anlamı taşımaktadır. Haber olması ayrıca reddinin imkânsız olduğunu belirtmektedir.

bütün mevcudâtın lisan-ı hâliyle vird-i zebânıdır.³⁴

Lisan, yani dil kelâmdan farklı olarak, her türlü ifade ediş şeklini ihtiva eder. Sözsüz ve kelimesiz, beden dili, jest ve mimik, hareket hatta yerine göre susma ve durma gibi tavırların hepsi lisanın şumûlü içinde mütalâa edilmiştir. Lisan-ı hâl ile yapılan vird de, varlığın fitrî olan dilidir.

Bu anlamda “(Cenâb-ı Allah) Zerrâtı cevelâna, mevcudâtı seyerâna, hayvanâtı seyclâna, seyyârâtı deverâna getirir, kâinatı konuşTURUR, âyâtını ona sessiz söylettirir ve ona yazdırır.” (Mektubat, s.296) cümlesinde ifadesini bulduğu üzere varlıktaki her türlü harekâta bir konuşurma ameliyesi olarak bakılması mümkündür.

Zira, “çşya, tesbihât ile Sâni-i Zülcelâl’in tecelliyât-ı esmâsına mukabele edip bir nâz-niyâz zemzemesidir, geliyor.” (Sözler, s.336)

Hususen şuursuz mahlûkâtın, yaratıldığı vücûd mertebesi ve kul-luk durumuna muhalif davranması mümkün değildir. Bu sebepten dolayı, lisan-ı hâlin sürekliliğinden ve sonlanmazlığından bahisle, ke-sintisiz devam eden anlamında vird-i zebân terkibi kullanılmıştır.

“Evet, biri kâl, diğeri hâl olmak üzere iki lisan vardır. Lisan-ı kâlin ke-limâtı elfâz ise, lisan-ı hâlin kelimâtı da ahvâldir. Binaenaleyh, kudsî şâirin dediği gibi, **‘Kitab-ı kebir-i kâinata yaratılan herhangi bir şey, Hâlık’ın azametine delâlet eden bir kelime-i hâliyedir.**” (İşârâtü’l-İcâz, s.159)

³⁴ “Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah’ı takdis ve tenzih eder.” (İsrâ Sûresi 17/44);

“Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi Allah’ı tesbih ve tenzih eder. Hâkimiyet O’nundur. Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi Allah’ı tesbih ve tenzih eder. Hâkimiyet O’nundur.” (Teğâbün Sûresi 64/1);

“Abdullah İbni Mes’ud (radiyallâhu anh) der ki: Biz, Resûl-i Ekrem’in (aleyhissalâtü vesselâm) yanında yemek yerken, yemeğin tesbihlerini işitiyorduk.” (Buhârî, Menâkıb 25; Tirmizî, Menâkıb 6)

Bundan da anlaşılacağı üzere fitratına müdahale edilmemek şartıyla, mahlûkâtın hâl lisanından devamlı bir surette kendilerine mahsus evrad vârid olmaktadır. Bu anlamda bütün mahlûkâta kendi lisanıyla hutbe irad eden bir hatîb-i Sübhân nazarıyla bakılması mümkündür.

“Ve yakînen bana bildirildi ki: Kâinattaki kudretin faaliyeti ve seyr u seyelân-ı eşya o kadar mânidardır ki; o faaliyetle Sâni-i Hakîm, envâ-ı kâinatı konuşturuyor. Güya göklerin ve zeminin mütcharrik mevcutları ve hareketleri, onların o konuşmalarındaki kelimelerdir.. ve taharrük ise bir tekellümdür. Demek, faaliyetten gelen harekât ve zevâl, bir tekellümât-ı tesbihîyedir.. ve kâinattaki faaliyet dahi, kâinatın ve envânın sessizce bir konuşması ve konuşurmasıdır.” (Mektubat, s.325-326)

Yine bu bakış açısından, kâinat kitabını incelemede niyeti ve nazarı başta doğru bir merkeze oturtan, mânâ-yı harfî ile okuma şeklinin, varlığın ifade ettiği mânâyı ulaşımda düğüm noktası olduğu söylenebilir. Bu yüzden Üstad Hazretleri, en başta bakışların doğru merkeze oturtulmasına yönelik bir yaklaşımda bulunmakta ve “tefekürü” Nur mesleğinde en mühim bir esas olarak vaz’ etmektedir. Aynı zamanda bu tefekkür, O’nun esmâsıyla, O’ndan dolayı, O’na doğru bir bakış olduğundan, varlık, mümin için bir iptilâ sebebi olmaktan çıkmakta ve hakikate açılan birer menfez olmaktadır.

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ³⁵
sırrınca: Sâni-i Zülcelâl, semâvâtın ecrâmına o kadar hikmetler, mânâlar takmış ki; güya celâl ve cemâlini ifade etmek için semâvâtı; güneşler, aylar, yıldızlar kelimeleriyle süslendirdiği gibi, cevvi semâda dahi olan mevcudâta öyle hikmetler ve mânâlar ve maksadlar takmış ki; güya o cevvi semâyı berkler, şimşekler, ra’dlar, katreler kelimeleriyle intak ediyor. Ve kemâl-i hikmet ve cemâl-i rahmetini ders veriyor.

³⁵ “Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah’ı takdis ve tenzih eder. Hatta hiçbir şey yoktur ki O’na hamd ile tenzih etmesin.” (İsrâ Sûresi 17/42-44)

Ve nasıl zemin kafasını, hayvanât ve nebatât denilen mânidar kelimeleriyle söyleştirip kemâlât-ı sanatını kâinata gösteriyor. Öyle de; o kafanın birer kelimesi olan nebatları ve ağaçları dahi; yapraklar, çiçekler, meyveler kelimeleriyle intak edip yine kemâl-i sanatını ve cemâl-i rahmetini ilân ediyor. Ve birer kelime olan çiçekleri ve meyveleri dahi tohumcuklar kelimeleriyle konuşturup dekâik-i sanatını ve kemâl-i rubûbiyetini chl-i şûûra tâlim ediyor.” (Sözler, s.728)

Varlığın, bu sözsüz, kelimesiz konuşmasının mahiyetini Muhterem Fethullah Gülen Hocafendi şu ifadeler içinde özetlemektedir:

“Bu kâinata her şey Hakk’ı gösteren bir ayna, O’nu söyleyen tâlâkatli bir dil ve O’nu mırıldanan bir nağmedir. İnsan, eşya ve bütün varlık sesleriyle-sükûtlarıyla, hareketleriyle-duruşlarıyla, mevcudiyetleriyle-semerceleriyle hep O’nu dillendirir, O’na şehâdet ederler. O’nu söylerler eda ve endamlarıyla, O’na îmâda bulunurlar mânâ ve muhtevalarıyla ve O’nun varlığının ziyasından birer gölge gibidirler örgü, desen ve şiveleriyle...” (M. Fethullah Gülen, Beyan, s.139)

Tam bu noktada, fitrata müdahaleye varan, gen haritalarıyla nef-sânî gayeler için oynama tarzındaki davranışların, varlığın kesintisiz devam eden tesbih ve virdlerine izinsiz, yetkisiz, ölçüsüz karışmak olacağından, şeytanın “...Onlara davarlarının kulaklarını kesmelerini emredeceğim, Allah’ın yarattığını değiştirecekler.” (Nisâ Sûresi 4/119) iddiasına uymak mânâsına geleceği de söylenmelidir.

Ayrıca chl-i velâyetin eserlerinde bahsi geçen tasarruf hakikatindeki temel espirisinin varlığın zikrine müdahale edebilme yetkisi, izni olduğu belirtilmektedir. Bu anlamda insanın, tabiata helâl dairede, hayrı murat ederek yapacağı maddî-mânevî müdahaleler câiz olmakla birlikte; kendi yetki alanının dışına çıkıp yapacağı sınırı aşan müdahalelerin, ilâhî tasarrufât ve icraâtı beğenmemek, bozmak ve murat olan zikir ve tesbihten alıkoymak anlamına geleceğinden cezaya sebep teşkil edeceği de açıktır.

Bismillâh ne büyük tükenmez bir kuvvet, ne çok bitmez bir bereket olduğunu anlamak istersen,

Külliyat içerisinde yer alan her risale veya her bahsin merkezinde bir veya birkaç isim bulunmaktadır. Birinci Söz'ün merkezinde yer alan isim de Kadîr ve Rahîm isimleridir. Risaleler'in hepsinde bütün mânâ örgüsü ve kelime kullanımları ele alınan ismi açmaya yöneliktir.

Birinci Söz'ün girişinde bu isim henüz zikredilmeden Kadîr ismi "**büyük tükenmez bir kuvvet**", Rahîm ismi ise "**çok bitmez bir bereket**" şeklinde tanımlanmaktadır. Birinci Söz risalesinin neresine bakılırsa bakılsın; "*tükenmez kuvvet, bitmez bereket*"; "*düş-man, ihtiyacât*"; "*şerden kurtulmak, hâcâtı tedarik*"; "*ilişilememek, hürmet görmek*"; "*titremek, dilencilik etmek*"; "*zelil olmak, rezil olmak*"; "*her işi yapmak, her şeye karşı dayanmak*" tarzındaki ikili anlatımlarla insandaki *acz* ve *fakr*dan neş'et eden *korku* ve *hüznün*, *Kadîr* ve *Rahîm* olan *Zât*'a dayanmak suretiyle nasıl *emniyet* ve *saadete* dönüştüğünün anlatıldığı görülecektir. Hemen fark edileceği üzere bu ikililerden ilki kudrete, ikincisi rahmete bakmakta, dolayısıyla Kadîr-i Rahîm ismini açıklamaktadır.

Bilindiği üzere her kuvvet enerji iledir ve her enerji tükenir, bereketli de olsa her dünyevî nimet bitmek meylindedir. Kuvveti tükenmeyecek büyüklükte olan ancak Kadîr-i Mutlak, bereketi bitmeyecek çoklukta olan ise yalnız Rahîm-i Mutlak'tır. Kudrete sağlam istinat ve rahmete mutlak itimat iledir ki insan, kâinata meydan okuyabilecek bir güce ve her hâdisenin tazyikinden kendisini kurtarabilecek bir şefkate erişebilecektir. (Bkz.: Sözlür, s.314)

Bununla birlikte Üstad Hazretleri'nin âzam mertebede mazhar olduğu esmânın Hakîm ve Rahîm isimleri olduğu (Bkz.: 3. Mektup) bilinmektedir. Bu anlamda Birinci Söz'deki merkezî isimlerin Hakîm-i Rahîm değil de Kadîr-i Rahîm olması da dikkat çekicidir. Zira âfakta hikmet olarak devşirilen mârifetin ayn-ı kudret olarak idraki ancak

enfüste halledilebilecek bir meseledir. Ve ciddî temrinat gerektirmektedir.

Hakîm isminin mazhar-ı tâmmı olan Hazreti İbrahim'in imtihanı sayılabilecek olan ateşe atılma ve oğlunu kurban etme vâkıalarının zâhiren hikmete zıt bir boyutta; ateşin yakmaması, bıçağın kesmemesi şeklinde gerçekleşmiş olması da hikmete tam itimadın kudret noktasında sebepleri tesirsiz görmek ile mümkün olduğunu bize göstermektedir. Buradan hareketle Birinci Söz'de Nur talebelerine, "*hikmet*"e uygun hareket etmek ile kat edecekleri mesafelerden öte, "*kudret*"e tam itimat ile harikalar kuşağında, kâmetlerini aşkın mazhariyetlere yürüme yollarının da işaret edildiği söylenebilecektir.

Tükenmez kuvvet ve bitmez bereket kaynağı Besmele'nin hakikatini şahsında en mükemmel bir surette gösteren, Kâinatın âyetü'l-kübrâsı, Resûlullah (*sallâllâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz, şecaat-i kudsiyesi ile Cenâb-ı Hakk'ın tükenmez kuvvetinin, hesapsız mu'cizeleri ile de bitmez bereketinin en parlak timsalidir.

Evet O (*sallâllâhu aleyhi ve sellem*); "*imanda öyle fevkalâde bir kuvvet ve harika bir yakîn ve mu'cizâne bir inkişaf ve cihanı ışıklandıran bir ulvî itikat taşımış ki, o zamanın hükümrânı olan bütün efkârı ve akîdeleri ve hükemânın hikmetleri ve ruhanî reislerin ilimleri O'na muâzır ve muhalif ve münkir oldukları hâlde; O'nun ne yakînine, ne itikadına, ne itimadına, ne itminanına hiçbir şüphe, hiçbir tereddüt, hiçbir zaaf, hiçbir vesvese vermemesi.. ve mânevîyatta ve merâtib-i imaniyede terakki eden başta sahabeler ve bütün ehl-i velâyet, O'nun her vakit mertebe-i imanından feyz almaları ve O'nu en yüksek derecede bulmaları bilbedâhe gösterir ki, imanı dahi emsalsizdir.*" (Şuâlar, s.119)

Bu sırda O'nun (s.a.s.) davasının hameleleri olan ve bütün havl ve kuvvetlerini Cenâb-ı Kadîr-i Rahîm'den bilen Nur talebelerinin hizmet hayatında açıkça görünen bereket meselesi de Besmele'nin hakikatiyle doğrudan alakalıdır.

“Ben iktisat ve bereketle yaşıyorum. Rezzâkımdan başka kimsenin minnetini almıyorum ve almamaya da karar vermişim.” (Mektubat, s.70) diyen ve hayatında pek zâhir bir şekilde câri olan bereket hakikatini “ya yanıma gelen hâlis dostlarıma ihsandır.. veya hizmet-i Kur’âniye’ye bir ikramdır.. veya iktisadın bereketli bir menfaatidir.. veyahut ‘Yâ Rahîm, yâ Rahîm!’ ile zikreden ve yanımda bulunan dört kedinin rızıklarıdır ki, bereket suretinde gelir, ben de ondan istifade ederim” (Mektubat, s.67) şeklinde değerlendiren Üstad Hzretleri’nin, talebelerinin maişetçe sühûlet içinde bulunacaklarına dair verdiği beşaret de (Bkz.: Emirdağ Lâhikası, 1/180) bugün her bir Nur talebesinin hayatıyla imzalanan bir gerçek halini almıştır ve Besmele-i Şerif’in bereketine dair karşı çıkılmaz delil olmuştur.

Ancak bu bereketi yalnız maişet cihetiyle ele almak da eksiktir. Zira, “Ben, pek kat’î bir surette ve bine yakın tecrübelerim neticesinde kat’î kanaatim gelmiş ve ekser günlerde hissediyorum ki **Risale-i Nur’un hizmetinde bulunduğum günde, o hizmetin derecesine göre kalbimde, bedenimde, dimağımda, maişetimde bir inkişaf, inbisat, ferahlık, bereket görüyorum. Hem orada iken, hem burada çok kardeşlerimden aynı hâleti hissettim ve ediyorum.**” (Kastamonu Lâhikası, s.169) beyanınca bu bereket, her biri ayrı bir nimet olan bütün latîfelere sirayet edebilen çok şumullü bir ihsandır.

Bu ihsanın belki en önemli ciheti ise Nur talebelerinin koyuldukları hizmette sahip oldukları pek az imkân ve onlarca mâniye mukabil, gördükleri kolaylık ve eriştikleri muvaffakiyettir.

“Şimdiye kadar hiçbir zaman tarih göstermiyor ki, **Risale-i Nur gibi, pek çok taifelere ve mesleklere hücum eden, bu derece, pek az ve hafif tenkitle kurtulmuş olsun. Hatta yüz derece daha az zahmetle, yüz derece kudsî hizmet ve mücadele mukabilinde, küçük ve muvakkat ve netice itibarıyla hayırlı bir iki hapis ve iki üç inâyetli ve fütûhatlı musibet gördüler.**” (Emirdağ Lâhikası, 1/168)

şu temsili³⁶ hikâyeciğe bak³⁷ dinle!³⁸ Şöyle ki:

Ashâb-ı kiram, Peygamber Efendimiz'e Hazreti İbrahim'in suhufundan sual ettiklerinde, "*temsîl ve misallerden ibaretti*" dediği rivâyet edilmektedir. (Bkz.: İbn Hibbân, *es-Sahîh* 2/78) Meşrebi itibariyle Halil olan Üstad Hazretleri'nin eserlerinin de temsillerle örülü olduğu görülmektedir.

"Yazılarımda ne kadar güzellik ve tesir bulunsa, ancak temsîlât-ı Kur'âniye'nin lemeâtındandır. Benim hissem; yalnız şiddet-i ihtiyacımla taleptir.. ve gayet aczimle tazarruumdur. Dert benimdir, deva Kur'an'ındır." (Sikke-i Tasdik-i Gaybî, s.220) diyen ve "*Sözler'deki ekser temsiller; birer burhan-ı yakînî, birer hüccet-i kâtia hükmündedir."* (Mektubat, s.331) buyuran Üstad Hazretleri; "*temsîlâtın sebep ve ille-i gâiyesi, cumhur-u avâmı ikaz ve irşaddır."* (İşârâtü'l-İcâz,

³⁶ "Allah insanlara misaller verir ki, düşünüp öğüt alsınlar." (İbrâhîm Sûresi 14/25)
"İşte bunlar birtakım misallerdir ki düşünüp istifade etmeleri için, Biz onları insanlara anlatıyoruz." (Haşir Sûresi 59/21);

"Gerçekten Biz, insanlar düşünüp akıllarını başlarına alsınlar diye bu Kur'an'da, her türlüşünden temsiller getirdik." (Zümer Sûresi 39/27);

"Düşünüp ders çıkarsınlar diye Allah insanlara böyle temsiller getirir." (İbrâhîm Sûresi 14/24-25);

"Gerçeği anlamaları için insanlara böyle temsiller getirir. Allah her şeyi bilir." (Nûr Sûresi 24/35);

"Allah gerçeği açıklamak için bir sivrisineği, hatta onun ötesinde olan bir şeyi misal getirmekten çekinmez. İman edenler onun Rab'lerinden gelen gerçek olduğunu bilirler. Kâfirler ise 'Allah böyle misal vermekle ne kastediyor?' derler. Allah bu misal ile birçoklarını şaşırtır, yine onunla birçoklarını yola getirir; ancak bununla fâsıklardan başkasını şaşırtmaz." (Bakara Sûresi 2/26)

³⁷ "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Ancak akl-ı selim sahipleri, sağ duyulu olanlar düşünüp ibret alır." (Zümer Sûresi 39/9)

³⁸ "Elbette bunda, içinde bir kalb taşıyan veya zihnini derleyip toplayarak can kulağıyla dinleyen kimseler için alacak bir ders vardır." (Kaf Sûresi 50/37);

"O hâlde sözü dinleyip sonra da en güzelini tatbik eden kullarımı müjdele!" (Zümer Sûresi 39/18);

"(Onun öğütlerini) dinleyin ve (O'na) itaat edin." (Teğâbün Sûresi 64/16);

"Tâgûta ibadet etmekten kaçınıp gönülden Allah'a yönelenlere müjdeler var! O hâlde sözü dinleyip sonra da en güzelini tatbik eden kullarımı müjdele! İşte onlardır Allah'ın hidâyetine mazhar olanlar ve işte onlardır akl-ı selim sahibi olanlar!" (Zümer Sûresi 39/17-18)

s.165) demek suretiyle temsilin ehemmiyetli bir sebebinin, derin ve yüce hakikatleri her seviyeden insana ders vermek olduğunu belirtmektedir. Zira bilinmektedir ki; “*İnâyet-i ilâhiyenin iktizası üzerine, hakâik, temsilâtla tasvir edilir.*” (İşârâtü'l-İcâz, s.163)

Bu temsillerin yardımıyla zihinler okşanarak, anlatılan meselelere yabanilikleri giderililmekte, ele alınan çok yüksek hakikatler, insanların anlayışlarına uygun, hislerine hürmetkâr bir şekilde farklı kuvvelerine tasdik ettirilmektedir.

“Temsiller, mühür veya imzalar gibi tasdik ve isbat içindir. Nasıl ki yazılan bir şey mühürlenmekle tasdik edilmiş olur; aynen bunun gibi, söylenen bir söz de, bir misal ile tasdik ve isbat edilmiş olur. Yahut *يَضْرِبُ* ile paranın darbına *îmâ* edilmiştir. Yani, temsillerin darbi ve darb-ı meseller, sikkenin darbi kadar kelâma kıymet veriyor. Yani, nasıl ki sikke, gümüş ve altına kıymet veriyor; darb-ı meseller de kelâmlara o nisbette kıymet ve itibar veriyor. Ve bu işaretle, vehimleri defetmek için temsillerin güzel bir vasıta olduklarına ve temsillerin *bid'a* olmayıp belâğat sahasında işlek ve güzel bir cadde olduğuna *îmâ* edilmiştir. Evet, *durûb-u emsal, mâlûm kaidelerdendir.*” (İşârâtü'l-İcâz, s.171)

Bu temsillerin, farklı seviyelere göre anlam tabakalarının artmasını ve derinleşmesini mümkün kıldığı şu sözlerle ifade edilmektedir:

“Çünkü bütün bu risalelerde bütün derin hakâik, temsilât vâsıtasıyla, en *âmî* ve *ümmî* olanlara kadar ders veriliyor. Hâlbuki o hakâikin çoğunu, büyük âlimler ‘Tefhim edilmez!’ deyip değil avâma, belki havassa da bildiremiyorlar. İşte, en uzak hakikatleri en yakın bir tarzda, en *âmî* bir adama ders verecek derecede, benim gibi Türkçesi az, sözleri muğlâk, çoğu anlaşılmaz ve ‘Zâhir hakikatleri dahi müşkülleştiriyor.’ diye eskiden beri iştihar bulmuş ve eski eserleri –kısmen– o *sû-i iştiharı tasdik etmiş bir şahsın elinde bu harika teshilât ve sühûlet-i beyan; elbette, bilâ-şüphê, bir eser-i inâyettir ve onun hüneri olamaz ve Kur’ân-ı Kerîm’in icâz-ı mânevîsinin bir cilvesidir ve temsilât-ı Kur’âniye’nin bir temessülüdür ve in’ikâsıdır.” (Sikke-i Tasdik-i Gaybî, s.235-236)*

Bununla birlikte, verilen temsili anlamaya yönelik olarak “**bak**” ve “**dinle**” tenbihleri yapılmaktadır. Zira, bir nasihate uymak için anlamak, anlamak içinse dinlemek gerekmektedir. Dinlemeyi, anlamaya yönelik, anladığını da kabul etmekle uygulamaya yönelik işitme faaliyeti olarak tarif edebiliriz. Tıpkı görmek bakmaktan öte bir anlam taşıdığı gibi, dinlemek de duymaktan öte bir faaliyettir. Bir nasihatten, bir sohbetten ders almanın birinci şartı güzelce, zihni ve kalbi anlatılana odaklayarak dinlemektir. Ancak bu şekilde nazarı teksif etme, dikkatlice bakma neticesindedir ki; duyma kabiliyeti, dinleme hususiyeti kazanmakta ve bu dinleme ile derince bir duyuş vücûda gelebilmektedir.

Zira, “*Melekât [melekeler] ve mâlûmât-ı kalbiye, ale’l-ekser kulak penceresinden kalbe girerler. Bu itibarla, sem’ [kulakla dinlemek], kalbe yakındır. Ve aynı zamanda, cihât-ı sitteden mâlûmât aldığı cihetle kalbe benziyor.*” (İşârâtü’l-İcâz, s.78)

Ayrıca verilen temsillerin sinematografik yapısı ile insanın hayal makinesi çalıştırılmakta, tefekkürle birlikte tahayyül, tasavvur gibi kuvveleri harekete geçirilerek, anlatılan meseleler hafızaya âdeta kaydedilmektedir. Zaten, “**bak**” uyarısı, “**hayalinle izle**” anlamını taşımaktadır.

Bu yüzden Risaleler, “*Akıldan başka çok letâif-i insaniyenin kut ve nurlarıdır.*” (Emirdağ Lâhikası, 1/59) ve “*akıl midesine girdikten sonra, derecâta göre ruh, kalb, sır, nefis, ve hâkezâ, letâif kendine göre birer hisse alır, masseder.*” (Mektubât, s.374)

Bütün bunlarla birlikte dinleyicinin niyeti hâlen belirleyici konumdadır:

“*Temsilâtı nur-u iman ile tefekkür edenin nur-u imanı inkişaf eder, kuvvet bulur. Küfür zulmetiyle ve tenkit hırsıyla bakanın da, zulmeti ziyadeleşir ve gözü kör olur. Çünkü nazarîdir, bedihî değildir. Evet, bu temsilât, temiz ve yüksek ruhları, mülevves ve alçak ruhlardan tefrik içindir.*” (İşârâtü’l-İcâz, s.166)

Bu cümleden de anlaşılacağı üzere her ne kadar “*sırr-ı temsil dürbiniyle, en uzak hakikatler gayet yakın gösterilse, hem sırr-ı temsil*

cihetü'l-vahdetiyle, en dağınık meseleler toplattırılrsa, hem sırr-ı temsil merdiveniyle, en yüksek hakâike kolaylıkla yetiştirilse, hem sırr-ı temsil penceresiyle; hakâik-i gaybiyeye, esâsât-ı İslâmiye'ye şühûda yakın bir yakîn-i imanî hâsıl olsa, akıl ile beraber vehim ve hayal, hatta nefis ve heva teslime mecbur olduğu gibi, şeytan dahi teslim-i silâha mecbur olsa da” (Mektubat, s.424) bakmayan ve dinlemeyen ya da tenkit hırsıyla meselelere şartlı yaklaşan alçak ruhlar için bütün bu hakâik ve temsiller hiçbir değer ifade etmeyecektir.

Daha genel anlamıyla, mümin ile kâfirin nazarı ve niyeti çerçevesinde, ‘bakma’sı ve ‘dinleme’si neticesinde, hakikati görmesi veya görememesi, duyması veya duyamaması, varlığın anlamına varması veya varamaması, İşârâtü'l-İcâz Tefsiri’nde şu şekilde tasvir edilmiştir:

“Gözün nuru, nur-u imanla ışıklanırsa ve kavileşirse, bütün kâinat gül ve reyhanlar ile müzeyyen bir cennet şeklinde görünür. Gözün gözbebeği de, balarısı gibi, bütün kâinat safhalarında menkuş gül ve çiçek gibi delillerinden, burhanlarından alacağı ibret, fikret, ünsiyet gibi üsâre ve şiralarından vicdanda o tatlı, îman balları yapar. Eğer o göz küfür zulmetiyle kör olursa; dünya, genişliğiyle beraber bir hapishane şekline girer. Bütün hakâik-i kevnîye, nazarından gizlenir. Kâinat ondan tevahhuş eder. Kalbi ahzan ve ekdâr ile dolar.” (İşârâtü'l-İcâz, s.71)

“Kulaktaki zar, nur-u iman ile ışıklandığı zaman, kâinattan gelen mânevî nidaları işitir. Lisan-ı hâl ile yapılan zikirleri, tesbihatları fehmeder. Hatta o nur-u iman sayesinde, rüzgârların terennümatını, bulutların nâralarını, denizlerin dalgalarının nağamatını ve hâkezâ yağmur, kuş vesâire gibi her neviden rabbânî kelâmları ve ulvî tesbihatı işitir. Sanki kâinat, ilâhî bir musikî dairesidir. Türlü türlü avazlarla, çeşit çeşit terennümatla kalblere hüüzünleri ve rabbânî aşkları intıba ettirmekle kalbleri, ruhları nuranî âlemlere götürür, pek garip misalî levhaları göstermekle, o ruhları ve kalbleri lezzetlere, zevklere garkeder.” (İşârâtü'l-İcâz, s.70)

Özellikle Birinci Söz'de yer alan latîf temsilin zihinde kalıcı, nefse ve kalbe de işleyici keyfiyetine dair Sabri Ağabey'in beyanı, kullanılan temsilin kıymetini en güzel bir şekilde ifade etmektedir:

“Birinci Söz'de Besmele'nin derece-i chemmiyeti ve suret-i temsiliyesi şâyân-ı takdir ve hayrettir. Öteden beri her kitabın iptidasında Besmele, Hamdele, Salvelenin zikrinin vücûbu, hocafendilerimiz tarafından beyan edilmişse de, bu gibi nefsi iskât edecek bir temsil işitilmediğinden, bu derece zihinde takarrur ve temerküz etmemiştir. Şu temsil, Besmele Sözü olan Birinci Söz'de ne kadar musîb ve mânidar olduğunu insan olan takdir eder.” (Barla Lâhikası, s.41)

Bedevî Arab çöllerinde seyahat eden adama gerektir ki, bir kabile reisinin ismini alsın ve himayesine girsin.

“O yolculuk ise; âlem-i crvahtan, rahm-ı mâderden, gençlikten, ihtiyarlıktan, kabirden, berzahtan, haşirden, köprüden geçen ebedü'l-âbâd tarafına bir yolculuktur.” (Sözler, s.348) cümlesinde ifadesini bulduğu üzere; elest bezmi, ana rahmi, dünya, kabir, haşir, hesap ve sırat kalınacak ebedî yurta varan hayat yolunda mecbur uğranacak duraklardır. Bu yolculuğa çıkmadan önce kimse kendi cismini ve vasıflarını seçmediği gibi, dünyaya gelmeyi hak etmiş veya kazanmış değildir. Var olmak, hayat sahibi olmak, ruh sahibi olmak, şuur sahibi olmak vb. gibi nimetlerin tamamı beklemeden ve istemeden verilen nimetler cinsindedir. Bunların hepsi cebrî iltifatlardır ve insanın mecburi seyahatinde önünde duran her bir durak, ebedî kalacağı yurda hazırlanması için önüne konulmuş menzillerdir.

Bu dünyada insan, hayata hazırlanmak adına ilkokul, ortaokul, lise, üniversite gibi basamaklardan geçtiği gibi önünde duran duraklara uğramakla da asıl, ebedî hayata hazırlanmaktadır. Elbette kitabını okuyan ve okumayan, hocasını dinleyen ve dinlemeyen, vazifesini yapan ve yapmayan mezuniyet gününde belli olacaktır. Kitabını atıp, hocasını tanımayan, hatta okulun sahipsiz olduğunu iddia eden bir

başbozuk ile her gün dersini çalışıp aynı zamanda başkalarının da sınıfı geçmesine yardım eden çalışkan bir talebenin durumu şüphesiz aynı olmayacaktır.

Bu noktada yapılması gereken, Kâinatın Sahibini tanıtan Muallim-i ekber Hazreti Muhammed (*aleyhissalâtu vesselâm*)'ı dinlemek suretiyle, dünyanın bir oyun ve eğlence yeri değil, ilim ve dua vasıtasıyla tekemmül etme yeri olduğunu anlamak ve bu doğrultuda davranmak olmalıdır.

Süratle seyahat eden bir gemide uyanan insanın “Nereye gönderiliyorum? Geminin sahibi kim? Neden buradayım?” gibi sualleri sorması ne kadar mâkul ve lüzumlu, bunları hiç sormayıp keyfine bakması ne nisbette akılsızlık ise; süratle seyahat eden dünya gemisinde kendisini bulan insanın mecburen sevk edildiği ebediyet seyahatinde aynı soruların cevabını araması da şüphesiz o kadar gereklidir.

Dünya gemisine binen, vücûd, hayat, şuur nimetleriyle tanışan insanın en birinci vazifesi de hiç şüphesiz kendisine sayısız ikramda bulunan Sahibini tanımak ve O'nun ismini anmak ile himayesine girmektir. Hafızanallah aksi bir durum, en büyük kayıp kapısını insanın kendisi için açması anlamına gelecektir.

Tâ şakîlerin şerrinden kurtulup hâcâtını tedârik edebilsin. Yoksa tek başıyla hadsiz düşman ve ihtiyacâtına karşı perişan olacaktır.

Düşmanların şerrinden kurtulmak kudret ile, ihtiyaçların giderilmesi ise rahmet iledir. Ama öncelik düşmanların şerrinden kurtulmaya aittir. Korku altında nimetten istifade edilse bile, lezzet alınması mümkün değildir. Besmele'den önce –şeytanın şerrinden korunmak için– **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ** = “Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım.” denmesi de öncelikle düşmanların def edilmesine yönelik bir dua ve taleptir.

İnsanın tedarik etmek için çırpınması gereken en büyük ihtiyacı ebedî saadettir. Bu ihtiyacını da ancak iman ile elde edebilecektir.

İnsanın aklı, kalbi, latîfeleri itibariyle imana, tevhide, mârifete, muhabbete, zevk-i ruhanîye devamlı açık bir kanal hâline gelebilmesi için öncelikle şüphe, vesvese nevinden her türlü pas ve kirden arınması gerekmektedir. Ve bu gibi arızaları insanın kalbine ilkâ eden şeytan ve nefis gibi yol kesicilerin de def edilmesi gerekmektedir.

Kadîr-i Rahîm'in kudret ile bu şakîler def edildikten sonradır ki, rahmet ile de hidâyet nurları kalbe erişebilecektir. Yani mânevî ihtiyaçların giderilmesinde cemâlî rahmet cilvesini, celâlî olan kudret tecellisi önceleyerek hakikate giden yolları açmaktadır. Her iki tecelli de insanın mânen kemâlini gözettiği için neticesi hayır olmaktadır. Her akıl sahibi bilir ki; ameliyat yapan tabip neşter de vursa, merhem de sürse, bu faaliyeti sıhhat ve selâmete yönelik bir tedavi içindir. Zira, "*Rabb'in her iki eli de sağdır.*" (İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî* 13/417)

Aynı zamanda maddî-mânevî ihtiyaç içinde olduğunu bilmek, insanın Rabb-i Rahîm'i ile irtibatında bir kapının daima açık olması anlamına gelmektedir.

"Hadsiz aczinde ve nihayetsiz zaafında, hadsiz âdâsına karşı bir nokta-yı istinat aramakla, vicdan daima Vâcibü'l-vücûd'a bakar. Hem nihayetsiz fakrında, nihayetsiz hâcâtı içinde, nihayetsiz maksatlara karşı bir nokta-yı istimdat aramaya mecbur olduğundan, vicdan daima o noktadan bir Ganiyy-i Rahîm'in dergâhına dayanır, dua ile el açar. Demek her vicdanda şu nokta-yı istinat ve nokta-yı istimdat cihe-tinde iki küçük pencere, Kadîr-i Rahîm'in bârigâh-ı rahmetine açılır, her vakit onunla bakabilir." (Sözler, s.747)

Aksi durumda, insanın nefisine itimad ile kendisi hakkında böyle nurani iki pencereyi kapatması, helâket kapısını açmak ile perişaniyetine sebep olacaktır.

Zira; "*İnsan zâiftir; belâları çok... Fakirdir; ihtiyacı pek ziyade... Âcizdir; hayat yükü pek ağır... Eğer, Kadîr-i Zülcelâl'e dayanıp tevekkül etmezse ve itimat edip teslim olmazsa, vicdanı daim azap içinde kalır. Semeresiz meşakkatler, clemeler, teccüfler onu boğar. Ya sarhoş veya canavar eder.*" (Sözler, s.28)

İşte böyle bir seyahat için iki adam, sahraya çıkıp gidiyorlar. Onlardan birisi mütevazi³⁹ idi. Diğeri mağrur...⁴⁰

Mümin ile kâfiri ayırt eden birçok vasıf vardır. Ancak Birinci Söz'de bu vasıflar içerisinde en birincisi zikredilmektedir. “*Tevazu*” ile “*Gurur*”.

³⁹ “Bizim âyetlerimize ancak o kimseler inanır ki kendilerine o âyetler hatırlatıldığında, derslerini hemen alır, secdeye kapanır, Rab’lerine hamd, O’nu takdis ve tenzih ederler, asla kibirlenmezler.” (Secde Sûresi 32/15);
 “Muhammed Allah’ın resûlüdür. Onun beraberindeki müminler de kâfirlere karşı şiddetli olup kendi aralarında şefkatlidirler.” (Fetih Sûresi 48/29);
 “Yüzü yerde olanı Allah yükselttikçe yükseltir, kibre girip çalın çakanı da yerin dibine batırır.” (et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-cvsa* 5/140; el-Heysemî, *Mecmeu’z-zevâid* 10/325.);
 “Allah’ım, beni benim gözümde küçük göster!” (ed-Deylemî, *el-Müsne* 1/473; el-Heysemî, *Mecmeu’z-zevâid* 10/181)

⁴⁰ “Dünyada haksız yere büyüklük taslayanları, âyetlerimi gereği gibi anlamaktan uzaklaştırırım. O kibirlenenler her türlü mu’cizeyi bile görseler yine de onlara iman etmezler. Doğru yolu görseler o yolu tutmazlar. Ama sapıklık yolunu görseler o yola girerler. Öyle! Çünkü onlar âyetlerimizi yalan saymayı âdet hâline getirmiş ve onlardan gafil olagelmışlerdir.” (A’râf Sûresi 7/146);
 “Kibirli davranarak insanlara yüzünü dönme, yerde çalıklı çalıklı yürüme! Çünkü Allah kibirle kasılan, kendini beğenmiş, övünüp duran kimseleri asla sevmez.” (Lokmân Sûresi 31/18);
 “Hem kibirli kibirli yürüme. Zira ne kadar kibirlenirsen kibirlen, ne yeri yarabilirsin, ne de dağların boyuna erişebilirsin!” (İsrâ Sûresi 17/37);
 “Kalbinde zerre miktar kibir bulunan insan cennete giremez.” (Müslim, *İmân* 147; Ebû Dâvûd, *Edeb* 29);
 Ebû Said (*radiyallâhu anh*) ve Ebû Hureyre (*radiyallâhu anh*) anlatıyorlar: “Resûlüllah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) buyurdular ki: Allah Teâlâ Hazretleri şöyle dedi: ‘Kibriya, benim ridâm, azamet ise benim izârımdır. Kim benimle bu mevzuda münakaşaya kalkışırsa onu (başaşağı getirir) cehennem atarım.’” (Ebû Dâvûd, *Libas* 26; Müslim, *Birr ve Sıla* 136);
 Amr İbni Şuayb (*radiyallâhu anh*) anlatıyor: “Resûlüllah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) buyurdular ki: ‘Kıyamet günü, mütekebbirler küçük karıncalar gibi haşrolunurlar. Onları her yönden zillet bürümüştür. Cehennemde Bûles denen bir hapishaneye sevkedilirler. Ateşlerin ateşi onları bürür. Cehennem ehlinin irinleri kendilerine içecek olarak verilir. Bu içeceğe tînetu’l-habâl denir.’” (Tirmizi, *Kıyamet* 48);
 Selemetübnü’l-Ekvâ (*radiyallâhu anh*) anlatıyor: “Resûlüllah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) buyurdular: ‘Kişi kendisini (halktan büyük görüp) uzak tuta tuta cebbarlar arasına kaydedilir de onların başına gelen musibete dışar olur.’” (Tirmizi, *Birr* 61)

“*Rahmân’ın kulları o kimselerdir ki, yerde mütevazî ve nazîk hareket eder, yol bilmez cahiller (cehalet ve karakterlerinden kaynaklanan bir tarzda) onlara muhatap olduğunda, onlara sağlık ve selâmet dileyerek geçip giderler.*” (Furkan Sûresi 25/63) âyetinden de anlaşılacağı üzere, cahiller yani kâfirler, müminleri daha onlara doğru gelirken yürüyüşündeki tevazu alâmetinden tanımaktadır. Tanımalarına sebep olan imanlarının alâmet-i fârikası olan “Allah’ın selâmını” sözle vermiş olmaları değil, onların yürüyüşlerinden, yani lisan-ı hâllerinden damla damla süzülen izzet ve vakar yüklü mahviyet ve tevazularıdır. Onların müminlere karşı zilleti netice veren tevazuları, kâfirlere karşı izzetlerinin sebebi olmuştur ki; bu aziz olma keyfiyetleri cahillerin dalâlettteki hâlleri ile meşgul olmalarını engellemektedir.

Zira Rahmân’ın kulları kendilerini aklen, kalben ve lisanen müsbet hareket etmeye kilitlemiş kimselerdir. Böylelikle ne akıllarını dağıtıp mânevî bir divâne olurlar, ne kalblerini dağıtıp mânevî bir dinsiz olurlar, ne de fikirlerini dağıtıp mânevî bir ecnebi olurlar.⁴¹ Belki onlar ancak selâmette kalıp, selâmet telkininde bulunmaktadırlar.

Evet, müminler için her an Rabbin huzurunda olmaktan hâsıl olan tevazu, aslî bir hâl ve keyfiyettir ve bunun müminlere mukabil görünüşü zillet, kâfirlere karşı sergilenişi ise izzet suretindedir. Müminin iki durumu da, ilâhî hukuku gözetmeye yönelik hassasiyetinin farklı tezâhürleridir. Yoksa tevazu nefis için olsa kibrin, büyüklenme ise Allah hesabına yapılsa tevazunun emâresi sayılacaktır. Bu sebeple mümindeki tevazu, ahlâk-ı seyyieden olan tezellülden mânen ayrı ve sureten benzer bir haslet-i memdûha olduğu gibi ondaki vakar da, kötü hasletlerden olan tekebbürden mânen ayrı ve sureten benzer bir haslet-i memdûhadır.⁴²

Diğer cephede şeytanın kovulması ve lânetlenmesinin asıl sebebi de kibirdir. Şeytanın nefsini secdeden alıkoyan, kendi âit olduğu kavmin yaratılışça üstünlüğünü gütme şeklindeki kibri olmuştur. Yaratılıştan verilen meziyetleri bir üstünlük sebebi sayarak, topaktan

⁴¹ Kastamonu Lâhikası, s.34.

⁴² Lem’alar, s.148.

yaratılmış olan Âdem'e karşı ateşten yaratılmış olmanın bir üstünlük vesilesi olduğunu iddia etmesi kovulmasını netice vermiştir.

Bu sebeple, kâinatta Cenâb-ı Hakk'ın halifesi de olsa, insanın hem mâhlûk olmak, hem de mâbûdiyetten sonsuz derecede uzak bulunmak⁴³ noktasında her yaratılmış ile eşit olduğunu düşünmesi, kurtuluşunun kapısını açacak yegâne anahtardır. Bu yüzden eğer kulluğun bir davası varsa bu da, bütün davalardan vazgeçme davası olmalıdır.

Ayrıca burada 'tevazu'nun müminin mutlak hali olarak zikredilmesi, diğer mahlukatın lisan-ı hal ile yaptıkları "Bismillah" zikrine ulaşmanın yolunun da tevazudan geçtiğini göstermektedir. Hakiki anlamda 'tevazu' müminin her haline sirayet edeceğindedir ki; onun hal lisanı, yani temsilî, Hakk'ı anlatan en tesirli ve sonlanmayan dilidir.

İrşad eri olan Nur talebeleri için “bu tevazu”, bir faziletten öte hizmetleri adına bir mecburiyettir ve Nur mesleğinde âdeta olmazsa olmaz mesabesindedir.

“-Temsilde hata yok- nasıl ki büyük bir veli, küçük bir ashâb kadar hizmet-i İslâmiye’de Ehl-i Sünnetçe mevki almadığı gibi, aynen öyle de: ‘Bu zamanda hizmet-i imaniyede hazz-ı nefsinı bırakıp ve mahviyet ile tesanüd ve ittihadı muhafaza eden bir hâlis kardeşimiz, bir veliden ziyade mevki alıyor.’ diye kanaatim gelmiş ve siz daima bu kanaatimi takviye ediyorsunuz. Cenâb-ı Hak, sizlerden ebediyen razı olsun, âmîn!” (Şuâlar, s.308)

Zaten kibirli insanın içinde bulunduğu aşağılık ruh hâli insanların gözünden de kaçmamaktadır. Bilindiği üzere büyüklükte büyüklüğün alâmeti küçük görünme, küçüklerde küçüklüğün alâmeti ise büyüklenmedir.

“Her bir insan için, içinde görünecek ve onunla nâsı temâşâ edecek bir mertebe-i haysiyet ve şöhet vardır. İşte o mertebe eğer kamet-i istidadından daha yüksek ise; o, o seviyede görünmek için tekebbür ile

⁴³ Bkz.: Lem'alar, s.142.

ona uzanıp tetâvül ve tekebbür edecektir. Şayet kıymet ve istihkakı daha bülemlend ise, tevazu ile tekavvüs edip ona eğilecektir.” (Münazarat, s.24)

Müminlerde, hususen irşad vazifesini yerine getiren nur talebelerinde aslî fitrat olarak bulunması gereken tevazuya dair Muhterem Fethullah Gülen Hocafendi'nin bir kaç ikazını da burada hatırlatmak yerinde olacaktır:

“Tevazu; yüzü yerde olma ve alçakgönüllülük mânâlarına gelir ki, tekebbürün zıddıdır. Onu; insanın Hak karşısında gerçek yerinin şuurunda olup, ona göre davranması ve halk arasındaki durumunu da bu anlayış zâviyesinden değerlendirip, kendini insanlardan bir insan veya varlığın herhangi bir parçası kabul etmesi şeklinde de yorumlayabiliriz.

Bazıları tevazuu, kendinde zâtî hiçbir kıymet görmeme; bazıları, insanları, insana yakışır saygıyla karşılayıp onlarla muamelesinde mahviyet içinde bulunma; bazıları ilâhî inâyetle fevkalâde bir muameleye tâbi tutulmazsa, kendini halkın en şerlisî görme; bazıları da benlik hesabına içinde beliren büyük-küçük her çeşit dahilî kıpırdanışa karşı hemen harekete geçip onu olduğu yerde boğma cehdi ve gayreti şeklinde tarif etmişlerdir ki, her birinin kendine göre hem bir mahmili, hem de tarz-ı telâkkisi vardır. Ancak, sonuncusu daha çok mukarrabîn ve muhlasîni alâkadar etmektedir.

Gerçek tevazu; Hakk'ın büyüklük ve sonsuzluğu karşısında, sıfır-sonsuz nisbetlerine göre insanın kendi yerini belirleyip, bu düşünce, bu tesbiti benliğine mal etmesidir. Bu anlayış tabiatına işlemiş ve bu işleyişle ikinci fitrata ulaşmış olgun insanlar, halkla münasebetlerinde mütevâzi, mahviyet içinde ve olabildiğince de dengelidirler. Zira, Allah'a karşı yer ve konumunu belirlemiş olanlar, dinî hayatlarında da, halkla münasebetlerinde de, hususi murakabelerinde de hep muvazene içindedirler.

(...)

Hâsılı, tevazu hulûkullah sarayının cümle kapısı olduğu gibi, Hakk'a ve halka yakın olmanın da en birinci vesilesidir. Gül toprakta biter.. insan semâlarda değil, yerde yaratılmıştır. Mümin, secde

ünvanıyla başı ile ayakları aynı noktada birleşince Allah'a en yakın olur.. Hazreti Muhammed Mustafâ (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yapılan gökler davetiyesinin başında, tevazu ve mahviyetinin remzi olarak عَبْدُ = O'nun (Cenâb-ı Hakk'ın) Kulu' (İsrâ Sûresi 17/1) kelime-i mübeccelesi yazılmıştır." (M. Fethullah Gülen, Kalbin Zümrüt Tepeleri, 1/112-118)

"Samimi ve hâlis bir müminin en çarpıcı vasfı, onun tevazuu ve alçak gönüllülüğüdür. Onun, hayatı gayet sadedir. Gönlü gözü hep sadelikle doludur. Evi, barkı ve muhiti yine bu manzara ile çevrilidir. Bu güzel vasfı o, Kur'an'dan ve Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) çşsiz hayatından almıştır. Zira; Efendiler Efendisi (sallallâhu aleyhi ve sellem) hep böyle davranmış ve hep böyle yaşamıştır. O, Mekke'de ilk tebliğ başladığı gün nasıl tevazu içindedir; Medine'de hazırladığı ordu ile, sekiz sene evvel çıkarıldığı Mekke'ye fatih bir kumandan olarak girdiği gün de yine aynı tevazu içindedir. Mekke'ye girerken bindiği hayvanın yecesine değen başı, O'nun mahviyette, gün geçtikçe daha da derinleştiğinin en güzel örneğidir. Susamıştır, bir bardak su ister. Zemzem kuyusunun etrafında herkesin kullanması için bardaklar vardır. Orada herkes bu bardakları kullanmaktadır. Sahabi, en yakın evlerden birine koşmaya ve temiz bir su kabı getirmeye çalışır. Hemen Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu durdurur ve herkesin kullandığı bardaktan su içmek istediğini söyler. Evet, O, hiçbir zaman insanlardan ayrıcalıklı olmak istememiş ve şöyle buyurmuştur: 'Ben de insanlardan bir insanım. Herkesin içtiği kaptan içmeliyim.' Zaten O, hayatını hurma lifinden bir hasır üzerinde geçirmişti. Ukbaya hicretini de yine o hasır üzerinde yaptı. Üzerinde yattığı hasırı kaldırdılar ve O'nu o hasırın altına gömdüler. Ve bizler için cennetten daha mukaddes, O'nun Ravzası işte bu hasırın mekân tuttuğu yerden ibarettir. O'nun hayatında hiç zikzak yoktu; tebliğ yolu da bence böyle olmalıdır." (M. Fethullah Gülen, İrşad Ekseni, s.183-184)

"Tevazu, bir hâldir; insanın kendi içinde kendini yenmişliğinin ifadesi ve kibirden, çalımdan; gururdan vazgeçmenin adıdır. Öyle ya, insanın caka yapmaya, çalım satmaya ne hakkı vardır? Âriye bir elbise' ile çalım satılır mı? Allah, giydirdiği o âriye elbiseyi istediği zaman

geri alabilir. Eğer O bize, ‘Üzerinizde Bana ait olan şeyleri şöyle bir tarafa ayırın da, kendinize ait şeylerle Bana bir tekmil verin!’ dese, herhalde O’na gösterebilecek hiçbir şeyimiz kalmayacaktır. Böyle bir soruya muhatap olsam, benim diyeceğim şudur: ‘Yâ Rabbi, ben hiç oğlu hiçim. O kadar ki, hiçliğimi bile Sana ait bir şeyle ifade ediyorum; çünkü bunu söyleyen ben, Sana aidim ve kendi adıma hiçim.’

Tevazu, sürekli böyle bir idrak kuşağında yaşamanın bir diğer adıdır. Eğer insan bu idrak seviyesine ulaşamamış ve bunu varlığının bir buudu haline getirememişse, o takdirde, yer yer boynunu mütevazî bir kimseymiş gibi bükmesi, riyakârlıktan öte bir mânâ ifade etmez. “(M. Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla*, 1/32-33)

“Kibir basireti kör eden bir perdedir. Kibirle meşbu bulunmuş bir vicdan, kâinata sayfa sayfa yazılmış mu’cizeleri göremez, idrak edip anlayamaz. Zira, basiret körleşince idrak adına basar da, hiçbir işe yaramaz. Büyüklük ancak Allah’a mahsustur. Günde beş defa minarelerden ilân edilen bu hakikatin bir başkasına izafesi nasıl hoş görülebilir ki?” (M. Fethullah Gülen, *Sonsuz Nur*, 1/318)

“İnsan kendini ‘sifir’ kabul etmeli; ‘sifir’ bile değil, Arapçadaki hâliyle ‘sifir’ bilmeli. Çünkü ‘Plarda kendini hissettiren bir sertlik vardır. Samimi mümin, o kadicik dahi olsa nefisini nazara vermemeli.” (M. Fethullah Gülen, *Kırık Testi*, s.27)

Mütevazîi, bir reisin ismini aldı, mağrur almadı...

Bazen üstünlük belirten tavırlar tam zıddını ifade etmektedir. Gururun aczi, tekebbürün ise zaafi göstermesi gibi. “**İnsanda büyüklüğün mikyası; küçüklüktür, yani tevazudur. Küçüklüğün mizanı; büyüklüktür, yani tekebbürdür.**” (Mektubat –Hakikat Çekirdekleri–, s.536) Kâfırların çok rahat kendinden emin görünen davranışlarının altında müthiş bir emniyetsizlik hissi yatmaktadır.

“(Felsefe) şâkirdinin nazarında, zâlimlerin hücumuna mâruz, miskin birer musibetzededirler. Dünya bir matemhane-i umumiye dir.

Dünyadaki sadâlar ölümlerden, clemelerden gelen vâveylâlardır. Senden tam ders alan şâkirdin, bir firavun olur. Fakat en hasis şeye ibadet eden ve menfaat gördüğü her şeyi kendine rab telâkki eden bir firavun-u zelildir.” (Lem’alar, s.147)

İnançsızın bu ruh hali, gece vakti, son derece korku içinde mezarlıktan geçen bir insanın ıslık çalarak ve sallanarak yürütmesine benzetilebilir. Zira, korkusuyla yüzleşmekten dahi korkan insanın hâli bu şekildedir. Üstünde yürüdüğü yer yüzünün büyük bir mezarlık olduğunu bilen inançsız insan da, benzer bir tavır sergilemektedir. Ancak ne zaman korkulan başa gelir, yani kişi hayatına dair en ufak bir tehdit ile karşılaşır, yapmacık tavırlarla dikilen bütün duvarlar yıkılıverecektir. Evet, insanın en birinci endişesi yok olma fikrinden gelen emniyetsizliktir ve bu endişenin giderilmesi ise ancak, insanın ruhunu emin bir tek ele teslim etmesiyle mümkündür.

Halka karşı yüksek bir haslet olan istiğna, Hakk’a karşı gösterildiğinde ancak hasareti netice verecek bir tavidir. Bu minnetsiz görünen tavır, kibrin, kibir ise nefse karşı zaafın işaretidir. İnançsız insanın zaafını gösteren kibri, aczini gösteren gururu ve riyası ile zilletini gösteren yapmacıklığının⁴⁴ neticesi olan azabın ucu daha bu dünyada iken ona dokunacak ve en son gün dahi olsa o burnun sürtüldüğü mutlaka görülecektir.

Zira “*Azamet benim izârım (alt elbise), kibriyâ da benim ridâm (üst elbise) mesabesinde sadece bana has iki sıfatımdır.*” (Abdurrezzak, *el-Musannef* 5/329) buyuran Cenâb-ı Hak bu konuda kendisiyle nizânın olmayacağını kesin bir dille bildirmiştir.

Buna mukabil müminin tevazusunun hakikati de, Rabbi’ne gösterdiği teslimiyetinde saklıdır:

“Hikmet-i Kur’ân’ın hâlis tilmizi ise; bir abddir. Fakat âzam-ı mahlûkâta da ibadete tenezzül etmez. Hem cennet gibi âzam-ı menfaat olan bir şeyi, gaye-i ibadet kabul etmez bir abd-i azizdir. Hem hakikî

⁴⁴ Sözler, s.285.

tilmizi mütevâzidir; selim, halimdir. Fakat Fâtır'ının gayrına, daire-i izni hâricinde ihtiyârıyla tezellüle tenezzül etmez. Hem fakir ve zâiftir, fakr ve zaafını bilir. Fakat onun Mâlik-i Kerîm'i, ona iddihar ettiği uhrevî servet ile müstağnîdir ve Seyyid'inin nihayetsiz kudretine istinat ettiği için kavîdir... Hem, yalnız livechillâh, rıza-yı ilâhî için, fazilet için amel eder, çalışır..." (Sözler, s.140)

Alanı, her yerde selâmetle gezdi.

Başta, Besmele'de zikredilen Cenâb-ı Allah'ın zâtî ismi olmak üzere esmâ-yı ilâhînin tamamı müminler için, selâmet adına sığınılacak kaleler hükmündedir.

"İns ve cin şeytanları az bir fiil ile büyük tahribat ve dehşetli mânevî yangınlar yaparlar. Evet bütün fenalıklar ve günahlar ve şerhlerin mâyesi ve esasları ademdir, tahriptir. Sureten vücûdun altında, adem ve bozmak saklıdır. İşte cinnî ve insî şeytanlar ve şerirler bu noktaya istinaden gayet zâif bir kuvvetle hadsiz bir kuvvete karşı dayanıp, chl-i hak ve hakikati Cenâb-ı Hakk'ın dergâhına ilticaya ve kaçmaya her vakit mecbur ettiğinden, Kur'ân onları himâye için büyük tahşidat yapar. Doksan dokuz esmâ-yı ilâhiyeyi onların ellerine verir. O düşmanlara karşı sebat etmelerine çok şiddetli emirler verir." (Şuâlar, s.244)

Bu anlamda esmâ-yı ilâhînin, hususen istiâze ile birlikte 'bütün sıfât-ı kemâliyeyi tazammun eden bir sadef' olan *ism-i Celal'in* Besmele ile zikri, mânevî terakkinin yanı sıra, cinnî ve insî şeytanlara karşı muhafaza olunup, selâmette kalma ve yollarda perişan olmama adına da mutlak bir rükündür.

Selâmette kalmaya yönelik istiânenin Besmele'nin mânâsı içinde saklı bulunduğu yine Üstad Hazretleri tarafından şu sözlerle ifade edilmiştir:

"Harfler ve cüzlerinden evvelâ ب 'nin fenn-i sarfça bir mânâsı istiânedir. Bir mânâ-yı örfisi teberrük mânâsı olmasından bu ب 'nin

merci-i mütecallıkı kendi mânâsından çıkan ⁴⁵ *أَسْتَعِينُ* ve ⁴⁶ *أَتَيْمَنُ* *fillerine bağlanıyor. Veyahut بِسْمِ اللَّهِ 'taki perdesinde قُلْ (söyle)'den çıkan اِقْرَأْ (oku) fiiline bakar. Yani: Yâ Rabbi, ben Senin isminin yardımıyla ve onun bereketiyle okuyacağım. Her şey Senin kudretinle ve icadınla ve tevfikinle olduğu gibi, yalnız ve yalnız Senin isimle başlıyorum.*” (Emirdağ Lâhikası, 2/86)

Bir kâtiu't-tarika rast gelse,⁴⁷ der: “Ben, filân reisin ismiyle gezerim.” Şakî def olur, ilişemez.⁴⁸

Yol kesen, yolcuyu sahipsiz bilirse yolunu keser. Yoksa ne haddi var ki ilişsin. Yolların en mühimi iman yolu, o yolda en dikkat edilmesi gereken yol kesiciler ise nefis ve şeytandır.

⁴⁵ “Yardım istiyorum.”

⁴⁶ “Yümün ve bereket umarak başlıyorum..”

⁴⁷ “Sonra onların gâh önlerinden, gâh arkalarından, gâh sağlarından, gâh sollarından sokulacağım, vesvese verip pusu kuracağım, Sen de onların ekserisini şükreden kullar bulmayacaksın.” (Arâf Sûresi 7/17)

⁴⁸ “Ey iman edenler! Siz kendinizi düzeltmeye bakın! Siz doğru yolda olduktan sonra sapanlar size zarar veremez.” (Mâide Sûresi 5/105);

“Şeytanın hilesi, cidden zayıftır.” (Nisâ Sûresi 4/76);

“Aslında iman edip Rab'lerine güvenen ve dayananlar üzerinde onun (şeytanın) bir nüfûzu yoktur.” (Nahl Sûresi 16/99);

“Benim gerçek kullarıma senin asla bir hâkimiyetin olamayacaktır. Rabbinin onları koruyucu olması yeter de artar!” (İsrâ Sûresi 17/65);

“İblis dedi ki: ‘Ya Rabbi! Beni azdırmama karşılık, yemin ederim ki ben de dünyada onlara günahları süsleyeceğim ve senin ihlâsa erdirdiğin kulların müstesna, onların hepsini azdıracığım.’” (Hicr Sûresi 15/39-40);

“Bir kimse bir yerde konaklar, Allah'ın mukaddes kelimeleriyle Allah'a sığınıyorum derse; oradan göç edeceği ana kadar, ona hiçbir şey zarar vermez.” (Buhârî, *Enbiyâ* 10);

“Kişi evine gireceği zaman, girişi esnasında ve yemek yerken Allah Teâlâ'yı anarsa, şeytan yardımcılarına şöyle der: ‘Sizin burada geceleyeceğiniz yer ve yiyeceğiniz akşam yemeği yoktur. Fakat kişi evine girer de, girişi esnasında Allah Teâlâ'yı anmazsa, şeytan (yardımcılarına) geceleyecek yer buldunuz, der. Kişi yemek yerken Allah Teâlâ'yı anmazsa (şeytan yardımcılarına) hem geceleyecek yer, hem de akşam yemeği buldunuz.’ der.” (Müslim, *Eşribe* 103)

Ancak Gavs-ı Âzam (*kudûse sirruhi*) Hazretleri: “*Hakikat dairesine gelince, orda ne şeytanın, ne nefsin, ne de meleklerin bir etkisi söz konusudur.*”⁴⁹ der. İmam-ı Rabbânî Hazretleri de efrad velilere mahsus asıl dairesinden bahisle “*Kur’ân, asıl dairesine dahildir. Bâtıl ise asıl dairesine yol bulup giremez.*”⁵⁰ buyurur.

Üstad Hazretleri de bu nuranî ve kudûsî mürşitlerin hükümlerini tasdik ile naklederek, yol kesenlere karşı en tesirli mücadelenin tahkikî imanı elde etmekle mümkün olduğunu belirtmişlerdir:

“İman-ı tahkikî ilme’l-yakînden hakka’l-yakîne yakınlaştıkça daha selbedilmeyeceğine ehl-i keşif ve tahkik hükmetmişler; ve demişler ki: ‘Sekerat vaktinde şeytan vesvesesiyle ancak akla şüpheler verip tereddüde düşürebilir.’ Bu nevi iman-ı tahkikî ise yalnız akıldadır. Belki hem kalbe, hem ruha, hem sırra, hem öyle letâife sirayet ediyor, kökleşiyor ki, şeytanın eli o yerlere yetişemiyor; öylelerin imanı zevâlden mahfuz kalıyor.” (Kastamonu Lâhikası, s.14)

Evet, yol kesen çoktur, en birincisi ise şeytandır. Şeytanın en birinci hedefi de iman kalesidir. Şeytan pekiyi bilir ki orayı tahrip ederse, başkenti ele geçirmiş olacak ve diğer vilâyetler doğrudan çökecektir. Ancak orayı ele geçiremezse vazgeçecek de değildir. Altı yönden gelerek kişinin amellerinden eksiltmeye ve ihlâsından bozmaya çalışacaktır. Bu yüzden insan için mücadele ve mücahede daimîdir.

Üstad Hazretleri bu yol kesenlere karşı yaptığı kendi mânevî cihadından bahisle şöyle demektedir:

“Mâlûmdur ki insan, hasbe’l-kader çok yollara sülûk eder. Ve o yolda çok musibet ve düşmanlara rast gelir. Bazen kurtulursa da bazen de boğulur. Ben de kader-i ilâhînin sevgiyle pek acîp bir yola girmiştım. Ve pek çok belâlara ve düşmanlara tesadüf ettim. Fakat acz

⁴⁹ *Sırru’l-Esrar*, Gelenek Yayıncılık, İstanbul 2003, s.34.

⁵⁰ İmam Rabbânî, *Mükâşafât-ı Gaybiye*, (Sufi Yayınları, İstanbul 2005), s.55.

ve fakrımı vesile yaparak Rabbime iltica ettim. İnâyet-i ezeliye beni Kur'ân'a teslim edip Kur'ân'ı bana muallim yaptı. İşte Kur'ân'dan aldığım dersler sayesinde o belâlardan halas olduğum gibi nefis ve şeytan ile yaptığım muharebelerden de muzafferen kurtuldum.” (Mesnevî-i Nuriye, s.43)

Bizim de cennete varmasını hedeflediğimiz yolumuzun şeytan ve avanesi tarafından kesilmesine karşı devamlı uyanık kalmamız gerekmektedir. Uyanık kalıp, zarar görmeden muzaffer olmamızın yolu ise şeytanı ve nefsi unutmamak, en mühim silâh ve tamir âleti olan “*istiğfar*”ı elden bırakmamak, kâlimizle “*Eûzu billâh*” demekle Cenâb-ı Hakk'a sığınmak ve hâlimizle sünnet-i seniyye kalesine dehâlet etmekten geçmektedir.

“...rahmet ve hikmet ve adalet-i ilâhiye, şeytanın vücûduna müsaade edip tasallutlarına meydan vermiş. Ey chl-i iman! Bu müthiş düşmanlarınıza karşı zırhınız, Kur'ân tezgâhında yapılan takvâdır. Ve siperiniz, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) sünnet-i seniyyesidir. Ve silâhınız, istiâze ve istiğfar ve hıfz-ı ilâhiyeye ilticadır.” (Lem'alar, s.91)

Bir çadıra girse, o nâm ile hürmet görür.

Üstad Hazretleri, insanın esfel-i sâfilînden âlâ-yı illiyîne, Ferş'ten Arş'a, zerreden şemse kadar dizilmiş olan makamâta, merâtibe, derecâta, derekâta girebileceğini veya düşebileceğini söyler. Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nde de seyyahın geldiği her mertebe, “*girdi ve gördü ki*” şeklinde anlatılmaktadır.

Nurlar'ın mârifet (bilgi) değil şühûd olduğunu belirten Üstad'ın girme ve görme tabirlerini tercihi elbette mühimdir. Zira, “*Ruh; zîhayat, zîşuur, nuranî vücûd-u hâricî giydirilmiş, câmi', hakikattar, külliyyet kesbtemeye müstaid bir kanun-u emrîdir.*” (Sözler, s.564)

cümlesinden de anlaşılacağı üzere yeryüzünde Hakk'ın halifesi olan insan, şuur sahibi ruhuyla her kulluk mertebesine girebilmekte ve nasi-bi olan mârifeti alabilmektedir.

Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nde yer alan, "*Kainattan Hâlık'ını Soran Bir Seyyahın Müşâhedatı*" içerisinde "**o nâm ile hürmet görme**" mânâsında okunabilecek pek çok cümle bulunmaktadır.

"O mütefekkir yolcu, mârifet-i ilâhiyenin hadsiz mertebelerinde ve nihayetsiz ezvakında ve envarında daha ileri gitmek için, insanlar âlemine ve beşer dünyasına girmek isterken, başta enbiyâlar olarak onu içeriye davet ettiler; o da girdi." (Şuâlar, s.107)

"İmanın kuvvetinden ulvî bir zevk-i hakikat alan o seyyah-ı tâlip, enbiyânın (aleyhimüsselâm) meclisinden gelirken, ulemânın ilmelyakîn suretinde kat'î ve kuvvetli delillerle, enbiyâların (aleyhimüsselâm) davalarını isbat eden ve asfiya ve siddikîn denilen mütebahhir, müctehid muhakkikler, onu dersanelerine çağırdılar. O da girdi, gördü ki..." (Şuâlar, s.108)

"Sonra, imanın daha ziyade kuvvetlenmesinde ve inkişafında ve ilmelyakîn derecesinden aynelyakîn mertebesine terakkisindeki envari ve ezvaki görmeye çok müştak olan o mütefekkir yolcu, medreseden gelirken, hadsiz küçük tekyelerin ve zaviyelerin telâhukuyla tevessü eden gayet feyizli ve nurlu ve sahra genişliğinde bir tekye, bir hangâh, bir zikirhane, bir irşadgâhta ve cadde-i kübrâ-yı Muhammedî'nin (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve mi'rac-ı Ahmedî'nin (sallallâhu aleyhi ve sellem) gölgesinde hakikate çalışan ve hakka erişen ve aynelyakîne yetişen binlerle ve milyonlarla kudsî mürşidler onu dergâha çağırdılar. O da girdi, gördü ki?" (Şuâlar, s.109)

Evet, Âyetü'l-Kübrâ'da on dokuz mertebe ile kavs-ı urûcunu tamamlayan seyyahın, kendi kemâlât burcunda hakkalyakîn derecesinde ilâhını vücûb-u vücûd noktasında bulup, kâfi ve vâfi vâridatla

doyduktan sonra üç menzilde müşahade ettiği on üç hakikat ile kavı-ı nüzûlünü sonlandırdığı görülmektedir. Seyyah her mertebeye “*Bize de bak. Bizi de oku.*” şeklinde bizzat davet edilmektedir. Bu davet ise, varlığın, seyyahın intisap ettiği Zât’ın ismine olan hürmetinin eseridir.

On Altıncı Söz’de “*Hangi şahıs külliyyet kesbetmeden O’na yanaşabilir?*” diye soran Üstad, Âyetü’l-Kübrâ Risalesi’nin On Dokuzuncu Mertebesi’nin girişinde “*...dünyaya gelen ve dünyanın Yaratanı’nı arayan ve on sekiz adet mertebelerden çıkan (on sekiz bin âlemden geçen) ve arş-ı hakikate yetişen bir mi’rac-ı imanî ile gaibane mârifetten hâzırâne ve muhatabâne bir makama terakki eden meraklı ve müştak yolcu adam*”ın (Şuâlar, s.134) kemâlât ufkunun nihayetine vardığında kendi ruhuna “*...aradığımızı aradığımızdan sormalıyız. Her şeyi gösteren güneşi, güneşten sormak gerektir.*” diye seslenir.

Bu aynı zamanda, Âyetü’l-Kübrâ’daki seyyahın yani müellif-i muhterem Üstad Bediüzzaman Hazretleri’nin; “*...güneşin merteb-i aslisine yanaşmak ve bizzat doğrudan doğruya güneşin zâtı ile görüşmek istersen, o vakit, pek çok kayıtlardan tecerrüd etmekteğün ve pek çok merâtib-i külliyyetten geçmekteğün lâzım gelir. Âdeta, sen, mânen tecerrüd cihetiyle, küre-i arz kadar büyüyüp, hava gibi ruhen inbisat edip ve kamer kadar yükselip, bedir gibi mukabil geldikten sonra, bizzat perdesiz onunla görüşüp, bir derece yanaşmak dava edebilirsin.*” (Sözler, s.211-212) ifadesindeki hakikati asliyet mertebesinde yaşadığını gösterir bir manzaradır.

Hazret-i Üstad’ın yaşadığı ve iman hakikatlerinin isbatına bakan yönleriyle anlattığı ruha ait bütün bu inbisat ve terakki hakikatlerinin kaynağı ise seyyahın gayben iman ettiği Zât’a olan kuvvetli intisabıdır. Zira, zulmânî-nuranî, cismânî-mânevî bütün çadırların perdeleri O’nun isminin hürmetine açılmaktadır.

Öteki mağrur, bütün seyahatinde öyle belâlar çeker ki, tarif edilmez. Daima titrer,⁵¹ daima dilencilik ederdi. Hem zelil, hem rezil oldu.⁵²

Nur Risaleleri'nde kelimelerin diziliş sırası dahi çok mühimdir. Bir yerde e'âl veya esmâ bir sıraya göre anlatılıyorsa, anlatılan bahisteki hakikatin tecellisi o şekilde bir tertip izlediği ve o hakikatin semâsına yükselmeye vesile olacak tefekkürün de o şekilde yapılması gerektiği içindir.

Meselâ Birinci Söz'deki gibi Kadîr-i Rahîm ismi anlatılıyorsa, ikili ifadelerden ilki daima Kadîr ismine, ikincisi Rahîm ismine bakıyor demektir. Mağrur kişi "**daima titrer**" çünkü gücü mutlak olana dayanmamıştır, "**daima dilencilik eder**" çünkü merhameti sonsuz bulunana el açmamıştır. "**Zelil**"dir çünkü "**Cenâb-ı Kadîr**"e istinat etmemiştir, "**rezil**"dir çünkü "**Cenâb-ı Rahîm**"e itimat etmemektedir.

Bu cümlede diğer dikkat çekici olan, "**bütün seyahatinde**" ve "**daima**" kelimeleridir. Üstad Hazretleri "...*dalâlet ve sefâhette, bu dünyada dahi gayet acı ve çirkin elemeler bulunduğunu Risale-i Nur yüzer kat'î delillerle isbat etmiştir.*" (Lem'alar, s.251) der.

Yani küfür, şirk, nifak ve fısın mânevî neticeleri daha dünyada iken başlamakta ve sebep olduğu kendi cinsinden mânevî yaralar burada baş göstermektedir. Hatta âyet ve hadislerdeki cehennem ile ilgili tasvirlerden de anlaşılacağı üzere her kötülüğün cezası kendi cinsinden ve ona

⁵¹ "Yahut onların durumu gökten sağanak hâlinde boşanan ve içinde yoğun karanlıklar, gök gürlemeleri ve şimşekler bulunan yağmura tutulmuş kimselerin durumuna benzer. Yıldırımların verdiği dehşetle, ölüm korkusundan, parmaklarını kulaklarına tıklarlar. Fakat Allah kâfirleri çepeçevre kuşatır." (Bakara Süresi 2/19); "Onları gördüğünde kalıpları kıyafetleri senin hoşuna gider, onları beğenirsin. Konuştuklarında sözlerine kulak verirsin. Gerçekte ise onlar, âdeta duvara dayatılan, ruhsuz kütüklere benzerler. İçleri boş, ödleğ olduklarından çıkan her sestem pirelenir, her yeni haberi kendi aleyhlerinde sanırlar. Onlar düşmandır, onlardan sakın! Allah belâlarını versin onların! Nasıl da hakikatten vazgeçiriliyorlar." (Münâfikûn Süresi 63/4)

⁵² "Allah onlara dünya zilletini tattırdı. Âhîret azabı elbette daha müthiştir. Bunu bir bilselerdi!" (Zümer Süresi 39/26)

ait âzâ ile verilmektedir. Bu anlamda dalâlet ve sefahete ait günahların bu dünyadan başlayıp ebedü'l-âbâda uzanan bu mecburi seyahatin her durağına tesiri söz konusu olmaktadır.

Bunun en acıklı tablosu, “*Kabir, (...) âhirete inanmayan chl-i inkâr ve dalâlet için bir idam-ı ebedî kapısı, yani hem kendisini, hem bütün sevdiklerini idam edecek bir darağacıdır. Öyle bildiği için, cezası olarak aynını görecek.*” (Sözler, s.152) cümlesiyle tasvir edilmektedir.

İmansız insan ölüm ile yokluğa yuvarlanacağı tasavvuru içinde olduğundan; bu tasavvurun neticesi olan mutlak korku ve hüznün ile karşı karşıyadır. Ancak inkâr üzerine ölen kişi, “zan”ı yani “itikad”ı üzere, yok olma endişesini tekrar ve tekrar tatmakla karşı karşıyadır. Onu kendi itikadı olan ademe atılmaktan kurtaran ise Cehennem’in icadıdır. Bu sebeple münkirin dahi “*Cehennem’in vücûduna taraftar olması lâzımdır. Cehennem aleyhinde bulunmak ademe taraftar olmaktır ki, hadsiz dostlarının saadetlerinin hiç olmasına taraftarlıktır.*” (Şualar, s.207) Yine bu sebeple, “*Cehennem’in vücudu bin derece idam-ı ebedîden hayırlıdır ve kâfirlere de bir nevi merhamettir.*” (Şualar, s.207)

Cenâb-ı Hak hepimizi bu nevi feci âkıbetten muhafaza buyursun.

İşte ey mağrur nefsim!⁵³

“*Ben kendimi beğenmiyorum, beni beğenenleri de beğenmiyorum. Cenâb-ı Hak’a çok şükür, beni kendime beğendirmemiş.*” (Mektubat, s.388) diyen ve kendi nefsinin mağrur sıfatıyla ittiham eden Üstad Hazretleri; “*Nefsini ittiham eden, kusurunu görür. Kusurunu itiraf eden, istiğfar eder. İstiğfar eden, istiâze eder. İstiâze eden, şeytanın şerrinden kurtulur.*” (Lem’alar, s.111) demek suretiyle nefsi levm

⁵³ “Doğrusu, ben nefsimi temize çıkarmam. Çünkü Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevk eder.” (Yûsuf Sûresi 12/53);

“Kendisini eleştirip kusurlarından pişmanlık duyan ruhlar hakkı için (ki siz mutlaka diriltileceksiniz).” (Kıyamet Sûresi 75/2);

etmek ile şerhlerden muhafaza olunmak arasındaki esaslı bağı gözler önüne sermektedir.

İnsan kendi nefsinin hangi alçak sıfatlarla anarsa ansın beis yoktur. Zira nefsin en birinci davası gururdur. Gurur ise nefsin asla vazgeçmek istemeyeceği bir silâhtır. Nefse ait bu gurur hissini temelinde, “*kendini serbest ve müstakil ve bizzat mevcut*” (Sözler, s.520) bilmesi yatmaktadır.

Eğer nefis ile mücadelede galip gelmek isteniyorsa merkez olarak bu nokta hedef seçilmelidir. Yani her an varlığını, ilim, irade, kudrete ait her dairede Cenâb-ı Hakk’a borçlu bulunduğu nefse hatırlatılmalıdır, ta ki gururu temelden kırılsın, çözülsün ve yok olsun.

Keza, iman hizmeti adına nefse hiçbir hisse verilmemesi ve dava içinde benlik hissi güdülmemesinin bir esas olduğu birçok risalede açıkça dile getirilmiştir:

“*İmanın kuvvetlenmesi için bu zamanda ve bu zeminde gayet şiddetli bir ihtiyacı kat’î ile ders-i dinde bazı şahıslar lâzımdır ki, hakikati hiçbir şeye feda etmesin, hiçbir şeye âlet etmesin. Nefsine hiç hisse vermesin. Tâ ki, imana dair dersinden istifade edilsin, kanaat-i kat’iye gelsin.*” (Şuâlar, s.387)

Aynı noktaya ısrarla vurgu yapan Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi de bu konuda şunları dile getirmektedir:

“*Nefsin sürekli sorgulanması ve ona itâb, imanının kemâlidir. Hayatını ‘insan-ı kâmil’ ufkuna göre plânlamış her ruh, yaşadığı hayatın şuurundadır ve ömrünün her dakikasını nefsiyle mücadelede geçirir. Kalbine uğrayan her hâtıraya, kafasından geçen her düşünceye parola sorar ve vize tatbik eder. Şeytana, âsâba, hassasiyete açık her işinde nefsânîliğini yakın takibe alır; çok defa onun en güzel, en mâkul davranışlarından dolayı bile kendi kendini sorgular; akşam-sabah clindeki tığını, nefsinin levmi atıkları arasında dolaştırır ve bu ruh hâleti içinde hayat dantelâsını örmeye çalışır. Her akşam eksik ve yanlışlarını bir kere*

daha kontrol eder, her sabah bütün günahlara kapalı ve yepyeni bir azimle hayata açılır.

O, böyle bir sadâkat ve vefa, böyle bir tevazu ve mahviyetle iki büklüm olup başıyla ayaklarını aynı noktada birleştirdiği sürece, ona gök kapıları ardına kadar açılır ve kendisine: ‘Gel ey sâdik ki, mah-remsin, bura mahrem makamıdır; seni chl-i vefa gördük...’ denir ve her gün ayrı bir semâvî seyahatle şerefendirilir. Zaten, Cenâb-ı Hak da: *وَلَا أُفْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ* ‘Hayır hayır, kasem ederim sürekli kendini kınayan o nefse!’ (Kiyâmet Sûresi 75/2) bu saflardan saf ruh adına kasem etmiyor mu..?’ (M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, 1/27-28)

Sen o seyyahsın.⁵⁴ Şu dünya ise,⁵⁵ bir çöldür.

Mâneviyât ekolleri ve disiplinlerinin pek çoğunda olduğu üzere Nur Risaleleri’nde de “*insan*” sıklıkla “*seyyah*” benzetmesine tâbi tutulmaktadır. Bu benzetme, insanın ebediyete uzanan yolculuğunun yanı sıra mânevî seferine dair seyahatine de bir telmih olsa gerektir.

⁵⁴ İbni Ömer (*radiyallâhu anh*) anlatıyor: “Resûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) omzumdan tuttu ve: ‘Sen dünyada bir garip veya bir yolcu gibi ol!’ buyurdu.” (Buhârî, *Rikak* 2; Tirmizî, *Zühd* 25)

⁵⁵ “Dünya hayatı hakkında onlara şu misali ver: Dünya hayatının durumu şuna benzer: Gökten yağmur indiririz, onun sayesinde yeryüzünde bitkiler yeşerip gürleşir, çok geçmeden kurur, rüzgârın savurduğu çerçöp hâline gelir... Allah her şeye hakkıyla kadirdir.” (Kehf Sûresi 18/45);

“Düşünseler şunu da anlarlardı ki: bu dünya hayatı geçici bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir ve ebedî âhiret diyarı ise, hayatın ta kendisidir. Keşke bunu bir bilselerdi!” (Ankebût Sûresi 29/64);

“Değerli halkım! Bu dünya hayatı, basit bir metâdan, geçici bir eğlenceden ibarettir. Âhiret ise, işte asıl yerleşecek yer orasıdır.” (Mümin Sûresi 40/39);

“Allah katında, dünyanın sinek kanadı kadar cık bir kıymeti olsaydı, kâfirler ondan bir yudum su bile içemezlerdi.” (Tirmizî, *Zühd* 13; İbn Mâce, *Zühd* 3)

Ebu Hureyre (*radiyallâhu anh*) anlatıyor: “Resûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) buyurdular ki: ‘Dünya mel’undur, içindekiler de mel’undur, ancak zikrullah ve zikrullaha yardımcı olanlarla âlim veya müteallim hâric.’” (Tirmizî, *Zühd* 14; İbn Mâce, *Zühd* 3)

Başta Ayet-el Kübra Risalesi olmak üzere pek çok risalede, kainatta Halıkını arayan insan "seyyah" olarak tarif edilmiştir. Muhterem Fethullah Gülen Hocafendi'nin seyyah ve seyahate dair bu anlamdaki ifadelerinden iki numûne ise şöyledir:

“İnsan, bir seyyah; kâinatlar da onun mütalâasına takdim edilmiş rengârenk meşherler, zengin ve rengin kitaplarıdır. Seyyah bu kitapları okumak, irfanını artırmak ve insanlığa yükselmek için bu âleme gönderilmiştir. Bu renkli ve zevkli yolculuk, her insana bir kere nasip olur.. ve zannediyorum duyguları hüşyâr, gönlü uyanık olanlar için bu biricik seyahat bir İrem Bağları misüllü cennetler kurmaya yeter ve artar. Gözü bağlı yaşayanlar ise, her şeye rağmen bir soluk yaşamış gibi geldikleriyle gittikleri bir olur.” (M. Fethullah Gülen, *Ölçü veya Yoldaki İşaretler*, s.14)

“Işık-karanlık arası sürüp-giden bu uzun seyahatte, her zaman hedeften gelebilecek bir kısım tecelli paketleriyle karşılaşmak mümkün olabileceği gibi, mukadder bütün vâridlerin, yolculuk sonrası bir iltifat teşrifâtına bırakılması da söz konusudur. Öyle ki, her yolcu bu uzun yollarda bazen, uzakta, hayal-meyâl çakan bir şua ile ürperir.. bazen, sadâkat testine tâbi tutuluyormuşçasına ömür boyu bir tek şûle ile dahi karşılaşmaz.. bazen, geçtiği yollarda, her tarafın ışıklarla tüllendiğini temâşâ eder.. bazen, aralanmış bir gaybî panjurdan gizli gizli gözetiliyor olduğunu hissederek gibi olur ve haşyetle göz-kulak, dil-dudak kesilir; kesilir ve imanı sayesinde kendine açılan böyle bir tarassudu, maiyyete yaklaştığının emaresi gibi değerlendirerek göğüsleyeceği ipe iyice yaklaşmış bir koşucu gibi daha bir heyecanlanır ve daha bir şahlanır.. hatta böyle bir seyahatte meleklerle iştirak ettiği hissiyle öyle bir coşar ki, kalbinin ritminde bütün göklerdeki âhengin sesini duyabilir.” (M. Fethullah Gülen, *Işığın Görüldüğü Ufuk*, s.96-97)

"Dünya" için kullanılan "**çöl**" tabiri de, gerek insanın yalnızlığını, gerekse de mutlak ihtiyaç içindeki hâlini ifade adına çok yerinde görünmektedir. Hazret-i Âdem için vâki olan dünyaya bırakılma durumu her

insan için söz konusudur. Yaratılışı itibariyle aracısız gören, duyan ve tadan ruh, bu dünyaya gönderilip, ana rahminde kendi bedeniyle tanıştırılmasıyla birlikte dünyaya hazırlanmaktadır. Aslında tam anlamıyla emniyetli ve rızkın zahmetsiz kendisine ulaştığı bu ortamdaki çıkmak istemeyen bebek, dünyaya gelmek noktasında pek de istekli değildir.

İslâm üzerine, fitrat üzerine, yani kalbin derece-i hayatı üzerine dünyaya gelen her insan dış/zâhir ve iç/bâtın her çeşit duygusuyla, kendisine Yaratanı'nı anlatan dünya ile muhatap olmaktadır:

“Evet, Hâlık-ı Rahîm ve Rezzâk-ı Kerîm ve Sâni-i Hakîm; şu dünyayı, âlem-i ervah ve ruhânîyât için bir bayram, bir şehrâyîn suretinde yapıp bütün csmâsının garâib-i nukuşuyla süslendirip küçük-büyük, ulvî-süflî herbir ruha, ona münasip ve o bayramdaki ayrı ayrı hesapsız mehâsin ve in’amattan istifade etmeye muvafık ve havâs ile mücehhez bir ceset giydiren, bir vücûd-u cismanî verir, bir defâ o temâşâgâha gönderir.” (Sözler, s.216)

Ancak arzuları, fikirleri onu devamlı farklı vadilere çekmektedir. Böylelikle şuurun dünya gibi çok parçalı bir yapıda dağılmayıp devamlı birlik yudumlaması zorlaşmaktadır. Bu anlamda çöl soyutlaması, insana kesret içinde vahdeti hatırlatmak ve varlıkla muhatabiyetinde gayesini unutturmamak adına kullanılan pek münasip bir teşbihtir. Zira insanın dünya denilen bu çöllerde mahvolmamasının biricik çaresi varlık gayesini yitirmemesidir.

Hâlbuki; *“Dünyaya iman için gönderilen ve bütün kâinatta fikren seyahat eden ve her şeyden Hâlık'ını soran ve her yerde Rabbini arayan ve hakkalyakîn derecesinde ilâhını, vücûb-u vücûd noktasında bulan dünya misafiri”*nin (Şuâlar, s.139) bu çöle düşmesi gibi, selâmet içinde çıkmasının yolu da bellidir.

Biraz dikkat edidiğinde görülür ki dağlarda azamet, çöllerde ise vahdet daha ziyade hissedilmektedir. Kur’ân-ı Hakîm’de de, öncelikle ulviyeti ve yekpareliği ile semâ perdesi nazara verilmekle, varlıkla muhatap olan insanın aklını ve kalbini dağıtmadan Cenâb-ı Hak’ın

mutlak ulûhiyetine iman etmesi telkin edilmektedir. Zira, insanın zih-nini dağıtmadan doğrudan ulûhiyetiyle Cenâb-ı Hakk'ı kabulü ve bu kabul üzerinden rubûbiyetindeki acîp tasarrufu düşünmesi sıhhatli olan usûldür. Aksi hâlde aklın her seferinde daire-i esbâbı istidlâl ile aşması ve hakikate ulaşması mümkün değildir. Bu yol tehlikeli olduğu kadar, latîfeler adına yorucudur da.

Ayrıca meseleye toplum ve çevre şartları açısından bakıldığında çöl ile temsil edilebilecek olan bedeviyetin, medeniyete nisbetle insanın yaratılışındaki asıl amaca safiyet ve duruluk yüzleri itibariyle daha yakın durduğunu; medenî insan tipinin ise ince ve geniş gibi görünen görgü ve bilgisiyle beraber, aslı yaratılış maksadından uzaklaşması cihetiyle kulluktaki o yalın hâli tam gösteremediği söylenebilecektir. Bütün bunlar göz önüne alındığında dünyaya gelen insanı, asıl gayesi olan kulluk noktasında ele alıp, anlatmada çöl ve çöl adamı yakıştırmaları çok münasip düşmektedir.

Evet, *“Dünya ile benim ne alâkam var? Ben, dünyada bir ağaç altında gölgelenip de bırakıp giden bir yolcu gibiyim.”* (Tirmizi, *Zühd* 44) hadis-i şerifinde en öz ifadesini bulduğu üzere *“...herkes için, şu dünya muvakkat bir ticaretgâh ve her gün dolar boşalır bir misafirhane ve gelen geçenlerin alışverişi için yol üstünde kurulmuş bir pazar ve Nakkaş-ı Ezeli'nin teceddüt eden (hikmetle yazar bozar) bir defteri ve her bahar bir yaldızlı mektubu ve herbir yaz bir manzum kasidesi ve o Sâni-i Zülcelâl'in cilve-i esmâsını tazelandiren, gösteren âyineleri ve âhiretin fidanlık bir bahçesi ve rahmet-i ilâhiyenin bir çiçekdanlığı ve âlem-i bekâda gösterilecek olan levhaları yetiştirmeye mahsus muvakkat bir tezgâhı mahiyetinde”* (Lem'alar, s.287) görülmelidir.

Daha farklı bakışların hepsi seyyahın yolda kalması, belki yollarda bütünüyle telef olmasını netice verecektir. Cenâb-ı Erhamürrahimîn bizi ve sevdiklerimizi muhafaza buyursun!

Aczin⁵⁶ ve fakrın⁵⁷ hadsizdir. Düşmanın, hâcâtın nihayetsizdir.

Dünyanın çöle benzetilmesini müteakip, insanın bu çölde düşmanları karşısındaki âciz ve ihtiyaçları karşısındaki fakir durumu resmedilmektedir. Zira insan aczini anladığı ölçüde Kadîr-i Mutlak (her şeye gücü yeten) bir Zât'ın gücüne dayanmakta, fakrını idrak ettiği nisbette de Rahîm-i Mutlak (her varlığa şefkatle muamele eden) bir Zât'ın şefkatine güvenmektedir.

İnsanın bu iki hususiyeti ilk bakışta zaafi adına çok derin iki boşluk gibi görünse de, işin aslına bakıldığında her iki hususiyetin de, insanın hakikat semâsına yükselmesi adına iki kanat olarak verildiği görülmektedir.

Zira; *“insan kendi acz-i mutlakıyla, Hâlık'ının kudret-i mutlakasını ve derecatını; ve aczin dereceleriyle, kudretin mertebelerini hissetmektir. Ve fakr-ı mutlakıyla rahmetini ve rahmetinin derecelerini idrak etmek ve zaafiyla O'nun kuvvetini anlamak”* (Lem'alar, s.354) durumundadır.

İnsanın sayısız düşman ve ihtiyacına karşı sınırsız acz ve fakr içinde olduğunun anlatılması, karamsarlığı davet eden bir anlatım gibi görünmektedir. Öyle ki, bu anlatımla birlikte iç dünyası itibariyle tamamiyle zaafiyet içerisinde, dış dünyası bakımından tam anlamıyla

⁵⁶ “Allah sizin yükünüzü hafifletmek ister, çünkü insan hilkatçe zayıf yaratılmıştır.” (Nisâ Sûresi 4/28)

⁵⁷ “Ey insanlar! Siz hepiniz Allah'a muhtaçsınız. Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, her türlü övgülere ve hamdlere lâyık olan ise ancak Allah'tır.” (Fâtır Sûresi 35/15); “Nice saçı-başı dağınık, kapı kapı kovulan ve asla önemsenmeyen kimse vardır ki, (herhangi bir hususla alâkalı) Allah'a yemin etse, Allah onu yemininde yalan çıkarmaz.” (Müslim, *Birr* 138; Tirmizî, *Menakıb* 54); “Allah'ım beni fakir olarak yaşat, fakir olarak vefat ettir, fakirlerle beraber haşret.” (Tirmizî, *Zühd* 37; İbn Mâce, *Zühd* 7); Abdullah İbni Muğaffel (*radıyallâhu anh*) anlatıyor: “Bir adam gelerek; ‘Ey Allah'ın Resülü! Ben seni seviyorum.’ dedi. Resülüllah: ‘Ne söylediğine dikkat et!’ diye cevap verdi. Adam: ‘Vallâhi ben seni seviyorum!’ deyip, bunu üç kere tekrar etti. Resülüllah (şallallâhu aleyhi ve sellem), bunun üzerine adama: ‘Eğer beni seviyorsan, fakirlik için bir zırh hazırla. Çünkü beni sevene fakirlik, hedefine koşan selden daha süratli gelir.’” (Tirmizî, *Zühd* 36)

hücum altında bulunan bir insan fotoğrafı gözler önüne seriliyor gibidir. Ancak unutulmaması gerekir ki, ihtiyaç ne nisbette mühim ise o ihtiyacın giderilmesi de o denli mutluluk ve teşekkür sebeptir.

Bu anlamda, gerek insanın iman nimetinin kıymetini bilmesi, gerek diğer insanların bu nimetten istifadesini arzu etmesi, gerekse de bu nimetlere bedel bir ubûdiyet vaziyeti almasının, sahip olduğu iman nimeti sayesinde hangi korku ve kederlerden kurtulduğunu tam idrak etmesiyle mümkün olduğu söylenebilecektir.

“İnsanın vazîfe-i asliyesi, nihayetsiz makâsıda müteveccih vezâifini görüp, acz ve fakr ve kusurunu ubûdiyet suretinde ilân etmek ve küllî nazarıyla mevcudâtın tesbihâtını müşâhede ederek, şehâdet etmek ve nimetler içinde imdadât-ı rahmâniyeyi görüp şükretmek ve masnuâtta kudret-i rabbâniyenin mu’cizâtını temâşâ ederek nazar-ı ibretle tefekkür etmektir.” (Sözler, s.346)

“Ey insan! Madem hakikat böyledir; gururu ve enâniyeti bırak. Ulûhiyetin dergâhında acz ve zaafını istimdat lisaniyle, fakr ve hâcâtını tazarru ve dua lisaniyle ilân et ve abd olduğunu göster.” (Sözler, s.349) ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, insanı aslı vazifesi olan ubûdiyet ve duaya sevk eden de, aczini ve fakrını olanca şiddetiyle idrak etmesidir. Bu idrak aynı zamanda insanın nefsinin mahiyetini tanınmasına dolayısıyla Cenâb-ı Hakk’ın muhit, hudutsuz, şeriksiz esmâsını tanınmasını netice veren nurlu bir yoldur. *“Onun içindir ki kâmil insanlar, fakr ile fahretmişler”* dir. (Sözler, s.33)

Hazreti Üstad’ın gerek hayatı gerekse de Risaleleri vasıtasıyla gösterdiği sünnet-i seniyye çizgisindeki bu saf kulluk yolunun *acz* ve *fakr* düsturlarına dair Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi de şunları ifade etmektedir:

“Acz, insanın Allah karşısındaki âcizliğini idraki, kabulü ve ilân etmesidir. Kâinâtta umumî tasarrufu, çağın ulaştığı ilim ve teknik perspektifinden seyreden insan, neticede kendisinin hiçliğini ve Cenâb-ı Hakk’ın havl ve kuvvetini görür, müşahede eder. Ancak, bu bir seviyedir, böyle bir bakış seviyesini de insan kendi kendine elde

edemez. Eğer günümüzde, Risale-i Nur ve benzeri eserler, kâinatta bütün tasarrufun Allah'a ait olduğu hakikatini, böylesine açık-seçik önümüze sermiş olmasalardı, bizler hiçbir zaman acz-i mutlak şuuruna ulaşamazdık.” (M. Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla*, 2/193)

“‘Fakr-ı mutlak’ sermayesi olmamak demektir. İnsan kendisine bakan yönüyle bir ‘hiç’tir. İradesi hiçtir, benliği hiçtir; mânevî sermayesi ise ona âhirette verileceklerle kıyasla hiç-ender hiçtir. Ama o insana, öyle bir kredi kartı verilmiştir ki, o, kendisine verilen bu kredi kartı ile en zenginlerin bile teşebbüs edemeyeceği yatırımlara teşebbüs eder ve hiç kimsenin yüklenemeyeceği vazife ve sorumlulukları yüklenir.

İşte bu şuura ulaşma, insanın fakir olduğunu idrak ve kabullenme ile olur. Risaleler, insanı bu idrake ulaştırabilecek ışıktan düsturlarla doludur.” (M. Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla*, 2/193)

“Fakirlik, yoksulluk, muhtaç bulunduğu şeylere sahip olamama mânâlarına gelen fakr; erbabınca kalben bütün varlıktan vazgeçip, sadece ve sadece abd ve Mâbûd münasebeti içinde bulunma ve yalnız Allah’a muhtaç olma, varlığa karşı ihtiyaç alâkalarından kurtulma şuuruyla yaşamaya denir ki, tasavvufçuların “fakr”dan anladıkları da işte budur. O, halkın anladığı mânâda fakirlik ve yoksulluk olmadığı gibi, insanlara karşı ihtiyaçlarını izhar ederek dilencilikte bulunmak da değildir.

Fakr; varlığı kendinden olmayan her şeyden alâkayı kesip, doğrudan doğruya Hazreti Ehad u Samed’e teveccühten ibarettir. Bu itibarladır ki; insan bütün fâniyât ve zâilâtı kalben terk edip, sıfat ve zât-ı ilâhîde, fânî olduğu ölçüde fakra ulaşmış ve ‘Fakirlik iftihar vesilemdir.’ fehvâsınca fahre ermiş sayılır. Bir kudsî sözde de ifade edildiği gibi, fakr, iman ve iz’ânın bir buudu hâline gelince, bütün iradeler, bütün meşfetler ve bütün havl u kuvvetler silinir gider de, sadece ve sadece Allah kalır... Böyle birisinin dünyalar dolusu serveti de olsa, fânî ve zâil olması itibarıyla her şeyi vehm u hayal farz ederek, sadece O’nu görür, O’nu bilir, O’nu düşünür.. ve acz u fakr şuuruyla sadece ve sadece O’na güvenir, O’na dayanır ve O’ndan başka her şeye karşı âdeta kapanır.” (M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, 1/224-227)

Madem öyledir; şu sahranın Mâlik-i Ebedî'si⁵⁸ ve Hâkim-i Ezeli'si'nin⁵⁹ ismini al.. tâ, bütün kâinatın dilencilüğünden ve her hâdisâtın karşısında titremeden kurtulasın.

İnsanın enfûsî dairede, kendi nefesine bakışında sağlıklı olan yaklaşım; “*Ben kendime mâlik değilim. Ancak Mâlik'im kâinatın mâlikidir. Fakat kendime mâlik nazarıyla bakıyorum ki, Mâlik-i Hakikî'nin sıfatını ve sıfatların bir derece mahiyetini ve hududunu bileyim. Evet mevhum, mütenahî hududum ile Mâlik-i Hakikî'nin sıfatlarının bir cihette gayr-ı mütenahî hududunu bildim.*” (Mesnevî-i Nuriye, s.44) tarzında yapacağı, her şeyi Sahib-i Hakikî'sine satmakla neticelenen tefekkürdür.

Zira kâinatı, mutlak kudreti ile yaratıp, varlığa çıkararak *Ezeli Hâkim*'i kim ise, onu mutlak rahmeti ile varlıkta tutan *Ebedî Mâlik*'i de O'dur. Ve O, kullarının biricik Velî'si yani Halîl'idir. Rabbiyle bu mertebede münasebeti bulunan insanın, iki temel endişesi olan emniyetsizlik (korku) ve mutsuzluk (hüzün) ondan giderilir.⁶⁰

⁵⁸ “De ki: ‘Peki her şeyin gerçek yönetimini elinde tutan, Kendisi her şeyi koruyup gözeten, ama Kendisi himaye altında olmayan kimdir? Biliyorsanız söyleyin bakalım!’” (Müminün Sûresi 23/88);

“Bilmez misin ki göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'ındır. Sizin O'ndan başka ne bir hâminiz, ne de bir yardımcınız yoktur.” (Bakara Sûresi 2/107);

“Göklerin, yerin ve ikisinin arasında olan bütün varlıkların mülk ve hâkimiyetine sahip olan Allah'ın şanı çok yücedir, hayır ve bereketi sınırsızdır. Kıyamet saatini bilmek O'na aittir. Hepiniz sonunda O'nun huzuruna götürüleceksiniz.” (Zuhruf Sûresi 43/85);

“O büyük buluşma günü, bütün insanların mezarlarından kalkıp meydana çıkarıldıkları bir gündür. Öyle ki onların işlerinden ve hallerinden bir tek şey bile Allah'a saklı kalmaz. Allah onlara şöyle hitap eder: ‘Bugün hâkimiyet kimin? Mutlak galip, tek hâkim olan Allah'ın!’” (Mümin Sûresi 40/16)

⁵⁹ “Onların müminlere bu işkenceyi yapmalarının tek sebebi, müminlerin göklerin ve yerin tek hâkimi, azîz ve hamîd (mutlak galip ve bütün övgülere lâyık) olan Allah'a iman etmeleri idi. Allah her şeye şahittir. “ (Bürüc Sûresi 85/8-9);

“İşte o gün tam hâkimiyetin Rahmân'a ait olduğu iyice açığa çıkacak. Kâfirler için o gün, çok çetin bir gün olacaktır.” (Furkan Sûresi 25/26);

⁶⁰ “İyi bilin ki, Allah'ın velîleri için (özellikle âhirette) herhangi bir korku söz konusu değildir ve onlar asla üzülmeyeceklerdir de.” (Yûnûs Sûresi 10/62)

Ancak saadete yönelik emniyetin tesisinde öncelikli olan; acz tezkeresiyle Mutlak Kudret'e istinat etmek ve bu kuvvetle bütün şerhlerden korunmak, akabinde ise fakrın diliyle rahmetine itimat etmekle şefkatini her hâdisede görmektir. “*İyi bilin ki, Allah'ın velîleri için (özellikle âhirette) herhangi bir korku söz konusu değildir ve onlar asla üzülmeyeceklerdir de.*” (Yûnus Sûresi 10/62) âyet-i kerîmesinde nefsin emniyetini tesise yönelik olarak, veli kullardan öncelikle korkunun giderileceği ve bununla irtibatlı olarak saadete erdirileceklerinden bahsedilmesi de bu sıralamayı teyid eder niteliktedir.

İki temel endişe olan, gelecekte kaynaqlanan ‘**mutlak korku**’ ile geçmişten beslenen ‘**mutlak hüzn**’ün temel ve ortak hedefi devam-ı vücûddur. Belki bütün varlığın hususen insanın her hâliyle kesintisiz yaptığı tek dua, taleb-i vücûddur ve idâme-i hayattır. Geleceğe bakan ve ölüme yaklaştığını çok iyi bilen, geçmişe bakan ve o günlerin kendisi hakkında ölü, yani yok olduğu fikrine kapılan insanın bu endişelerden kurtuluşu ancak ‘**mutlak emniyet**’ ve ‘**mutlak saadet**’ ile mümkündür.

“*Mülk umumen O'nundur. Sen, hem O'nun mülküsün, hem memlûküsün, hem mülkünde çalışıyorsun. Şu kelime, şöyle şifalı bir müjde veriyor ve diyor: Ey insan! Sen kendini, kendine mâlik sayma. Çünkü sen kendini idare edemezsin, o yük ağırdır. Kendi başına muhafaza edemezsin, belâlardan sakınıp, levâzimatını yerine getiremezsin. Öyle ise beyhude ızdıraba düşüp azap çekme, mülk başkasındır. O Mâlik, hem Kadîr'dir, hem Rahîm'dir; kudretine istinat et, rahmetini ittiham etme. Kederi bırak, keyfini çek. Zahmeti at, safayı bul.*” (Mektubat, s.255-256)

İnsanın içine düştüğü malikiyet tevehhümüne Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi de şu cümlelerle temas etmektedir:

“*Din gününün sahibi Allah'tır. Öyleyse diğer bütün mâliklerin mâliklikleri izafi ve geçicidir ve onlara atıye olarak verilmiştir. Sanki bu âyetin işaretiyle Cenâb-ı Hak şöyle fermân etmektedir: ‘Ey firavunlar, nemrutlar, ey ‘ben melikim’ diye ferih-fahur yaşayanlar, şahlar, şehinşahlar! Mülkün ve saltanatın clinizden heba olup gideceği bir gün*

gelecek.’ İşte Bugün mülk kimindir? O tek ve Kahhâr olan Allah’ındır.’ (Mülk Sûresi 67/40) âyetinin ifade ettiği ‘Hakikat-i uz mânın zuhur edeceği o günün tek ve yekta sahibi benim.’ (Mümin Sûresi 40/16) Binaenâleyh, mülkünüzü idare ederken bir kendi mâlikiyetinize ve mâlikliğinize bakın, bir de ‘Mâlik-i Yevmiddîn’in mâlikiyetine bakın. Siz küçük mülk dairenizde tasarruf yaparken, nazarınızı ara sıra ‘Mâlik-i Yevmiddîn’e çevirirseniz, salah ve istikâmet içinde idare etme hakkını kazanırsınız. Yoksa hayatınız heba, sizler de perişan olursunuz.

Mâlikiyetinize itimat ettiğiniz zaman; mülkünüz bâd-ı hevâ gider. Ama siz mâlikiyetinize güvenmeyin. Allah’ın mâlikiyetine itimat ettiğinizde, mülkünüz, mâlikliğiniz ve melikliğiniz clinizden alındığı o gün, Allah, Rahmân ve Rahîm ismiyle zuhûr ederek o mülkü, rahmâniyet ve rahîmiyetinin içine koyacak ve size lâyezâl ve lâyetezzel bir saltanat ve bir mülk verecek, sonra da sizleri orada ebedî melikler ve mâlikler yapacaktır.” (M. Fethullah Gülen, Fâtiha Üzerine Mülâhazalar, s.168-169)

Allah’a ve âhiret gününe imanın mümine verdiği emniyete bedel, inançsız insanın yok olacağına dair inancı ona öyle bir dehşet vermektedir ki, yegâne çareyi şuurunu yitirme derecesinde uyuşturmakta bulmaktadır. Bu korku ve hüznle yüzleşmek istemeyen insan ya kendisini zararlı maddelerle uyuşturmakta, ya da zihnini kesintisiz meşgul edecek şekilde iş ve fanteziler icat etmektedir. Mümin için ise; kulluğundaki “**ciddiyet**”, hâsıl ettiği “**emniyet**”le her türlü korkuyu izale ederken, kulluğundaki “**samimiyet**” ise getirdiği “**saadet**”le her çeşit hüznü silip süpürmektedir.

Başka bir ifade içinde özetlemek gerekirse; kulluktaki “**ciddiyet**” “**emniyet**”ın tesisi adına “**ehemmiyet**”li, “**samimiyet**” ise beklenen nihai netice olan “**saadet**”i doğurması itibarıyla “**kıymetli**”dir. Bu iki esas üzere hareket, nihayete ait neticeleri elde etme noktasında vazgeçilmez olduğu gibi, bidayette dengeli hareket ve istikametten ayrılmama adına da mühim bir âmil olsa gerektir.

Meselenin irşad vazifesine bakan yönüyle de –hadiste ifade edildiği gibi– en ziyade musibete giriftar olanlar insanların en iyisi, en kâmilleri

olan nebilerdir ve sırasıyla Allah'ın diğer veli kullarıdır. (Bkz.: Tirmizî, *Zühd* 57; İbn Mâce, *Fiten* 23) Bu anlamda müminlerin nefislerinin imana gelmesi ve İslâm'ı yaşaması noktasında hırs derecesinde gayrette olan Allah dostlarının, “*sâlik*” olma durumları itibariyle “*nefis*”lerinin, “*vâsıl*” bulunma hâlleri itibariyle de “*neslin*” kurtulması hususunda, en ziyade korku ve hüznü tadanlar olduğu söylenebilecektir. Bu mukaddes korku ve hüznün, ancak taşıyabilecek seçkinlere ait bir yüküdür. Zira, “*Meliklerin atıyyelerini ancak matıyyeleri taşıyabilir.*” (Mesnevî-i Nuriye, s.68)

Evet, bu kelime öyle mübarek bir definedir ki;

‘*Defîne*’, gömülü, gizli hazine demektir. Bu cümlede, Bismillâh’ın çok tanınmakla birlikte; hakikî kıymeti bilinmeyen bir kelime olduğuna telmih var gibidir. ‘*Mübarek*’ ifadesinden ise, bu kelimenin bereketli olması itibariyle kullanılmakla azalıp, eksilmeyen bilâkis kıymeti artan bir kelâm olduğu anlaşılmaktadır. Rahmet hazinelerinden olmakla beraber Besmele aynı zamanda o hazineleri açan bir anahtar hükmündedir.

“*Hazîne-i rahmetin en kıymettar pırlantası ve kapıcısı Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtu vesselâm) olduğu gibi, en birinci anahtarı dahi: بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ’dir. Ve en kolay bir anahtarı da salâvâttır.*” (Lem’alar, s.127)

Meâlimü’t-Tenzil’inde Begavî Hazretleri, nübüvvetin ilk dönemlerinde Peygamber Efendimiz’in bir şey yazdığında –Kureyş’in yaptığı gibi– اللّٰهُمَّ بِسْمِكَ’yi yazdığını; daha sonra Hazreti Nuh’un gemisini harekete geçirisinde بِسْمِ اللّٰهِ مَجْرِيهَا وَمُرْسِيهَا dediğini beyan eden Hûd Sûresi’nin 41. âyeti nâzil olunca بِسْمِ اللّٰهِ’i yazdığını; akabinde İsrâ Sûresi’nin 110. âyetinin قُلْ اَدْعُوا اللّٰهَ اَوْ اَدْعُوا الرَّحْمٰنَ ‘O’na ister Allah diyerek dua edin, ister Rahmân diyerek dua edin.’ inşiyle birlikte

الله الرَّحْمٰنِ بِسْمِ

الله الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ yazdığını; Hazreti Süleyman'ın Belkıs'a gönderdiği mektupta اللهُ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللهُ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ yazdığını belirten Neml Sûresi'nin 30. âyeti nâzil olunca da اللهُ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ yazdığını nakletmektedir. (Bkz.: Begavî, *Mcâlimü'r-Tenzil* 1/52)

Hazreti Süleyman bilindiği üzere dünya hükümdarlığının ve hazinelerinin her yönüyle kendisine açıldığı bir peygamberdir. Zenginliğin ve tekniğe dair birçok gelişmenin ipuçları itibarıyla Hazreti Süleyman kıssasında yer alması, اللهُ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ'in mânevî hazineler gibi maddî defineleri de açan ehemmiyetli bir anahtar olduğuna işaret etmektedir. Sonuç olarak bilim ve teknik alanındaki keşiflerin tamamı, kâinatta cârî kanunların bulunması ve faydaya yönelik kullanılmasından ibarettir. Bu anlamda Üstad'ın mübarek define tabiri yalnız mânevî değil, aynı zamanda maddî gizli bereketin keşfini ifade açısından da ehemmiyetli görünmektedir.

Senin nihayetsiz aczin ve fakrın, seni nihayetsiz kudrete, rahmete raptedip Kadîr-i Rahîm'in⁶¹ dergâhında aczi, fakrı en makbul bir şefaatchi yapar.

Acz insanı *kudrete*, *fakr* ise *rahmete* bağlamaktadır. *Acz* bir şeyi yapamamak noktasında güçsüzlük, *fakr* ise alamamak noktasındaki yetersizliktir. Varlığın vucûda gelmesi bütünüyle "**kudret**"in, varlıkta

⁶¹ "Göklerin ve yerin hâkimiyeti O'nundur. Hayatı veren ve hayatı alıp öldüren O'dur. O her şeye kadîrdir." (Hadîd Sûresi 57/2);

"Allah o kadîrdir ki sizi bir zaaftan yaratmakta, sonra zaafın ardından bir kuvvet yaratmakta, müteakiben kuvvetten sonra bir zaaf ve ihtiyarlık yapmaktadır. O dilediğini yaratır. Her şeyi bilen, her şeye kadîr olan, yalnız O'dur." (Rûm Sûresi 30/54);

"Eğer Allah sana bir sıkıntı verirse O'ndan başkası onu gideremez. Sana bir hayır ve nimet verirse... Zaten O her şeye olduğu gibi, buna da elbette kadîrdir." (En'âm Sûresi 6/17);

"İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine! Ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir." (Rûm Sûresi 30/50)

devam etmesi ise “*rahmet*”in eseridir. İnsan, başta kendisi olmak üzere her hangi bir varlığı vücuda getirmekten mutlak anlamda âciz olduğu gibi, onun ihtiyacını görmek ile varlığını devam ettirmek noktasında da mutlak fakirdir. İşte bu mutlak aczi ve fakrı nisbetinde de ona şefkat edilerek varlığa çıkarılmakta ve varlıkta daim kılınmaktadır.

Meselâ, ana rahminde bir çocuğun beslenmeye ihtiyacı vardır; ancak ne ihtiyacını bilebilir ne de sesini işittirebilir bir konumda olduğundan, doğrudan göbek bağıyla beslenir. Yeni doğan çocuk ise ağlar, ta ki maksadına ulaştırılsın. Zira annesinin kucağına konması bile yeterli değildir. Ağzının süt musluğuna yapıştırılması gerekmektedir. Ona fiilî dua olarak ancak dudaklarını kıpırdatma iktidarı verilmiştir. Sürünmeye başladığında, artık kendisi annesinin şefkatli sinesine gelir. Biraz büyünce biberonla, biraz daha büyüyünce bardakla sütü verilir. Daha çok gücü olduğuna inanıldığında önüne çatal bıçakla bir tabak konur. Artık “kendin ye” denir. Biraz daha büyüyünce “al şu parayı bakkaldan ekmek al, gel” diye seslenilir. Biraz daha derken, “paramı kazan kendine bak”; biraz, biraz daha derken “sevdiklerine de sen bak” denilir.

Bütün bunlar gösteriyor ki, sosyal hayat dahil hayatın her kademesinde acz ve fakr azalıp, iktidar ve imkânlar arttıkça şefkat azalmaktadır. Bunun varlık âleminde sayısız örnekleri bulunan bir hakikattir. Acz ve fakr nisbetinde şefkat artmakta, azaldığı oranda ise kesilmektedir.

Evet, “*Fâtır-ı Hakîm, insanın mahiyet-i mânevîyesinde nihayetsiz azîm bir acz ve hadsiz cesîm bir fakr dercetmiştir. Tâ ki, kudreti nihayetsiz bir Kadîr-i Rahîm ve gınası nihayetsiz bir Ganiyy-i Kerîm bir Zât’ın hadsiz tecelliyatına câmi geniş bir âyine olsun.*” (Sözler, s.342)

Bilindiği gibi “*acz*” ve “*fakr*” Risale-i Nur meşrebinin dört ana esasından ikisini teşkil etmektedir. Bu ikili, kâinatta çok esaslı iki kanun olduğu üzere, Nurlar’ın bütününe de sirayet etmiş mühim bir çifte hakikattir. Kudret vücûda gelmeye, rahmet ise vücûdun idâmesine baktığı için bu iki ismin alıcısı hükmünde olan acz ve fakr çok esaslı iki kanun şeklinde kainatta cereyan etmektedir.

“*Hem Sensin Hâlık. Çünkü biz mahlûkuz, yapıyoruz.*” (Mektubat, s.273) diye nida eden Üstad Hazretleri, hayatın ve vücûdun bizzat

idâmesi ile Hâlık-mahlûk ilişkisinin kesintisiz devam ettiğini ifade etmektedir. Bu anlamda insanın en temel aczinin var olmak noktasında, en ciddî fakirliğinin ise vücûdunun devamı hususunda cereyan ettiği anlaşılmaktadır. İlmî vücûdu itibariyle varlık âlemine gelmek noktasındaki mutlak aczi insanı Mutlak Kudret'e bağlarken, varlıkta kalmak noktasındaki mutlak fakrı ise insanı Mutlak Rahmet'e rabtettirmektedir.

Eğer insan bu şekilde aczini fakrını anlayıp, nefsi vasıtasıyla kapıldığı kendisi üzerindeki malikiyet iddiasından vazgeçse, nefsi her an Rabbin kudret elinde, kabza-yı tasarrufunda mümkünü'l-vücûd pek zayıf bir varlık olduğunu idrak etse, inşallah bütün endişelerinden sıyrılması mümkün olacaktır. Kadîr-i Rahîm isminin gölgesinde bu idrak üzere yapılan tefekkür de (tıpkı Hayy-ı Kayyûm ismi gibi), insanın her an ve her şeyde şe'n-i rubûbiyeti görmesini, duymasını, tatmasını netice verebilecektir.

Pek güzel ifade edildiği gibi; “Acz, elini nefisten çekse, doğrudan doğruya Kadîr-i Zülcelâl'e vermekte” (Sözler, s.520); “Fakr dahi, Rahmân ismine îsal etmektedir.” (Sözler, s.518) Bu kısa ve selâmetli yolun neticesi, Kadîr-i Rahîm'in kulunu her an gözetmesi ve kulun ihsan şuurunu içinde bunu iliklerine kadar hissetmesidir. Gerek bu şefkate liyakat, gerekse de bu şefkatin hükmünü ilân adına, “Besmele” yine benzersiz bir şiâr olarak kendisini göstermektedir.

“Ey insan! Aklını başına al. Hiç mümkün müdür ki: Bütün envâ-ı mahlûkâtı sana müteveccihen muâvenet ellerini uzattıran ve senin hâcetlerine 'lebbeyk!' dedirten Zât-ı Zülcelâl seni bilmesin, tanımasın, görmesin? Madem seni biliyor, rahmetiyle bildiğini bildiriyor; sen de O'nu bil, hürmetle bildiğini bildir. Ve katiyen anla ki: Senin gibi zaîf-i mutlak, âciz-i mutlak, fakir-i mutlak, fânî, küçük bir mahlûka bu koca kâinatı müsahhar etmek ve onun imdadına göndermek; elbette hikmet ve inâyet ve ilim ve kudreti tazammun eden hakikat-i rahmettir. Elbette böyle bir rahmet, senden küllî ve hâlis bir şükür ve ciddî ve sâfi bir hürmet ister. İşte o hâlis şükürün ve o sâfi hürmetin tercümanı ve unvanı olan 'Bismillâhirrahmânirrahîm'i de! O rahmetin vüsûlüne vesile ve o Rahmân'ın dergâhında şefaathçı yap!” (Lem'alar, s.122)

Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi de aynı noktaya şu ifadelerle temas etmektedir:

"Evet insan 'mümkünü'l-vücûd' iken vücûda gelebilmek için O'nun tercih, takdir ve meşîetine muhtaç olduğu gibi varlığını devam ettirebilmek için de yine her lâhza O'nun feyz-i vücûduna muhtaçtır.

İnsanın fakr ve ihtiyacı O'nun zilletine sebep değildir. Aksine, fakrının şuurunda olduğu ölçüde izzetine vesiledir. Zira 'Ganiyy-i Mutlak' olan Allah'a karşı fakr u ihtiyaç şuurunun tâ kendisidir. Evet insan, vicdanındaki nokta-i istinat ve nokta-i istimdadi duyup, hissedip O'na yöneldiği nisbette başka şeylere muhtaç olmadığı şuur ve idrakine ulaşır ki, böyle birisi tam bir fakir olduğu hâlde, hiç kimseye ve hiçbir şeye karşı ihtiyaç hissetmez. Ve yine böyle bir fakir, kendi varlığı dahil her şeyi Cenâb-ı Hak'tan bilir ve sahip olduğu şeyleri O'nun vücûdunun ziyasının bir gölgesi sayar ki, tevhid şuurunun bu seviyeye ulaşmasına 'fenâ fillâh' denir.. ve iki adım ötede de 'bekâ billâh' vardır." (M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, 1/224-227)

Evet, bu kelime ile hareket eden, o adama benzer ki; askere kaydolur, devlet nâmına hareket eder. Hiçbir kimseden pervâsı kalmaz. "Kanun nâmına, devlet nâmına" der, her işi yapar, her şeye karşı dayanır.⁶²

Gerek "*askere kaydolmak*", gerekse de "*devlet nâmına hareket etmek*" tabirleri kulluktaki itaat inceliği ve intisap kuvvetini belirtme

⁶² "Onlar, sabreden ve yalnız Rab'lerine dayanıp güvenen müminlerdir." (Ankebût Sûresi 29/59);

Habbab İbni Eret (*radiyallâhu anh*) anlatıyor: "Resûlüllah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Kâbe'nin gölgesinde, bir bürdeye yaslanmış otururken, gelip (müşriklerin yaptıklarından) şikâyette bulunduk: 'Bize yardım etmiyor musun, bize dua etmiyor musun?' dedik. Şu cevabı verdi: 'Sizden önce öyleleri vardı ki, kişi yakalanıyor, onun için hazırlanan çukura konuyor, sonra getirilen bir testere ile başının ortasından ikiye bölünüyordu. Bazısı vardı, demir taraklarla taranıyor, vücûdunda sadece et ve kemik kalıyordu. Bu yapılanlar onları dininden çeviremiyordu. Allah'a kasem olsun Allah bu dini tamamlayacaktır. Öyle ki, bir yolcu devesine bindimi San'a'dan kalkıp Hadramut'a kadar gidecek, Allah'tan başka hiçbir şeyden korkmayacak, koyunu için de sadece kurttan korkacak. Ancak siz acele ediyorsunuz.'" (Buhârî, *Menakıb* 25);

adına son derece kuvvetli temsilcilerdir. Nur talebeleri için intisap kuvveti ve bunun neticesi olan itaat inceliği, bütün hizmet düsturları içerisinde belirleyici bir yere sahiptir. Nurlar'ın birçok yerinde askerliğin örnek verilmesi de yine bu sebepten olsa gerektir.

“Görüyorum ki: Şu dünya hayatında en bahtiyar odur ki: Dünyayı bir misafirhane-i askerî telâkki etsin ve öyle de iz'an etsin ve ona göre hareket etsin. Ve o telâkki ile, en büyük mertebe olan mertebe-i rızayı çabuk elde edebilir. Kırılacak şişe pahasına, daimî bir elmasın fiatını vermez; istikamet ve lezzetle hayatını geçirir.” (Mektubat, s.33)

“**Kanun nâmına**” demek suretiyle de; müminlerin gerek diğer insanlarla muameleleri gerekse de diğer mahlûklar üzerinde tasarrufta bulunup hükmetmeleri noktasında teşriî emirlere (İslâmî kanunlara) uymanın yanı sıra tekvinî emirlere (yaratılış kanunlarına) uygun hareket etmelerinin son derece ehemmiyetli ve başarı adına belirleyici olduğu hatırlatılmaktadır.

Bu cümlede kullanılan “**kimseden pervası kalmaz**” ifadesiyle, görülen vazife ve hizmette, kuvvet-i imandan gelen mutlak emniyet hissi nazara verilmekte ve şevk düsturu hatıra getirilmektedir. Üstad Hazretleri, hayatında iki şeyi bilmediğini ifade etmiştir: “Birisi havf (koru), birisi nıyan (unutmak).” Gerçekten de Hazreti Üstad'ın hayatına bakıldığında, iman ve Kur'ân davası söz konusu olduğunda hikmet üzere tedbiri elden bırakmayan, ama hakikati dillendirmek noktasında da hiç pervası olmayan bir portre karşımıza çıkmaktadır:

“Bilâ-pervâ ilân ve ihtar ederim ki; bin canım olsa, imana ve âhiretime feda etmeye hazırım. Ne yaparsanız yapın! Benim son sözüüm, ⁶³حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ olarak; sizin beni idam ve ağır ceza ile zulmen mahkûm etmenize mukabil derim: Ben, Risale-i Nur'un keşf-i kat'îsi ile idam olmuyorum. Belki terhis edilip nur âlemine ve saadet âlemine gidiyorum. Ve sizi ey dalâlet hesabına bizi ezen bedbahtlar, idam-ı ebedî ile ve daimî haps-i münferit ile mahkûm bildiğimden ve

⁶³ “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!” (Âl-i İmran Sûresi 3/173)

gördüğümünden, tamamıyla intikamımı sizden alarak, kemâl-i rahat-ı kalble teslim-i ruh etmeye hazırım!” (Şuâlar, s.271)

“**Bütün sergüzeşt-i hayatım şahittir ki, hak gördüğüm meslekte gitmeye karşı korku, elimi tutup men edememiş ve edemiyor.** Hem neden korkum olacak? Dünya ile, ecclimden başka bir alâkam yok.. çoluk çocuğumu düşüneceğim yok.. malımı düşüneceğim yok.. hanedanımın şerefini düşüneceğim yok.. Riyakâr bir şöhret-i kâzibeden ibaret olan şân ve şeref-i dünyeviye'nin muhafazasına değil, kırılmasına yardım edene rahmet!.. Kaldı ecclim... O, Hâlık-ı Zülcelâl'in elindedir. Kimin haddi var ki, vakti gelmeden ona ilişsin. **Zâten izzetle mevti, zilletle hayata tercih edenlerdeniz.**” (Mektubat, s.48)

“Ey dinini dünyaya satan ve küfr-ü mutlaka düşen bedbahtlar! Elinizden ne gelirse yapınız. Dünyanız başınızı yesin ve yiyecek! **Yüzer milyon kahraman başların feda oldukları bir kudsî hakikate, başımız dahi feda olsun!** Her ceza ve idamınıza hazırız! Hapsin hârici, bu vaziyette yüz derece dahilinden daha fenadır. Bize karşı gelen böyle bir istibdad-ı mutlak altında hiçbir hürriyet –ne hürriyet-i ilmiye, ne hürriyet-i vicdan, ne hürriyet-i diniye– olmamasından, chl-i namus ve diyanet ve taraftar-ı hürriyet olanlara, ya ölmek veya hapse girmekten başka bir çare kalmaz. Biz de **إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ** [“Biz Allah’a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O’na döneceğiz.” (Bakara Sûresi 2/156)] diyerek Rabbimize dayanıyoruz.” (Şuâlar, s.272);

“Madem keyfiyet böyledir, ben de buranın mahkemesine değil, belki o insafsızlara derim: **Ben, sizin bana vereceğiniz en ağır cezanıza da beş para vermem!** Ve hiç ehemmiyeti yok! Çünkü ben, kabir kapısında, yetmiş yaşındayım. Böyle mazlum ve masum bir iki sene hayatı, şehâdet mertebesiyle değiştirmek benim için büyük saadettir. Risale-i Nur’un binler hüccetleriyle kat’î imanım var ki, ölüm bizim için bir terhis tezkeresidir. Eğer idam da olsa, bizim için bir saat zahmet, ebedî bir saadetin ve rahmetin anahtarı olur. Fakat siz, ey zındıka hesabına adliye’yi şaşırtan ve hükûmeti bizimle sebepsiz meşgul eden insafsızlar! Kat’î biliniz ve titreyiniz ki: Siz, idam-ı ebedî ile ve ebedî haps-i münferid ile mahkûm

oluyorsunuz. İntikamımız sizden pek çok ve muzaaf bir surette alınıyor görüyorsunuz; hatta size acıyoruz.” (Şuâlar, s.269)

“Size ihtar ediyorum! ‘Kur’ân’a dayanan Risale-i Nur ile mübâreze etmeyiniz... O mağlûp olmaz, bu memlekete yazık olur. O başka yere gider yine tenvir eder. **Eğer başımdaki saçlarım adedince başlarım bulunsa, her gün biri kesilse, hakikat-i Kur’âniye’ye feda olan bu başı zındıkaya ve küfr-ü mutlaka eğmem! Ve bu hizmet-i imaniye ve nuriyeden vazgeçmem ve geçemem.**” (Şuâlar, s.439);

Üstad Hazretleri’nin mahkûmken dahi hükmeden bu pervasız tavrını şahsî bir fazilet olarak anlamak ve anlatmak eksik hatta hatalı bir yaklaşım olacaktır. Kur’ân’ı Hakîm’in inkârcılar karşısında müminlere tâlim ettiği bu izzetli ve vakur tavrın kendisinde en parlak görüldüğü şahıs şüphesiz İmamların İmamı Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellam) Efendimiz’dir.

“**Şimdi bak bu Zât’a:** Pek büyük bir vazifede, pek büyük bir vazifedar, pek büyük bir haysiyetle, pek büyük emniyete muhtaç bir hâlde, pek büyük bir cemaatte, pek büyük husumet karşısında, pek büyük meselelerde, pek büyük davada, pek büyük bir serbestiyetle, bilâ-pervâ, bilâ-tereddüt, bilâ-hicap, telâşsız, samimi bir saffetle, büyük bir ciddiyetle, hasımlarının damarlarına dokunduracak şedit, ulvî bir surette söylediği sözlerinde hiç hilâf bulunabilir mi? Hiç hile karışması mümkün müdür? Kellâ **إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيِي يُوحَى** Evet, hak aldatmaz, hakikatbîn aldanmaz. Hak olan mesleği hileden müstağnidir, hakikatbînin gözüne hayalin ne haddi var ki hakikat görünsün, aldat-sın?” (Sözler, s.251-252);

“**Evet Resûl-i Ekrem** (aleyhissalâtü vesselâm) **çıktığı vakit, değil yalnız bir tâifeye, bir kavme, bir kısım ehl-i siyasete veya bir dine, belki umum padişahlara ve umum ehl-i dine tek başıyla meydan okudu.** Hâlbuki O’nun amcası en büyük düşman ve kavim ve kabilesi düşman iken, yirmi üç sene nöbettarsız, tekellüfsüz, muhafazasız ve pek çok defa suikaste maruz kaldığı hâlde, kemâl-i saadetle, rahat döşeginde vefat

edip mele-i âlâya çıkmasına kadar hıfz ve ismeti, وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ ne kadar kuvvetli bir hakikati ifade ettiğini ve ne kadar metin bir noktayı istinat olduğunu, güneş gibi gösterir.” (Mektubat, s.179);

Yine aynı cümlede yer alan, (kudrete bakan yönüyle) “**her işi yapmak**” ve (rahmete bakan yüzüyle) “**her şeye karşı dayanmak**” ifadeleri de, doğrudan imanın insana verdiği nur ve kuvvetle alâkalı olarak ele alınmaktadır.

“İman, Şems-i Ezeli’den vicdan-ı beşere ihsan edilen bir nur ve bir şuâdır ki, vicdanın iç yüzünü tamamıyla ışıktandırır. Ve bu sayede bütün kâinat ile bir ünsiyet, bir emniyet peyda olur. Ve her şeyle kesb-i muârefe eder. Ve insanın kalbinde öyle bir kuvve-i mâneviye husûle gelir ki, insan o kuvvet ile her musibete, her hâdiseye karşı mukavemet edebilir. Ve öyle bir vüs’at ve genişlik verir ki, insan o vüs’atle geçmiş ve gelecek zamanları yutabilir.” (İşârâtü’l-İcaz, s.41-42)

Hemen şöyle bir soru aklâ gelmesi mümkündür: Acaba “insanın geçmiş ve gelecek zamanları yutabilmesi” ne mânâyâ gelmektedir?

“Hem iman, geçmiş ve gelecek zamana nüfûz edemeyen o cüz-i ihtiyârînin dizginini cismin elinden alıp, kalbe ve ruha teslim eder. Ruh ve kalbin daire-i hayatı ise, cisim gibi hazır zamana münhasır olmadığından, pek çok seneler mâziden, pek çok seneler istikbalden daire-i hayatına dahil olduğundan; o cüz-i ihtiyârî, cüz’iyetten çıkıp külliyyet kesbeder. Zaman-ı mâzinin en derin derelerine kuvvet-i iman ile girebildiği ve hüznünlerin zulmetlerini def edebildiği gibi; nur-u iman ile istikbalin en uzak dağlarına kadar çıkar, korkuları izale eder.” (Lem’alar, s.283)

Evet, “İman hem nurdur hem kuvvettir. Evet, hakikî imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanının kuvvetine göre, hâdisatın tazyikatından kurtulabilir.” (Sözler, s.334) cümlesinde ifadesini bulduğu üzere, “mutlak kudret”ten gelen kuvvet müminin “her işi yapabilme”şini sağlarken, her türlü korkuyu ondan gidermekte;

“mutlak rahmet”ten aldığı nur ise “her şeye karşı dayanabilme” sabrı vermekle, her türlü hüznü silmektedir.

Daha detaylı ele almak gerekirse; “Her işi yapabilmek” müsbet-aktif kulluğa, “her şeye karşı dayanabilmek” ise menfi-pasif kulluğa bakmaktadır. Fâtiha ile ilişkilendirecek olursak, ⁶⁴إِيَّاكَ نُعْبُدُ ile verilen “yalnız Sana ibadet ederiz” sözü “yaptığımız her türlü işi bir kul olarak Senin için, Senin adına yaparız” demektir ve insana taatta sabrı hatırlatmaktadır.

⁶⁵وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ile tekrarlanan “yalnız Senden yardım dileriz” sözü de “başımıza gelen her meselede her türlü yardımı yalnız Senden beklemekteyiz” anlamlarına gelmektedir ve musibet ve mâsiyete karşı sabrı ihtar etmektedir.

“Her işi yapar”, “her şeye karşı dayanır” ifadeleri, kulluğa dair çok temel ve şumüllü bir yaklaşım içermektedir.

Kulluğun sebep ve sonuçları açısından meseleye bakacak olursak; bu ifadelerden ilki her çeşit ubûdiyetin tek sebebi “Allah’ın emri olması”na, ikincisi ise kulluktan beklenen tek neticenin “yalnız Allah’ın rızası bulunması”na işaret etmektedir.⁶⁶

Kulluğun çeşitleri açısından meseleyi ele alacak olursak, ilk ifade, emredilen amellerin yapılmasına ve niyet ve amel itibariyle bizzat aktif yapılan müspet kulluklara, ikincisi ise nehyedilen işlerden kaçınılmasına ve oruç tutmak gibi hazır nimetlerin terki veya musibetler sabır ile pasif bir şekilde yerine getirilen menfi kulluklara işaret etmektedir.

Kulların çeşitliliği açısından meseleye yaklaşacak olursak, eril-dişil (müzekker-müennes), aktif-pasif, dominant-recessive karakterleriyle ve cemâl ve celâl tecellilerine açık bulunan yüzleri itibariyle varlığın arz ettiği ikili yapıya dikkatleri çekmektedir.

⁶⁴ Fâtiha Sûresi 1/5.

⁶⁵ Fâtiha Sûresi 1/5.

⁶⁶ “Ubûdiyet, emr-i ilâhîye ve rıza-yı ilâhîye bakar. Ubûdiyetin dâisi emr-i ilâhî ve neticesi rıza-yı Hak’tır.” (Lem’alar, s.164)

Kulluğun mânevî neticeleri itibarıyla ise insanın tekâmül eden ruhunun halktan Hakk'a şevk ile urûcuna ve Hak'tan halka şefkat ile yönelmesine baktığı söylenebilecektir.

Evet, insan Cenâb-ı Hakk'ın en güzel bir âyinesi olması cihetiyle kulluğun her iki kanadıyla da yükselmek durumundadır. Tâ ki, O'nun nâmına hareket ettiğini, bütün varlığa her şekilde gösterebilsin. Ve O'ndan başka kimsenin kuvvetine ve ikramına ihtiyaç hissetmemekle, kulluğun getirdiği (kibir içermeyen) tam izzet içindeki pervasız ve müstağni tavrı ile tam bir âyine-i Samed olabilsin. Ve Hakk'a karşı bu seviyede itimat, halka karşı bu denli istığnasıyla da her işi yapıp, her şeye karşı dayanabileceğini, en aziz bir kul olarak âleme ilân etsin.

Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi, başta Resûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz ve bu asırda O'nun getirdiği dinin birinci dava vekili olan Üstad Hazretleri olmak üzere müminlerin "**her musibete karşı dayanma**"sını şu satırlarla ifade etmektedir:

"Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), yüzüne tükürükler atılıp, başına topraklar saçıldığı ve olmadık hakaretlere mâruz kaldığı hâlde, rızadan geri durup halkın teveccühünü aramamıştır. Çağımızın fikir mimarı Bediüzzaman'da aynı şekilde, köy köy kovulmuş, kasaba kasaba sürgün edilmiş, bir avuç insanla o nuranî ömrünü tamamlamış olduğu hâlde, kimsenin himaye ve iltifatını aramamıştır." (M. Fethullah Gülen, *Prizma*, 4/262-264)

"Adanmış ruh, daima emre âmâde ve elleri göğsünde durarak O'ndan çıkacak fermânı beklemeli; nereye yürü dendiye arkaya bakmadan oraya gitmelidir."

Üstad Bediüzzaman Hazretleri bu konuda da çok basiretlidir. Her şeyde vech-i rahmet görüyor. Kastamonu'da sürüyorlar vech-i rahmet, Barla'ya sürüyorlar vech-i rahmet.. Emirdağ, Denizli, Isparta.. hepsini neticesi itibarıyla hayırlı görüyor ve gerçekten de öyle oluyor. Nereye düşüyorsa kor gibi düşüyor. O koru sağa sola fırlatmak suretiyle hakkından geleceklerini zannediyorlar. Oysa, zaten asıl vazifesi

o.. misyonu, düştüğü yerde şûle-feşân olmak, bir kandil yakıp etrafını aydınlatmak.. orada nurlar, lem'alar, şuâlar meydana getirmek..

Üstad bunları samimi, yürekten ve hiç kimseye küsmekten yapıyor; sonra da: 'Madem ki nur-u hakikat, imana muhtaç gönüllerde tesirini yapıyor; bir Said değil, bin Said feda olsun. Yirmi sekiz sene çektiğim eza ve cefalar ve maruz kaldığım işkenceler ve katlandığım musibetler hep helâl olsun. Bana zulmedenlere, beni kasaba kasaba dolaştıranlara, hakaret edenlere, türlü türlü ithamlarla mahkûm etmek isteyenlere, zindanlarda bana yer hazırlayanlara, hepsine hakkımı helâl ettim.' diyor." (M. Fethullah Gülen, *Kırık Testi*, s.199);

"Onlar, içinde yaşadıkları toplumla, gökler ötesi yüce hakikatler arasında spiral bir kordon gibidirler. Uğursuz ellerde elli bin defa, sağa sola bükülüp hırpalansalar dahi, kat'iyen kopmazlar. Defalarca cehennemlere dalıp ateşleri göğüsledikleri, defalarca örsten çekiçten geçtikleri için, ne ateşlere atılmadan çekinir ne de 'zulmün güllesi, bombası' karşısında paniğe kapılıp ric'at ederler." (M. Fethullah Gülen, *Buhranlar Anaforunda İnsan*, s.57-58);

"Onlar; dünden bugüne, sıra dağlar gibi yerlerinde durmuş ve asla menzillerini terk etmemişlerdir. Mihrapların çokluğu onları şaşırtmamış, kıblenin çöküşü onların zihnini bulandırmamıştır. Ay batmış, güneş doğmamış, teker teker bütün yıldızlar silinip gitmiş, ama onlar yine yol ve yön değiştirmemişlerdir. Azimli, iradeli ve kararlı olmuşlardır sonuna kadar." (M. Fethullah Gülen, *Buhranlar Anaforunda İnsan*, s.17)

Başta demiştik: Bütün mevcudât, lisan-ı hâl ile "Bismillâh" der. Öyle mi?

Risaleler'in tamamı mevcudâtın lisan-ı hâl ile Allah'ı tesbih etmesini anlatan örneklerle doludur. Hususen varlığın yapı taşı olması itibarıyla zerrâtın ele alınış şekli çok önemlidir. Zira zerrâtın her bir maddî mevcutta işlemesi itibarıyla, zikir ve tesbih üzerine olması, bütün bir âlemin aynı keyfiyette olduğu anlamına gelmektedir.

“Havanın zerreleri, her biri birer mektubât-ı samedâniye, birer antika-yı sanat-ı rabbâniye, birer mu’cize-i kudret, birer hârîka-yı hikmet olan nebatât ve çşcâr, ezhâr ve esmârdaki harekât ve hidemâtları; bir Sâni-i Hakîm-i Zülcelâl’in, bir Fâtır-ı Kerîm-i Zülcemâl’in emir ve iradesiyle hareket ettiğini ve toprağın zerreleri dahi, her biri birer ayrı makine ve tezgâh, birer ayrı matbaa, birer ayrı hazine, birer ayrı antika ve Sâni-i Zülcelâl’in esmâsını ilân eden birer ayrı ilânnâme ve kemâlâtını söyleyen birer ayrı kaside hükmünde olan o tohumcuklarının, o çekirdeklerinin sünbüllerine, ağaçlarına menşec ve medâr olmaları; **emr-i kün feyekûn’e mâlik, her şey emrine müsahhar bir Sâni-i Zülcelâl’in emriyle, izniyle, irâdesiyle, kuvvetiyle olması; iki kerre iki dört eder gibi kat’idir.**” (Sözler, s.600)

Zerrâtın, hareket ve sükûnlarının emr-i ilâhî ile olması, haddini tecavüz edecek hiçbir vaziyete girmemesi, lisan-ı hâl ile “Bismillâh” demeye örnek teşkil eden bir nizam ve intizam hakikatidir. Bu durum, genel anlamda her müminin hâl lisanı olan temsiliyle Cenâb-ı Hak’ı bildirmesi, hususi mânâda ise her bir hizmet erinin kuvvet-i iman ile bağlandığı hizmet-i Kur’âniye’nin kudsî dairesi içinde intisaptan gelen nizam-ı askerî ile itaatte takip etmesi gereken inceliği resmeden bir ibret levhasıdır.

“Her bir zerre, mebde-i hareketinde lisan-ı hâl ile بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ der. Yani: ‘Ben, Allah’ın nâmıyla, hesabıyla, ismiyle, izniyle, kuvvetiyle hareket ediyorum.’ Sonra netice-i hareketinde, her bir masnû gibi her bir zerre, her bir tâifesi, lisan-ı hâl ile الْحَمْدُ لِلَّهِ der ki, bir kaside-i medhiye hükmünde olan sanatlı bir mahlûkun nakşında, kudretin küçük bir kalem ucu hükmünde kendini gösterir. Belki her biri; mânevî, rabbânî, muazzam, hadsiz başlı bir fonografin birer plâğı hükmünde olan masnûların üstünde dönen ve tahmîdât-ı rabbâniye kasideleriyle o masnûatı konuşuran ve tesbihât-ı ilâhiye neşidelerini okutturan birer iğne başı suretinde kendini gösteriyorlar...” (Sözler, s.608)

Evet, nasıl ki görsen; bir tek adam geldi. Bütün şehir ahalisini cebren bir yere sevk etti ve cebren işlerde çalıştırdı. Yakînen bilirsin; o adam kendi nâmıyla, kendi kuvvetiyle hareket etmiyor. Belki, o bir askerdir. Devlet nâmına hareket eder,⁶⁷ bir padişah kuvvetine istinat eder.⁶⁸

“Devlet nâmına hareket etmek”, “bir padişah kuvvetine istinat etmek” tabirleri merkezden muhite, payitahttan sınır karakollarına kadar her yerde hükmü geçen bir Zât’a dayanmakla insanın kendi şahsî gücünün çok ötesinde nasıl bir kuvvete sahip olacağını bizlere hatırlatmaktadır.

“Nasıl ki bir adam, bir padişaha askerlik veya memuriyet cihetiyle intisap etse, o memur ve o asker o intisap kuvvetiyle yüz bin defa kuvvet-i şahsiyesinden fazla işlere medar olabilir. Ve padişahı nâmına bazen bir şahı esir eder. Çünkü gördüğü işlerin ve yaptığı eserlerin cihâzâtını ve kuvvetini kendi taşıyor ve taşımaya mecbur olmuyor. O intisap münâsebetiyle, padişahın hazineleri ve arkasındaki nokta-yı istinad olan ordu o kuvveti, o cihâzâtı taşıyor. Demek gördüğü işler, şahane olarak bir padişahın işi gibi; ve gösterdiği eserler, bir ordu eseri misillü harika olabilir.” (Asâ-yı Musa, s.156)

⁶⁷ “Ey yer, vazifen bitti suyunu yut. Ey gök, hacet kalmadı, yağmuru kes.” (Hûd Sûresi 11/44)

⁶⁸ “Eğer Allah size yardım ederse, size üstün gelecek hiç kimse olamaz. Şayet o sizi yardımsız bırakırsa, artık O’ndan sonra kim size yardım edebilir ki? Öyleyse müminler yalnız Allah’a güvenmelidirler.” (Âl-i İmrân Sûresi 3/160);

“O zaman münafıklar ve kalblerinde şüphe bulunanlar diyorlardı ki: ‘Bu Müslümanları dinleri aldatmış, (çünkü kendilerinden çok üstün bir ordu ile savaşa giriyorlar.)’ Hâlbuki kim Allah’a güvenip dayanırsa Allah ona yeter. Şüphe yok ki Allah azizdir, hakîmdir (mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir).” (Enfâl Sûresi 8/49);

“Buna rağmen aldırılmaz, yüz çevirirlerse, ey Resûlüm de ki: ‘Allah bana yeter. O’ndan başka ilâh yoktur. Ben yalnız O’na dayanırım. Çünkü O, büyük Arş’in, muazzam hükümranlığın sahibidir.’” (Tevbe Sûresi 9/129)

Meselâ, üstünde devlete ait trafik polisi kıyafeti bulunan bir memur, tam bir emniyet içinde arabaların önüne geçip, elini kaldırarak, bir kısım koca tırları durdurup, diğer bir kısmını harekete geçirebilmektedir. Aynı adam sivil kıyafetleri içerisinde, şahsî gücüne güvenerek aynı yola çıksa ve elini kaldırsa, muhtemelen bisikletli bir çocuk bile onu dinlemeyecek, bu yüzden belki de ezilip, gidecektir.

Evet; *“Her zerre doğrudan doğruya Vâhid-i Ehad’e isnat edilse ve onlar O’na intisap etseler; o vakit, o intisap kuvvetiyle ve Seyyid’inin havliyle, emriyle karınca; Firavun’un sarayını başına yıkar, baş aşağı atar.. sinck, Nemrud’u gebertip cehenneme atar.. bir mikrop, en cebbâr bir zâlimi kabre sokar..”* (Mektubat, s.289)

Ayrıca bu cümlede yer alan **“cebren sevk edilme”** ve **“cebren işlerde çalıştırılma”** tabirleri de dikkat çekicidir. Zira, canlı-cansız, şuurlu-şuursuz her nefsin yokluktan varlığa geliş ve bulunuşu bizzat cebrî birer lütuftur. Cebrîdir çünkü kimse var olmayı seçmemiştir; lütuftur zira kimse yokluğa yuvarlanmak istememektedir. Ruhlar âleminde dünyaya cebrî bir sevk ile geldiğimiz gibi bu dünyadan da haşre doğru kaçınılmaz bir sevk ile gitmekteyiz. Esas olan, kulluğu netice-i nimeti sâbika (kulluğu verilen nimetlerin neticesi) görerek, bu cebrî lütfun mukabili olan ubûdiyet tavrını almaktır.

Varlığın ortaya çıkışı cebrî olduğu gibi, varlıkta işlemesi de lutfidir. Bu cebrî durum rahmet sağnağı altında kalmak anlamındadır. Yoksa kimse var olmaktan ve var kılınmaktan şikâyetçi değildir.

“...o şuûnâtın cilveleri altında mahlûkat, daimî bir seyr u seyelân, bir hareket ve cevelân içinde çalkanmakta ve chl-i gâfletin kulaklarına vâveylâ-yı firak ve zevâli ve chl-i hidâyetin sem’ine velvele-i zikir ve tesbihi dağıtmaktadırlar.” (Mektubat, s.335)

Evet, mesele, varlığın Cenâb-ı Hakk’ın mutlak iradesi altında olduğunu **“yakînen bilmek”** veya **“bilememek”** noktasında kilitlenmektedir.

İnsan, yakîni yani imanının kuvveti nisbetinde varlığa hikmetle nazar etmek konumundadır. Mümin, varlığa kul olmaları itibarıyla baktığı için elde ettiği yakîni ona bir emniyet-i tâmmе vermektedir. Gördüğü her şey ona; *“işlememizden neş’et eden nağmeler bir zikirdir, yoksa inkâr edenlerin zannındaki gibi bağırs ve çağırış değil”* diye seslenmektedir. Her varlık âdeta istinat ettiği mutlak kudretin dili kesilmektedir.

“Nazarla niyet mahiyet-i eşyayı tağyir eder.” (Mesnevî-i Nuriye, s.44) cümlesi hükmünce kesin olan şudur ki; varlık kişinin inancına göre bir renk almaktadır. Bu durumda, başta nefis olmak üzere bütün varlığa, Cenâb-ı Zülcelâl Hazretleri’nin mutlak hükmü altında mevcudiyetini devam ettiren âciz ve fakir mâhlûklar nazarıyla bakmak, insan için selâmeti netice verecek bakış açısı olsa gerektir.

“Çalışkan rüzgârın ve bu cevval hizmetkârın kendi başına hiçbir hareketi yok, belki gayet Kadîr ve Alîm ve gayet Hakîm ve Kerîm bir âmirin emriyle hareket eder. Güya her bir zerresi, her bir işi bilir ve o âmirin her bir emrini anlar ve dinler bir nefer gibi, hava içinde cereyan eden her bir emr-i rabbânîyi dinler, itaat eder ki; bütün hayvanâtın teneffüsüne ve yaşamasına ve nebatâtın telkihine ve büyümesine ve hayatına lüzumlu maddelerin yetiştirilmesine ve bulutların sevk ve idaresine ve ateşsiz sefinelerin seyr u seyahatına.. ve bilhassa seslerin ve bilhassa telsiz telefon ve telgraf ve radyo ile konuşmaların îsaline.. ve bu hizmetler gibi umumi ve küllî hizmetlerden başka, azot ve müvellidülhumûza (oksijen) gibi iki basit maddeden ibaret olan havanın zerreleri birbirinin misli iken zemin yüzünde yüz binler tarzda bulunan rabbânî sanatlarda kemâl-i intizam ile bir dest-i hikmet tarafından çalıştırılıyor görüyorum.” (Şuâlar, s.97-98)

Öyle de her şey, Cenâb-ı Hakk'ın nâmına hareket eder ki; zerrecikler⁶⁹ gibi tohumlar, çekirdekler başlarında koca ağaçları taşıyor, dağ gibi yükleri kaldırıyorlar.

Bu cümlede tohumlar ve çekirdeklerin zerreciklere benzetilmesi küçüklükleri itibariyle değil, bilâkis yaptıkları görevin büyüklüğü itibariyledir ve zerrelerin de tohumlar gibi başlarında kainat ağacını taşıdığına işaret edilmektir.

Bilindiği üzere Big Bang (Büyük Patlama) teorisyenleri, kâinatın tek bir kuarkın büyük bir patlama sonucunda açılıp saçılmasıyla bu şekli aldığını söylemektedir. Varlık tarlasına ne kadar kâinat tohumu ekildiğini bilmemiz mümkün değil, ancak nihayetinde her biri ağaç şeklini alabilecek olan bu kuarkların potansiyel durumları itibariyle kâinatın en mükemmel şekline dair bilgiyi –âdetâ genetik kodlamalar şeklinde– taşıdığını söyleyebiliriz. Tıpkı en mükemmel varlık olan insanın oluşumunda, hakir bir su parçasına son derece belirleyici bir rol biçildiği gibi, bu muhteşem kâinat dahi en küçük bir zerreden var edilmiştir.

Maddî âlem cihetiyle bu açıklama mümkün gibi görünse de; daha esaslı bakıldığında; *“binler muhtelif âlemleri tazammun eden kâinatın çekirdek-i aslîsi ve menşei, kuru bir madde olamaz. Madem şu şecere-i kâinattan daha evvel, o nev'den başka şecere yok; öyle ise; ona menşe ve çekirdek hükmünde olan mânâ ve nur, elbette yine şecere-i kâinata bir meyve libasının giydirilmesi, yine Hakîm isminin muktezasıdır. Çünkü; çekirdek daima çıplak olamaz. Madem evvel-i fitratta meyve libasını giymemiş; elbette, âhirde o libası giyecektir. Madem o meyve insandır. Ve madem insan içinde sâbikan isbat edildiği üzere, en meşhur meyve ve en muhteşem semere ve umumun nazar-ı dikkatini celp eden ve arzın nisfını ve beşerin humsunun nazarını kendine*

⁶⁹ “Sonra alabildiğine ağır yükleri taşıyanlara da kasem olsun.” (Zâriyât Sûresi 51/2);

hasreden ve mehâsin-i mâneviyesi ile âlemi, ya nazar-ı muhabbet veya hayretle kendine baktıran meyve ise: Zât-ı Muhammediye (aleyhüssalâtü vesselâm)'dır..." (Sözler, s.631) denecektir.

Evet, her ağacın sırrı tohumunda saklıdır. Bu anlamda; "*hakikat-i Muhammediye (aleyhüssalâtü vesselâm) âlemin hem sebeb-i hilkat-i, hem çekirdeği, hem meyvesi, hem netice-i hilkat-i âlem*" (Şuâlar, s.537) olmasına şaşmamak gerektir. Ki, "*İnsan, hilkat semeresi olduğundan anlaşılır ki insanlardan bir çekirdek var ki Cenâb-ı Hak şecere-i hilkat-i o çekirdekten inbat etmiştir. O çekirdek de ancak ve ancak bütün chl-i kemâlin ve belki nev-i beşerin nisfinin ittifakıyla cfdalü'l-halk, seyyidü'l-enâm Hazreti Muhammed (aleyhüssalâtü vesselâm)'dır.*" (Mesnevî-i Nuriye, s.172) ve "*hakikat-i Muhammediye (aleyhüssalâtü vesselâm), kâinatın çekirdek-i aslîsi, bir sebeb-i hilkat-i ve en mükemmel meyvesi olduğunu milyarlar chl-i iman, tereddütsüz tasdik ederek kabul etmişler*"dir. (Şuâlar, s.622)

Hakikat-i Muhammediye'nin kâinat ağacının, çekirdekten meyveye umum ahvalinde belirleyiciliği tartışılmaz bir hakikattir. O'nun risaleti bu kâinatın çekirdeği olduğu gibi, kulluğu da tohum olarak varlığın bağına konmuştur ve inşallah âhîret suretinde neticesini verecektir. Evet, "*elbette kâinatın teşekkülüne çekirdek olan nur, O'nun Zât'ında cismîni giyerek en âhir bir meyve suretinde görünecektir*" ve görünmüştür. (Sözler, s.631)

Bu durum, maddî-mânevî her teşekkülün başındaki şahsın meseleye kendi rengini, kokusunu, tadını vermesi anlamında geçerli bir esastır. Üstad Hazretleri'nin "*zerrecikler gibi tohumlar, çekirdekler başlarında koca ağaçları taşıyor*" cümlesi farklı bir tevcih ile hizmet-i Kur'ânîye'nin başında bulunan zâtlara işaret olarak ele alındığında, bu nuranî zevâtın vazifesinin ne kadar ağır olduğu ve hakikatlerinin ne derece câmiyetli bulunduğu anlaşılabilir gibi; hakikat-i Muhammediye'nin temsilcisi olan ve Cenâb-ı Allah'ın yüce adının duyurulması gibi kâinatın

yaratılışının en mühim gayesini yüklenen bu imamların arkasında yer alan cemaate de, Cenâb-ı Hakk'a (*cellê celâluhû*) ait neticeleri o kişilerin şahıslarına izâfe etmekle şaşkınlığa düşülmemesi gerektiğinin ders verilmektedir. Bununla birlikte bu ısmarlama şahısları sıradan insanlar kabul ederek, onların ardındaki ilâhî teyidi görmemenin de farklı bir körlük olacağı açıktır.

Hatırlanacağı üzere Kur'ân-ı Hakîm'de, taşıyamayacağımız yükün sırtımıza yüklenmemesi adına dua etmemiz telkin edilmektedir. (Bkz.: Bakara Sûresi 2/286) “Zerrecikler gibi tohumlar” tabiriyle; değil talip olmak, kendini aday görmek veya yakıştırmalara kanmak, “Hakk'ı bildirmeye dair” böyle bir yük kader-i ilâhî tarafından insanın omzuna konduğunda dahi; kişinin kendi gücünden mutlak teberri ile mesele- nin bina edildiği nefsinin çürümesi beklenen bir tohum olarak görmesi gerektiği anlatılıyor gibidir.

Bu hakikati Üstad Hazretleri şu kelimelerle ifade etmektedir:

“Benim için medar-ı fahir ve gurur olacak bir liyâkatim ve istihkakım olmadığını kasemle itiraf ediyorum. Ben çekirdek gibi çürüdüm ve kurudum. Bütün kıymet ve hayat ve şeref, o çekirdekten çıkan şecere-i Risale-i Nur ve mu'cize-i mâneviye-i Kur'âniye'ye geçmiş biliyorum. Ve öyle itikat ettiğimden i'câz-ı Kur'ânî hesabına izhar ederim. Bütün kıymet bir mu'cize-i Kur'âniye olan Risale-i Nur'dadır.” (Şuâlar, s.728)

Böylelikle “zerre” ve “çekirdek” sembolü ile hem kendini “hiç” görme mesleği talim edilmekte, hem de o mesleğin sâliklerinin kendi güçlerinin çok ötesinde mazhar oldukları azim, rabbânî iltifat hatırlatılarak, böyle bir mazhariyet karşısında takınmaları gereken tavır gözler önüne serilmektedir.

“Seyyârât mutî bir ordusu olduğu gibi, zerrât dahi muntazam bir ordusu hükmüne geçer. Madem o kudret-i ezeliyeye istinaden hareket ediyorlar ve o ilm-i ezelinin düsturuyla çalışıyorlar; işte o eserler, o

kudrete göre vücûda gelir. Yoksa o küçük, chemmiyetsiz şahsiyetlerine bakmakla o eserler küçülmez. O kudrete intisap kuvvetiyle bir sinek, bir Nemrud'u gebertir. Karınca, Firavun'un sarayını harap eder. Zerre gibi küçük çam tohumu, dağ gibi koca bir çam ağacının yükünü omuzunda taşıyor. Bu hakikati çok risalelerde isbât ettiğimiz gibi, nasıl ki bir nefer, askerlik vesikasıyla padişaha intisap noktasında yüz bin defa kendi kuvvetinden fazla, bir şahı esir etmek gibi eserlere mazhar olur. Öyle de, her şey, o kudret-i ezeliyeye intisabıyla, yüz bin defa esbâb-ı tabiiyenin fevkinde mu'cizât-ı sanata mazhar olabilir.” (Tarihçe-i Hayat, s.121-122);

Tam bu noktada 30. Söz'de, Ene ve Zerrât gibi biri enfüsten diğeri âfaktan, birbirinden bağımsız görünen iki meselenin ele alınmasının tesadüfi değil; bilâkis bu iki farklı numûnenin birbirini tanıttırması ve “kün” emrine sahip olan Zât'a itaatte aynı net tavır içinde bulunmaları itibariyle kasdî olduğu anlaşılmaktadır.

“*Küçük âlemde ene, büyük âlemde tabiat gibi tâğutlardandır.*” (Sözler, s.593) diyen Üstad'ın, 30. Söz'de zerrât ile benliği, açılması gereken iki muğlak sır olarak tarif ettiğini görürüz. Her bir zerrinin (sesleri ve diğer tasarrufâtı nakledişinde) iki ucunda iki delik bulunduğuna dair beyanı ile her an Hû'ya ihtiyaç duyar dediği kalb-i insanın ilâhî feyzi alıcı ve verici keyfiyetleriyle pek benzer bir biçim taşınması, aslında Bediüzzaman'ın eneye dair söylediği sözler kadar zerrâta dair söylediklerinin de insana tatbikinin mümkün olduğunu göstermektedir.

Dolayısıyla zerre için câri olan kurallar, tek başına bir ümmet olma vasfını taşıyan, kâinatın özü ve özeti hükmünde bulunan “kâmil insan” için de geçerlidir. Zira, “...memur oldukları vakit çok kolaydır. Nasıl bir sultan-ı azîmin bir âdi neferi, o padişahın nâmıyla ve onun kuvvetiyle bir memleketi hicret ettirebilir, iki denizi birleştirebilir, bir şâhı esir edebilir; öyle de; Ezel ve Ebed Sultanı'nın emriyle, bir

sinck bir Nemrud’u yere serer. Bir karınca bir Firavun’un sarayını harap eder, yere atar. Bir incir çekirdeği, bir incir ağacını yüklenir.” (Sözler, s.316) gibi cümlelerin hepsinde doğrudan insandan bahsedilmektedir.

İnsan, zerre ile kıyas edildiği gibi çok yerlerde çekirdeğe dahi benzetilmektedir:

“İnsan bir çekirdeğe benzer. Nasıl ki o çekirdeğe kudretten mânevî ve chemmiyetli cihâzât ve kaderden ince ve kıymetli program verilmiş. Tâ ki, toprak altında çalışıp, tâ o dar âlemden çıkıp, geniş olan hava âlemine girip, Hâlık’ından istidat lisaniyla bir ağaç olmasını isteyip, kendine lâıyk bir kemâl bulsun.

Eğer o çekirdek, sû-i mizacından dolayı ona verilen cihâzât-ı mânevîyeyi, toprak altında bazı mevâdd-ı muzırrayı celbine sarf etse; o dar yerde, kısa bir zamanda faydasız tefessüh edip çürüyecektir. Eğer o çekirdek, o mânevî cihâzâtını ⁷⁰ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى'nın emr-i tekvinîsini imtisâl edip hüsn-ü istimal etse; o dar âlemden çıkacak, meyvedâr koca bir ağaç olmakla küçücük cüz’î hakikati ve ruh-u mânevîsi, büyük bir hakikat-i külliye suretini alacaktır. İşte aynen onun gibi; insanın mahiyetine, kudretten chemmiyetli cihâzât ve kaderden kıymetli programlar tevdi edilmiş.

Eğer insan, şu dar âlem-i arzîde, hayat-ı dünyeviye toprağı altında o cihâzât-ı mânevîyesini nefsin hevesâtına sarf etse; bozulan çekirdek gibi bir cüz’î telezzüz için kısa bir ömürde, dar bir yerde ve sıkıntılı bir hâlde çürüyüp tefessüh ederek, mesuliyet-i mânevîyeyi bedbaht ruhuna yüklenecek, şu dünyadan göçüp gidecektir.” (Sözler, s.342-343)

⁷⁰ “Taneleri ve çekirdekleri çatlatıp yararak (her şeyi gelişme yoluna koyan) Allah’tır.” (En’âm Sûresi 6/95)

Bütün bu ifadelerden anlaşılacağı üzere, aynen tohum ve çekirdeklerde olduğu gibi, iman ve salih amel ile kendi hakikatine uyanma aşkı ve şevki taşıyan insanlar da, istidatlarının lisaniyla Fâtır-ı Hakîm'e "*Senin nukuş-u esmâni mufassal göstermek için bize neşv ü nemâ ver. Küçük hakikatimizi sümbülle ve ağacın büyük hakikatine çevir!*" (Mektubat, s.339) diye dua etmektedir.

"Eğer o istidat çekirdeğini İslâmiyet suyu ile, imanın ziyâsıyla ubûdiyet toprağı altında terbiye ederek, evâmîr-i Kur'âniye'yi imtisâl edip cihâzât-ı mâneviyesini hakikî gayelerine tevcih etse, elbette âlem-i misal ve berzâhta dal ve budak verecek ve âlem-i âhîret ve cennette hadsiz kemâlât ve nimetlere medâr olacak bir şecere-i bâkiyenin ve bir hakikat-i daimenin cihâzâtına câmi kıymettar bir çekirdek ve revnakdâr bir makine ve bu şecere-i kâinatın mübarek ve münevver bir meyvesi olacaktır." (Sözler, s.343)

Zaten, "şu dünyadaki tahavvülât-ı zerrât dahi, gayet âlî hikmetler için kaderin çizdiği hudût üzerine kudretin verdiği evâmîr-i tekviniyeye göre hassas bir mîzân-ı ilmî ile cevvelân ediyorlar. Âdetâ başka yüksek bir âleme gitmeye hazırlanıyorlar. Öyle ise zîhayat cisimler, o seyyah zerrelere güya birer mektep, birer kışla, **birer misafirhane-i terbiye hükmündedir.** Ve öyle olduğuna bir hads-i sâdıkla hükmedilebilir." (Sözler, s.607)

Evet; "Cenâb-ı Hak, her şey için bir nokta-yı kemâl tayin etmiştir ve o noktayı elde etmek için o şeye bir meyil vermiştir. Her şey, o nokta-yı kemâle doğru hareket etmek üzere, sanki mânevî bir emir almış gibi muntazaman o noktaya müteveccihen hareket etmektedir. Esna-yı harekette onlara yardım eden ve mânilerini defeden, şüphesiz, **Cenâb-ı Hakk'ın terbiyesidir.** Evet, kâinata dikkatle bakıldığı zaman, insanların tâife ve kabileleri gibi, kâinatın zerrâtı, münferiden ve müçtemian Hâlık'larının kanununa imtisâlen, muayyen olan vazifelerine koşmakta oldukları hissedilir. **Yalnız bedbaht insanlar müstesna!**" (İşârâtü'l-İcâz, s.15)

Demek her bir ağaç “Bismillâh” der; hazine-i rahmet meyvelerinden ellerini dolduruyor, bizlere tablacılık ediyor. Her bir bostan “Bismillâh” der; matbaha-yı kudretten bir kazan olur ki, çeşit çeşit, pek çok, muhtelif leziz taamlar, içinde beraber pişiriliyor.

“Rızık doğrudan doğruya Kadîr-i Zülcelâl’in elindedir ve hazine-i rahmetinden çıkar.” (Lem’alar, s.80) Bunun en güzel delili ise; “*Ekser yerlerde bir kısım meyvedar ağaçlar bir sene meyve verir, yani rahmet hazinesinden ellerine verilir, o da verir. Öbür sene, bütün esbâb-ı zâhiriye hazırken meyveyi alıp vermiyor*” (Sözler, s.215) olmasıdır.

Çokça görüldüğü üzere, kudret kazanı şeklinde işleyen topraktaki icraâtın, ceset giymiş rahmet hükmündeki mahsulâtı bize ağaçların elleriyle ulaştırmaktadır. Yediği bin bir çeşit faydalı ve lezzetli yemeği, tatları ve kokularıyla birlikte yemeğin içinde piştiği kazana veren ve teşekkürünü de aşçıya değil kazana eden en ahmak birisi gibi; inançsız insan da bin bir çeşit bitki, çiçek ve meyveyi kuru toprağın meydana getirdiğine kânidir. Şüphesiz rahmetin bütün bu sayılamayacak çeşitlilikteki icraâtı, Rahîm ve Kerîm bir Zât’ın icraâtına vücûd ve vahdetine delil olması itibariyle gözler önüne serilmektedir.

“*Zemindeki bütün ağaç ve nebatât, yaprakları ve çiçekleri ve meyveleriyle seni bedâhet derecesinde tanıttırıyorlar ve tanıyorlar. Ve umum eşcârın ve nebatâtın cezbedârâne hareket-i zikriyede bulunan yapraklarından.. ve ziynetleriyle Sâni’inin isimlerini tavsif ve tarif eden çiçeklerinden.. ve letâfet ve cilve-i merhametinden tebessüm eden meyvelerinden her birisi, tesadüfe havalesi hiçbir cihet-i imkânı olmayan harika sanat içindeki nizam.. ve nizam içindeki mizan.. ve mizan içindeki ziynet.. ve ziynet içindeki nakışlar.. ve nakışlar içindeki güzel ve ayrı ayrı kokular.. ve kokular içindeki meyvelerin muhtelif tatlarıyla nihayetsiz Rahîm ve Kerîm bir Sâni’in vücûb-u vücûduna bedâhet derecesinde şehâdet ettikleri gibi; hey’et-i mecmûasıyla bütün zemin yüzünde birlik ve beraberlik.. birbirine benzemeklik.. ve sikke-i hilkatte müşâbehet.. ve tedbir ve idarede münasebet.. ve onlara taallûk eden îcad fiilleri.. ve rabbânî isimlerde muvafakat.. ve o yüz bin envân*

hadsiz efradlarını birbiri içinde şaşırılmayarak birden idareleri gibi noktalarıyla, o Vâcibü'l-vücûd Sâni'in bilbedâhe vahdetine ve chadiyetine dahi şchâdet ederler.” (Asâ-yı Musa, s.196-197)

Biraz dikkat edilse şefkat ve merhametin, tabiatın her noktasında umumî bir kanun şeklinde hükmettiği görülecektir. Âdetâ bulunduğu yerde durmakla, lisan-ı hâliyle; “Benim, Senin şuurlu mahlûkun olan insanlar gibi aklım veya ruh sahibi mahlûkların olan hayvanlar gibi dişim, tırnağım yoktur. İhtiyacımı bana ulaştır.” diyen bitkiler ve ağaçlar, kolları hükmündeki dallarını göğe açmak ve ayakları hükmündeki köklerini toprağa salmak suretiyle *acz* ve *fakr* lisanlarıyla daimî bir dua vaziyeti almaktadırlar. Fitrî ihtiyaçların diliyle yapılan bu dua devam ile cereyan etmekte ve çok bekletilmeden kâinata cârî umumî şefkat kanunu gereği cevabı verilmektedir. Yağmur şeklinde ihtiyaç olan su kendilerine gönderilirken, yine gerekli olan mineraller topraktan kökler vasıtasıyla ulaştırılmaktadır.

Bu şefkat *“bitkilere doğru”* böyle hükmederken, *“bitkiler üzerinde”* ise yavruları hükmündeki meyvelere ağaçlar vasıtasıyla şefkat edilmesi şeklinde görülmektedir. Topraktan çamur emen ağaç, yavrusu olan nara nar şerbetini, incire kendisine ait sütü, muza ona ait kokuyu sunmaktadır. *“Bitkiler üzerinden”* de ayrıca bir şefkat görmekteyiz ki; bu da ağaçların insan ve hayvan çeşidinden olan tanımadığı diğer varlıklara meyvelerini sunması suretinde cereyan etmektedir. Bütün bu icraât üzerinde dikkatle düşünmek olan *tefekür* de, *acz* ve *fakr*ın yanı sıra şefkatle beraber Nurlar’ın dört ana esasını teşkil etmektedir.

“Ağaçlar ve nebatlar, umumen yaprak ve çiçek ve meyvelerinin kelimeleriyle seni takdis ve tesbih ve tahmid ettikleri gibi o kelimelerden her birisi dahi ayrıca Seni takdis eder. Hususan meyvelerin bedî bir surette etleri çok muhtelif, sanatları çok acîp, çekirdekleri çok harika olarak yapılarak o yemek tablalarını ağaçların ellerine verip ve nebatların başlarına koyarak zihayat misafirlerine göndermek cihetinde lisan-ı hâl olan tesbihatları, zuhurca lisan-ı kâl derecesine çıkar.” (Asâ-yı Musa, s.198)

İnsanın meyvelerle münasebeti sadece onlara bakıp tefekkür etmek şeklinde değil aynı zamanda onları tadıp şükretmek suretindedir.

“Hakikâ chl-i şükürün ve chl-i hakikatin ve chl-i kalbin kuvve-i zâikası –Altıncı Söz’deki müvâzenede beyan edildiği gibi, kuvve-i zâikası– rahmet-i ilâhiyenin matbahlarına bir nâzır ve bir müfettiş hük-mündedir. Ve o kuvve-i zâikada taamlar adedince mîzancıklarla nimet-i ilâhiyenin envâmını tartmak ve tanımak; bir şükr-ü mânevî suretinde cesede, mideye haber vermektir.

İşte, bu surette kuvve-i zâika, yalnız maddî cesede bakmıyor. Belki kalbe, ruha, akla dahi baktığı cihetle midenin fevkinde hükmü var, makamı var.

İsraf etmemek şartıyla ve sırf vazife-i şükranıyeyi yerine getirmek ve envâ-i niam-i ilâhiyeyi hissedip tanımak kaydı ile ve meşrû olmak ve zillet ve dilencilige vesile olmamak şartıyla, lezzetini takip edebilir. Ve o kuvve-i zâikayı taşıyan lisanı, şükürde istîmal etmek için leziz taamları tercih edebilir.” (Lem’alar, s.175)

Ayrıca matbaha-yı ilim ve hikmetten ellerini doldurup⁷¹ hazine-i hidâyet meyvesi olan iman ve Kur’ân hakikatlerini bizlere sunan Üstad Hazretleri hakkında da bu cümlenin bir hükmü olsa gerektir. Zira o nuranî zât; *“Yazılarımda ne kadar güzellik ve tesir bulunsa, ancak temsilât-ı Kur’âniye’nin lemeâtındandır. Benim hissem, yalnız şiddet-i ihtiyacımla taleptir ve gayet acizimle tazarruumdur. Dert benimdir, deva Kur’ân’ındır.”* (Mektubat, s.425) buyurarak kendisini ancak bir tablacı olarak görmektedir.

Derdi, insanlığın imanı olan ve Kur’ân’dan nefsi ve nesli adına tahkikî iman derslerini talep eden Üstad Hazretleri’nin, *lisan-ı ızdırarî* ile, insanlığın bu en ehemmiyetli ihtiyacı adına yaptığı dua; Cenâb-ı Hakk’ın onun nefesine koyduğu *istidat tohumlarını* hitap çiçekleri

⁷¹ “Hem o imanda mârifet ve muhabbetini verdi. Ve mârifet ve muhabbetle o nimet-i vücûd içinde daire-i mümkünâttan âlem-i vücûba ve daire-i esmâ-yı ilâhiyeye kadar hamd ü senâ ile istifade için ellerini uzatabilir bir mertebe ihsan etti.” (Şuâlar, s.64)

suretinde açtırmış ve Risale-i Nurlar şeklindeki meyveleri netice vermiştir. Mârifet-i ilâhiyenin kazanı hükmündeki dimağında pişen iman hakikatlerine dair dersleri, tablacı hükmünde gördüğü lisanıyla sunan Hazreti Üstad, bu ihtiyârsız tavır ile hiç teellüatsız bir telezzüzata mazhar olmuştur.

Bu hâl ve keyfiyet, “*Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), وَمَا عَلَيَّ إِلَّا الْبَلَاغُ* 72 olan fermân-ı ilâhîyi kendine rehber-i mutlak ederek, insanların çekilmesiyle ve dinlememesiyle daha ziyâde sa’y ü gayret ve ciddiyetle tebliğ etmiş.” (Lem’alar, s.163) cümlesinde ifadesini bulduğu üzere; iman hakikatlerini muhtaç olanlara ulaştırmak noktasında irşad vazifesini yerine getiren bütün Nur talebelerine, ağaçlar örnek verilmek suretiyle gösterilen en net ve duru tavidir.

Her bir inek, deve, koyun, keçi gibi mübarek hayvanlar Bismillâh der. Rahmet feyzinden bir süt çeşmesi olur.⁷³ Bizlere, Rezzâk⁷⁴ nâmına en latîf, en nazîf, âb-ı hayat gibi bir gıdayı takdim ediyorlar.⁷⁵

Bir şeyden pek çok şey yapmak (topraktan yeryüzündeki bitki çeşitlerinin yaratılması gibi), çok şeyden bir şey yapmak (sütün yaratılması gibi) Cenâb-ı Zülcelâl’in taklit edilmez birer mührüdür. Kesretin kaynağı vahdet olduğu gibi ulaşacağı nihai sonuç da vahdettir.

⁷² “Peygamberin görevi, açıkça tebliğ etmekten başka bir şey değildir.” (Nûr Sûresi 24/54; Ankebût Sûresi 29/18)

⁷³ “Doğrusu davarlarda da size deliller vardır: Zira size onların karınlarındaki işkembe ile kan arasından, hâlis bir süt içiriyoruz ki içenlerin boğazından âfiyetle geçer.” (Nahl Sûresi 16/66)

⁷⁴ “Yeryüzünde kumıldayan hiçbir canlı yoktur ki rızıkı Allah’a ait olmasın. Allah her canlının hayatını geçirdiği yeri de, öleceği yeri de bilir. Bütün bunlar apaçık bir kitaptadır.” (Hûd Sûresi 11/6);

“Muhakkak ki Allah’tır bütün varlıkların rızıkını tam olarak ve tam zamanında veren, kâmil kuvvet ve iktidar sahibi olan.” (Zâriyât Sûresi 51/58);

“Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır.” (Cuma Sûresi 62/11)

⁷⁵ “Kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda bağışta bulunurlar.” (Bakara Sûresi 2/3)

Süt, sayısız faydası ile hayat için vazgeçilmez ve taklidi yapılamaz bir gıda olması itibariyle Cenâb-ı Allah'ın biz kullarına karşı şefkatini gösteren benzersiz bir nimettir. Süt ile birlikte birçok faydanın aracısı olan inek ve cinsi evcil hayvanlar insanlık tarihi boyunca pek ehemmiyetli bir rol oynamıştır. Öyle ki asıl çizgisinden sapan dinlerde bu mahlûkâta tapmaya varan saygı ifadeleri görülmüştür. Batı'da tabiata mutlak hâkim olmak adına hayvanlar üstünde ölçüsüz istifade imkânları denenirken, aksine Doğu'da da bu hayvanların mübareklikleri kendilerine verilmek suretiyle onlardan istifade imkânları kısıtlanmıştır.

Hâlbuki bu varlıklar ne öylesine kendi kendine vücûd bulmuş, fitratlarını bozma pahasına kullanılacak yaratıklardır; ne de müstakil, kıymetleri kendinden olan aşkın varlıklardır. Belki, onlara Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinin vesilesi olan kudret mu'cizeleri şeklinde bakmak en doğru yaklaşım olacaktır.

“O Mâlikü'l-mülk'ün bir kısım hayvanâtı var. Onları o şhrin, o sarayın binasında bazı işlerde istihdam ediyor, onlara yalnız bir yem veriyor. Onların da istidatlarına muvâfık işlerde çalışmaları onlara bir telezzüz veriyor. Çünkü; bilkuvve bir kabiliyet ve bir istidat, fiil ve amel suretine girse; inbisat ile teneffüs eder, bir lezzet verir ve bütün faaliyetlerdeki lezzet bu sırdandır. Şu kısım hizmetkârların ücret ve maaşları, yalnız yem ve şu lezzet-i mâneviyedir. Onunla iktifa ederler.” (Sözler, s.376)

Bu hayvanâtı pek çok faydaları ile birlikte birer süt çeşmesi suretinde yaratan Kadîr-i Rahîm olan Allah'tan (*celle celâluhü*) başkası değildir. Zira bu mübarek hayvanlarda ne sütün faydalarına ait bir bilgi, ne yapılışına dair bir beceri, ne de ihtiyaç sahiplerine yönelik bir şefkat söz konusu değildir. Ancak Hakîm, Kadîr ve Alîm olan Cenâb-ı Hâk'tur ki, kullarının hayatının devamı için lâzım olan ihtiyaçlarını bilir, yerine getirir ve verir.

“يُخَيُّ Yani hayatı veren O'dur ve hayatı rızık ile idâme eden de O'dur ve levâzımât-ı hayatı da ihzâr eden yine O'dur. Ve hayatın âlî gayeleri O'na aittir ve mühim neticeleri O'na bakar. Yüzde doksan dokuz meyvesi O'nundur.” (Mektubat, s.257)

Bu durum, mânevî hayatımız adına hayat suyu hükmünde bulunan ilmi ve feyzi bize ulaştıran şahsiyetler için de geçerli bir hükümdür. Onlara karşı sevginin (bir kısım Râfizilerin Hazreti Ali'ye, Hristiyanların Hazreti İsa'ya duyduğu sevgi gibi) neticesiz kalmaması; onları şahısları hesabına değil, Cenâb-ı Allah'ı bize tanıtturmaları adına sevmemize bağlıdır.

Bu zâtlara; “*Bir Cemâl-i Zülclâl'in dest-i hikmetiyle takılmış, pek güzel meyveleri*” şeklinde bakmak sıhatli olan bakıştır. Yoksa, “*Cenâb-ı Hak hesabına ve O'nun nâmına, O'nun bir âyine-i esmâsı olmak cihetiyle rabt-ı kalb etmek lâzımken; bazen o zâtı, o zât hesabına, kendi kemâlât-ı şahsiyesi ve cemâl-i zâtîsi nâmına düşüntüp, mânâ-yı ismiyle...*” (Mektubat, s.507) sevmek, insan için ancak kayıp kapısının açılmasına sebep olacaktır.

Bu anlamda Hazreti Üstad; “*Ben size teşekkür değil, belki sizi tebrik ediyorum. Siz de bana minnettarlığa bedel, dua ve tebrik ediniz.*” (Lem'alar, s.167) diyerek kendisinin mânevî bir çeşme hizmeti gördüğüne telmihte bulunmaktadır. Ki “çeşme” de kaynağı kendisinden olmayan bir su akarır.

Bu noktada Nur talebelerine düşen; “*Cenâb-ı Hâdî nâmına en latîf, en nazîf, hayat suyu gibi iman ve Kur'ân hakikatlerini kendilerine takdim eden*” Üstadlarına dua etmek ve sünnet-i seniyye çizgisindeki yolunu hassasiyetle devam ettirmektir. Yoksa çizgiyi aşan tavır ve tutumlar “tevhid” davasında “kesret”e düşmek olacağından başta Üstad Hazretleri'nin aziz ruhunu incitecek ve kesin bir red cevabı iştilecektir.

Ayrıca Üstad Hazretleri'nin “*Âlim-i mürşid, koyun olmalı; kuş olmamalı. Koyun, kuzusuna süt; kuş, yavrusuna kay [kusmuk] verir.*” (Mektubat, s.530) sözündeki süt örneği, hakikî mürşidlerin bu esaslar üzere kaleme aldıkları eserlerinin birçok ortak özelliğini de ortaya koymaktadır.

- Öncelikle bu eserler bulamaç değil süt gibidir. Yani istifade edilen naklî bilginin akıl, kalb, nefis midelerinde tam hazmedilmesiyle, ihsan-ı ilâhî olarak var edilen yeni, organik ürünlerdir.

- İkincisi, kay gibi bulamaç olmaması itibariyle, herkesin ağzına lâyük bir tattadır.
- Üçüncüsü, herkesin istifadesine açık olmakla, küçük bir çocuktan yetişkin bir adama kadar herkes için ortak bir nimettir. Yani her seviyeden insan, en âmisinden, en âlimine kadar herkes bu eserlerden istifade edebilecektir.
- Dördüncüsü, süttten yenebilecek daha farklı ürünler hazırlanabileceği gibi bu eserlerden de farklı mahiyette birçok eser hazırlanabileceği; başka yeni eserler için kaynak veya hammadde olarak kullanılabilir.

Her bir nebat ve ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök ve damarları, “Bismillâh” der; sert olan taş ve toprağı deler geçer. “Allah nâmına, Rahmân nâmına” der, her şey ona musahhar olur.⁷⁶

⁷⁶ “Allah’tır ki, gökleri ve yeri yarattı ve gökten bir tür su indirerek, onunla size rızık olacak pek çok ürünler ve meyveler çıkarıyor. Ayrıca, emri (kâinatın yaratılışı ve hayatıyla ilgili kanunları) ve izni dahilinde denizlerde dolaşmak üzere gemileri hizmetinize ram etti; aynı şekilde, ırmakları da hizmetinize ve tasarrufunuza sundu. Mutat seyirleri içinde güneşi ve ayı da hizmetinize verdi; yine geceyi ve gündüzü de faydanıza sundu.” (İbrâhîm Sûresi 14/32-33);

“Sonra geceyi ve gündüzü, güneşi ve ayı hizmetinize verdi; bütün yıldızlar, O’nun mutlak emri altındadır. Hiç şüphesiz bunda düşünüp akleden bir topluluk için apaçık işaretler ve nice dersler söz konusudur. Yeryüzünde sizin için her türde ve her renkte daha nice nice hayvanlar ve bitkiler yaratmıştır O. Kuşkusuz bunda da düşünüp ders alan bir topluluk için ne kadar mühim bir işaret, bir ders vardır. Yine O’dur ki, denizi hükmü altında belli bir sisteme koymuştur; böylece ondan taptaze et yer ve takı için zîynet eşyası çıkarırsınız. Denizde gemilerin suları yara yara akıp gittiklerini de görürsün; görürsün ki, O’nun pek bol olan lütf u ihsanından nasibinizi arayasınız ve (nimetleri karşısında O’na) sürekli şükredesiniz.” (Nahl Sûresi 16/12-14);

“Süleyman’ın emrine de fırtına şeklinde esen rüzgârı âmâde kıldık. O, Süleyman’ın emriyle, insanlar için bereketler ve feyizlerle donattığımız (Şam) bölgesine doğru eser (ve O’nu götürür getirirdi.) Biz, her şeyi (gerçek mahiyeti ve bütün hususiyetleriyle) bilmekteyiz. Şeytanlar ve cinler içinde bazıları da O’nun için dalgıçlık edip, denizaltındaki cevherleri çıkarıyor ve daha başka işler de yapıyorlardı. Biz, onları sürekli gözetim altında tutuyor ve O’nun hizmet ve itaatından çıkmalarına mani oluyorduk.” (Enbiyâ Sûresi 21/81-82)

Toprak altına baktığımızda, iki parmak arasında ezilmekle suyu çıkacak incecik köklerin, çekiçle kırılması zor taşları delip geçtiğini görürüz. Bir ambulansın sirenini çalmasıyla en tıkalı yollar ona açıldığı gibi (zira tâbi olduğu genel düzen içinde onun için konmuş hususi bir kanun vardır), Allah nâmına, Rahmân nâmına diyen bu âciz ve zayıf köklere de diğer bütün mahlûkât maksatlarına ulaşmaları noktasında yardımcı olmakta ve yollarını açmaktadır.

Bu yeryüzünde Cenâb-ı Hakk'ın nazik ve nazenin bir misafiri hükümünde olan insan da, maksadına ulaşmak noktasında O'nun yardımına en ziyade muhtaç olan bir varlıktır ve sırtına yüklenmiş olduğu bu pek büyük emanet vazifesini yerine getirmesi de ancak O'nun havl ve kuvvetiyle mümkündür.

“Ey insanlar! Bana tam abd olan bir hemcinsiniz, O'nun nübüvetinin ismetine ve saltanatının tam adaletine medâr olmak için mülkündeki muazzam mahlûkâtı O'na musahhar edip konuşturuyorum ve cünûdumdan ve hayvanâtımdan çoğunu O'na hizmetkâr veriyorum. Öyle ise, her birinize de madem gök ve yer ve dağlar, hamlinden çekindiği bir emanet-i kübrâyı tevdi etmişim. Halife-i zemin olmak istidadını vermişim. Şu mahlûkâtın da dizginleri kimin elinde ise, O'na râm olmanız lâzımdır; tâ O'nun mülkündeki mahlûklar da size râm olabilsin ve onların dizginleri elinde olan Zât'ın nâmına elde edebilseniz ve istidatlarınıza lâyık makama çıksanız...” (Sözler, s.276-277)

Bu ifadelerden hareketle, tıpkı taş ve toprakta ilerleyen kök ve damarların “ipek gibi yumuşaklıkları”na rağmen “Bismillâh'ın istîmalı” ile muzaffer olmaları gibi; müminlerin de taştan daha katı kalblere Hak ve hakikati duyurma vazifesinde muvaffak olmak adına “O'nun adını anıp, O'nun nâmına hareket etmeleri” ve “nazik ve yumuşak söz” sarf etmelerinin vazgeçilmez olduğu anlaşılmaktadır. Zira, Firavun'a giden Hazreti Musa'ya dahi yumuşak söz tembih edildiği⁷⁷ hatırlanacak

⁷⁷ “Ama ona tatlı, yumuşak bir şekilde hitap edin. Olur ki öğüt dinler ve aklını başına alır veya hiç olmazsa kalbinde bir hareketlenme olur da biraz kendine gelir.” (Tâhâ Sûresi 20/44)

olursa; hizmet erlerinin kalblere girmek hususunda nezaketten daha sağlam ve yumuşak sözden daha etkili bir silâhlarının olmadığı anlaşılacaktır.

Bundan da öte, ne eldeki ne dildeki güce güvenmemenin neticesinde, söylenen sözdeki ihlâs hürmetine, ancak Cenâb-ı Allah'ın dilemesiyle taş gibi katılaştırmış kalblerin yumuşayacağı ve bağrından hidâyet nehirleri çağlayarak, haşyetinden veya sürurundan sel gibi yaş akıtacak hâle gelebileceğinin bilinmesi gerekmektedir.

“Bakınız! En sert ve hissiz o koca taşlar, nasıl bal mumu gibi evâmîr-i tekviniyeye karşı yumuşaklık gösteriyorlar ve memur-u ilâhî olan o latîf sulara, o nazik köklere, o ipek gibi damarlara o derece mukavemetsiz ve kasâvetsizdir. Güya bir âşık gibi, o latîf ve güzelle-rin temâsıyla kalbini parçalıyor, yollarında toprak oluyor!” (Sözler, s.264) sırınca, latîf bir tebliğ ve nazik temsille karşılaşılan birçok dinsiz şahsın ,sert ve hissiz görünen akılları ve kalblerinin dahi yumuşadığı ve bu mâkul ve mâsum hizmeti benimsedikleri görülmektedir.

Bu kutsi neticenin tahsili adına daima manevi talep halinde bulunan Üstad Hazretleri, şöyle dua etmektedir:

*“Yâ Rabbî ve yâ Rabbe’s-semâvâti ve’l-aradîn! Yâ Hâlıkî ve yâ Hâlık-ı küllî şey! Gökleri yıldızlarıyla, zemini müştemilâtıyla ve bütün mahlûkâtı bütün keyfiyâtıyla teshir eden kudretinin ve iradetinin ve hikmetinin ve hâkimiyetinin ve rahmetinin hakkı için, nefsimi bana musahhar eyle ve matlubumu bana musahhar kıl!.. **Kur’ân’a ve imana hizmet için insanların kalblerini Risale-i Nur’a musahhar yap!..** Ve bana ve ihvanıma iman-ı kâmil ve hüsn-ü hâtime ver!.. Hazreti Musa (aleyhisselâm)’a denizi ve Hazreti İbrahim (aleyhisselâm)’a ateşi ve Hazreti Dâvud (aleyhisselâm)’a dağ, demiri ve Hazreti Süleyman (aleyhisselâm)’a cinni ve insi ve Hazreti Muhammed (aleyhisselâm)’a şems ve kameri teshîr ettiğın gibi, Risale-i Nur’a kalbleri ve akılları musahhar kıl!.. Ve beni ve Risale-i Nur talebelerini nefis ve şeytanın şerrinden ve kabir azabından ve cehennem ateşinden muhafaza eyle ve Cennetü’l-Firdevs’te mesut kıl! Âmîn, âmîn, âmîn!..”* (Lem’alar, s.458)

Yine sert olan taş ve toprağı delmek misalinde olduğu gibi zikr-i ilâhînin zikreden kalbine işlemesi ve nakş olması noktasında da asıl olanın acz ve fakr diliyle kesintisiz talep hâlinde bulunmak olduğu anlaşılmaktadır. Bir taş kırılmak veya eritmek için suyu bir anda boca etmek değil, uzun süre, ısrarla aynı noktaya damlatmak gerektiği bilinmektedir. Aynen bunun gibi bir günde yapılan yoğun zikir ve evradlardan ziyade, hiç terk edilmeyen, az ama sürekli yapılan ibadetlerin neticeye götürücü olduğu görülmektedir. Anlaşılan o ki; basit ve zayıf gibi görünen devamlı ve ihlâslı ameller, bir eşik değeri aştığında, kaynayan suyun bir sıcaklıktan sonra buharlaşması gibi, âdeta külliyyet kesp eden bir dua hükmüne geçmekte, beklenmeyen çok âlî neticeleri verebilmektedir.

Evet, havada dalların intişârı ve meyve vermesi gibi, o sert olan taş ve topraktaki köklerin kemâl-i suhûletle intişâr etmesi ve yer altında yemiş vermesi,

Bu cümlede, Birinci Söz'ün Kadîr-i Rahîm bahsi olması cihetiyle, en zor ile en kolay görünen meselelerin Cenâb-ı Hakk'ın kudretine nisbetle aynı basitlikte olduğuna dair bir örnek verilmektedir. Zâhirî nazara göre; sert olan dalın gelişmesine karşı hava zerrelerinin engel teşkil etmemesi ve ince, nazik köklerin de sert taş ve toprağa rağmen yol bulup ilerleyememesi gerekmektedir. Ancak hakikate bakılırsa ikisinin de hareketi, emr-i ilâhî ve izn-i rabbânî ile olması itibariyle zorlukta ve kolaylıkta eşittir.

“Zira görmüyor musunuz ki, o pek sert ve pek câmid ve toprak altında bir tabaka-yı azîme teşkil eden o koca taşlar, o kadar evâmîr-i ilâhiyye karşı mutî ve musahhar ve icraât-ı rabbâniye altında o kadar yumuşak ve emirberdir ki; havada ağaçların teşkilinde tasarrufât-ı ilâhiye, ne derece suhûletle cereyan ediyor; öyle de, tahte'z-zemin ve o sert, sağır taşlarda o derece suhûlet ve intizam ile, hatta damarlarla karşı kanın cvelânı gibi muntazam su cctvelleri ve su damarları,

kemâl-i hikmetle o taşlarda mukavemet görmeyerek cereyan ediyor. Hem havada nebatât ve ağaçların dallarının sühûletle suret-i intişârı gibi o derece sühûletle köklerin nazik damarları, yer altındaki taşlarda mümânaât görmeyerek evâmîr-i ilâhî ile muntazaman intişâr ettiğini Kur'ân işaret ediyor..." (Sözler, s.263)

Bu örnek, insan aklında iki ayrı uç noktada duran iki ayrı icraâtı âdetâ aynı seviyeye yerleştirmektedir. Böylelikle esbâp, göze perde olma vazifesinden azl edilmektedir. Evet, "Bismillâh" demeden dalın hava zerrecelerini delip gelişmesi mümkün olmadığı gibi, "Bismillâh" dedikten sonra köklerin toprağı yarıp ilerlemesinde de hiç bir güçlük bulunmamaktadır. Bu anlamda illiyet prensibinin, nedensellik ilkesinin zihinlerde kırılmasıyla Cenâb-ı Hakk'ın her şey ve her şe'indeki mu'cizevîliği nazara verilmektedir.

Aynı zamanda, bu cümlede geçen "*kemâl-i suhûletle intişâr*" tabiri, hem Nurlar sayesinde iman hakikatlerinin toplumda sehl-i mümteni ile yayılmasına, hem de akılların ve kalblerin ona musahhar kılınarak pek mâkul karşılmasına işaret etmektedir.

Diğer yandan "*yeraltında yemiş verme*" tabiri ise Hazreti Ali'nin سِرًّا تَنَوَّرَتْ (Risale-i Nur perde altında tenevvür ve tenvir eder) dediğı, Nur hizmetinin tedbiri esas tutarak, görünenin ötesinde bir yayılıma muvaffak olması şeklinde de ele alınabilecektir.

Hulûsi Ağabey'in Barla Lâhikası'nda yer alan ifadeleri bu tevîlin hakikatini tasdik eder mahiyettedir:

"Birinci Söz'deki temsilde seyahat eden mütevâzi zât, tamamen Üstadımız'dır. Nebat, ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök, damarları nasıl بِسْمِ اللّٰهِ tesiriyle, yer altında sert taş toprağı delip, geçiyorsa, aynen onun gibi, بِسْمِ اللّٰهِ ile mevki-i intişâra vaz olunan Sözler de harika bir tarzda arza yayılıyor. Ve en münevver ve mükemmel meyve olan beşerin müminlerinin kalblerine nüfûz ediyorlar. Bu bid'atların kesreti ve muharriplerin bolluğı devrinde بِسْمِ اللّٰهِ ile gars olunan Nur fidanının yaprakları olan, diğer Sözler ve Mektuplar'la, bu kudsî fidanın dal

ve budakları olan Hizbü'l-Kur'ân ve bu hizbin esası ve seyyidi olan muhterem Üstad da bir hıfz-ı gaybîye mazhar bulunuyorlar.” (Barla Lâhikası, s.230)

Bütün bu anlamlar, “rahmet”i gözeten “kudret” için her işin âsân olduğunu bizlere bildirmektedir. Yeter ki biz o mazhariyetlere liyakat seviyesini koruyabilelim.

hem şiddet-i hararete karşı aylarca nazik, yeşil yaprakların yaş kalması;

Yazın şiddetli sıcaklığına karşı en kalın deri tabakalarının kararıp, kavrulması âdetâ mukadderdir. Ancak damarlarından kökleri vasıtasıyla düzenli beslenen bir kısım yapraklar yazın dahi yeşil kalabilmektedir. Bu, şüphesiz rahmetin siyanetinin yani korumasının bir işaretidir. Vücûdlarının devamı adına hâl diliyle yalvarıp; yardımını yalnız bir olan Rabb-i Rahîm'lerinden dilenen bu en zayıf varlıklar, en kuvvetli görünen Güneş'e karşı dayanabilecek bir kıvam kazanabilmektedirler.

Bununla birlikte “**Şiddet-i hararete karşı aylarca nâzik, yeşil yaprakların yaş kalması**” ibaresi, bunca yakıcı, kavurucu haram ve günahlara karşı nazik, yeşil yapraklar hükmündeki genç müminlerin imanlarının taravetini ve nazik latîfelerinin hayattarlığını muhafaza edebilmelerinin ne denli zor olduğunu bizlere ilham etmektedir.

Zira bu zamanda, “Hayat-ı içtimâiyeye giren hangi şeye temas etse, ekseriyetle günahlara mâruz kalıyor. Her cihette günahlar serbestçe insanı sarıyorlar. **‘Bu kadar günahlara karşı insanın hususi ibadet ve takvâsı nasıl mukabele edebilir?’ diye me’yusâne düşündüm.** Hayat-ı içtimâiyedeki Risale-i Nur talebelerinin vaziyetlerini tahattur ettim. Risale-i Nur şâkirtleri hakkında necatlarına ve chl-i saadet olduklarına dair kuvvetli işaret-i Kur’âniye’yi ve beşaret-i Aleviye’yi ve Gavsîye’yi düşündüm. Kalben dedim ki: ‘Her biri bin yerden gelen günahlara karşı bir dille nasıl mukabele eder, galebe eder, necat

bulur?” (Kastamonu Lâhikası, s.69) sorularının insanın aklına gelmesi âdeta imkânsızdır.

Dalından kopan, kök ve damarlarıyla olan irtibatını yitiren bir çiçek veya yaprağın birkaç saat içinde sararıp, kuruması nasıl mukadder görünmektedir; aynen öyle de hizmet-i Kur’âniye ile maddî-mânevî bağını yitiren her hangi bir şâkirdin eski hâlini muhahaza ve koruyabilmesi de âdeta imkân hâricidir. Bu sebeple;

“*Şimdiki tarz-ı hayat-ı içtîamiyede yüz günah insana karşı gelmesine karşı çözüm; Risale-i Nur dairesinde sadâkat ve hizmet ve takvâ ve içtinab-ı kebâir derecesiyle o ulvî ve küllî ubûdiyete sahip olmaktır. Zira, elbette takvâ ile ve niyet-i içtinap ile yüzer amel-i sâlih işlenmiş hükmündedir ve elbette, bu büyük kazancı kaçırmamak için, takvâda, ihlâsta, sadâkatte çalışmak gerektir.*” (Kastamonu Lâhikası, s.119)

Evet, ince, nazik, yeşil yapraklar gibi olan Nur talebelerinin de, Cenâb-ı Rahîm’e sığınmak noktasında, toprakları hükmündeki Kur’ân ve sünnetle, kökleri ehemmiyetindeki Nur Risaleleri ve dalları hüviyetindeki bu hizmet ile maddî-mânevî irtibatlarını muhafaza ettikleri nisbette hayattarlıklarını devam ettirmeleri mümkün görünmektedir.

İşte bu sebepten dolayı Hazreti Üstad, Nur talebelerine yalnızca “ihlâs” ve “irtibat” noktasında ifrat etmelerini tavsiye etmişlerdir: “*Haddinden fazla fevkalâde hüsn-ü zan ve müfritâne âlî makam vermek yerine fevkalâde sadâkat ve sebat ve müfritâne irtibat ve ihlâs lâzımdır. Onda terakki etmeliyiz.*” (Kastamonu Lahikası, s.63)

tabiiyûnun ağzına şiddetle tokat vuruyor. Kör olası gözüne parmağını sokuyor ve diyor ki: “En güvendiğin salâbet ve hararet dahi, emir tahtında hareket ediyorlar ki;

Materyalizmin (maddeciliğin) *fikir plânında* en güvendiği meseleler “*salâbet*” ve “*hararet*” yani “*madde*” ve “*enerji*” olmuştur. Zira ilk dönem materyalist düşünce doğrudan görülmeyen, duyuların sahasına

girmeyen her türden şeyin varlığını reddetmiştir. Bu katı maddeci anlayış varlığın sadece cismanî maddeden var olduğunu iddia ediyor, yalnız melekler gibi nuranî latîf varlıkları değil, her türden görülmeyenin varlığını reddediyor ve varlığın yapıtaşı olarak atomu görüyordu.

Ancak Kuantum teorisi ve sonrasındaki gelişmeler, özellikle maddenin enerjiye dönüşebildiği gibi enerjinin de maddeye dönüşebildiğine dair fizik kanunlarının keşfi, katı maddeci anlayışı sarsmakla birlikte yeni materyalist akımları da netice vermiştir. “**Enerji**”yi esas alan bu anlayışlar şüphesiz en az ilki kadar inkâr içeriklidir. Salâbeti (sertliği-maddenin sabitliğini) ve harareti (sıcaklığı-enerjinin sabitliğini) esas alan bu iki maddeci anlayış bugün de materyalizmin temelini teşkil etmektedir.

Bu anlamda tabiiyyûna hitapla “*en güvendiğin salâbet (madde) ve hararet (enerji) dahi emir tahtında hareket ediyorlar ki*” denmesi çok münasip düşmüştür. Zira, “*Tabiat, Allah’ın sanatı ve şeriat-ı fitriyesidir. Nevâmis ise, onun meseleleridir. Kuvâ dahi, o meselelerin hükümleridir.*” (İşârâtü’l-İcâz, s.90) ve kezâ; “*Tabiiyyûnların mevhum ve hakikatsiz tabiat dedikleri şey, olsa olsa ve hakikat-i hâriciye sahibi ise ancak, bir sanat olabilir, sâni’ olamaz. Bir nakıştır, nakkâş olamaz. Ahkâmıdır, hâkim olamaz. Bir şeriat-ı fitriyedir, şâri’ olamaz. Mahlûk bir perde-i izzettir, hâlık olamaz. Münfâil bir fitrattır, fâtır bir fâil olamaz. Kanundur, kudret değildir; kâdir olamaz. Mistardır, masdar olamaz.*” (Lem’alar, s.231)

Yine ateşin “**hararet**”i ile demirin “**salâbet**”ini kırmak suretiyle ağır sanayinin kurulması ve Batı’nın bütün maddî ilerlemesini buna bina etmesi de materyalizmin **medeniyet plânında** dayanaklarının “salâbet” ve “hararet” olduğunu akla getirmektedir.

“*Evet, telyîn-i hadîd, yani demiri hamur gibi yumuşatmak ve nühâsı eritmek ve madenleri bulmak, çıkarmak; bütün maddî sanayi-i beşeriyenin aslı ve anasıdır ve esası ve madenidir. İşte şu âyet işaret ediyor ki: Büyük bir Resûle (Hazreti Davud), büyük bir halifê-i zemine, büyük bir mu’cize suretinde, büyük bir nimet olarak telyîn-i hadîddir*

ve demiri hamur gibi yumuşatmak ve tel gibi inceltmek ve bakırı critmekle ekser sanayi-i umumiyeeye medâr olmaktadır.” (Sözler, s.272)

Ayrıca Hazreti Davud’u oğlu Hazreti Süleyman’ın takip etmesi ve O’nun şahsında harikulâdelik, zenginlik, saltanatını temsil etmesi; insanlık tarihi içerisinde sanayi inkulâbını, teknolojik harikulâdelikler, kapitalist zenginlik ve kapitalizmin dünya hâkimiyetinin takip edişini bizlere hatırlatmaktadır.

Bu zâhir mânâların yanı sıra, hizmete bakan yönüyle Hazreti Musa ve Hazreti İbrahim’den hareketle salâbet (sertlik) ve hararetin (sıcaklığın) ön plâna çıkarılması; en temel dayanağı demir sertliğindeki istibdat olan komünizm ile en etkili silâhi ateş yakıcılığındaki sefahet olan kapitalizmi bize hatırlatmaktadır.

Nur hizmetinin topla tüfikle sefer etmeden, yıkmak değil tamir etmekle, rejiminin salâbetine dayanılarak demir perde tabir edilen diyarlarda meyve vermek anlamına gelen iman sahibi bir neslin yetişmesine dâyelik ediyor olması ve aynı zamanda fisk adına, en yakıcı haramların hararetini kullanmakla yayılan vahşi kapitalist anlayışın hâkim olduğu bir zaman ve zeminde imanı yayma ve muhafaza hizmetini muvaffakiyetle sürdürmesi, materyalizmin **rejim plânındaki** iki tezâhürü olan her iki ideolojinin de Mutlak Kudret ve Rahmet Sahibi’ne dayananların hizmeti karşısında mukavemetsiz olduğunu gözler önüne sermektedir.

Süphesiz Kur’ân-ı Kerîm’de yer alan kıssaların âyet âyet takibi, dikkatli nazarlara, iman hizmetinin önündeki imkânlar ve muhtemel zorluklar adına daha pek çok işaretler sunacaktır. Evet, müdakkik nazarlar için iman hizmetinin serencamı ile Hazreti Musa (*aleyhüsselâm*) ve Hazreti İbrahim (*aleyhüsselâm*) gibi ulû’l-azm peygamberlerin kıssaları arasında mütakabiliyetler bulmak her zaman için mümkündür.

Ancak Birinci Söz’de geçen cümlelerden maksat, bizzat bu anlamlar olmasa dahi, zaman bu anlamları da tevliid etmiş ve kader verdiği hükümle bu mânâları da tasdik etmiştir denilebilir. Zira Kur’ân-ı Hâkîm’de yer alan kıssaların farklı yüzleriyle bütün zamanlara baktığı mâlûmdur.

Bütün bu yaklaşımlarla beraber, Birinci Söz'de yer alan merkezî ismin Kadîr-i Rahîm ismi olduğu göz önüne alındığında; asâsını vurmakla taşları şakk edecek bir güce malik olan **Hazreti Musa'nun Kadîr ismine mazhariyete örnek teşkil ettiği** ve ateş saçan sıcaklığa karşı muhafaza edilen **Hazreti İbrahim'in Rahîm ismine mazhariyeti temsil ettiği** söylenebilecektir.

Ayrıca bu iki ulü'l-azm nebi örnek verilmek suretiyle, “*chl-i imanı dalâletten muhafaza etmek*” ve “*beşeriyeti maddî ve mânevî tehlikelerden ve gazab-ı ilâhîden kurtarmak*” vazifelerini yerine getiren Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsinin ve şahs-ı mânevîyi temsil eden has şâkirtlerinin, tıpkı Sıddık-ı Ekber (*radıyallâhu anhî*) ve Faruk-u Âzam (*radıyallâhu anhî*) gibi İbrahimî velâyet ve Musevî irşad kemâlâtına mazhariyetlerine işaret edildiği söylenebilecektir.⁷⁸ Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir...

o ipek gibi yumuşak damarlar, birer asâ-yı Musa (aleyhisselâm) gibi; **فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ** emrine imtisâl ederek, taşları şakk eder.

Kıssaları Kur'ân-ı Kerîm'de en geniş şekilde yer bulan Hazret-i Musa ve Hazret-i İbrahim'in Birinci Söz'de zikredilmesi önemli ve maksatlı olsa gerektir.

Zira “(Kur'ân kıssaları) *Güya kıssadan yalnız bir hisse ve bir hikâye-i tarihiyeden bir ibret değil, belki bir küllî düsturun cfradı olarak her asra ve her tabakaya hitap cderek taze nâzil oluyor ve bilhassa çok tekrar ile الظَّالِمِينَ.. الظَّالِمِينَ* deyip tehditleri ve zulümlerinin cezası olan musibet-i semâviye ve arzîyeyi şiddetle beyanı, **bu asrın emsalsiz**

⁷⁸ “Sıddık Hazretleri ve Faruk Hazretleri, Muhammedî kemâlâtı elde etmek ve Mustafavî velâyetin zirvesine ermekle beraber, peygamberler arasında velâyet yönünden İbrahim (*aleyhisselâm*) ile bir münasebetleri, nübüvvet makamına uygun olan irşad yönünden de Musa (*aleyhisselâm*) ile bir münasebetleri vardır.” (Bkz.: İmam Rabbânî, *Mektubat-ı Rabbânî*, 251. Mektup)

zulümlerine Kavm-i Âd ve Semûd ve Firavun'un başlarına gelen azaplarla baktırıyor ve mazlum ehl-i imana İbrahim ve Musa (aleyhimesselâm)'lar gibi enbiyânın necatlarıyla teselli veriyor." (Sözler, s.491)

Bilindiği üzere Üstad Hazretleri, Asây-ı Musa eserinin mektepliler için ehemmiyetinden bahsetmektedir. Akıllardaki nedensellik ilkesine bina edilen katı materyalist fikriyatı kıran bu eser; Hazreti Musa'nın asâsı gibi Cenâb-ı Erhammürrâhimîn'in kudretiyle nice çorak kalb ve zihinde iman hakikatlerinin yeşermesine sebep olmuştur. Zira, tevhide götürmekte kuvvetli tesiriyle her yerden hayat suyunu (yani hidâyeti netice veren mârifet nurunu), çıkaran Nur eserlerinin tamamı Üstad'ın elinde bir Asây-ı Musa kesilmiştir.

"Kur'ân ise, bize asâ-yı Musa gibi bir hakikat vermiştir ki; nerede olsam, hatta taş üzerinde de bulunsam, asâyı vuruyorum, mâ-yı hayat fişkırtıyor." (Mesnevî-i Nuriye, s.73)

Bununla beraber risalelerin yazılması aşamasında kendisine yardımcı olacak talebelere ihtiyaç hisseden ve yarım ümmiliği, yani yazıya mâlik olmaması sebebiyle Rabb'inden yazan talebeleri isteyen⁷⁹ Bediüzzaman Hazretleri'nin bu talebi de, Hazreti Musa'nın tebliğini halklara duyurma mevzuunda kendisine yardımcı olarak kardeşi Hazreti Harun'u istemesine benzetilebilecektir.

Kur'ân-ı Kerîm'deki Hazret-i Musa kıssasına bu anlamda göz attığımızda; inkâr-ı ulûhiyeti yani komunizmi temsil ettiğini söyleyebileceğimiz (beklenmedik bir anda sular altında kalan) Firavun'a mukabil, haksız zenginliği dolayısıyla kapitalizmi temsil eden Kârun'un, daha sonra (yavaş yavaş batmak ile) gazaba uğradığını görmekteyiz.

Yine tarihî serencamı içerisinde Hazret-i Musa sonrası dönemde Tevrat'ı tamamlayıcı bir hüküm getiren, daha çok bir ahlâk öğretisi içeren ve yumuşatıcı anlamda ruhaniyeti cismaniyâta daha baskın olan

⁷⁹ Lem'alar, s.167.

Mesihî öğretinin gelmiş olması da vâkıa mutabık bir gidişatı gösterir gibidir. Aynı zamanda gittikleri yerin dillerini öğrenmekle hak davayı yayan ve iman hakikatlerini bütün dünyaya işittirmek arzusu ve isteğinin temsilcisi bulunan havarilerin faaliyetlerinin de bugüne ait mesajlar taşıdığını söylemek mümkündür.

Bu bakış açısından; “*O cemaat, telsiz âletlerin âhizeleri hükmünde bütün dünyaya ders işittirmek istemek işareti ve hakikati ise, inşallah tamamıyla sonra çıkacak. Şimdi efradı birer küçük çekirdek iseler de ileride tevfik-i ilâhî ile birer şecere-i âliye hükmüne geçerler ve birer telsiz telgrafın merkezi olurlar.*” (Mektubat, s.395) müjdesinin bugün için gözle görülür bir netlik kazandığı da söylenebilecektir.

Ve o sigara kâğıdı gibi ince nâzenîn yapraklar, birer âzâ-yı İbrahim (*aleyhisselâm*) **gibi ateş saçan hararete karşı, يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا**,
⁸⁰ **âyetini okuyorlar.”** وَسَلَامًا عَلَيَّ إِِبْرَاهِيمَ

Felâket ve helâket asrında her türlü yıkılış ve savruluşa rağmen gerek himmet-i milleti olması (yani milletin imanını selâmette görürse ateşler içinde yanmaya razı olması), gerek İslâm ümmetinin aklı hükmündeki medresesi, kalbi hükmündeki tekkesi, bedeni hükmündeki devlet-i şahanesiyle taşıması gereken bütün vasıfları (bütün bu imkânların sukut ettiği bir dönemde) ilminden hâline, kelimesinden harfine, tarz-ı telebbüsünden tavr-ı mücadelesine kadar her davranışıyla şahsında cem etmesi ve gerekse de bir abd-i küllî vaziyetinde bütün mevcudât hesabına kullukta bulunması itibarları ile Kur’ân’ın “*o tek başına bir ümmet idi*” (Nahl Sûresi 16/120) diye vafsettiği Hazreti İbrahim’e benzetebileceğimiz Bediüzzaman Hazretleri, eserlerinde pek çok defa İbrahimvârî olmayı talebelerine tavsiye etmiştir.

⁸⁰ “(Ateşe şöyle ferman ettik Biz:) Ey ateş! Dokunma İbrahim’e! Serin ve selâmet ol ona!” (Enbiyâ Sûresi 21/69)

Temsil ettiği hüllet meşrebiyle tevhid ve ihlâs kahramanı olarak ön plâna çıkan ve Kur’ân-ı Kerîm’de şefkat ve tefekkürü ile nazara verilen Hazreti İbrahim’in, fert plânında Nur talebelerinin hatt-ı hareketini temsil eden örnek bir şahsiyet olduğu söylenebilecektir.

Mazhar olduğu *Hakîm* isminin âzamî bir surette tecellisiyle varlığa bakışında her daim *tefekkür* üzere bulunan ve bu tefekkürden aldığı *mârifet* sayesinde Rabbinin tasarrufâtında *hikmetine* mutlak itimat ile *tevhidden teslime* erişen Hazreti İbrahim, yine mazhar olduğu diğer bir isim olan *Rahîm* isminin cilveleriyle de varlığı duyduğunda her daim *şefkat* yudumlamakta ve bu şefkatten hissesine düşen pek büyük *muhabbet* ile de Cenâb-ı Hakk’ın icraâtındaki *rahmetine* mutlak iz’an ile teslimden tevekküle sığramaktadır.

Üstad Hazretleri’nin mazhar olduğu isimlerin de Hakîm ve Rahîm isimleri olduğu ve mesleği itibariyle şefkat ve tefekkürü iki mutlak esas olarak zikrettiği hatırlanacak olursa, Nur talebeleri için millet-i İbrahimiye’den olmanın mânâsı ve bu zamana varan yansıması daha iyi anlaşılabilir.

Birinci Lem’a Risalesi’nde Hazreti Yunus’u yutan balığın, ebedî hayatımızın mahvına çalışan nefsimize benzetilmesi gibi, Birinci Söz’de yer alan Hazreti İbrahim’in içine atıldığı ateşin de şiddet-i harreti ve yakıcılığı ile Nur talebelerinin hizmet gayesiyle içinde buldukları cemiyet hayatına benzediği söylenebilecektir.

Zira bu anlamı teyit eder mahiyette; “*Ateş dahi, sâir esbâb-ı tabiiye gibi kendi keyfiyle, tabiatıyla, körü körüne hareket etmiyor. Belki emir tahtında bir vazife yapıyor ki; Hazreti İbrahim’i (aleyhisselâm) yakmadı ve ona, ‘yakma!’ emrediliyor. (...) Ey Millet-i İbrahim! İbrahimvârî olunuz. Tâ maddî ve mânevî gömlekleriniz, en büyük düşmanınız olan ateşe, hem burada hem orada bir zırh olsun.*” (Sözler, s.278) denilmektedir.

Bu cümlede geçen ifadelerden hareketle; *imanlarının muhafazası, latîfelerinin çabuk sönebilirliği* itibariyle ince, nazenin yapraklara benzetebileceğimiz Nur talebelerinin, haramlarla kuşatılan toplum hayatı içinde Cenâb-ı Erhamürrâhimîn'in hususi koruyup kollamasıyla, hem yeşil hem de yaş kalmaları mânâsında, imanlarının taravetini devam ettireceklerinin, hem de bu günahlara karşı galebe edip, necat bulacakları müjdesinin verildiği görülmektedir.

Bununla birlikte, bütün bu muvaffakiyetin Hazret-i Yunusvâri, tevhid nuru içinde ehadiyet sırrının tecellisi ile kışta âdeti bir bahar numûnesi meydana getirmek suretiyle mümkün olduğu hatırlatılmakta ve her türlü muzafferiyetin Cenâb-ı Hakk'ın nusret ve inâyetiyle mümkün ve daim olduğuna işaret edilmekle her nevi "ucüp" telâkkisine kapılar kapatılmaktadır.

Evet, hizmet adına toplumun içine girmek, düzgün su cetvelleri şeklindeki damarlarında akması bir mecburiyet ve mükellefiyet olmakla birlikte, haramlardan korunup dinî hayatı muhafaza adına yalnız O'na dayanmak, O'na güvenmek ve neticeyi O'ndan bilmek de bir ön ve son şart olsa gerektir.

Yine Hazret-i İbrahim'in işin mebde-i itibariyle istidlâliyle bir tahkik kahramanı olması ve tevhidden, teslime, teslimden tevekküle uzanan terakkisinin müntehasında tam bir terk-i terk eri olması da şüphesiz Nur talebeleri adına ehemmiyetle ele alınması gereken hususiyetlerdir.

Ayrıca örnek verilen ince, nazenin yapraklar, Hazret-i İbrahim'in âzâlarına benzetilmek suretiyle, "*Ey Risale-i Nur şâkırtleri ve Kur'ân'ın hizmetkârları! Sizler ve bizler öyle bir insan-ı kâmil ismine lâyık bir şahs-ı mânevînin âzâlarıyız.*" (Lem'alar, s.201) hükmü hatırlatılmakta ve günahlardan muhafaza noktasında dahi şahs-ı mânevî dairesinde bulunmanın koruyuculuğu nazara verilmektedir.

Madem her şey mânen “Bismillâh” der. Allah nâmına, Allah’ın nimetlerini getirip bizlere veriyorlar. Biz dahi “Bismillâh” demeliyiz. Allah nâmına vermeliyiz, Allah nâmına almaliyiz. Öyle ise, Allah nâmına vermeyen gafil insanlardan almamalıyız...

Üstad Hazretleri “*Üzerine Allah’ın adı zikredilmeyen şeylerden yemeyin.*” (En’âm Sûresi 6/121) âyetinden hareketle, Allah adına vermeyen kişiden almanın câiz olmadığını, ancak almaya muhtaç durumda olan kişinin, verilenin Allah’ın nimeti olduğunu düşünmek suretiyle o nimetten istifade edebileceğini söyler. Allah adına verilme-yeni almamanın asıl sebebi ise onun Mün’im-i Hakikî’yi hatırlatmamasıdır.

“*Esbâb-ı zâhiriye eliyle gelen nimetleri, o esbâp hesabına almamak gerektir. Eğer o sebep ihtiyâr sahibi değilse –meselâ hayvan ve ağaç gibi– doğrudan doğruya Cenâb-ı Hak hesabına verir. Madem o, lisan-ı hâl ile Bismillâh der, sana verir. Sen de Allah hesabına olarak Bismillâh de, al. Eğer o sebep ihtiyâr sahibi ise; o Bismillâh demeli, sonra ondan al, yoksa alma. Çünkü اَللّٰهُ اِسْمٌ يُذَكَّرُ بِهٖ اِسْمٌ عَلَيْهِ ۸۱* âyetinin mânâ-yı sarîhinden başka bir mânâ-yı işaretisi şudur ki: ‘*Mün’im-i Hakikî’yi hatıra getirmeyen ve O’nun nâmıyla verilme-yen nimeti yemeyiniz!*’ demektir. O hâlde hem veren بِسْمِ اللّٰهِ demeli, hem alan بِسْمِ اللّٰهِ demeli. Eğer o بِسْمِ اللّٰهِ demiyor fakat sen de almaya muhtaç isen; sen بِسْمِ اللّٰهِ de, onun başı üstünde rahmet-i ilâhiyenin elini gör, şükür ile öp, ondan al. Yani, nimetten in’âma bak, in’âmdan Mün’im-i Hakikî’yi düşün. Bu düşünmek bir şükürdür. Sonra o zâhirî vasıtaya istersen dua et. Çünkü o nimet onun eliyle size gönderildi.” (Mesnevî-i Nuriye, s.159-160)

İnsan her ne verirse versin meseleye “kendi yaptığı”, “kendi kazandı”, “kendi bildiği” şeklinde yaklaşırsa gâsıp (gasp eden) durumuna

81 “Allah adına kesilmeyen hayvanın etini yemeyin!” (En’âm Sûresi 6/121)

düşecektir. Gasp edilen ise sahipsiz bir mal değildir. Aslına bakılacak olursa, çalım satarak öğretilen ilim, böbürlenilerek verilen mal, hava atma vesilesi yapılan her türlü cemâl ve kemâl çalıntı hükmüne geçmektedir. Ne zaman ki sunulan güzellikler Malikü'l-Mülk'ün adı anılarak verilir, veren kişi de kendisine bir postacı, bir dağıtıcı nazarıyla bakacak olursa; o zaman kişi kendi âdi şahsiyetinin yokluğunda, Sultan'a vezir olmanın şanını bulabilecektir. Nimetten Mün'im'e varan bu nurlu koridoru açan da yine *Besmele* anahtarıdır.

“Cin ve insin en çok isyanlarını, en şedit tuğyanlarını, en azîm küfranlarını tevliid eden şöyle bir vaziyetleridir ki; nimet içinde in'âmı görmüyorlar. İn'âmı görmediklerinden Mün'im-i Hakikî'den gaflet ederler. Mün'im'den gafletleri sâikasıyla o nimetleri esbâba veya tesadüfe isnat ederek, Allah'tan o nimetlerin geldiğini tekzip ediyorlar. Binâcnaleyh her bir nimetin bidâyetinde, mümin olan kimse Besmele'yi okusun. Ve o nimetin Allah'tan olduğunu kasdetmekle, kendisi ancak Allah'ın ismiyle, Allah'ın hesabına aldığına bilerek, Allah'a minnet ve şükranla mukabelede bulunsun.” (Mesnevî-i Nuriye, s.84-85)

Bilindiği üzere Üstad Hazretleri'nin temel yaklaşımı, “*sebeplere hakikî tesir vermeme*” anlayışı üzerine kuruludur. Kastamonu'da lise talebelerinin, “*Bize Hâlık'ımızı tanıtır, muallimlerimiz bize Allah'ı tanıtırmıyor.*” demesine mukabil Hazreti Üstad; “*Sizin okuduğunuz fenlerden her fen, kendi lisan-ı mahsusuyla mütemâdiyen Allah'tan bahsedip Hâlık'ı tanıtıyorlar. Muallimleri değil, onları dinleyiniz!*” (Sözler, s.164) demiştir. Bu bakışa ulaşmak ise, “*sebeplerin yüzünde ikramı görmek ve ikramdan kereme, keremden Kerîm'e geçmekle sınırsız şükürün kapısını açan tefekkür anahtarını*” elde etmekle mümkündür.

Bu hakikat, ilmi alma konumunda olan talebe için geçerli olduğu kadar ilmi veren makamında bulunan âlim için de şüphesiz geçerlidir. Bu sebeple hakikî bir âlim, “*Hâlık-ı Rahim'in hâzır ve nâzır olduğunu*

düşünüp, O'ndan başkasının teveccühünü aramayıp, huzurunda başkalarına bakmak, medet aramak o huzurun edebine muhalif olduğunu düşünmek" (Lem'âlar, s. 205) suretiyle dinleyenlerinin beğenisini esas alan riya dolu bir tasannu tavrına girmeyecektir. Ancak ne zaman bu çeşit bir şeytanî hissiyatın nefse veya hissiyata iliştiği görülse, istiğfar ile Cenâb-ı Hakk'a rücû etmek gerekmektedir.

Aksi taktirde nice yiğitleri yere seren *hubb-u câh* vartasının her gün Allah'ı anlatmakla meşgul olsa dahi kişiyi ağına alması mukadderdir. Ki, وَلَا تَسْتَوُوا بِآيَاتِي تَمَنَّا فَلَيْلًا = "Âyetlerimi az bir fiyatla, yani dünya menfaati karşılığında satmayın!" (Bakara Sûresi 2/41) âyetinin uyarısına kulak verildiğinde, bizzat i'lâ-yı kelimetullah yapmakla vazifeli kişilerin kitabı yüceltme davasında, kitabı basamak yapmakla benliklerini yükseltme gibi öldürücü bir hataya düşebilecekleri anlaşılacaktır. Cenâb-ı Erhamürrahimîn bizi böyle feci bir neticeden muhafaza buyursun. Âmin!..

Sual: Tablacı hükmünde olan insanlara bir fiyat veriyoruz. Acaba asıl mal sahibi olan Allah, ne fiyat istiyor?

Aslına bakılacak olursa Üstad Hazretleri, suali sorarken cevabını da vermektedir. Birincisi, iyice anlaşılmıştır ki insanlar ancak tablacı hükmündedir. İkincisi, asıl mal sahibi Cenâb-ı Allah'tır, bu da kesin bir yakîn ile bilinmiştir. O hâlde biz asıl mal Sahibi'ni tanımaya bakacağız. Bizim alışverişimiz O'nunladır. Yoksa cebimizdekileri tablacılara kaptırırsak, hâlimizin perişan olmasından korkulur.

Evet, "*nimetlerin zâhirî esbâbı ve ashâbı, tablacı hükmündedirler. O tablacılara bir fiyat veriyoruz, onlara minnettar oluyoruz; hatta müstehak olmadıkları pek çok fazla hürmet ve teşekkürü ediyoruz. Hâlbuki Mün'im-i Hakikî, o esbâptan hadsiz derecede o nimet vasıtasıyla şükre lâyıktır. İşte O'na teşekkür etmek, o nimetleri doğrudan doğruya*

O’ndan bilmek, o nimetlerin kıymetini takdir etmek ve o nimetlere kendi ihtiyacını hissetmekle olur.” (Mektubat, s.449)

Bu sebeple; tefekkür etmekle “*kıymeti tam takdir edilmeyen*”, “Elhamdülillâh” demekle ona olan “*ihhtiyaç tam hissedilmeyen*” ve “Bismillâh” kelimesi zikredilmekle “*sahibinin kim olduğu bilinemeyen*” nimetler sahipsiz görülmüş ve talan edilmiş mallar derekesine düşecek ve böyle akılsızca davranan insan da hesaba çekilecektir.

Nimetin verilışinden “Nimeti Veren’e intikal ettiren ve şükürü netice veren böyle bir tefekkür, şuurlu kul olmak noktasında kilit role sahiptir. Zaten asıl büyük lezzet, nimetten ziyade nimetin verilışini düşünmekten ve böylelikle hakikî nimet verici Cenâb-ı Hakk’ın rahmet ve merhametini tadıp, O’nu tanımaktan alınan lezzettir.

“Nasıl ki bir padişah-ı zîşânın sana hediye ettiğı bir elma lezzeti içinde yüz, belki bin elmanın lezzetinin fevkinde bir iltifat-ı şâhâne lezzetini sana ihsas ve ihsan eder. Öyle de الحمد لله kelimesiyle, yani hamd ve şükür ile, yani nimetten in’âmı hissetmekle, yani Mün’im’i tanımakla ve in’âmını düşünmekle, yani O’nun rahmetinin iltifatını ve şefkatinin teveccühünü ve in’âmının devamını düşünmekle nimetten bin derece daha leziz, mânevî bir lezzet kapısını sana açar.” (Mektubat, s.256)

Meselâ, çok ağır bir hastalık altında, hiçbir şey yiyemez bir vaziyette iken, bir postacı, bir kurye tarafından bize hiç bilmediğimiz bir sepet meyve veya ilâç gelse ve ondan tam istifade ile yesek ve hiçbir ağrı hissetmeden bütün hastalığımız iyileşse sonra biz de kalkıp o postacının elini, ayağını öpmekle yetinip, sepetin üstündeki gönderen ismi hiç okuyup, anlamayıp, teşekkür etmeyerek keyif ile hayatımıza devam etsek, ne derece büyük bir nankörlük etmiş olacağımız açıktır.

Elcevap: Evet, o Mün'im-i Hakikî,⁸² bizden o kıymetdar nimetlere, mallara bedel istediği fiyat ise; üç şeydir: Biri zikir, biri şükür, biri fikirdir.

İnsan, devamlı bir surette alıcı verici konumunda olan bir santrale benzemektedir. Bu santral, bütün varlıktaki nimetleri pek ince ölçülerle tartıp, kıymetlerini takdir edebilecek terazilerle donatılmıştır. Gerek beş duyu organı itibariyle, gerekse de aklı, kalbi, ruhu, sırrı itibariyle devamlı alıcı bir konumdadır. Aldıklarını kendilerine ait akıl, kalb, cisim midelerinde, potalarında hazmedip, eriten insan, bulunduğu durum ve yaptığı ameller itibariyle de vericidir.

Mâlûmdur ki alıcı ne kadar kaliteli ise yayın da o nisbette düzgün olacaktır. Lâkin, yayın renkli ama alıcı siyah beyaz ise, bu yayına ait bir eksiklik değildir. Üç boyutlu, hatta koku ve tat naklini de içeren bir yayın yapılıyor olsa da; eğer biz alıcımız itibariyle sıradan bir televizyona sahip isek, ne kadar mükemmel seyrediyoruz zannında olsak da, asıl yayına kıyasla istifademiz hayli noksan kalacaktır.

Yine, pek sağlıklı bir yayın olsa, alıcılarımız da yerli yerinde bulunsa, ancak santralimizi işlettirecek enerji bulunmasa hiçbir istifade sağlamak mümkün olmayacaktır. İnsan santralinin enerjisi de zikir,

⁸² “Kendisinden isteyebileceğiniz her şeyi size verdi O. Öyle ki, Allah'ın nimetlerini tek tek saymaya kalksanız, mümkün değil, onları toplu hâlde bile sayamazsınız.” (İbrâhîm Sûresi 14/33-34);

“Ama siz, Allah'ı bırakıp birtakım putlara tapıyor ve korkunç yalanlar uyduruyor, bâtil inanç, düşünce ve davranış şekilleri ortaya koyuyorsunuz. Allah'ı bırakıp da tapıtığınız o şeyler, size istifadeniz adına tek bir şey bile veremezler. O hâlde rızkı ve faydayı ancak Allah'ın nezdinde arayın, yalnızca O'na ibadette bulunun ve daima O'na şükredin. Zaten O'na döndürülmektesiniz.” (Ankebût Sûresi 29/17);

“Hem nimet adına sizde ne varsa ve size ne geliyorsa hepsi Allah'tandır. Kaldı ki, size bir sıkıntı dokunduğunda da ancak O'na yalvarırsınız.” (Nahl Sûresi 16/53);

“Görmüyor musunuz ki, Allah göklerde ve yerde ne varsa hepsini emrine boyun eğdirerek sizin hizmetinize vermiş olup, görünen görünmeyen (maddî-mânevî) onca nimetini başınızdан aşağı yağdırmaktadır?” (Lokmân Sûresi 31/20)

fikir ve şükürdür. Aksi hâlde bütün alıcı fonksiyonlar âtil kalmaya mahkûmdur. Zikir, fikir ve şükür ile işlettirilmesi durumunda zâhirî (görünen) ve bâtinî (görünmeyen) latîfeleri zamanla gelişecek olan insan, hilkat harikası olan aslı konumuna gelebilecektir. Bu yüzden gayret edilmesi gereken nokta alıcıları işlettirmek suretiyle açmak ve parlatmaktır.

Alıcıları açılıp, parladığında, insanın verici görevini de bihakkın yerine getirmesi mümkündür, belki ayrıca hususi bir gayrete de gerek yoktur. Zira; “*nur-u iman, (insanın) içine girse, üstündeki bütün mânidar nakışlar o ışıkla okunur. O mümin, şuur ile okur ve o intisapla okutur.*” (Sözler, s.332)

Başta “Bismillâh” zikirdir.⁸³

⁸³ “Rabbini sabah ve akşam içten içe, yalvararak, ürpererek, yüksek olmayan ve kendinin iştebileceği bir sesle zikret ve sakın gafillerden olma!” (A'râf Sûresi 7/205);

“Ey iman edenler! Allah'ı çok hatırlayın ve çok anın.” (Ahzâb Sûresi 33/41);

“Bu, bir öğüt ve uyarıdır. Artık kim dilerse, kendisini Rabbisine ulaştıracak bir yol tutar.” (Müzzemmil Sûresi 73/19);

“O (çok kıymetli) insanlardır ki, iman etmişlerdir; kalbleri de daima Allah'ı hatırlayıp anmakla doyunluk ve huzur bulur. Evet, bilin ki kalbler, ancak Allah'ı hatırlayıp anmakla doyunluğa ve huzura erer.” (Ra'd Sûresi 13/28);

“Onlar ki Allah'ı gâh ayakta divan durarak, gâh oturarak, gâh yanları üzere zikrederler.” (Âl-i İmrân Sûresi 3/191);

“Öyleyse siz Ben'i zikredin ki Ben de sizi anayım.” (Bakara Sûresi 2/152);

“Allah'ı namazla anmak, elbette en büyük fazilettir.” (Ankebût Sûresi 29/45);

“Bu nura, şanı yüce, fakat çok tanınmayan öyle evlerde ulaşılır ki, Allah onları yüceltmış, yapılmalarına ve içlerinde adının anılmasına izin ve imkân vermiştir. O evlerde, sabah akşam O'nu tesbih eden, (O'nun her türlü kusurdan ve Kendine ortaklar tanınmasından mutlak berî olduğunu ilân eden) Öyle yiğitler vardır ki, ne geçimleri adına sürekli icra ettikleri ticaret, ne de (günlük) alım-satım işleri, onları Allah'ı zikretmekten, (O'nun adını yüceltmek için ders halkaları oluşturmaktan), namazı bütün şartlarına riayet ederek aksatmadan kılmaktan ve zekâtı tastamam ödemekten alkoyamaz. Onlar, kalblerin hâlden hâle girip altüst olacağı, gözlerin dehşetten donakalacağı bir günden korkarlar.” (Nûr Sûresi 24/36-37);

Abdullah İbni Büsr (*radıyallâhu anh*) rivâyet ediyor: “Bir bedevi, Resûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): ‘Yâ Resûlallah, bana sevaplı işler çok geliyor. Bunlar

Risale-i Nur'un tefekkür mesleği olması elbette zikre ehemmiyet verilmediği anlamına gelmemektedir:

içerisinde bana en kolay geleni söyle ki, onu yapayım.' dedi. Resûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): 'Dilinden, Allah'ın zikrini düşürme.' buyurdu." (İbn Mâce, *Edeb* 53);

Ebû Hureyre (*radiyallâhu anh*) Resûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurduğunu rivâyet ediyor: "Bir defasında Resûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), 'Seçkin olanlar cennete ilk önce girdiler.' buyurmuştu. Sahabiler: 'Yâ Resûlallah, kimdir bu seçkin olanlar?' diye sordu. Resûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): 'Allah'ı çok zikreden erkekler ve kadınlar.' buyurdu." (Müslim, *Zikir* 4);

Enes İbni Mâlik (*radiyallâhu anh*) şöyle rivâyet ediyor: "Resûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) 'Cennet bahçelerine rastladığınız zaman oranın nimetlerinden faydalanmaya bakın.' buyurmuştu. Sahabiler: 'Yâ Resûlallah, cennet bahçeleri nedir?' diye sordu. Resûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) 'Allah'ın anıldığı zikir meclisleridir.' buyurdular." (Tirmizî, *Daavât* 83);

Resûlullah (*aleyhissalâtü vesselâm*) Efendimiz buyurdular ki: "Allah Teâlâ Hazretleri diyor ki: 'Kulum, bana bir karış yaklaşırsa Ben ona bir arşın yaklaşıyorum. O, Bana bir arşın yaklaşırsa, Ben, ona bir kulaç yaklaşıyorum. O, Bana yürüyerek gelirse Ben, ona koşarak giderim.'" (Buhârî, *Tevhid* 50; Müslim, *Zikir* 2);

Resûlullah (*aleyhissalâtü vesselâm*) Efendimiz buyurdular ki: "Kim bir yere oturur ve orada Allah'ı zikretmez (ve hiç zikretmeden kalkar) ise Allah'tan ona bir noksanlık vardır. Kim bir yere yatar, orada Allah'ı zikretmezse, ona Allah'tan bir noksanlık vardır. Kim bir müddet yürür ve bu esnada Allah'ı zikretmezse, Allah'tan ona bir noksanlık vardır." (Ebû Dâvûd *Edeb* 31);

Resûlullah (*aleyhissalâtü vesselâm*) Efendimiz buyurdular ki: "İçerisinde Allah zikredilen evlerin misali ile içeriside Allah zikredilmeyen evlerin misali, diri ile ölüünün misali gibidir." (Buhârî, *Daavât* 66; Müslim, *Salâtü'l-müsafirîn* 211);

Resûlullah (*aleyhissalâtü vesselâm*) Efendimiz buyurdular ki: "Kim yatağına temiz (abdestli) olarak girer ve uyku bastırınca kadar Allah'ı zikrederse gecenin herhangi bir saatinde uyanıp da Allah'tan dünya veya âhîret hayırlarından bir şey isterse Allah Teâlâ, istediğini mutlaka ona verir." (Tirmizî, *Daavât* 100);

Resûlullah (*aleyhissalâtü vesselâm*) Efendimiz buyurdular ki: "Kul, kendini Allah'ın azabından kurtarmada zikrullahtan daha müessir bir ameli işlememiştir." (Tirmizî, *Daavât* 6);

Ebû'd-Derdâ (*radiyallâhu anh*) anlatıyor: "Resûl-i Ekrem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), (bir gün) sordu: 'En hayırlı olan ve derecenizi en ziyade artıran, melikinizin yanında en temiz, sizin için gümüş ve altın paralar bağışlamaktan daha sevaplı, düşmanla karşılaşıp boyunlarınızı vurmanız veya boyunlarınızı vurmalarından sizin için daha hayırlı olan amelinizin hangisi olduğunu haber vereyim mi?' 'Evet! Ey Allah'ın Resûlü!' dediler. 'Allah'ın zikridir!' buyurdular." (Tirmizî, *Daavât* 6);

"Yeryüzünde 'Allah Allah' diyenler buldukça kıyamet kopmaz." (Müslim, *İmân* 234; Tirmizî, *Fiten* 35)

“Nakşilerin hafi zikre verdiği büyük ehemmiyet, bu nevi tefekküre yetişmek içindir.” (Emirdağ Lahikası, s. 92) buyurmak suretiyle zikir ile tefekkürü parlak bir sayfanın iki yüzü gibi eşit gören ve gösteren Üstad Hazretleri; “Scyr u sülûk-u kalbînin ve hareket-i ruhaniyenin miftahları ve vesileleri, zikr-i ilâhî ve tefekkür.” (Mektubat, s.500) olduğunu ilân eder.

Fikir ve zikir arasındaki bu salih ilişkiye temas eden Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi de benzer noktalara dikkatleri çekmektedir:

“Bir taraftan zikir, daha sağlıklı düşünmeyi ve meseleleri halletmeyi, fikrî tikanlıkları aşmayı netice verirken, diğer taraftan da, fikirden zikre geçilir; fikir de zikri doğurur. Bazen derin bir tefekkür, aşk derecesinde bir zikretme lüzumu doldurur insanın gönlüne. Kâinat kitabının birkaç sayfasını çevirip, mütalâa edince gönül coşar da O’nu anmak, O’nun isimleriyle susuzluğunu gidermek ister. Fikir, clinizden tutup sizi ubûdiyete götürür.

Ve böylece salih bir daire meydana gelir. Zikir, sizi fikirde yeni ufuklara ulaştırır; daha evvel dar aklınızla, kevnî veya tekvinî mantığınızla düşünüyorken, zikir sayesinde letâifî rabbâniyeniz devreye girer ve artık onlar da düşüncenize yardımcı olur. Daha farklı bir derinlikte tefekkür etmeye başlarsınız. Tefekkür öyle bir eşîğe gelir ki, başınızı secdede bulur ve tekrar O’nu anmaya durursunuz. Fikir ve zikir, birbirini sürekli besler, destekler. Birinin kolunun kanadının kırıldığı yerde diğeri arkadaşına kol kanat olur; elinden tutup uçurur onu.” (M. Fethullah Gülen, *Kırık Testi*, s.395)

Metodu tahkik, hedefi tevhid olan Üstad Hazretleri, bu pek yüksek hedefe ulaşmada en kuvvetli vasıta ve hedefe ulaşıldığında ise en net ilân ifadesi olan “Lâ ilâhe illallah” zikriyle alâkalı olarak şunları söylemektedir:

“Kelime-i Tevhid’in tekrar ile zikrine devam etmek, kalbi pek çok şeylerle bağlayan bağları, ipleri kırmak içindir. Ve nefsin tapacak dere-

cede sanem ittihaz ettiği mahbuplardan yüzünü çevirtmektir. Maahâzâ, zâkir olan zâtta bulunan hâsse ve latîfelerin ayrı ayrı tevhidleri olduğuna işaret olduğu gibi; onların da onlara münasip şerikleriyle olan alâkalarını kesmek içindir.” (Mesnevî-i Nuriye, s.78);

Evet, iman nasıl insan için “zaman-ı mâzi ve müstakbeli zulümâttan kurtaran bir nur” (Bkz. Sözlür, s. 332) olmaktadır, imanın tercümanı kelime-i tevhid zikri ile de bütün zaman şeridi nuranî bir hat hâlini almaktadır:

“لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ olan kelime-i zikriyeyi bir insan vird-i zebân ettiği zaman, zamanı bir halka-yı zikir tahayyül etmekle o halkanın sağ tarafı olan mâzi cihetinde enbiyânın, sol tarafı olan istikbal cihetinde de evliyanın oturup cemaatle zikrettiklerini ve kendisi de o cemaat-ı uzma içinde bulunarak şu kubbe-i minâyı dolduran yüksek ilâhî ve tatlı sadâlarına iştirak ettiğini tahayyül etsin. Kuvve-i hayaliyesi daha keskin olanlar da kâinat meşidinde bütün masnûatın teşkil ettikleri halka-yı zikirlerine girsin, şu feza-yı velvelelendiren o sadâları dinlesin.” (Mesnevî-i Nuriye, s.64);

Bu sebeple Üstad Hazretleri mânevî anlamda hayattar kalabilmenin yolu olarak esmâ-yı ilâhî zikrine devam etmeyi şiddetle tavsiye etmektedir:

“Öyle ise ey devam isteyen nefis! Daimî olan bir Zât'ın zikrine devam eyle ki devam bulasın. O'ndan nur al ki sönmeylesin. O'nun cevherine sadef ve zarf ol ki kıymetli olasın. O'nun nesim-i zikrine beden ol ki hayattar olasın. Esmâ-yı ilâhiyeden birisinin hayt-ı şuaıyla temesük et ki adem deryasına düşmeylesin.” (Mesnevî-i Nuriye, s.170-171)

Bu noktada Üstad Hazretleri, insanın şuurunda olmaksızın gaffletle yaptığı zikirlerin dahi faydasını göreceğini belirtmektedir:

“Zikreden adamın feyz-i ilâhiyi celp eden muhtelif latîfeleri vardır. Bir kısmı kalb ve aklın şuuruna bağlıdır. Bir kısmı da şuursuz, yani şuur-lara tâbi değildir, لَا يَشْعُرُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُ husûle gelir. Binâcnaleyh gafflet ile yapılan zikirler dahi feyizden hâlî değildir.” (Mesnevî-i Nuriye, s.77)

Bu anlamda; “Zikir, mümini Allah’a en seri şekilde yaklaştıran bir ibadet ve gaflet bulutlarını dağıtan en tesirli bir rüzgârdır. Zikir; anma-hatırlama ve insanın hayatı duyarak yaşaması ya da varlığın koridorlarında gezerken hemen her nesneden Allah’a ait bir mesaj alması demektir.” (M. Fethullah Gülen, *Prizma*, 3/27)

Müminin hayatında bu derece ehemmiyetli yer tutan zikrin mahiyeti ve kıymetine dair ashâb-ı kiramın, selefe-i salihînin ve Üstad Hazretleri’nin hayatından çeşitli örnekler veren Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi şu noktalara dikkat çekmektedir:

“Ashâb-ı kiram ve selef-i salihîn efendilerimiz zikrullahı en zor şartlarda ve harp meydanlarında bile terk etmemişlerdir. Hatta onlar, cihada giderken bile, öyle yüksek sesle Allah’ı (cellê celâluhû) anıyor, O’nun esmâ-yı ilâhîyesini, sıfât-ı sübhâniyesini zikrediyorlardı ki, teşbih câizse âdeta bir mehter takımıyla cûşış temin ediyor gibi, zikirle gönüller heyecanlanıyor, dört bir yanda yankılanan evrâd ü ezkâr sesleriyle ötelere iştiyakı köpürüyordu insanların içinde. Gürül gürül Kur’ân ve dua okuyor, avaz avaz Allah’ı (cellê celâluhû) anıyorlardı. Onların bu hâlini gören Allah Resûlü (sallâllâhu aleyhi ve sellem), ‘Siz sesinizi duymayan, yakarışlarınızı işitmeyen birisine seslenmiyorsunuz; sesinizi indirin, kendinize biraz şefkat edin.’ deme lüzumunu hissetmişti.

Evet, sahabe efendilerimizden bugüne kadar her devirde hak dostları zikrullahı, damarlarda dolaşan kan gibi kabul etmiş, değişik yollarla Allah’ı (cellê celâluhû) anmamayı kan yetmezliğine bir sebep gibi görmüş ve sürekli zikirle beslenmişlerdir. Meselâ, Hazreti Ali Efendimiz der ki, ‘Ben Resûlullah’tan şu duayı ve şöyle bir tavsiyeyi duyduktan sonra artık onu hiçbir gece terk etmedim.’ Hazreti Ali için, belki de hayatının en önemli, en ciddi gecesi ve onun en çok meşgul olduğu zaman dilimi, Nehrivan’da Hâricîlerle savaştığı geceydi. Birisi Nehrivan’ı işaret ederek, ‘O gece de unutmadın mı, onca koşuşturma ve meşgale arasında dua ve zikrini terk etmedin mi?’ diye sorunca Hazreti Ali’nin cevabı, ‘O gece bile terk etmedim.’ şeklinde olmuştur.” (M. Fethullah Gülen, *Kırk Testi*, s.374-375)

“Hak dostları evrâd u ezkâra (Kur’ân ve dua okumaya, Allah’ı anmaya) çok önem verirler. Her gün bir miktar Kur’ân okuma

ve değişik dualarla Allah'a niyazda bulunmanın O'nunla irtibatımız açısından çok önemli olduğunu söylerler. 'Her fert kendi gücü nisbetinde bir şeyler belirlemeli ve onu her gün okumalıdır.' derler. Üstad Hazretleri'nin Mecmûatü'l-Ahzâb'ı on beş günde bir hatmettiğini bir yakınından bir kaç defa dinledim. O kitap üç cilttir; demek ki, ciltlerden her birini beş günde bir okuyor. Onca kitap yazma; telif, tashih, arkadaşlarıyla görüşme, yaşadığı ağır şartlar; hapis haneler, takipler, tevkifler, tarassutlar, tehcirler.. bütün bunlara rağmen evrâd u ezkârında hiç kusur etmiyor." (M. Fethullah Gülen, Kırık Testi, s.162)

"Üstad Hazretleri de, onca mücadelesi ve meşgalesine rağmen evrâd u ezkâr mevzuunda hiç mi hiç kusur etmemişti. Mecmûatü'l-Ahzâb'ı on beş günde bir hatmediyordu. Kitabının kenarlarına notlar düşmüş, 'Ben bu duayı böyle anlıyorum, şunu da şöyle anlıyorum..' kayıtları koymuş. Vâkıa, zikri umumî mânâda ele aldığımızda Kur'ân okumak, hadis-i şeriflerle meşgul olmak ve tevhidden bahsetmesi itibarıyla Risaleler'i müzakere ve mütalâa etmenin de bir zikrullah olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü, o tür eserleri okurken de, Cenâb-ı Hakk'ı, icraâtıyla, tasarrufât-ı sübhâniyesiyle kalben ve ruhen yâd ediyoruz. Ama Üstad Hazretleri, zikre hiç doyamamış; her fırsatı Allah'ı (cellê celâluhû) anma adına çok iyi değerlendirmiş. Zikri, Risaleler'in içine, başka mevzuların arasına içirmiş. Sürekli Rahmân-ı Rahîm'i hatırlatmış, zikrullahı nazara vermiş; diğer ibadetler ve salih ameller kendi çerçeveleri içinde eda edilirken, Allah'ı (cellê celâluhû) anmada da kusur yapılmaması lâzım geldiğini anlatmış. Hayatını, Cevşen, Celcelûtiye, Evrâd-ı Kudsiye-i Şah-ı Nakşibendiye, Münâcâtü'l-Kur'ân, Tahmîdiye ve Sekîne gibi atkılar üzerinde örgülemiş.

Ümit ediyorum, bugünün âbid ve zâhidleri de zikre çok önem veriyor ve onu artırma, Allah'ı (cellê celâluhû) daha çok anma yolları arıyorlardır. Fakat, biz O'nu ne kadar anarsak analım, ibadetlerimiz ne kadar çok olursa olsun, zikrin hakkını vermiş olamayız. Bundan dolayıdır ki, Efendimiz (sallâllâhu aleyhi ve sellem) günün dörtte birini kendisine salât ü selâm okumaya ayıran bir zâtı istihsan buyuruyor; ama yine de 'artırsan daha iyi olur' diyor. Günün yarısını salât ü selâma ayırdığında yine 'artırsan' diyor ve günün üçte ikisini zikre ayırıp salâvât okumuş

olarak huzur-u risalet-penahiye gelince ‘Çok iyi de, artırsan daha iyi olur.’ buyuruyor. Efendimiz her defasında ‘hel min mezîd = daha yok mu?’ diyor; çünkü, Üstad’ın ifadesiyle O’na ulaşmada en önemli vesilelerden biri, ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’, diğeri de Allah Resûlü’ne (sallâllâhu aleyhi ve sellem) salât ü selâm okumaktır. Geçenlerde, bir arkadaşımız da rüyasında, salât ü selâmların, hey’etin üzerine gelen bombardıman ve kurşun yağmurlarını bozguna uğrattığını görmüştü.

Hiçbirimiz, Üstad’dan daha ileri bir seviyede hak ve hakikati anlatma, i’lâ-yı kelimetullahta bulunma gayreti içinde olamayız. Hiçbirimiz dine ve ülkeye hizmette onun kadar cehd, himmet ve meşguliyette sahip değiliz. O, bizim altından kalkamayacağımız hizmetlerinin yanında evrâd u czkârında da hiç mi hiç kusur etmemiştir. En ağır şartlar altında Risaleler’i yazmış, tashih etmiş, onları çoğaltıp her tarafa dağıtmış, talebe yetiştirmiş, ehl-i dünya ile yakapaça olmuş, hapishanelerde gezmiş-dolaşmış, fakat evrâd u czkârını hiç aksatmamıştır. Talebelerinin şehâdetiyle o, gecelerde, göz kamaştırıcı bir huşû ile sabaha kadar ubûdiyette bulunmuş; yaz-kış bu âdetini değiştirmemiş; teheccüd, münâcât ve evradlarını asla terk etmemiştir. Hatta bir Ramazan-ı Şerifte pek şiddetli hastalıkta, altı gün bir şey yemeden savm-ı visâl tutmuş; ama ubûdiyetteki mücahedesinden vazgeçmemiştir. Komşuları her zaman derlermiş ki: ‘Biz, sizin Üstadınızı sekiz sene boyunca yaz ve kış gecelerinde hep aynı vakitlerde kalkıp sabaha kadar hazin ve muhrık sadasıyle münâcât okuyorken görür, onun mahzun sesini dinler; böyle fasılasız ve devamlı mücahedesine hayretler içinde kalırdık.’” (M. Fethullah Gülen, Kırık Testi, s.376-377)

Kalbin Zümrüt Tepeleri’ne ulaşma adına zikrin vazgeçilmezliğinin anlatıldığı satırlara kısmen dahi olsa yer vermenin yerinde olacağı kanaatindeyiz:

“Zikir de, tıpkı şükür gibi hem lisan, hem kalb, hem beden, hem de vicdanın bütün erkânıyla yerine getirilen bir vazife ve bir kulluk borcudur. Cenâb-ı Hakk’ı bütün esmâ-yı hüsnâsıyla, bütün sıfât-ı kudsîyesiyle yâd etmek, hamd ü senâsıyla gürlmek, tesbih u temcîdlerle gerilmek, kitabını okumak, O’nun rehberliğine sığınmak; kâinat kitabındaki âyât-ı tekviniyesini mânâ-yı harfiyle mırıldanmak;

aczini, fakrını dua ve münâcât lisanıyla ilân etmek... Evet, bütün bunların hepsi lisana ait birer zikirdir.

Başta 'latîfe-i rabbâniye' olmak üzere vicdanın bütün rükünleriyle Allah'ı yâdetmek, yani O'nun varlığına dair delillerin mülâhazasıyla oturup-kalkmak, varlık kitabında sürekli parlayıp duran ve her an bize ayrı ayrı şeyler fısıldayan ilâhî isim ve sıfatları düşünmek; sonra da O'nun cihan çapındaki rubûbiyet ahkâmını, bu ahkâm karşısında sorumluluklarımızla alâkalı meseleleri, emr u nehiyeleri, va'd u vaîdleri, mükâfât u mücazâtları tefekkür etmek; enfûsî ve âfâkî yollarla varlık ve varlığın perde arkası sırlarını araştırmak; bu araştırmalar esnasında basar ve basîrete açılan uhrevî güzellikleri tekrar ber tekrar temâşâ etmek.. zerreden seyyârelere kadar her şeyin, 'âlem-i kuds' hesabına atan birer nabız, âlem-i lâhuta nurefşan birer tercüman ve 'Hakîkatü'l-Hakâik'e birer menfez olduklarını tasavvur etmek de bir kalbî zikirdir.

Her zaman bir nabız gibi atan varlığı duyabilenler, bir hatip gibi konuşan âlem-i lâhutu dinleyebilenler ve bu menfezlerden celâl ve cemâl tecellilerini temâşâyâ muvaffak olanlar, gözlerin görmediği, kulakların işitmediği öyle ruhanî zevklere ulaşırlar ki bu zevk zemzemesi içinde geçen hayatın bir saati yüzlerce seneye muâdil gelebilir.. gelebilir ve bu kudsî seyahat o zevkli sonsuzluğuyla, vâridât ve mânevî hazlar 'salih dairesi' içerisinde köpüre köpüre devam eder gider. Sübühât-ı vechin nurları her yanı sardığı bu noktada insanın müşâhedeleri insanı aşar. Aşar da her gönül erbâbî ve her istidat, zâtü'l-emre muvâfık olsun olmasın, duyup hissettiği şeylerle bir zikir velvelesi içine çekilir; derken, ihtiyârî-gayr-i ihtiyârî, esmâ-yı ilâhîyi mırıldanmaya başlar.

Herhâlde böyle bir kurbîyet, böyle bir maiyyet atmosferinde geçen saniyeler, –tabîî vâridâta açık münevver saniyeler– kapalı ve nursuz senelerden daha bereketli ve daha ebediyet buudludurlar. Bu mübarekiyete işaret için hadis olarak rivâyet edilen bir kutlu sözde: 'Benim Allah ile öyle bir ânım vardır ki o esnada Bana ne bir mukarreb melek ne de bir nebîyy-i mürcel ulaşamaz.' (Aliyyü'l-Karî, el-Esrâru'l-merfûa, s.197; el-Aclûnî, Keşfü'l-hafâ, 2/226) buyrulur.

Emir ve yasakları ciddî bir duyarlılıkla hayata taşıyıp yaşamak, her emir ve her yasakla kendisine yapılan teklifleri vicdanında hissederek, iştıyakla emirlerin ifasına koşmak ve derin bir mesûliyet şuuruyla yasaklardan kaçınmak da bedenî zikirdir ki lisanla yapılan zikrin derinliği de büyük ölçüde bu ikinci zikirden kaynaklanmakta ve bu ‘anilmerkez’ güçle bir ölümsüz ses hâline gelmektedir. Bedenî zikir daha çok, ulûhiyet kapısının tokmağına dokunarak, o dergâha kabul yollarını araştırarak ve beşerî olan acz u fakrimizi ilân ederek ilâhî kudret, ilâhî kuvvet ve ilâhî gınâya ihtiyacımızı arz hamlesidir.

Evet, zikreden ve zikrinde ısrarda bulunan zâkir, Cenâb-ı Hak’la mukavele yapmışçasına hıfz u himâye ve inâyet seralarına alınmış olur ki ‘Anın Beni ki anayım sizi!’ (Bakara Sûresi 2/152) ilâhî fermâm da fakrın ayn-ı kuvvet, aczin ayn-ı gınâ hâline geldiği bu sırlı keyfiyeti ifade etmektedir.

Yani siz, Allah’ı zikir u fikr u ibadetle yâdedeceksiniz, O da sizi teşrif ve tekrimle anacak.. siz dua ve münâcâtlarla O’nu mırıldanıp duracaksınız, O da icâbetle size lütuflar yağdıracak.. siz dünyevî işlerinizin arasında O’nu unutmayacaksınız, O da dünya ve ukbâ gâilelerini bertaraf ederek sizi ihsanla şereflelendirecek.. siz yalnız kaldığınız zamanlarda da O’nunla dolup taşacaksınız, O da yalnızlıklara itildiğiniz yerlerde size ‘Enîs u Celîs’ olacak.. siz rahat olduğunuz zamanlarda O’nu dilden düşürmeyeceksiniz, O’da rahatınızı kaçıran hâdiseler karşısında rahmet esintileri gönderecek.. siz O’nun uğrunda cihad edip O’nu cihana duyuracaksınız, O da sizi dünya ve ukbâ zilletlerinden kurtaracak.. siz O’nun yolunda ihlâslı olacaksınız, O da sizi gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, insan tasavvurunu aşan hususi iltifat ve hususi pâyelerle şereflelendirecek... Böylece, zikir arzusu, zikir cehdi, zikre mazhariyet nimetiyle kıymete ulaşacak, derken Allah da bu tevfiik ve hidâyet lütfünü hususi ihsanlarıyla daha bir buudlaştıracaktır ki, ‘Bana sürekli şükredin ve sakın nankörlüğe düşmeyin!’ (Bakara Sûresi 2/152) emr-i rabbânîsi de işte, zikirden şükre, şükürden zikre bu salih daireyi ihtar etmektedir.” (M. Fethullah Gülen, Kalbin Zümrüt Tepeleri, 1/176-185)

Âhirde “Elhamdü lillâh”⁸⁴ şükürdür.⁸⁵

⁸⁴ Onların (canlarının çektiği her şeyi hazır bulacakları) o cennetlerdeki dua ve nidası, ‘Sen her türlü kusurdan, ortakları bulunmaktan ve yanlış iş yapmaktan mutlak mânâda uzaksın Allah’ım!’ sözüdür. Allah’tan ve meleklerden iltifat alır ve birbirlerine mutlak ve sonsuz esenlik dilekleri sunarlar. Dua ve nidalarını her defasında ‘Bütün hamd, Âlemlerin Rabbi Allah içindir!’ sözüyle bağlarlar.” (Yûnûs Sûresi 10/10);

“(O gün) melekleri (Allah’ın) Arş’ının etrafını çevrelemiş, Rabbilerini hamd ile tesbih (O’nu O’na has sıfatlarla anıp över ve Kendisi’ne yaraşmayan her türlü sıfattan tenzih) ederken görürsün. (Müminler ve kâfirler) arasında hak ve adaletle hüküm verilmiştir ve söylenecek söz, ‘Bütün hamd, Âlemlerin Rabbi Allah içindir.’ sözüdür.” (Zümer Sûresi 39/75);

“O Allah’tır, O’ndan başka hiçbir ilâh, (kendisine ibadet edilecek hiçbir mâbud) yoktur; (bütün güzellikler, mükemmellikler, başarılar ve nimetler O’ndandır.) (Her işin, her muvaffakiyetin) başında da sonunda da, dünyada da âhirette de bütün hamd O’nadır. Hüküm ve hâkimiyet de O’nundur ve O’na döndürülmektesiniz.” (Kasas Sûresi 28/70);

“Bütün hamd, göklerde ve yerde ne varsa hepsi Kendisi’ne ait bulunan Allah içindir ve âhirette de hamdin tamamı yine O’na mahsustur. O, Hakîm (her hüküm ve icraatında pek çok hikmetler bulunan)dır, Habîr (her şeyden hakkıyla haberdar olan)dır.” (Sebe Sûresi 34/1);

“Her zaman için bütün hamd, göklerin Rabbi ve yerin Rabbi, âlemlerin Rabbi Allah’a mahsustur.” (Câsiye Sûresi 45/36);

Resûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz şöyle buyurmuştur: “Cennete girmek için ilk çağrılacak olanlar bollukta da, darlıkta da Allah’a çokça hamd edenlerdir.” (et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-ıvsat* 4/44)

⁸⁵ “Böyleyken hâlâ şükretmeyecekler mi?” (Yâsîn Sûresi 36/35);

“Şükredenleri yakın bir gelecekte elbette mükâfatlandıracağız.” (Âl-i İmrân Sûresi 3/145);

“O hâlde, yalnız Allah’a kulluk et ve şükredenlerden ol!” (Zümer Sûresi 39/66);

“Siz şükredip iman ettikten sonra Allah size niye azap etsin ki? Allah, (Kendisine yapılan her şükre ve Kendisine her yönelişe fazlasıyla) karşılık verendir ve (her şeyi, herkesin hâlini) hakkıyla bilendir.” (Nisâ Sûresi 4/147);

“Kullarım içinde gerçekten şükredenler ne kadar azdır!” (Sebe Sûresi 34/13);

“Şurası bir gerçek ki, eğer şükrederseniz nimetimi hiç şüphesiz arttırırım; ama eğer nankörlük edecek olursanız, bu takdirde azabım kesinlikle çok çetindir.” (İbrâhîm Sûresi 14/7);

“Allah’ım! Seni anmam, Sana şükredebilmem ve Sana ibadetlerin en güzeliyle yönelebilmem için bana yardım et.” (Nesâî, *Schv* 60);

“Bir gece Allah Resûlü bana hitaben ‘Yâ Âişe! Müsaade eder misin, bu gece Rabbime ibadet edeyim?’ dedi. Ben de ‘Seninle olmayı severim, fakat Senin hoşuna gidecek olan her şeyi de severim.’ dedim. Allah Resûlü kalktı ve namaza durdu. O gece sabaha kadar *اَلْأَبَابِ لِأُولِي الْأَبَابِ وَالنَّهَارِ لِأَيَاتِ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ* İNِّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ أَيْلِ وَالنَّهَارِ لِأَيَاتِ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ” ‘göklerin ve yerin yaratılışında, gecenin ve gündüzün gidip-gelişinde elbette akıl

Nimetlerin kendilerine has lezzetleri, ne kadar kıymetli olduklarını insanlara hatırlatıp bildirirken, onları kendileri üzerine tefekküre yönlendirmekte; hakınca yapılan tefekkür ise insanı şükre sevk etmektedir. Lezzet bu şekilde şükre vesile olurken şükür de başka bir açıdan bizzat lezzet vermektedir.

“*Evet رَبِّ الْعَالَمِينَ إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ* [“Onların duaları ‘Hamd âlemlerin Rabbi Allah’a mahsustur.’ diye sona erer.” (Yûnus Sûresi 10/10)] olan âyet-i kerîme, hamdın ayn-ı lezzet olduğuna delâlet eder. Çünkü hamd, in’âm şeceresini, nimet semeresinde gösterir. Ve bu vesile ile zevâl-i nimetin tasavvurundan hâsıl olan elem zâil olur. Çünkü şecerede çok semere vardır, biri giderse ötekisi yerine gelir. Demek **hamd, ayn-ı lezzettir.**” (Mesnevî-i Nuriye, s.111)

Hayatı bu şekilde bir hamd ve lezzet silsilesi şeklinde tecrübe eden insan, bu salih dairenin devamı adına ruhen ve bedenlen daima talep hâlinde bulunmaktadır.

“*Aynı o insan, gördüğü leziz nimetlerden duyduğu zevkleri izhar etmekle, ‘hamd’ unvanı altında in’âmı nimette ve mün’imi in’âmda görmekle idâme-i nimet ve tezyid-i lezzet talebinde bulunarak الْحَمْدُ لِلَّهِ cümlesiyle nimetler definesini bulan adam gibi nefes alıyor.*” (Mesnevî-i Nuriye, s.118)

Asıl nimet bu hamd hakikatine erişmek olduğundan, asıl şükür de bu nimete erişmekten dolayı yapılması gerekli olandır:

“*Zulmetleri izale eden iman nimetine ‘Elhamdülillâh’ diye edilen hamd dahi bir nimet olduğundan, ona da bir hamd lâzımdır. Bu ikinci hamde üçüncü bir hamd, üçüncüye dördüncü hamd lâzım. Demek, bir hamd-i vâhiddeden doğan hamdlerden ibaret gayr-i*

sahipleri için ibretler vardır.’ (Âl-i İmran Sûresi 3/190) âyetini okudu ve gözyaşı döktü. Sabah olunca ezan okumaya gelen Hazreti Bilâl kendisine: ‘Yâ Resûlallah Kendini niçin bu kadar zora koşuyorsun? Allah (celle celâluhû) Senin geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affetti.’ dedi. Bunun üzerine Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: ‘Bana bu kadar ihsanda bulunan Rabbime ihsanı ölçüsünde şükreden bir kul olmayayım mı?’” (İbn Kesîr, *Tefsir*, 2/164);

mütenâhi bir silsile-i hamdiye husule geliyor.” (Risale-i Nur Külliyyatı (29. Lem’a’dan) 1/755)

“**Hamd Allah’tan gelir, Allah ile kâimdir, Allah için ve O’nun vücûdu sebebiyledir.** Dünyanın evvelinden hilkatın âhirine kadar bütün zerrât-ı kâinatın, ezelden ebede bütün zamanlardaki dakikaların âşirelerine darbı adedince, Allah’a hamd olsun. ‘Elhamdülillâh’ nimeti için dahi, nâmütenahi bir devir ve teselsülle Allah’a hamd olsun.” (29. Lem’a’dan)

Hem; “Şükürde bir zahmet yoktur; bilâkis nimetin lezzetini artırır. Çünkü şükür, nimette in’âmı görmek demektir. İn’âmı görmek, nimetin zevâlinden hâsıl olan elemi def eder. Zira nimet zâil olduğundan, Mün’im-i Hakikî onun yerini boş bırakmaz, misliyle doldurur ve teceddüdünden lezzet alırsın.” (Mesnevî-i Nuriye, s.111)

Kesintisiz bir alışveriş hâlinde devam eden hamd devr-i daimi, bütün varlık hesabına **لِلَّهِ الْحَمْدُ** ile küllî bir soluk hâlinde hissedildiğinde ise “netice-i hilkat-i âlemin en mühimmi şükür” olduğu kemâliyle anlaşılacaktır. Bu sonlanmayan “Hamd Hakikati”nin meâlini Üstad Hazretleri şu kelimelerle vermektedir:

“**لَهُ الْحَمْدُ** Yani, **bütün mevcudatta sebab-i medih ve senâ olan kemâlât O’nundur. Öyleyse, hamd dahi O’na aittir.** Ezelden ebede kadar her kimden her kime karşı gelen ve gelecek medh ü senâ O’na aittir. Çünkü sebab-i medih olan nimet ve ihsan ve kemâl ve cemâl ve medar-ı hamd olan her şey O’nundur, O’na aittir. Evet, âyât-ı Kur’âniye’nin işârâtıyla bütün mevcudattan daimî bir surette dergâh-ı ilâhîye giden bir ubûdiyettir, bir tesbihtir, bir secdedir, bir duadır ve bir hamd ü senâdır ki daimî o dergâha gidiyor.” (Mektubat, s.267)

Rabb-i Rahîm’imiz ömrümüzde bir nefes olsun böyle zikir, fikir ve şükürle yoğrulmuş hamd hakikatini hakkıyla hissetmeyi nasip etsin inşallah!.. Zaten kainat ağacının yaratılmasından elde edilen en büyük meyve de bu çeşit bir şükürdür:

“Evet Kur’ân-ı Hakîm, nasıl ki şükürü netice-i hilkat gösteriyor. Öyle de kur’ân-ı kebîr olan şu kâinat dahi gösteriyor ki, netice-i hilkat-i âlemin en mühîmi şükürdür. Çünkü kâinata dikkat edilse görünüyor ki, kâinatın teşkilâtı şükürü intâc edecek bir surette, her bir şey bir derece şükre bakıyor ve ona müteveccih oluyor. Güya şu seçcere-i hilkatin en mühim meyvesi şükürdür.. ve şu kâinat fabrikasının çıkardığı mahsûlâtın en âlâsı şükürdür.” (Mektubat, s.411)

Nimetler çok çeşitli olduğundan ve her nimet kendi cinsinden şükür istediğinden şükür dahi çok çeşitli olması gereken bir ibadettir:

“Hem şükürün envâi var. O nevilerin en câmiî ve fihriste-i umumiyesi, namazdır. **Hem şükür içinde sâfi bir iman var, hâlis bir tevhid bulunur.** Çünkü bir elmayı yiyen ve ‘Elhamdülillâh’ diyen adam, o şükürle ilân eder ki: ‘O elma, doğrudan doğruya dest-i kudretin yadigârı ve doğrudan doğruya hazine-i rahmetin hediyesidir.’ demesiyle ve itikat etmesiyle her şeyi –cüz’î olsun küllî olsun– O’nun dest-i kudretine teslim ediyor.. ve her şeyde rahmetin cilvesini bilir. **Hakikî bir iman ve hâlis bir tevhidi, şükürle beyan ediyor.**” (Mektubat, s.413)

İnsandan bu câmiyyette, zenginlikte bir şükür istendiğindendir ki, bu çeşitlilikte bir nimet sofrası önüne serilmiş ve bu nimetlerin hepsini tanyacak özelliklerle var edilmiştir:

“Envâ-ı zihayat içinde en ziyade rızkın envâına muhtaç, insandır. Cenâb-ı Hak insanı bütün esmâsına câmi bir ayna.. ve bütün rahmetinin hazinelerinin müddeharâtını tartacak, tanyacak cihâzâta mâlik bir mu’cize-i kudret.. ve bütün esmâsının cilvelerinin vaziyetlerinin inceliklerini mizana çekecek âletleri hâvi bir halife-i arz suretinde halketmiştir. Onun için hadsiz bir ihtiyaç verip, maddî ve mânevî rızkın hadsiz envâına muhtaç etmiştir. **İnsanı, bu câmiyyete göre en âlâ bir mevki olan ahsen-i takvime çıkarmak vasıtası, şükürdür. Şükür olmazsa esfel-i sâfilîne düşer, bir zulm-ü azîmi irtikâp eder.**” (Mektubat, s.414)

Bu noktada ‘Hamd’ ile ‘Şükür’ arasındaki ince farktan da bahsetmek yerinde olacaktır. Bu konuda M. Fethullah Gülen Hocaefendi şu noktalara dikkat çekmektedir:

“Fâtiha, ‘Hamd’ kelimesiyle başlar. Hamd, kelime olarak şükür ve medih mânâlarına geldiği de olur. Ancak arada birçok farklar vardır. Onun içindir ki Fâtiha Sûresi, **اللَّهُمَّ الْحَمْدُ لِلَّهِ** ile değil de **الشُّكْرُ وَالْمَدْحُ لِلَّهِ** ile başlıyor.

Hamd edilecek zâtın ihtiyârıyla verdiği nimetlerine mukabelede bulunma ve ona teşekkür etmenin yanı sıra O, hamedilmeye lâayık ve bütün ihsanın menbâ olması sebebiyle de O’na karşı arz-ı şükür etme mânâsını ihtiva eder. Hamdde O’nun sahip olduğu ihsan ve nimetlerin bize ulaşip ulaşmaması önemli değildir. Önemli olan, o şahsın böyle bir hamde liyâkatidir. Dolayısıyla bizim Cenâb-ı Hakk’ın büyüklük ve lütuflarına karşı şükür ve medih hissimizi arzetmemiz bir hamddir.

Şükür, kendisine teşekkür edeceğimiz zât tarafından, bize ihsan edilen nimetlere mukâbil yapılan bir teşekkürdür. Bu teşekkür nimete karşı olur. Bu da ya lisan, ya davranış, ya da kalble yapılır. Görülüyor ki teşekkür umumîdir. Hem dille, hem kalble, hem de hareketlerle yapılabilir. Onun içindir ki namaz, Allah’a karşı bir teşekkürdür. **الشُّكْرُ لِلَّهِ** demek, Allah’a karşı bir teşekkürdür. Ve kalbin Allah’ın nimetleri karşısında eziklik hissetmesi veyahut o nimetlerden dolayı Mevlâ’nın kendisine merhamet ettiğini düşünüp vecd ve istiğrak içinde bulunması, Allah’ın nimetlerine mukâbil bir teşekkürdür.

Medhe gelince o hem canlı hem de cansız varlıklar için kullanılabilir. Allah’a güzelliğinden dolayı medih olabilir. ‘Güzelsin Allah’ım, Cemâl sahibisin Allah’ım, mevce mevce kâinatta dalgalanan bütün güzellikler, senin güzelliklerinin cilve-i in’ikâsıdır Allah’ım’ demek, bütün bunlar birer medih olur. Bununla beraber medih, bir ağacın veya bir yemeğin medhi gibi cansız şeylere de olur. Bazen da medih hiç lüzumu olmadığı hâlde, başkalarına karşı müdâhane yapma işinde kullanılabilir. Onun içindir ki Allah Teâlâ Hazretleri’ne medyûniyet ve şükran hislerimizi teşekkür ve medihle değil hamdle ifade ediyoruz. Allah Resûlü: **إِذَا لَقِيتُمُ الْمَدَائِحِينَ فَاحْتُوا فِي وُجُوهِهِمُ التُّرَابَ** ‘Yüzünüze karşı medih edenlerin yüzlerine toprak saçın!.’⁸⁶ demek suretiyle medhi zemmediyor ve

⁸⁶ Müslim, Zühd 69; Ebû Dâvûd, Edeb 9.

tecviz etmiyor. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem): مَنْ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهُ النَّاسَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ ü senâda bulunmayan, onların nimetlerine karşı nankörlük yapan insan, Allah'a karşı da hamd etmez.⁸⁷ diyerek medih ile hamd'i birbirinden ayırmaktadır. Medih başkadır hamd başkadır. Allah'a hamd ve şükür etmenin bir bakıma iç içe girdiği ve bir bakıma da birbirinden ayrıldığı noktalar vardır. Şükür, sâdik insanların şîârıdır ve buna da muvaffak olan insanlar da çok azdır. Allah'ın lâyuâd ve lâyuhsâ nimetleri vardır. Sadi Şirâzî, Gülistan'ında: 'Bir insan her nefeste Allah'a karşı iki şükür borçludur.' der. Bir soluk alıp vermede hayatını iki defa bağışlayan Allah'tır. Böyle bir Allah'a elbette dilinle, hâlinle, kalbinle teşekkür etmen icap eder. Bundan dolayı teşekkür çok ağır, teşekkürü muvaffak olan da çok azdır. Onun için Kur'ân-ı Kerîm: 'Kullarımdan şükreden ne kadar az' وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ (Sebe Sûresi 34/13) diyor. Fakat şükür, sadâkat makamıdır. Her hâlükârda Allah'a şükretmek, Allah'a karşı 'minnet ve şükran Sana'dır' demek bu sadâkatin nişanıdır.

Hamd gelince; Allah Resûlü: الْحَمْدُ رَأْسُ الشُّكْرِ 'Hamd, Allah'a teşekkür etmenin başıdır.'⁸⁸ buyurmaktadır. Hamd bir bakıma Allah'tan bize ihsan gelse de, gelmese de kulluğumuzu, aczimizi anlayıp O'na minnet ve şükran hislerimizi ifade etme bakımından ivazsız, garazsız, mukabelesiz, samimi olarak Allah'a teveccühün ifadesi olması itibarıyla şükürden üstündür. Hamd ihlâs makamında söylenir, hiçbir karşılık beklemeden, hiçbir mukabele görmeden Allah'a karşı kulluğunu idrâk edip الْحَمْدُ لِلَّهِ demek, samimi ve muhlis kimselerin şîârıdır." (M. Fethullah Gülen, Fâtiha Üzerine Mülâhazalar, s.111)

Şükürün pek geniş ve ulvî mahiyetini Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi, "Kalbin Zümrüt Tepeleri" adlı eserinde şu şekilde açıklamaktadır:

⁸⁷ Ebû Dâvûd, Edeb 11; Tirmizî, Birr 35.

⁸⁸ Beyhakî, Şüabü'l-îmân, 4/97.

“Lisanla şükür; vehmî bütün güç, kuvvet ve ihsan kaynaklarını nef-yederek her türlü lütuf ve nimetlerin Allah’tan geldiğini kabul ve itirafla gerçekleşir. Evet, bütün iyilikleri, güzellikleri kısmet eden ve mebdeden müntehâya sebeplerini hazırlayan O olduğu gibi, vakt-i münasibinde gönderen de yine O’dur. Takdir ve taksim eden, vakti gelince yaratıp semâvî sofralar hâlinde önümüze seren O olduğu için neticede minnet ve şükran da O’nun hakkıdır. O’nu görmemezlikten gelerek sebeplere takılmak, hatta onlara serfûrû edip minnettarlıkta bulunmak, hazırlanıp ayağımızın ucuna kadar getirilen bu sofranın, hazırlanışını ve hazırlanmasını nazara almadan, getirip önümüze koyan tablacıyı bahşişlere boğmaya benzer ki: ‘Onlar, dünya hayatının sadece kendilerine bakan dış yüzünü bilirler, âhirete bakan yönünden ise bütün bütün gafildirler.’ (Rûm Sûresi 30/7) Evet bunlar, sırf sebeplere bakıp ilim ve mârifet itibariyle daha ilerisini göremeyen cahiller, nâkıslar ve nankörlerdir.

Kalble şükür; zâhir ve bâtın bütün nimetleri, bu nimetlerden yararlanmayı Allah’tan bilip hayatın bu anlayışa göre yönlendirilmesi, şekillendirilmesidir.. ve aynı zamanda lisan ve cevârihle yapılan şükürün de esasını teşkil eder ki: ‘O, gizli-açık nimetlerini bol bol size ihsan etmiştir.’ (Lokman Sûresi 31/20) beyam onun keyfiyet buudlarını; ‘Allah’ın nimetlerini saymaya kalksanız da saymakla bitiremezsiniz.’ (İbrâhîm Sûresi 14/34) fermân-ı sübhânîsi de kemmî sonsuzluğuna işaret etmektedir.

Cevârih ile şükre gelince, o, her uzuv ve her latîfeyi yaratılış gayesi istikametinde kullanmak ve onlara mahsus kulluk vazifelerini yerine getirmekten ibaret sayılmıştır.

Ayrıca, lisanın şükürünü evrâd u ezkâr, kalbin şükürünü yakîn ve istikamet, cevârihin şükürünü de ibadet ü taat şeklinde yorumlayanlar da olmuştur. O’nun böyle bütün bir iman ve ibadete taallûkundan ötürüdür ki, O’na imanın yarısı nazarıyla bakmış, kendi şümûlü içinde sabırla müşterek mütalâa etmişlerdir.

Hakikî şükür, nimetin tam bilinmesiyle gerçekleşir; zira nimetin kaynağı ve onu verenin takdir edilmesi büyük ölçüde nimetin bilinmesine

bağlıdır. Nimetin bilinmesinden kabulüne, ondan da Cenâb-ı Hak'â yönelmeye uzanan çizgide iman ve İslâm'ın hazırlayıcılığı, Kur'an'ın belirleyiciliği üzerinde her zaman durulabilir. Evet, Allah'ın üzerimizde olan lütufları imanın ışığı altında ve İslâm'ın emirlerini yaşarken daha bir belirginleşir, netleşir, duyulur-hissedilir hâle gelir ve Allah tarafından aczimize, fakrımıza merhameten ve ihtiyaçlarımıza binâen, hem de karşılıksız olarak verildiği görülür ki; bu da, o ihsan ve lütufları bahşeden Zât'a karşı bizde senâ hislerini çoşturur; çoşturur ve 'Şimdi gel Rabbinin nimetini anlat da anlat!' (Duhâ Sûresi 93/11) gerçeğine uyanarak emrolunduğumuz minnet ve şükran vazifesini ruhumuzun derinliklerinden fişkırarak bir heyecanla yerine getiririz." (M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, 1/135-140)

Ortada, "Bu kıymettar harika-yı sanat olan nimetler; Ehad-i Samed'in mu'cize-i kudreti ve hediye-i rahmeti olduğunu düşünmek ve derk etmek." fikirdir.⁸⁹

⁸⁹ "Ki onlar, (gerek namazda, gerek namaz dışında) ayakta, oturarak ve yanları üzerinde (dilleri ve kalbleriyle) Allah'ı zikreder dururlar ve göklerle yerin yaratılışı üzerinde derin derin düşünürler: (onlardaki hikmeti ve esrarlı mânâları sezmişlik içinde,) 'Rabbimiz' derler, 'Sen, (iki ayrı bölgeli bir memleket gibi duran ve her şeyiyle birliğe işaret eden) bu kâinatı boş yere, sebepsiz, gayesiz yaratmadın. Hayır, hayır, Sen asla boş ve gayesiz iş yapmazsın. (Sen'i, icraatını ve yaratmandaki maksatları idrakte ve bu maksatlar istikametinde davranmakta kusur edip de, neticede) Ateş'in azabına dışarı olmaktan bizi koru!'" (Âl-i İmrân Sûresi 3/191); "Göklerle yerin yaratılışında ve gece ile gündüzün uzayıp kısalarak birbiri peşisıra gelmesinde, denizde insanların faydasına ve onlara yarayacak yüklerle akıp giden gemilerde, Allah'ın gökten indirip de onunla ölümünden sonra yeri dirilttiği ve içinde her türden canlıyı geliştirip yaydığı suda, rüzgârları (tür, esiş yönü, esiş şekli gibi pek çok açıdan) değiştirip durmasında, evirip çevirmesinde ve gökle yer arasında emrine hazır duran bulutlarda akledip anlayan bir topluluk için elbette (O'nun tek bir ilâh, yegâne mâbud ve sığınak, yegâne yardımcı olduğuna dair) çeşit çeşit deliller, alâmetler vardır." (Bakara Sûresi 2/164); "Bir defa olsun kendi başlarına kalıp düşünmezler mi? Allah gökleri, yeri ve bunların arasındaki bütün varlıkları hak bir gaye için, yerli yerince ve gerçeğe dayalı sabit bir sistem üzerinde yarattı ve onlar için belli bir vade tayin etti. Ne var ki insanlar içinde pek çoğu, bir gün gelip Rabbileriyle buluşacaklarını inkâr etmektedirler." (Rûm Sûresi 30/8);

Kulağımızla işittiğimiz Kur’ân âyetlerini anlayıp, kabul edip, yaşamakla sorumlu olduğumuz gibi, gözümüzle gördüğümüz yaratılış âyetlerinin ifade ettiği mânâları da idrak edip, hakikatlerini tasdik ile tatbik etmemiz gerekmektedir. Bu ise yaratılış âyetleri üzerinde yapacağımız tefekkür ile mümkündür.

Gerek kâinatın mükemmel ve çok renkli yaratılışı, gerekse de insanın bu yaratılanlar üzerine düşünebilecek pek yüksek donanuma sahip bulunması, insanın tefekkürü ile Rabbini tanıyıp ona lâıyk kullukta bulunması için hazırlanmış ilâhî bir senaryonun mecburi enstirümanları olarak görülmelidir:

“Gözümüzle görüyoruz, birisi var ki; bize zemin yüzünü rahmetin binlerle hediyeleri ile doldurmuş, bir ziyafetgâh yapmış.. ve rahmâniyetin yüz binlerle ayrı ayrı lezzetli taamları içinde dizilmiş bir sofraya etmiş.. ve zemin içini rahîmiyet ve hakîmiyetin binlerle kıymetli ihşanlarını câmî bir mahzen yapmış.. ve zemini devr-i senevîsinde bir ticaret gemisi hükmünde her sene âlem-i gayptan levâzımât-ı insaniye ve hayatiyenin yüz bin çeşitlerinden en güzellerini içine alarak yüklenmiş bir nevi sefine veya şimendifer gibi ve her baharı ise, erzak ve elbisesimizi taşıyan bir vagon hükmünde olarak bizlere gönderir.” (Şuâlar, s.157-158)

Kâinat kitabına geneli itibariyle bu şekilde bakan insan, sahifelere, satırlara, kelimelere, harflere indikçe farklı mârifetlere erecek ve sonlanmayan bir tefekkür yolculuğuna çıkmış olacaktır.

“Sahife-i âlemin eb’ad-ı vâsiasında Nakkaş-ı Ezeli’nin yazdığı silsile-i hâdisatın satırlarına hikmet nazarıyla bak ve fikr-i hakikatle sarıl. Tâ ki mele-i âlâdan uzanan şu selâsil-i resâil, seni âlâ-yı illiyyîn-i tevhide çıkarsın.’ Şu kitabın hey’et-i mecmuasında

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyuruyor ki: “Bazen bir saat tefekkür, bir sene ibadet hükmüne geçer.” (el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi’l-dîn* 4/423; Aliyyülkârî, *el-Masnû’* s.82; el-Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ* 1/370);

“Tefekküre denk ibadet yoktur; öyle ise gelin Cenâb-ı Hakk’ın nimet ve kudret eserlerini tefekkür edin! Ama zinhâr Zât-ı Bârî’yi tefekküre kalkışmayın. Zira O, insan düşüncesini aşan bir mevzudur.” (el-Beyhakî, *Şuabü’l-îmân* 1/136);

öyle parlak bir nizam var ki nazzamı güneş gibi içinde tecelli ediyor. Her kelimesi, her harfi birer mu'cize-i kudret olan bu kitab-ı kâinatın telifinde öyle bir i'câz var ki bütün esbâb-ı tabiiye, farz-ı muhal olarak muktedir birer fâil-i muhtar olsalar, yine kemâl-i acz ile o i'câza karşı secde ederek سُبْحَانَكَ لَا قُدْرَةَ لَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ diyeceklerdir. Her bir kelimesi bütün kelimatıyla münasebettardır. Ve her harfi, bahusus zîhayat bir harfi, bütün cümlelere karşı müteveccih birer yüzü, nâzır birer gözü var olan bu kitabın öyle bir muzaaf iştibâk-ı tesanüd-ü nazmı vardır ki bir noktayı yerinde îcad etmek için bütün kâinatı îcad edecek bir kudret-i gayr-i mütenâhi lâzımdır. Demek sivrisineğin gözünü halk eden, güneşi dahi o halketmiştir. Pirenin midesini tanzim eden manzume-i şemsiyeyi de o tanzim etmiştir.” (Mesnevî-i Nuriye, s.229-230)

Cüz'ünden küllüne, küçüğünden büyüğüne her varlıkta Yaratanını bulup, O'nu tanıyıp, O'nu sevmeye bir yol bulan mütefekkir yolcunun, varlık âlemiyle günlük muhatap oluş şekli dahi ibadet şeklinde cereyan etmektedir:

“Hem güzel şeylere muhabbetin, madem Sâni'leri hesabınadır. Ne güzel yapılmışlar.’ tarzındadır. O muhabbetin bir leziz tefekkür olduğu hâlde, hüsün-perest, cemâl-perest zevkinin nazarını daha yüksek, daha mukaddes ve binler defa daha güzel cemâl mertebelerinin definelerine yol açar, baktırır. Çünkü o güzel âsârdan e'âl-i ilâhiyenin güzelliğine intikal ettirir. Ondan esmânın güzelliğine, ondan sıfâtın güzelliğine, ondan Zât-ı Zülcelâl'in cemâl-i bîmisâline karşı kalbe yol açar. İşte **bu muhabbet bu surette olsa, hem lezzetlidir, hem ibadettir ve hem tefekkürdür.**” (Sözler, s. 703);

İbadet kıymetini taşıyan bu tefekkürde nihayet nokta ise, başta kendisi olmak üzere sanat harikası olan mahlûkâtın kudretin mu'cizesi, rahmetin hediyesi olduğunu idrak etmektir. Yani, başta kendi vücûdumuz olmak üzere bütün nimetlerin her an kudret tezgâhından çıkıp, rahmet eliyle sunuluşunun farkına varıp, bu şuûn-u ilâhiyeyi her

an zevk etmeye çalışmaktır. Bunu düşünmekten öte bir şuur hâline getirerek, o hâl üzere yaşamak ise asıl olandır

“Madem bilmüşâhede Zât-ı Ehad-i Samed’in, irade gibi bir sıfatının bir tek cilve-i cüz’îsi, bilmüşâhede milyon yerde, milyonlar işe vasıtasız medâr olur. Elbette Zât-ı Zülcelâl’in tecelli-i kudret ve iradesiyle, şecere-i hilkatî bütün ecza ve zerrâtıyla beraber tasarruf edebilmesine şühûd derecesinde yakîn etmek lâzım gelir.” (Sözler, s.665)

Bütün varlığa böyle bir yakîn üzere bakıldığında bütün varlık insanın gözü önünde parlayan bir seyrangâh olacaktır.

“Çünkü öyle bir Kadîr, Alîm, Hakîm, Kerîm, Rahîm, Cemîl, Nakkaş ve Ezelî’dir ki, bütün, parçalar ve sayfalar olarak bu kâinatın hakikati; küllî, cüz’î, varlık ve bekâ itibariyle bu varlıkların hakikatleri ancak O’nun kaza, kader, tanzim ve takdirinin ilim ve hikmetle çizilmiş çizgileri; O’nun ilim, hikmet, tasvir ve tedbirinin sanat ve itina gösterilerek yapılmış nakışları; O’nun sanat, itina, tezyin ve tenvirinin mu’cizeli elinin lütuf ve keremle gerçekleştirdiği tezyinâtı; O’nun lütuf, kerem, teveddüt ve tearrüfünün rahmet ve nimetle vücûda getirdiği ihsan çiçekleri; O’nun coşkun rahmet, nimet, terahhum ve tehannününün cemâl ve kemâlle yarattığı meyveleri; cemâl ve kemâlinin parlıtı ve tecellileridir.” (Sözler, s.517)

Evet, “en cüz’î ve en küçük şey; en büyük şey gibi, doğrudan doğruya bütün bu kâinat Hâlık’ının kudretinden gelir ve hazinesinden çıkar”. (Lem’alar, s.294) idraki ile varlıkla muhatap olduğunda; “o nimetleri doğrudan doğruya O’ndan bilmek”, nimetle buluşma noktasında zikretmeyi, “o nimetlerin kıymetini takdir etmek”, nimetleri insanî latîfeler vasıtasıyla zevketme esnasında fikretmeyi, “o nimetlere kendi ihtiyacını hissetmek” ise nihayette nimetlerin faydalarını tanıyıp tartmakla yeni bir nimetle buluşma kavşağında bir önceki nimete şükretmeyi netice verecektir.

Bu anlamda her nimete bir mu’cize ve hediye olarak bakmak kıymetini tam idrak mânâsına gelecektir. Bilindiği üzere mu’cize sebepsiz

vücûda gelen, hediye ise kazanılmadan verilendir. Bu tefekkür de izlenecek yolu, bir silsile şeklinde Üstad Hazretleri Risale-i Nur Külliyyatı'nın pek çok parçalarında zikretmiştir. Bunlardan yalnız iki tanesi 11. Söz Söz ve 23. Söz Risaleleri'nde yer almaktadır:

“Evvelen: *Âsâra bakıp, gâibâne muamele suretinde saltanat-ı rubûbiyetin mehâsinine temâşâger makamında kendilerini gördüklerinden; tekbir ve tesbih vazifesini edâ edip ‘Allahu Ekber’ dediler.*

Sâniyen: *Esmâ-yı kudsiye-i ilâhiyenin cilveleri olan bedâyiine ve parlak eserlerine dellâllik makamında görünmekle ‘Sübhânallah, velhamdülillâh’ diyerek takdis ve tahmid vazifesini ifâ ettiler.*

Sâlisen: *Rahmet-i ilâhiyenin hazinelerinde iddihar edilen nimetlerini, zâhir ve bâtın duygularla tadıp anlamak makamında, şükür ve senâ vazifesini edâya başladılar.*

Râbian: *Esmâ-yı ilâhiyenin definelerindeki cevherleri, mânevî cihâzât mîzanlarıyla tartıp bilmek makamında, tenzih ve medih vazifesine başladılar.*

Hâmisen: *Mistar-ı kader üstünde kalem-i kudretiyle yazılan mektubat-ı rabbâniyeyi mütalâa makamında tefekkür ve istihsan vazifesine başladılar.*

Sâdisen: *Eşyanın yaratılışında ve masnûâtın sanatındaki latîf incelik ve nâzenîn güzellikleri temâşâ ile tenzih makamında, Fâtır-ı Zülcelâl, Sâni-i Zülcemâl'lerine muhabbet ve iştiyak vazifesine girdiler. Demek kâinata ve âsâra bakıp, gâibâne muamele-i ubûdiyetle mezkûr makâmâtta mezkûr vezâifi edâ ettikten sonra Sâni-i Hakîm'in dahi muamelesine ve e'âline bakmak derecesine çıktılar ki; hâzırâne bir muamele suretinde evvelâ Hâlık-ı Zülcelâl'in kendi sanatının mu'cizeleriyle kendini zîşuura tanıttırmasına karşı, hayret içinde bir mârifet ile mukabele ederek: مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ dediler.*

“Senin tarif edicilerin, bütün masnûâtındaki mu’cizelerindir.” (Sözler, s.132)

“Kâinatta görünen saltanat-ı rubûbiyeti, itaatkârâne tasdik edip kemâlâtına ve mehâsinine hayretkârâne nezâretidir.

Sonra, esmâ-yı kudsiye-i ilâhiyenin nukuşlarından ibaret olan bedî sanatları, birbirinin nazar-ı ibretlerine gösterip dellâllık ve ilâncılıktır.

Sonra, her biri birer gizli hazine-i mâneviye hükmünde olan esmâ-yı rabbâniyenin cevherlerini idrak terazisiyle tartmak, kalbin kıymetşinaslığı ile takdirkârâne kıymet vermektir.

Sonra, kalem-i kudretin mektubatı hükmünde olan mevcudât sayfalarını, arz ve semâ yapraklarını mütalâa edip hayretkârâne tefekkürdür.

Sonra, şu mevcudâttaki ziynetleri ve latîf sanatları istihsankârâne temâşâ etmekle onların Fâtır-ı Zülcemâl’inin mârifetine muhabbet etmek ve onların Sâni-i Zülkemâl’inin huzuruna çıkmaya ve iltifâtına mazhar olmaya bir iştiyaktır.” (Sözler, s.350-351)

Tefekkür mesleğini, pek çok eserinde geniş bir şekilde açıklayan Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi’nin bu konuya dair yorumlarından birisi de kısaca şu şekildedir:

“Herhangi bir mevzuda, geniş, derin ve sistemli düşünme mânâlarına gelen tefekkür; erbabınca, kalbin çırası, ruhun gıdası, bilginin ruhu ve İslâmî hayatın da kanı, canı ve ziyâsıdır. Tefekkür olmayınca kalb karanlıklaşır, ruh hafâkanlara girer ve İslâmî hayat da kadavralaşır.

Tefekkür, kalbde öyle bir nurdur ki, hayır ile şer, zarar ile fâide, güzel ile çirkin onunla görülür ve sezilir.. kâinat onun sayesinde okunan bir kitap hâline gelir ve Kur’ân’ın âyetleri onunla ayrı bir derinliğe ulaşır.

Evet, her düşünce, her tasavvur ve her davranışta Hakk’ın Kitab’ına yönelmek, O’nu anlamaya çalışmak, hayatı O’ndan öğrendiğimiz şeylere

göre tanzim etmek ve yaşamak; kâinat kitabındaki ilâhî sırları keşfedip ortaya koymak ve insana her an ayrı bir imanî derinlik ve renkliliği duyurup tattıran bu yeni keşif ve tesbitlerle, imandan mârifete, mârifetten muhabbete, muhabbetten, ruhanî hazlara uzayan bir ışıktan yolda bütün hayatı zevk hâline getirmek, sonra da âhiret ve rıdvân-ı ilâhîye yürümek; işte insan-ı kâmil olmanın nurlu yolu..!

Evet, varlığı bir kitap gibi mütalâa ve tefekkür ancak, bütün eşya ve eşyaya ait hususiyetlerin Allah tarafından yaratılmış olduğunu kabul etmekle beklenen semereyi verir ve bereketli bir vâridat kaynağı hâline gelir ki, bu da her şeyin her hâliyle Allah Teâlâ'ya istinadını yakinen idrak eden mârifetullah, muhabbetullah ve zikrullah ile itminana ulaşmış kalbî ve ruhî hayat kahramanlarının şîârıdır.

Mebdede her şeyi Cenâb-ı Hakk'a istinat ettirme esasına göre sistemleştirilmeyen bir tefekkür, neden sonra Allah'a yönelip ve neticede O'nda mütenâhî olmasına mukabil; tâ baştan halk ve emir, her şeyi O'na bağlama esasına göre plânlanmış bir tefekkür ise, sonsuza kadar hep yeni yeni buudlarıyla sürer gider ve kat'iyen inkıtaa uğramaz. Yani böyle bir tefekkür 'Evvel' ve 'Zâhir' isimleriyle Allah'tan başlayıp sonra yine 'Âhir' ve 'Bâtın' isimleriyle Allah'a müteveccih olacağından mütenâhî değil, lâtenâhîdir. (M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, 1/29-31)

Bir padişahın kıymettar bir hediyesini sana getiren bir miskin adamın ayağını öpüp, hediye sahibini tanımamak ne derece belâhet ise, öyle de; zâhirî mün'imleri medih ve muhabbet edip, Mün'im-i Hakikî'yi unutmak ondan bin derece daha belâhettir.

Şah-ı Nakşibend Hazretleri; “Zikirden maksat, nimette Mün'im'i görebilmektir.” der. Risale-i Nur mesleği de “eserde müessiri görmek” olduğu gibi, aynı zamanda “nimette Mü'nim'i görmek”tir.

Zira Üstad Hazretleri; “*hakikî chl-i şükürün ve chl-i hakikatın ve chl-i kalbin –Altıncı Söz’deki müvâzenede beyan edildiği gibi– kuvve-i zâikası rahmet-i ilâhiyenin matbahlarına bir nâzır ve bir müfettiş hük-mündedir. Ve o kuvve-i zâikada taamlar adedince mîzancıklarla nimet-i ilâhiyenin envâını tartmak ve tanımak; bir şükür-ü mânevî suretinde cesede, mideye haber vermektir. İşte, bu surette kuvve-i zâika, yalnız maddî cesede bakmıyor. Belki kalbe, ruha, akla dahi baktığı cihetle midenin fevkinde hükmü var, makamı var.*” (Lem’alar, s.175-176) buyurmaktadır.

Evet, “*bütün nimetlere ve meyvelere, zâtları için muhabbet edilse, yalnız maddî lezzetleriyle gafilâne telezzüz etse, o muhabbet nefsanîdir. O lezzetler de geçici ve clemlidir. Eğer Cenâb-ı Hakk’ın iltifatât-ı rahmeti ve ihsanâtının meyveleri cihetiyle sevse ve o ihsan ve iltifatâtın derece-i lütuflarını takdir etmek suretinde kemâl-i iştiha ile lezzet alsa; hem mânevî bir şükür, hem clemsiz bir lezzettir...*” (Sözler, s.699)

Nimeti yalnız yediklerimiz ve içtiklerimizle kısıtlamamak şartıyla buradan çıkaracağımız sonuç; “*görmec*” duyusunun “*şühûdda vahdete varan*” bir kemâl mertebesi bulunduğu gibi, her hâssa ve latîfenin de doyup, dolacağı ve yaratılış gayesiyle buluşup, o idrak seviyesinde işlemekle hakikî şükürünü eda edeceği bir kemâl noktası bulunduğudır. Tefekkür ile şükre devam, kemâlât ufkunda ilerlemenin yolu olduğu gibi; O’nun huzurunda her türlü sureti gözlerden silip, başkalarına medih ve muhabbet yollarının kesilip vahdete erdiği, her duyunun zikri, fikri, şükriyle ayn-ı hamd kesildiği bir zirve nokta dahi bulunmaktadır. –Allahu a’lem– bütün bu hâsseleri ile ayrı ayrı kemâl noktalarına varan ve Rabb-i Rahîm’e müteveccihen hakikî hamd makamına yükselenler ise, Münim-i Hakikî’den bir an dahi gafil olmayan insan-ı kâmil denilen havâssu’l-havâs erleridir.

“*Hem rızık olan nimetlerde gayet güzel, süslü suretler, gayet güzel kokular, gayet güzel tatmaklar şükürün davetçileridir; zîhayatı şevke*

davet eder ve şevkle bir nevi istihsan ve ihtirama sevk eder, bir şükr-ü mânevî ettirir. Ve zîşuurun nazarını dikkate celp eder, istihsana tergiip eder. Nimetleri ihtirama onu teşvik eder; onunla kâlen ve fiilen şükre irşad eder ve şükrettirir. Ve şükür içinde en âlî ve tatlı lezzeti ve zevki ona tattırır. Yani gösterir ki; şu lezzetli rızık ve nimet, kısa ve muvakkat bir lezzet-i zâhiriyesiyle beraber; daimî, hakikî, hadsiz bir lezzeti ve zevki taşıyan iltifat-ı rahmânîyi şükürle kazandırır. Yani, rahmet hazinelerinin Mâlik-i Kerîm'inin hadsiz lezzetli olan iltifatını düşündürüp, şu dünyada dahi cennetin bâkî bir zevkini mânen tattırır. İşte rızık, şükür vasıtasıyla o kadar kıymetli ve zengin bir hazine-i câmia olduğu hâlde, şükürsüzlükle nihayet derecede sukut eder.” (Mektubat, s.412)

Böyle bir sukut şüphesiz rızıktan ziyade o rızıktan faydalanan insan için söz konusudur, Böyle bir sukuttan kurtulmanın yolu da başta Besmele'yi okumaktır:

“Cin ve insin en çok isyanlarını, en şedit tuğyanlarını, en azîm küfranlarını tevliid eden şöyle bir vaziyetleridir ki; nimet içinde in'âmı görmüyorlar. İn'âmı görmediklerinden Mün'im-i Hakikî'den gaflet ederler. Mün'im'den gafletleri sâikasıyla o nimetleri esbâba veya tesadüfe isnat ederek, Allah'tan o nimetlerin geldiğini tekzip ediyorlar. Binâenaleyh her bir nimetin bidayetinde, mümin olan kimse Besmele'yi okusun. Ve o nimetin Allah'tan olduğunu kasdetmekle, kendisi ancak Allah'ın ismiyle, Allah'ın hesabına aldığı bile rek, Allah'a minnet ve şükranla mukabelede bulunsun.” (Mesnevî-i Nuriye, s.84-85)

Ancak insan kendisini sebeplerin vasıtılığından kurtarmakta çok zorlanmaktadır. Hatta onlara müsebbipmişçesine perestiş etmektedir. Belki zâhirî mün'imleri medih ve “*Muhabbet, çendan ihtiyârî değil. Fakat ihtiyâr ile, muhabbetin yüzü, bir mahbuptan diğer bir mahbuba dönebilir. Meselâ: Bir mahbubun çirkinliğini göstermekle veyahut asl*

lâyık-ı muhabbet olan diğer bir mahbuba perde veya ayna olduğunu göstermekle, muhabbetin yüzü, mecâzî mahbuptan hakikî mahbuba çevrilebilir.” (Sözler, s.695)

Eğer Müsebbibü'l-esbâp'tan başka bir melce' olmadığı anlaşılmaz ve insan sebeplere birer nimet verici nazarıyla bakma noktasına gelirse hem dünya hem âhirette bunun azabını çekecektir:

“Hem dahi, ey bedbaht chl-i dalâlet ve gaflet! ‘Gayrimeşrû bir muhabbetin neticesi, merhametsiz azap çekmektir.’ kaidesi sırrınca siz, fitratınızdaki Cenâb-ı Hakk’ın Zât ve sıfât ve esmâsına sarf edilecek muhabbet ve mârifet istidadını ve şükür ve ibadât cihazâtını, nefsinize ve dünyaya gayrimeşrû bir surette sarf ettiğinizden, bilistihkak cezasını çekiyorsunuz.” (Sözler, s.690)

Kulluk vazifelerini aksatmak pahasına, Mün'im-i Hakikî'yi itham etmek derecesinde geçim derdiyle meşgul olmakta da insanın kendi işini, gücünü, ilmini, zekâsını nimetin sebepleri olarak görmesi mânâsı saklıdır. Hâlbuki rızk-ı hakikînin taahhüd-ü rabbânî altında olduğu mâlûmdur:

“Bir menkıbede anlatılır ki; Hazreti Süleyman, bir karıncanın bir sene boyunca ne yiyeceğini sormuş. ‘Bir buğday.’ demişler. O da denemek için bir karıncayı bir kutuya koymuş ve içine de bir tane buğday atmış. Bir sene sonra kutuyu açıp baktığında karıncanın, buğdayın sadece yarısını yediğini görmüş. O’na ‘Sen, senede bir buğday yemez miydin?’ diye sorunca karınca, ‘Yâ Süleyman! O, rızkımı Rezzâk u Kerîm verirken öyle idi. Ama rızık senin vasıtanla gelince, senin ilerde ne yapacağını bilemedim. Ya beni unutursan; ki sen unutulabilirsin. Ama Rabb'im, mahlûkatından hiç kimseyi asla unutmaz. İşte onun için ihtiyatlı davrandım.’ demiş.” (M. Fethullah Gülen, *Kırık Testi*, s.34)

Ey nefis! Böyle ebleh olmamak istersen; Allah nâmına ver, Allah nâmına al, Allah nâmına başla, Allah nâmına işle.⁹⁰ Vesselâm.

Burada insanın dört ayrı hâletinden bahsedilmektedir. Aslında bu, bütün varlığın her an daim olan hâlidir. Zira her an insana hayat bahşedilmekte, böylece hayatta kalabilmekte ve bir an sonraki hayata dahil olurken bir an önceki durumu itibariyle ölmektedir. Hayy-ı Kayyûm olan Cenâb-ı Zülcelâl Hazretleri sırr-ı kayyûmiyetiyle varlığı her an diri tutmaktadır. “Ölüden diriye çıkarır” (Âl-i İmrân Sûresi 3/27) hükümüne her an yeniden ve yeni olarak yaratılan kâinat, sırr-ı rubûbiyetle âdeta bir Kaknüs kuşu⁹¹ gibi bir an önceki kâinatın küllerinden tekrar diriltilmektedir. Şüphesiz bu öldürme ve hayat bahşetme ameliyesinin kesintisiz devamı ile insanın gözüne eşsiz güzellikte manzaralar sunulmaktadır.

Eğer bir veli rabîta-yı mevt yapa yapa *إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ* = “Hiç şüphe yok ki sen de öleceksin, onlar da ölecekler.” (Zümer Sûresi 39/30) âyetinin hakikatine yanaşsa ve Mümît ism-i celîlinin icraâtını, varlığın gidişinde siyah sayfaların birbirini kovalaması şeklinde seyretse; elbette mukaddes bir hüznü boğulacaktır. Ne zamanki Muhyî ism-i cemîli imdadına gelmekle semâsını aydınlatacak, o zaman hüznü silinecek ve ak sayfalar suretinde, zaman içinde hayat bahşedilmek ile devam edip giden kâinatı seyre dalabilecektir.

Tam aksi noktada inkâr nazarıyla geleceğe bakıldığında da “acaba kâinat devam edecek mi?” korkusu ve geçmiş hatırlandığında “acaba bütün yaşananlar yok mu oldu?” hüznü insanı boğacaktır. Böylelikle hayat, zevk alınması imkânsız, boğucu bir hâlete girecektir.

⁹⁰ “De ki: ‘Çalışın; yaptıklarınızı Allah da, O’nun Resûlü de, müminler de görecekler.’” (Tevbe Sûresi 9/105);

“İş yaptığınız zaman, Allah o işte itkan etmenizi yani sağlam, ârızasız ve kusursuz yapmanızı sever.” (Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl* 3/907)

⁹¹ Kaknüs kuşu: Her seferinde küllerinden yeniden vücûd bulduğuna inanılan efsanevî kuş.

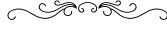
Bununla birlikte varlık, asıl ilmî hüviyetleri itibariyle alıcı konumda bulunmaktadır. Rahmân-ı Rahîm'in varlığı vücûda getiren feyzine mutlak ihtiyaç içinde bulunan bu ilmî hüvviyetler, “mazhariyet-i münkeşife istemeleri” ve “münasip bir suret talep etmeleri” itibariyle tam anlamıyla alıcı durumdadır. Bir müminin hakikat-i hâlde, Hazreti Vücûd ve İlm'in karşısında kendisini ve varlığı görmesi gereken hâl, bu mutlak yoksunluk durumudur. Acz-i mutlak ve fakr-ı mutlak hakikatlerinin tam anlamıyla gerçekleştiği bu hâl ve keyfiyet, nura ve feyze mazhariyet adına en net ve duru tavır olarak görülmektedir.

Bütün bu hakikatli nasihatler nefse edildikten sonra; “Allah için işleyiniz, Allah için görüşünüz, Allah için çalışınız. *Lillâh, livechillâh, lieclillâh* rızası dairesinde hareket ediniz. O vakit sizin ömrünüzün dakikaları, seneler hükmüne geçer.” (Lem’alar, s.17) nasihati hayata hassasiyetle tatbik edilebilirse “hak yolcusunun hemen her menzil, her hâl ve her makamda kendini ve meziyetlerini Hakk'ın ziya-yı vücûdunun bir gölgesi veya gölgesinin gölgesi bilip varlığını, varlığıyla alâkalı hususiyetlerini Hazreti İlm u Vücûd'un bir âyine-i tecellisi görmesi...” (M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, 2/288) mümkün olabilecektir.

Belki böylelikle hakikî insanlar için câri olan “Öyle amelelerdir ki, biliyorlar ne işliyorlar ve ne için işliyorlar ve kimin için işliyorlar vesâir ameleler ne için işliyorlar ve o Mâlikü'l-mülk'ün maksadı nedir, ne için işlettiriyor. İşte bu nevi amelelerin sâir amelelere bir riyâset ve nezaretleri var. Onların derecât ve rütbelerine göre derece derece maaşları var.” (Sözler, s.376) sırrı açılacak, insan hilkatinin gayesi, fitratının neticesiyle buluşabilecektir.

Bu risalenin neticesinde “vesselâm”la ifade edilen selâmete ermenin yolu ise, her an mutlak tasarruf Sahibi olan Cenâb-ı Hakk'ın “kudret”ine istinad edip, “rahmet”ine itimat etmekle mümkün olduğu anlaşılmaktadır. İnsanın bu şekilde Cenâb-ı Allah nâmına hareket ettiğini göstermesinin en kolay yolu da, her işine “Bismillâh” ile başlamasıdır.

ON DÖRDÜNCÜ LEM'A'NIN
İKİNCİ MAKAMI

On Dördüncü Lem'a'nın İkinci Makamı

–Makam münasebetiyle buraya alınmıştır.–

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ'in binler esrârından altı sırrına dairdir.

İhtar: Besmele'nin rahmet noktasında parlak bir nuru, sönük aklıma uzaktan göründü. Onu, kendi nefsim için nota suretinde kaydetmek istedim. Ve yirmi-otuz kadar sırlar ile, o nurun etrafında bir daire çevirmek ile avlamak ve zaptetmek arzu ettim. Fakat maatteessüf şimdilik o arzuma tam muvaffak olamadım; yirmi-otuzdan beş-altıya indi.

“Ey insan!” dedğim vakit, nefsimi murat ediyorum. Bu ders kendi nefsimde has iken, ruhen benimle münasebettar ve nefsi nefsimden daha hüşyâr zâtlara, belki medâr-ı istifade olur niyetiyle, “On Dördüncü Lem'a'nın İkinci Makamı” olarak, müdakkik kardeşlerimin tasviplerine havale ediyorum. Bu ders akıldan ziyade kalbe bakar, delilden ziyade zevke nâzırdır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ ۝ إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ⁹²

Şu makamda birkaç sır zikredilecektir.

⁹² “(Hazreti Süleyman'ın mektubunu alan Sebe' Kraliçesi Belkis: ‘Değerli danışmanlarım! Bana çok önemli bir mektup gönderildi.’ Mektup Süleyman'dandır ve “Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla” diye başlamaktadır.’ dedi.” (Neml Sûresi 27/29-30)

Birinci Sır

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ 'in bir cilvesini şöyle gördüm ki:

Kâinat sîmâsında, arz sîmâsında ve insan sîmâsında birbiri içinde birbirinin numûnesini gösteren üç sikke-i rubûbiyet var.

• Biri: Kâinatın hey'et-i mecmuasındaki teâvün, tesânüd, teânuک, tecâvüpten tezâhür eden *sikke-i kübrâ-yı ulûhiyyet* ki, بِسْمِ اللَّهِ⁹³ ona bakıyor.

• İkincisi: Küre-i arz sîmâsında nebatât ve hayvanâtın tedbir ve terbiye ve idaresindeki teşâbüh, tenâsüp, intizam, insicam, lütuf ve merhametten tezâhür eden *sikke-i kübrâ-yı rahmâniyyet* ki, بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ ona bakıyor.

• Sonra, insanın mâhiyet-i câmiasının sîmâsındaki letâif-i re'fet ve dekâik-ı şefkat ve şuaât-ı merhamet-i ilâhiyeden tezâhür eden *sikke-i ulyâ-yı rahîmiyyet* ki, بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ 'deki الرَّحِيمِ ona bakıyor.

Demek بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ sahife-i âlemde bir satır-ı nuranî teşkil eden üç sikke-i ehadiyetin kudsî unvanıdır. Ve kuvvetli bir haytıdır ve parlak bir hattıdır. Yani, بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ yukarıdan nüzûl ile semere-i kâinat ve âlemin nüsha-yı musağğarası olan insana ucu dayanıyor. Ferş'i Arş'a bağlar. İnsanı arşa çıkmaya bir yol olur.

İkinci Sır

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, hadsiz kesret-i mahlûkâtta tezâhür eden vâhidîyet içinde ukûlü boğmamak için, daima o vâhidîyet içinde ehadiyet cilvesini gösteriyor. Yani, meselâ, nasıl ki güneş ziyasıyla hadsiz eşyayı ihata ediyor. Mecmû-u ziyasındaki güneşin zâtını mülâhaza etmek için, gayet geniş bir tasavvur ve ihatalı bir nazar lâzım olduğundan, güneşin zâtını unutturmamak için, her bir parlak şeyde güneşin zâtını

⁹³ "Allah'ın adıyla."

aksi vasıtasıyla gösteriyor. Ve her parlak şey kendi kabiliyetince güneşin cilve-i zâtîsiyle beraber ziyası, harareti gibi hâssalarını gösteriyor. Ve her parlak şey, güneşi bütün sıfâtıyla, kabiliyetine göre gösterdiği gibi; güneşin ziya ve hararet ve ziyadaki elvân-ı seb'a gibi keyfiyâtlarının her birisi dahi, umum mukabilindeki şeyleri ihata ediyor. Öyle de, ⁹⁴ *وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى* temsilde hata olmasın- ehadiyet ve samediyet-i ilâhiye, her bir şeyde hususan zîhayatta, hususan insanın mâhiyet aynasında bütün esmâsıyla bir cilvesi olduğu gibi; vahdet ve vâhidiyet cihetiyle dahi mevcudât ile alâkadar her bir ismi bütün mevcudâtı ihata ediyor. İşte vâhidiyet içinde ukûlü boğmamak ve kalbler Zât-ı Akdes'i unutmamak için, daima vâhidiyetteki sikke-i ehadiyeti nazara veriyor ki, o sikkenin üç mühim ukdesini irâe eden *بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ* dir.

Üçüncü Sır

Şu hadsiz kâinatı şenlendiren, bilmüşâhede rahmettir. Ve bu karanlık mevcudâtı ışıktandıran, bilbedâhe yine rahmettir. Ve bu hadsiz ihtiyacât içinde yuvarlanan mahlûkâtı terbiye eden, bilbedâhe yine rahmettir. Ve bir ağacın bütün hey'etiyle meyvesine müteveccih olduğu gibi, bütün kâinatı insana müteveccih eden ve her tarafta ona baktıran ve muâvenetine koşturan, bilbedâhe rahmettir. Ve bu hadsiz fezayı ve boş ve hâlî âlemi dolduran, nurlandıran ve şenlendiren, bilmüşâhede rahmettir. Ve bu fânî insanı ebede namzed eden ve ezeli ve ebedî bir Zât'a muhatap ve dost yapan, bilbedâhe rahmettir.

Ey insan! Madem rahmet böyle kuvvetli ve câzibedâr ve sevimli ve medetkâr bir hakikat-i mahbûbedir; *بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ* de, o hakikate yapış ve vahşet-i mutlakadan ve hadsiz ihtiyacâtın elemelerinden kurtul. Ve O Sultan-ı Ezel ve Ebed'in tahtına yanaş ve o rahmetin şefkatiyle, şefaatiyle ve şuââtiyle O Sultan'a muhatap ve halîl ve dost ol!

Evet, kâinatın envânı hikmet dairesinde insanın etrafında toplayıp bütün hâcâtına kemâl-i intizam ve inâyet ile koşturmak, bilbedâhe iki

⁹⁴ "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl Sûresi 16/60)

hâletten birisidir. Ya kâinatın her bir nev'i kendi kendine insanı tanıyor. Ona itaat ediyor, muâvenetine koşuyor. Bu ise yüz derece akıldan uzak olduğu gibi, çok muhâlâtı intâc ediyor, insan gibi bir âciz-i mutlakta, en kuvvetli bir Sultan-ı Mutlak'ın kudreti bulunmak lâzım geliyor. Veyahut, bu kâinatın perdesi arkasında bir Kadîr-i Mutlak'ın ilmi ile bu muâvenet oluyor. Demek kâinatın envâi, insanı tanıyor değil; belki insanı bilen ve tanıyan, merhamet eden bir Zât'ın tanınmasının ve bilmesinin delilleridir.

Ey insan! Aklını başına al. Hiç mümkün müdür ki, bütün envâ-i mahlûkâtı sana müteveccihen muâvenet ellerini uzattıran ve senin hâcetlerine “Lebbeck!” dedirten Zât-ı Zülcelâl; seni bilmesin, tanımasın, görmesin? Madem seni biliyor, rahmetiyle bildiğini bildiriyor. Sen de O’nu bil, hürmetle bildiğini bildir ve katiyen anla ki; senin gibi zaîf-i mutlak, âciz-i mutlak, fakir-i mutlak, fânî, küçük bir mahlûka bu koca kâinatı musahhar etmek ve onun imdadına göndermek; elbette hikmet ve inâyet ve ilim ve kudreti tazammun eden hakikat-i rahmettir. Elbette böyle bir rahmet, senden küllî ve hâlis bir şükür ve ciddî ve sâfi bir hürmet ister. İşte o hâlis şükürün ve o sâfi hürmetin tercümanı ve unvanı olan **بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**’i de. O rahmetin vusûlüne vesile ve O Rahmân’ın dergâhında şefaâtçi yap.

Evet, rahmetin vücûdu ve tahakkuku, güneş kadar zâhirdir. Çünkü nasıl merkezî bir nakış, her taraftan gelen atkı ve iplerin intizamından ve vaziyetlerinden hâsıl oluyor. Öyle de, bu kâinatın daire-i kübrâsında bin bir ism-i ilâhînin cilvesinden uzanan nuranî atkılar, kâinat sîmâsında öyle bir sikke-i rahmet içinde bir hâtem-i rahîmiyeti ve bir nakş-ı şefkati dokuyor ve öyle bir hâtem-i inâyeti nescediyor ki, güneşten daha parlak kendini akıllara gösteriyor.

Evet, şems ve kameri, anâsır ve meâdini, nebatât ve hayvanâtı, bir nakş-ı âzamın atkı ipleri gibi, o bin bir isimlerin şualarıyla tanzim eden ve hayata hâdim eden ve nebâtî ve hayvânî olan umum vâlidelerin

gayet şirin ve fedâkârâne şefkatleriyle şefkatini gösteren⁹⁵ ve zevillhayatı, hayat-ı insaniyeye musahhar eden ve ondan rubûbiyet-i ilâhiyenin gayet güzel ve şirin bir nakş-ı âzamını ve insanın ehemmiyetini gösteren ve en parlak rahmetini izhar eden o Rahmân-ı Zülcemâl, elbette kendi istiğnâ-yı mutlakına karşı rahmetini, ihtiyac-ı mutlak içindeki zîhayata ve insana makbul bir şefaatchi yapmış. Ey insan! Eğer insan isen, بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ de; O şefaatchiyi bul.

Evet, rûy-i zeminde dört yüz bin muhtelif ayrı ayrı nebatâtın ve hayvanâtın tâifelerini; hiçbirini unutmuyarak, şaşırılmayarak, vakti vaktine, kemâl-i intizam ile, hikmet ve inâyet ile terbiye ve idare eden ve küre-i arzın sîmâsında hâtem-i ehadiyeti vaz' eden; bilbedâhe, belki bilmüşâhede rahmettir. *Ve o rahmetin vücûdu, bu küre-i arzın sîmâsındaki mevcudâtın vücûdları kadar kat'î olduğu gibi, o mevcudât adedince tahakkukunun delilleri var.*

Evet, zeminin yüzünde öyle bir hâtem-i rahmet ve sikke-i ehadiyet bulunduğu gibi, insanın mâhiyet-i mâneviyesinin sîmâsında dahi öyle bir sikke-i rahmet vardır ki; küre-i arz sîmâsındaki sikke-i merhamet ve kâinat sîmâsındaki sikke-i uzmâ-yı rahmetten daha aşağı değil. Âdetâ bin bir ismin cilvesinin bir nokta-yı mihrakiyesi hükmünde bir câmiyeti var.

Ey insan! Hiç mümkün müdür ki, sana bu sîmâyı veren ve o sîmâda böyle bir sikke-i rahmeti ve bir hâtem-i ehadiyeti vaz' eden Zât, seni başı boş bıraksın,⁹⁶ sana ehemmiyet vermesin, senin harekâtına dikkat etmesin, sana müteveccih olan bütün kâinatı abes yapsın,⁹⁷ hilkat şeceresini, meyvesi çürük, bozuk ehemmiyetsiz bir ağaç yapsın. Hem hiçbir cihetle şüphe kabul etmeyen ve hiçbir veçhile noksanıyeti

⁹⁵ Peygamber Efendimiz, bütün mahlûkatta bulunan acıma hissini, Cenâb-ı Hakk'ın yüz rahmetinden sadece birinin taksim edilmiş hâli olduğunu buyurmuşlardır. (Bkz.: Buhârî, *Edeb* 19; Müslim, *Tevbe* 17, 20, 21)

⁹⁶ Bkz.: "İnsan başı boş bırakılacağını mı sanır?" (Kıyamet Sûresi 75/36)

⁹⁷ Bkz.: "Bizim sizi boşuna yarattığımızı, Bizim huzurumuza dönüp hesap vermeyeceğinizi mi sandınız?" (Mü'minûn Sûresi 23/115)

olmayan, güneş gibi zâhir olan rahmetini ve ziya gibi görünen hikmetini inkâr ettirsin. Hâşâ!..

Ey insan! Bil ki, o rahmetin arşına yetişmek için bir mi'râç var. O mi'râç, بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ 'dir. Ve bu mi'râç ne kadar ehemmiyetli olduğunu anlamak istersen, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın yüz on dört sûrelerinin başlarına ve hem bütün mübarek kitapların iptidalarına ve umum mübarek işlerin mebdelerine bak. Ve Besmele'nin azamet-i kadrine en kat'î bir hüccet şudur ki; İmam Şâfiî (*radıyallâhu anfi*) gibi çok büyük müçtehidler demişler: “*Besmele tek bir âyet olduğu hâlde, Kur'ân'da yüz on dört defa nâzil olmuştur.*”⁹⁸

Dördüncü Sır

Hadsiz kesret içinde vâhidiyet tecellisi, hitâb-ı 99 *إِيَّاكَ نَعْبُدُ* demekle herkese kâfi gelmiyor. Fikir dağılıyor. Mecmûundaki vahdet arkasında Zât-ı Ehadiyet'i mülâhaza edip ¹⁰⁰ *إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ* demeye küre-i arz vüs'atinde bir kalb bulunmak lâzım geliyor. Ve bu sırra binâen, cüz'iyatta zâhir bir surette sikke-i ehadiyeti gösterdiği gibi; her bir nevide sikke-i ehadiyeti göstermek ve Zât-ı Ehad'i mülâhaza ettirmek için, hâtem-i rahmâniyet içinde bir sikke-i ehadiyeti gösteriyor; tâ külfetsiz herkes her mertebede *إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ* deyip doğrudan doğruya Zât-ı Akdes'e hitap ederek müteveccih olsun.

İşte, Kur'ân-ı Hakîm bu sırr-ı azîmi ifade içindir ki, kâinatın daire-i âzamından, meselâ, semâvât ve arzın hilkatinden bahsettiği vakit, birden en küçük bir daireden ve en dakîk bir cüz'iden bahseder; tâ ki, zâhir bir surette hâtem-i ehadiyeti gösterebilirsin. Meselâ, hilkat-i semâvât ve arzdan bahsi içinde, hilkat-i insandan ve insanın sesinden ve sîmâsındaki dekâik-i nimet ve hikmetten bahis açar. Tâ ki fikir dağılmasın, kalb

⁹⁸ Bkz.: eş-Şâfiî, *el-Ümm* 1/208; el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân* 1/8; el-Gazâlî, *el-Müstasfâ* 1/82.

⁹⁹ “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet ederiz.” (Fâtiha Sûresi 1/5)

¹⁰⁰ “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız Sen'den medet umarız.” (Fâtiha Sûresi 1/5)

boğulmasın, ruh Mâbud'unu doğrudan doğruya bulsun. Meselâ, وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافَ اللَّسَانِ وَالْوَالِدِينَ¹⁰¹ âyeti mezkûr hakikati mu'cizâne bir surette gösteriyor.

Evet, hadsiz mahlûkâtta ve nihayetsiz bir kesrette vahdet sikkeleri, mütedâhil daireler gibi en büyüğünden, en küçük sikkeye kadar envâi ve mertebeleri vardır. Fakat o vahdet, ne kadar olsa yine kesret içinde bir vahdettir. Hakikî hitabı tam temin edemiyor. Onun için, vahdet arkasında ehadiyet sikkesi bulunmak lâzımdır. Tâ ki, kesreti hatıra getirmesin. Doğrudan doğruya Zât-ı Akdes'e karşı kalbe yol açsın.

Hem sikke-i ehadiyete nazarları çevirmek ve kalbleri celp etmek için, o sikke-i ehadiyet üstünde gayet câzibedâr bir nakış ve gayet parlak bir nur ve gayet şirin bir halâvet ve gayet sevimli bir cemâl ve gayet kuvvetli bir hakikat olan rahmet sikkesini ve rahîmiyet hâtemini koymuştur. Evet, o rahmetin kuvvetidir ki, zîşuûrun nazarlarını celp eder, kendine çeker ve ehadiyet sikkesine îsâl eder. Ve Zât-ı Ehadiyet'i mülâhaza ettirir ve ondan *إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ*'deki hakikî hitaba mazhar eder. İşte بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ Fâtiha'nın fihristesi ve Kur'ân'ın mücmel bir hülâsası olduğu cihetle, bu mezkûr sırr-ı azîmin unvanı ve tercümanı olmuş. *Bu unvanı eline alan, rahmetin tabakâtında gezebilir. Ve bu tercümanı konuşuran, esrâr-ı rahmeti öğrenir ve envâr-ı rahîmiyeti ve şefkati görür.*

Beşinci Sır

Bir hadis-i şerifte vârid olmuş ki: إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَى صُورَةٍ -ev kemâ kâl-¹⁰²

¹⁰¹ “O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır.” (Rûm Sûresi 30/22)

¹⁰² “Şüphesiz Allah Teâlâ, insanı Rahmân sûretinde yaratmıştır.” (Buhârî, *İsti'zân* 1; Müslim, *Birr* 115, *Cennet* 28)

Bu hadisi, bir kısım ehl-i tarikat, akâid-i imaniyeye münasip düşmeyen acîp bir tarzda tefsir etmişler. Hatta onlardan bir kısım ehl-i aşk, insanın sîmâ-yı mânevîsine bir suret-i Rahmân nazarıyla bakmışlar. Ehl-i tarikatın ekserinde sekr, ehl-i aşkın çoğunda istiğrak ve iltibâs olduğundan, hakikate muhalif telâkkilerinde belki mâzurdurlar. Fakat, akli başında olanlar, fikren onların esas-ı akâide münâfi olan mânâlarını kabul edemez. Etse hata eder.

Evet, bütün kâinatı bir saray, bir ev gibi muntazam idare eden ve yıldızları zerrelere gibi hikmetli ve kolay çeviren ve gezdiren ve zerrâtı muntazam memurlar gibi istihdam eden Zât-ı Akdes-i İlâhî'nin şeriki, nazîri, zıddı, niddi olmadığı gibi ¹⁰³ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ¹⁰³ sırıyla, sureti, misli, misali, şebîhi dahi olamaz. Fakat, وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى¹⁰⁴ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ¹⁰⁴ sırıyla mesel ve temsil ile, şuûnâtına ve sıfât ve esmâsına bakılır. Demek mesel ve temsil, şuûnât nokta-yı nazarında vardır. Şu mezkûr hadis-i şerifin çok makâsıdından birisi şudur ki: *İnsan, İsm-i Rahmân'ı tamamıyla gösterir bir surettedir. Evet, sabıkan beyan ettiğimiz gibi, kâinatın sîmâsında bin bir ismin şuâlarından tezâhür eden İsm-i Rahmân görüldüğü gibi; zemin yüzünün sîmâsında rubûbiyet-i mutlaka-yı ilâhiyenin hadsiz cilveleriyle tezâhür eden İsm-i Rahmân gösterildiği gibi; insanın suret-i câmiasında küçük bir mikyasta zeminin sîmâsı ve kâinatın sîmâsı gibi yine o İsm-i Rahmân'ın cilve-i cemmîni gösterir demektir.*

Hem işaretler ki; Zât-ı Rahmân-ı Rahîm'in delilleri ve aynaları olan zihayat ve insan gibi mazharlar, o kadar o Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'a delâletleri kat'î ve vâzıh ve zâhirdir ki, güneşin timsâlini ve aksini tutan parlak bir ayna parlaklığına ve delâletinin vuzûhuna işareten “O ayna güneştir.” denildiği gibi, “İnsanda suret-i Rahmân var.” vuzûh-u

¹⁰³ “O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O her şeyi hakkıyla işitir ve görür.” (Şûrâ Sûresi 42/11)

¹⁰⁴ “Göklerde ve yerde en yüce sıfatlar O Allah'ındır. O Aziz ve Hakîm'dir: Mutlak gâlipdir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.” (Rûm Sûresi 30/27)

delâletine ve kemâl-i münasebetine işareten denilmiş ve denilir. Ve ehl-i vahdetü'l-vücûdun mûtedil kısmı ¹⁰⁵ لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ bu sırra binâen, bu delâletin vuzûhuna ve bu münasebetin kemâlîne bir unvan olarak demişler.

اللَّهُمَّ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ بِحَقِّ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. إِزْحَمْنَا كَمَا يَلْبِقُ بِرَحْمَتِكَ
وَفَهَّمْنَا أَسْرَارَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ كَمَا يَلْبِقُ بِرَحْمَتِكَ أَمِينَ ¹⁰⁶

Altıncı Sır

Ey hadsiz acz ve nihayetsiz fakr içinde yuvarlanan bîçare insan! Rahmet ne kadar kıymettar bir vesile ve ne kadar makbul bir şefaâtçi olduğunu bununla anla ki: O rahmet, öyle bir Sultan-ı Zülcelâl'e vesiledir ki, yıldızlarla zerrât beraber olarak kemâl-i intizam ve itaatle –beraber– ordusunda hizmet ediyorlar. Ve O Zât-ı Zülcelâl'in ve O Sultan-ı Ezel ve Ebed'in istîgnâ-yı Zâtî'si var. Ve istîgnâ-yı mutlak içindedir. Hiçbir cihetle kâinata ve mevcudâta ihtiyacı olmayan bir Ganiyy-i ale'l-ıtlak'tır. Ve bütün kâinat taht-ı emir ve idaresinde ve heybet ve azameti altında nihayet itaatte, celâline karşı tezellüdedir.

İşte rahmet, seni –Ey insan!– o Müstağni-i ale'l-ıtlak'ın ve Sultan-ı Sermedî'nin huzuruna çıkarır ve O'na dost yapar. Ve O'na muhatap eder. Ve sevgili bir abd vaziyetini verir. Fakat, nasıl sen güneşe yetişemiyorsun, çok uzaksın, hiçbir cihetle yanaşamıyorsun. Fakat güneşin ziyası, güneşin aksini, cilvesini senin aynan vasıtasıyla senin eline verir, öyle de: O Zât-ı Akdes'e ve o Şems-i Ezel ve Ebed'e biz çendan nihayetsiz uzağız, yanaşamayız; fakat O'nun ziya-yı rahmeti, O'nu bize yakın ediyor.

¹⁰⁵ Vücûd-u Vâcib'e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâyık değillerdir..

¹⁰⁶ “Ey Rahmân, Rahîm Allah'ım! ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’in hakkı için, rahîmiyetine yaraşır şekilde bize merhamet et ve rahmâniyetine yaraşır şekilde, bize ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’in sırlarını anlamayı temin et. Âmîn!..”

İşte ey insan! Bu rahmeti bulan, ebedî tükenmez bir hazine-i nur buluyor. O hazineyi bulmanın çaresi: Rahmetin en parlak bir misali ve mümessili ve o rahmetin en beliğ bir lisanı ve dellâli olan ve “Rahmeten li'l-âlemîn”¹⁰⁷ unvanıyla Kur’ân’da tesmiye edilen Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*)’ın sünnetidir ve tebaiyyetidir. Ve bu Rahmeten li'l-âlemîn olan rahmet-i mücessemeye vesile ise, salâvâttır. Evet, salâvâtın mânâsı rahmettir. Ve o zîhayat mücessem rahmete, rahmet duası olan salâvât ise; o Rahmeten li'l-âlemîn’in vusûlüne vesiledir.¹⁰⁸ Öyle ise; sen salâvât ı kendine, o Rahmeten li'l-âlemîn’e vesile yap ve o Zât’ı da rahmet-i Rahmân’a vesile ittihaz et.

Umum ümmetin Rahmeten li'l-âlemîn olan *Aleyhissalâtü vesselâm* hakkında hadsiz bir kesretle rahmet mânâsıyla salâvât getirmeleri, rahmet ne kadar kıymettar bir hediye-i ilâhiye ve ne kadar geniş bir dairesi olduğunu parlak bir surette isbat eder.

Elhâsıl: Hazine-i rahmetin en kıymettar pırlantası ve kapıcısı Zât-ı Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) olduğu gibi, en birinci anahtarı dahi,

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ dir. Ve en kolay bir anahtarı da salâvâttır.

اللَّهُمَّ بِحَقِّ أَسْرَارِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ صَلَّى وَسَلَّمَ عَلَيَّ مِنْ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ كَمَا يَلِيقُ بِرَحْمَتِكَ وَبِحُرْمَتِهِ، وَعَلَى أَلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ.

وَارْحَمْنَا رَحْمَةً تُغْنِينَا بِهَا عَنْ رَحْمَةِ مَنْ سِوَاكَ مِنْ خَلْقِكَ أَمِينَ¹⁰⁹

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹¹⁰

¹⁰⁷ Bkz.: Enbiyâ Sûresi 21/107.

¹⁰⁸ Peygamber Efendimiz’e (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) salât ü selâm getirmenin önemine dair bkz.: Ahzâb Sûresi 33/56; Müslim, *Salât* 11, 70; Tirmizi, *Vitr* 21.

¹⁰⁹ “Allah’ım! ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’in sırlarının hakkı için, âlemlere rahmet olarak gönderdiğin Zât’a ve bütün Âl ve Ashabına, Senin rahmetine ve O’nun hürmetine yaraşır bir şekilde salât ve selâm et. Bize de, öyle bir rahmetle merhamet et ki, Senden gayrı, mahlûkatından hiç kimsenin merhametine muhtaç olmayalım.”

¹¹⁰ “Sübhânsın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan Sensin.” (Bakara Sûresi 2/32)